DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - OCAK / ŞUBAT 2021

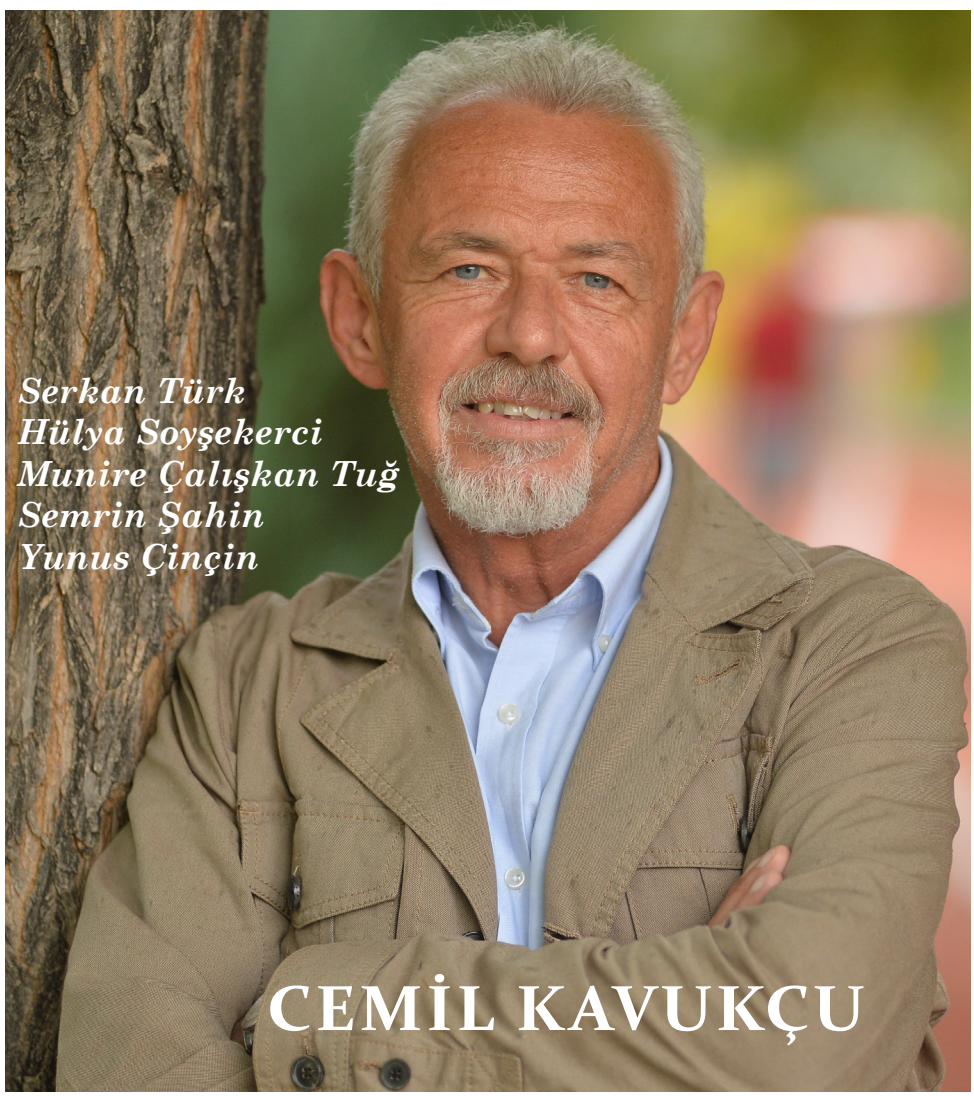

Günebakan Çiçekleri
Zafer Doruk

Kuala Lumpur
Neslihan Önderoğlu

Vazgeçememenin Karanlık Hazzı
Selda Uygur Gürbüz

Kuvâyi Milliye Kahramanı Kartallı Kâzım
İsmail Biçer

SÖYLEŞİLER
Cemil Kavukçu
Jehan Barbur
Suat Duman
Onur Çalı
Umut Turunçoğlu

7

Ücretsizdir!

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni
Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Melih Yıldız

Dergi Editörü
Ercan y Yılmaz

Tasarım
Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi
Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon
0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu
İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

KE Dergisinde yayımlanan tüm eserlerin sorumluluğu yazarına aittir. KE Dergisinde yayımlanan yazılardan kaynak belirtmek koşuluyla alıntı yapmak serbesttir.

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

KARTAL BELEDİYESİ

İ Ç İ N D E K İ L E R

2021'e Merhaba Demek / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı ● 4
Günebakan Çiçekleri / Zafer DORUK ● 5
Saraydan Sız(dırıl)an Kadın Portreleri / Emre KUNDAKÇI ● 7
Atatürk ve Resim Sanatı / Rezzan AKÇATAPE ● 11
Suat Duman'la Söyleşi / Melih YILDIZ● 14
Kosinski'nin "Bir Yerde"sinden Mühürlü Bahçelere / Nalan ÇELİK ● 17
Kuala Lumpur / Neslihan ÖNDEROĞLU ● 21
Vazgeçememenin Karanlık Hazzı / Selda UYGUR GÜRBÜZ ● 23
Sığala / Burcu ÇALIŞKAN ● 27
Lehte / Sedat DELİOĞLU ● 29
Jehan Barbur ile Söyleşi / Ozan CAN ● 30
İlk Sosyalist Kadın Şairimiz: Yaşar Nezihe Hanım / Ayşe ÖVÜR ● 34
İkimiz Bir Figanın / Gökhan YILMAZ ● 39

C E M İ L K A V U K Ç U

Cemil Kavukçu ile Söyleşi / Serkan TÜRK ● 43
Edebiyatımızda Cemil Kavukçu Özgünlüğü / Hülya SOYŞEKERCİ ● 47
Okuru Oyuna Çağıran Öyküler: Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz / Münire ÇALIŞKAN TUĞ ● 52
Maviye Boyanmış Sular Üzerine Bir Bakış / Semrin ŞAHİN ● 56
Öykülerle Birleşen Uzak Noktalar / Yunus ÇİNÇİN● 58

Üç / Veysel KOBYA ● 63
Karantinada Hayal/2 / Kenan SARIALİOĞLU ● 64
Parşömen Sanal Fanzin'in 14.yılında Onur Çalı ile Söyleşi / Ercan y YILMAZ ● 65
Kuvâyi Milliye Kahramanı Kartallı Kâzım / İsmail BİÇER ● 68
Ginza'da Gezer İken / Mertcan KARACAN ● 71
Erik Ağaçları Çiçek Açardı / İlyas TUNÇ ● 74
Babamın Bilmediği / Ali Gani ESER ● 75
Çirkin Şair / Melih YILDIZ● 76
İşin Acı Tarafı / Mehmet KÖKSAL ● 79
Hiçbir Şey Kendiliğinden Değil / Bircan ÇELİK ● 80
Bilezik / Serkan GÜLPINAR ● 81
Ölmedim, Ölemedim Çocuktum / Kenan DEMİR● 83
Wopko Jensma - Dünyanın Şiiri**-** / İlyas TUNÇ ● 84
Umut Turunçoğlu ile Söyleşi / Havva YILMAZ ● 85
Kar Korsanları 12 Eylül'den Bir Kars Anlatısı / Barış YILDIRIM ● 87
Birimiz Yanlış Hatırlıyor / Merve KOÇAK KURT ● 90
Biri Ayırmalı Beni Bu Yırtılmış Uğultudan / Bekir DADIR ● 92
Dedemin Ağacı / Ahmet KARACAN ● 93
Lodosun Getirdiği / Samet KARAHASANOĞLU ● 96
Muzaffer Sarısözen ve Yurttan Sesler / Umut ÖZKAN ● 99
Gülnine Desenlere Karıştı / Demet EKER ● 101
Çakıl Sözcükleri / Tugay YAZICI ● 103
Çizginin Dilinden "Covid19" Karikatürleri ● 104
Bu Kitaplar Çok Güzel - Çocuk Kitapları için Öneriler / Demet EKMEKÇİOĞLU ● 107
Kitaplar Arasında ● 109
Filmler Arasında ● 110

Umudun, Direncin ve Edebiyatın Ortak Diliyle 2021'e Merhaba Demek

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

Geride bıraktığımız 2020, Koronavirüs (Covid-19) salgınının yarattığı milyonlarca vaka ve binlerce ölümle anılacak. Ve yine 2020 için, "tüm dünya açısından, kabus dolu bir yıldı!" dersek asla abartı olmayacaktır.

2021'e henüz yeni adım attık. Salgın ve salgının yarattığı izler sürüyor. Sağlıklı ve üretken günler adına umudumuzu asla yitirmedik. Yaşamın her alanında, umut etmenin ve direnmenin yaratacağı güzelliklere inanıyoruz. İnanıyoruz ki; salgın nedeniyle gerçekleştiremediğimiz kültürel ve sanatsal etkinliklerimizi ve projelerimizi 2021'de fazlasıyla gerçekleştireceğiz.

KE, 2020'de yaşadığımız tüm bu olumsuzluklara rağmen, kesintiye uğramadı; edebiyat ve sanatseverlerin ilgisinden bir şey kaybetmedi. Bu anlamıyla; 2021'de de edebiyat, sanat ve kültürün en iyi, en incelikli çalışmalarını sayfalarımıza taşımaya, edebiyatımızın yaşayan değerlerini sizlerle buluşturmaya devam edeceğiz.

2021'in ilk sayısı olan 7. sayımızı, yarattığı öykülerle her zaman dikkat çeken **Cemil Kavukçu**'ya ayırdık. Küçük insanların dünyasını başarıyla betimleyen, onların iç dünyalarını derinlikli ve anlaşılır bir dille aktaran **Cemil Kavukçu**, şiirsel ve tutarlı bir dili öykülerinde inşa etmeyi başaran; sıradan insanları, sıradan yaşamları, küçük olayları ele alarak onlardan zengin dünyalar yaratan usta bir yazarımız. Bugün hayatta olmayan önemli eleştirmenlerimizden Fethi Naci'nin ifadesiyle; "Elini neye değdirse öykü oluyor, tam bir anlatı ustası."

Öykücülüğümüze yeni bir soluk getiren **Cemil Kavukçu**'ya, yazıları ve şiirleriyle 7. sayımıza katkı sunan tüm yazar ve şairlerimize, emeklerini asla unutmayacağımız KE'nin değerli mutfağına, dergimizi elinden düşürmeyen siz edebiyatseverlere sonsuz teşekkürlerimi sunuyor, 2021'in ülkemize ve tüm dünyaya sağlık, huzur ve esenlik getirmesini temenni ediyorum.

GÜNEBAKAN ÇİÇEKLERİ

Zafer DORUK

Sıcak bir Ağustos akşamında, evimin balkonunda oturuyorum. Hafif bir esintiye bile gönül borcu duyabilirim. Çizgisiz defterime kara kalemle çocuk resimleri çiziyorum. Kalemi arasına koyup defteri kapatıyorum. Ağustosböcekleriyle kurbağaların şarkılarını dinliyorum. Akşamın sesleri ve renkleriyle balkonuma kadar inen ay ışığının kışkırttığı çocuklar, defterin arasından çıkıp sokağa atlıyor, sokak lambasının altında bilye oynuyorlar. Bunlar sapan taşlarıyla sokak lambalarını kıran, tren raylarına taş koyan haylaz çocuklara benzemiyorlar. Sarı ışığın altında yüzleri solgun görünüyor ama gözlerinde ay ışığı parlıyor. Ellerinde çekirdek yüklü birer günebakan çiçeği var. Bu çocuklar aklıma uçurtma zamanlarını getiriyorlar; gökyüzünün yağmurlarla yıkanıp beyaz güvercinlerle süslendiği ikindi vakitlerini, sinema akşamlarını...

Çocukların arasına ben de katılıyorum. Tren yoluna bitişik bir sokakta var gücümüzle koşuyoruz, rüzgârda saçlarımız dalgalanıyor. Sokağı sarsarak geçen uzun katarlı kara trene el sallıyorum, yolcular da bana el sallıyorlar. At arabasındaki sinema çığırtkanının sesi, sokakta hayali fişekler gibi patlayıp mahalleyi yıldız yağmuruna tutuyor:

"Dikkat dikkat! Bu akşam Yazlık Narlıca Aile Sinemasında iki şaheser film birden! Birinci film: başrollerini Ayhan Işık ve Türkan Şoray'ın paylaştıkları Acı Hayat! Acı Hayat! İkinci film: başrollerini sinemamızın Çirkin Kralı Yılmaz Güney ve Hülya Koçyiğit'in paylaştıkları dev bir şaheser! Yiğit Yaralı Olur, Yiğit Yaralı Olur! Siz sinemaseverler için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan Yazlık Narlıca Aile Sineması takdim eder! Dikkat dikkat!"

Akşam oluyor, sinemaya gidiyoruz, annem elimden tutmuş. Sinemaya acıklı bir film gelmiş. Annem ağlamak, içini dökmek için sinemaya gidiyor, ağlayınca en az bir hafta rahatlatıyor. Yüzü çilli sarışın gişeci, elli kuruşları alıp biletleri veriyor. Ailesiyle gelen küçük çocuklara bilet kesilmiyor. Bilet parası olmayan çocuklar sinemanın önünde bekliyor, gözlerine kestirdikleri çocuksuz bir ailenin yanına sokulup, "Sinemaya sizinle birlikte girebilir miyim?" diye soruyorlar.

Sinema kapısının az ötesinde bekleyen kısa pantolonlu çocuk kimseden böyle bir istekte bulunmuyor,

kapı görevlisini dikizliyor. Kapı görevlisinin asık suratı bilet parası olmayan çocuklar için caydırıcı bir güç; ama çocuk, denemeye kararlı.

Sinema bahçesinden gazoz patlamaları duyuluyor, bahçenin bitişiğindeki Dutlu Kahve'ye adını veren dutun dallarında serçeler cıvıldıyor, Zeki Müren, şarkısını "Yıldızların Altında" söylüyor. Bahçeyi çevreleyen kavaklar, duvarlara sarılı sarmaşıklar, salkım salkım leylaklar siyah-beyaz filmleri renklendiriyor.

Sonunda beklenen an geliyor, bahçe ışıkları yanıp sönüyor, ıslıklar yarışıyor, bilyeler çarpışıyor. Gişenin önünde bir telaş.

"Çabuk ol amca, film başlıyor!"

Çocuk, kapı görevlisinin yanına sokuluyor, kısa pantolonunun cebinden çıkardığı sarı yirmi beş kuruşu çekinerek uzatıyor, "Yirmi beş kuruşum var amca, içeri girebilir miyim?" diyor. Kapı görevlisi parayı alacak gibi oluyor ama gişecinin baktığını görünce yine o asık suratlı adam oluyor:

"Olmaz. Gişeden bilet alacaksın."

Çocuk gişeye gidiyor, "Yirmi beş kuruşum çıkışmıyor amca, bir bilet verebilir misin?" diyor. Gişeci, lanetlenmiş bir şehrin kapısında bekleme cezasına çarptırılmış, acıma duygusu yok edilmiş bir suçlunun bastırılmış öfkesiyle bakıyor:

"Olmaz! Bilet elli kuruş"

Çocuk yine kapı görevlisinin yanına geliyor. Işıklar sönüyor, film başlıyor, yıldızlar yanıp yanıp sönüyor. Çocuğun beklediği tansık gerçekleşiyor: kapı görevlisinin suratı yumuşuyor, "Gel gir hadi çocuk," diyor. Gişeci görüyor. Tilki gibi bakıyor. "Ama olmaz ki böyle Alaattin, kaçtır bunu yapıyorsun!" diyor. "Bu çocukları sen alıştırıyorsun böyle. Bilet satamıyoruz burada!"

Kapı görevlisini asık suratıyla değerlendirdiğimiz için hem kendim hem de çocuk adına utanıyorum. Ay ışığı kedere batıyor. Yıldızlar parlamıyor.

"Şansına küs evlat," diyor kapı görevlisi. "Çocukları sevmez bu. Patronun yeğeni olmasa sallamam ama... Kavga ederiz simdi, işimden olurum. Sen yarın gel. Yarın burada olmaz bu kaçık."

"Tıkıdık, tıkıdık, tıkıdık, tıkıdık!..."

"Kaçamazsın evlat, etrafın sarıldı, teslim ol!"

"Ben suçsuzum komiserim, hapse girmek istemiyorum!"

"Sana dediğimi yap çocuk. Yarın gel, alacağım, söz."

"Babacığım!"

"Kemaaaal!"

"Alaattin, söyle şu çocuğa gişenin önünde beklemesin. Sinirime dokunuyor."

"Merak etmeyin bayan, kurşun sadece omzunu sıyırmış. Çocuğunuzu alıp evinize dönün lütfen."

"Gitsene oğlum!"

"Gitmeyeceğim işte! Sesleri dinlemek de mi yasak?"

"Ananın..."

"Inınınıının!"

"Sövme abi çocuğa, ayıptır."

"Sen karışma Alaattin. Gece vakti tek başına bir çocuğun ne işi var burada? Bir karış boyuyla inat ediyor."

"Bekleyeceğim seni Kemal, çabuk dön!"

"Bekleme gişenin önünde çocuk!"

Balkonda daralıyorum. Birkaç sığırcık yavrusunun içimde çırpınarak boğulduğunu hissediyorum. Pelerinimi giyiniyorum, gözlüklerimi takıyorum. Uçup sinemanın kapısına, çocuğun yanına iniyorum. "Sen çekil şöyle kenara çocuk," diyorum. Onun yerine geçip düşlerimi devindiriyorum. Silahlarımı kuruyorum. Önce bir külah vişneli dondurma fırlatıyorum gişecinin sarı bir patatesi andıran uykusuz, ablak suratına. Toparlanmasına fırsat vermeden iki de cam bilye gönderiyorum. Gişeci eğilerek atlatıyor bu saldırıları. Daha sonra, ay ışığından kaptığım gümüş bir topu yüzüne fırlatıyorum. Gözleri yoğun ışığa dayanamayıp yumurta akı gibi damlıyor. Yeniden parlamaya başlayan yıldızlar gönül gözünü açıyor, hata yaptığını anlıyor ama çok geç; kurulmuş oyuncaklar gibi fır fır dönüyor. Bu kez son silahımı, günebakan çekirdeklerini kullanıyorum. Çıt çıt çıt çıt çıt, tarıyorum şişko bedenini. Gişeci can havliyle tırmanıp balkona çıkıyor, defterin arasına girip resimdeki çocukların arkasına gizleniyor. Yaşını küçültüp onu sokağın bakkal amcasının çırağı yapacağım.

Kapı görevlisiyle çocuk sevinçten zıplıyorlar:

"Yaşşa be amca!

"Yaşşa be abi!"

Kapı görevlisi kenara çekilip sinemanın kapısını açıyor. Çocuk, bahçeye girip filmin ışık tozuna karışıyor.

SARAYDAN SIZ(DIRIL)AN KADIN PORTRELERİ

Emre KUNDAKÇI

Bu yazıda sizlere ilk defa 1913 yılında İngilizce olarak yayınlanan *Abdülhamid'in Kızı: Bir Osmanlı Prensesinin Trajedisi* romanı üzerinden Batılı gözün doğuyu tasvirini, Doğu'nun Batı algısını ve Doğu'nun esere yansıyışını anlatmaya çalışacağım. Bu eser, "oryantalist" olmadığını ve Osmanlı toplumuna sempati beslediğini ifade ve iddia eden bir Batılı aydın kadın ile bir Osmanlı kadını tarafından ortaklaşa kaleme alınmış. Eserde genel itibariyle saray kadınlarının trajedileri anlatılmaktadır. Anlatıcının ve ana hikâyenin Türk menşeli olması nedeniyle bir Osmanlının kendisine ve batıya bakışı daha yoğun gözlemlenebilse de bu metin tam anlamıyla oksidantalizm bakışıyla okunamaz. Melek Hanım'ın müsveddelerini göremediğimiz, Grace Ellison'ın okurun ilgisini çekebilmek adına neyi ne şekle soktuğunu tam anlamıyla bilemediğimiz için ancak romandan yansıyan Doğu ve Batı algısını ifade etmek mümkündür. Yorumlamalara geçmeden evvel -okunmuş olma ihtimalinin zayıflığı nedeniyle- romanın kısa bir özetini paylaşmak yerinde olacaktır.

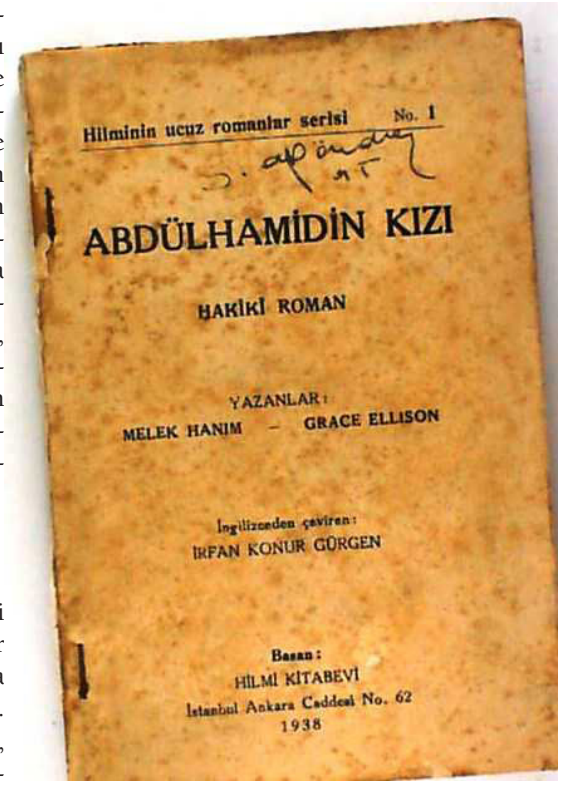

Romanın Özeti

II. Abdülhamid'in kızı olan Prenses Ayşe, her Osmanlı prensesi gibi -Ellison'ın ön sözünde ve romanın ilk bölümünde bu vurgulanır- bir yalnızlık ve hapislik hissiyatıyla mağdur bir kadındır. Aynı zamanda çocukluk arkadaşı Ethem Paşa ile de evlilik hazırlıkları yapmaktadır. Romanın başlarında da evlenirler. Çocukluğundan beri görüştüğü, hissi bir yakınlık duyduğu bu kişiyle evlenmesini bizzat Abdülha-

mid epey istemektedir. Zira Osmanlı prensesleri genelde dünyaya kapalı yaşamlarının sonunda hiç tanımadıkları bir paşayla yahut yüksek memurla evlendirilirler. Bu evlilikte mutsuz olma ihtimalleri de oldukça yüksektir. Oysaki Ayşe çocukluğundan beri tanıyıp sevdiği Ethem ile evlenirse, muhakkak ki mutlu olacaktır. Saray hayatından son derece sıkılmış olan Ayşe'nin tek mutluluk kaynağıysa saraya sık sık gelip gitmeye başlayan kuzeni Leyla Sultan. Leyla, iyi eğitimli, kibar, hoşsohbet ve güzelliği ve zarafetiyle ilgiyi üzerinde toplayan bir kadın. Öte yandan derinlerinde içten içe kanayan bir yarası var: O, Abdülhamid'in tahttan indirdiği ve bütün ailesiyle hapis hayatına mahkûm ettiği V. Murat'ın kızı. Babasının gözlerinin önünde eriyip gitmesine ve ölümüne şahit olan Leyla ile Ayşe'nin arasındaki arkadaşlığın imkânsızlığı, saraydaki herkesi, özellikle Haznedar Dilfeza'yı tedirgin eder.

Ayşe ve Leyla çok güzel vakit geçirirler ve Ayşe gitgide Leyla'ya bağlanır. Bu esnada Ayşe hastalanır. Ethem Paşa ona en iyi doktorları bulup getirir fakat her nedense Ayşe iyiye gideceğine daha kötü olur. Bu esnada saray ahalisi Leyla ile Ethem Paşa arasında bir aşkın alevlendiğinden şüphelenir. Aralarındaki çekimi görürler ama konduramaz, emin olamazlar. Sonra bir gün, Ethem Paşa'ya âşık olan ve onun hizmetinde bulunan cariye Cavidan, Ethem Paşa'nın evrakları içerisinde Leyla ve Ethem'in birbirlerine yazdıkları mektupları bulur. Ethem ve Leyla arasındaki aşkın ortaya çıkmasının ötesinde, Ethem ve Leyla'nın gizlice Ayşe'yi zehirledikleri de bu mektuplarla ispatlanır. Bunları öğrenen cariyeler pek sevdikleri Ayşe Sultan'a yapılan bu hakarete dayanamayıp isyan eder. Leyla ve Ethem Paşa derdest edilerek II. Abdülhamid'in merhametine bırakılır. Ayşe ise bu yaşananlar sonucunda büyük bir bunalıma girer.

Bunu neden yaptığını soran Abdülhamid'e Leyla, "tahtın gâsıbı" diye hitap ederek, babasının ölümünden sorumlu tuttuğu Abdülhamid'in kalbinin yalnız Ayşe için çarptığını bildiğini, "en büyük şerefim Ayşe'yi mesut görmektir" diyen Abdülhamid'in şerefine kast ettiğini, Ayşe'yi ve Ethem'i onu bir saat de olsa aciz bırakmak, küçültmek için mahvettiğini söyler. Romanın sonunda Leyla'nın öldürüldüğü, Ethem'in sürgün edildiği söylenmektedir. Romanın bitişinde saraydaki ağalardan biri olan Dilaver, romanın anlatıcısı olan Haznedar Dilfeza'ya şöyle söyler:

"Dilfeza, dedi, Leyla intikamını hakikaten aldı. Çünkü sultan ilk defa ağladı."

Grace Ellison'ı Bu Hikâyeyi Anlatmaya İten Şey

Grace Ellison kitaba yazdığı on sayfalık önsözün başlarında bu müsveddelerin eline nasıl geçtiğini ve Türkiye'ye gelmek için Abdülhamid'in ölmesini veya devrilmesini nasıl beklediğini uzun uzun anlattıktan sonra II. Meşrutiyet dönemini ve romana konu olan kişilerin bazılarını gören bir kişi olarak bir takım sosyal/siyasal tespitlerde bulunur. Dönemin ve padişahın panaromasını çizdikten sonra romanı yazma amacını ele veren şu cümleleri kurar:

"... ve bundan yüz sene sonra o, ne kadar garip ve imkansız görünecektir. -Vaktiyle diyecek şairler- Bosfor sahillerinin harikulade güzel bir sarayında fena bir sultan yaşadı. O kadar nüfuz ve kudret kazandı ki, o coşkun memleketin bütün halkı onun önünde titredi. (...) Gece korku uykuyu gözlerinden sıyırıp aldığı zaman, sultan baş ağaya oyuncu kızları toplamasını emreder ve onlar, orada, onun önünde çıplak ayaklar ve sıyrılan tüllerle efendilerinin gözlerindeki vahşi bakışı munisleştirmeye çalışırlardı.

Bu müstebidin -şair bize söyleyecek- taştan bir kalbi vardı. Beş yüz güzel, harikalı kadından hiçbiri onun bu taş kalbini titretememişti.

Dur kari'! Şair seni aldattı. O taş kalbin Ayşe'nin, kızının ismiyle nasıl titrediğini göreceksin."

Bu sözlerden de çıkarabileceğimiz üzere Ellison'ı bu romanı yazmaya iten şeylerden bir tanesi -bana göre en temeli- II. Abdülhamid gibi siyaseten sert bir padişahın duvarlarının ardını, en yumuşak halini göstermek, yani ifşanın tatlılığı. Aynı zamanda romanın sonunda Leyla'nın sarf ettiği sözler de bu amacı destekler niteliktedir.

Romanın Kuruluşu

Grace Ellison tarafından yazılan romanın ilk bölümünde, öncelikle Meşrutiyet öncesi ve sonrası Osmanlı toplumu ve saray çevresiyle ilgili bilgiler verildikten sonra Grace Ellison'ın Osmanlı sarayına ve Ayşe Sultan'a yaptığı ziyaretten bahsedilir. Romanın ikinci bölümü ise bir Türk kadını -Pier Loti'nin "Desenchantees" adlı eserinin kahramanlarından Melek Hanım- tarafından yazılan müsveddelerin İngilizceye tercüme edilip romanlaştırılmasıyla oluşturulmuştur. İkinci bölüm iki ayrı bölümden ve Grace Ellison'ın tekrar konuştuğu, olayları özetlediği bitiriş bölümünden müteşekkildir.

Romanın ilk bölümü, kronolojik olarak en son yazılan bölümdür. Ellison, Meşrutiyetten sonra İstanbul'a gelerek

-birçok teşebbüslerini gerçekleştirmek için sağır ve dilsiz taklidi yaparak- kitabın kahramanlarını bizzat görmek istemiş, böylelikle kitabın ilk bölümü ortaya çıkmıştır. Eserin büyük bölümünün -neredeyse tamamı- bir Türk kadını tarafından yazılması, Türk duygu ve düşünüşlerine belli noktalarda sadık kalınsa da içerisine Batılı okuyucuların hoşuna gideceği düşünülen eklemelerin yapılmış olması, beni bu yazıyı kaleme almaya itti. Roman tamamen gerçek olaylara istinat ettirilir ancak karakterlerin isimleri Melek Hanım ve Grace Ellison tarafından değiştirilmiştir. Melek Hanım tarafından sarayın içinde gerçekleştiği söylenen olayların ne derece doğru olduğunu bilemiyoruz. Anlatılan olaylar hakkında ikinci, üçüncü kaynaklara ulaşmaya ve bu olayların doğruluğunu teyit etmeye çalıştığımızda elimiz boş kalıyor. Çeşitli kaynaklarda bu tarz bir olayın yaşandığına dair birtakım bilgiler olsa da bunlar dönemin yüksek zümresinde yapılan dedikoduların kayıtlarından başka şeyler değil. Üstelik elimizde Melek Hanım'ın bu romanın oluşmasını sağlayan mektupları da bulunmuyor.

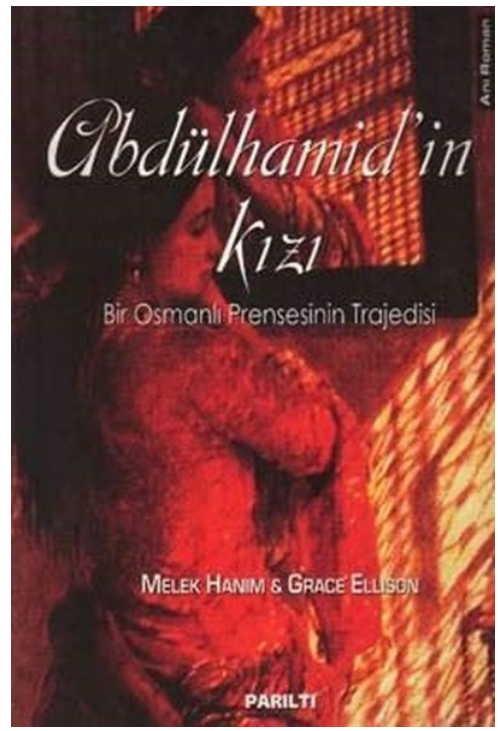

Romanın İncelenmesi

Meşrutiyetten sonra İstanbul'a gelen Ellison'ın, Ayşe Sultan'ı ziyarete gidip onunla konuşmasının anlatıldığı ve Ellison'ın Osmanlı saray hayatı hakkındaki görüşlerini paylaştığı ilk bölümde, Osmanlı günlük hayatı, kadınların günlük tavırları ve Osmanlının toplumsal inceliklerine dair görüşler yer alıyor. Öncelikle Osmanlı toplumundaki iki ayrı yüksek zümreden bahsediliyor: Sefirlerin eşlerinden oluşan yüksek sosyete ve Osmanlı prensesleri ve yüksek memurlarının eşlerinden oluşan ve sadece bayram gibi büyük günlerde bir araya gelen cemiyet. Kitapta, Meşrutiyetten önce bu iki zümre arasında büyük bir uçurumun olduğu ve bu iki zümrenin bir araya gelemediği söyleniyor. Hatta bir Alman imparatoriçesinin bile sarayın içine girmek için türlü oyunlar oynamak zorunda kaldığı iddia ediliyor. Ayrıca Osmanlı prenseslerinin önemli bir yer doldurmadıkları, ancak padişah anası olan valide sultanların bir önem arz edebildikleri bilgisi veriliyor. Hemen ardından, Batı'nın yüksek zümre kadınları ile Osmanlı prensesleri arasında karşılaştırma yapılarak Batı'da, kraliçe yahut prenseslerin toplumsal hayatta ve sosyal yaşamdaki önemli konumlarından bahsedildikten sonra bir Osmanlı prensesinin hayatının ne kadar sıkıcı ve anlamsız olduğundan, toplumun büyük çoğunluğunun onların varlıklarından bile haberdar olmadığından yakınılıyor ve prenseslerin kendi kaderlerine hükmetmekten aciz olduklarının altı şu satırlarla çiziliyor:

"Bir İngiliz kadını bir şeyi hakikaten isterse arzusu daima yerine gelir, dedi. İngiliz kadını kendi varlığını kendisi halleder, bir Osmanlı prensesinin mukadderatı ise Allah'ın elindedir."

Ellison kendi yaptığı seyahat esnasında karşılaştığı toplum hakkında görüşlerini bildirirken Osmanlı ve Doğu toplumlarının tekellüflü konuşmalarına değinir ve bunların aslında basit bir "günaydın" yahut "merhaba"dan daha samimi olmadığını söyler. Ayrıca bu tabirlerin abartılı hallerine de dikkat çeker.

"Sabrımı kaybetmeye başlamıştım. Şarkın latif nevaziş tabirlerini kullanmaya başladım:

-Küçük Fatma, kalbimin hurisi, ruhum, hayatım, karanfilim, gülüm, hakikaten benim bu prensesi görerek memnun olmamı istiyor musun?

-Elbet, niçin istemeyeyim kalbimin kalbi."

Öte yandan Ellison'ın Türk kadınları hakkında yaptığı şu değerlendirme, Doğu'yu bir mücevherat dünyası olarak görmeyi imlemektedir:

"(...) Burada kadınların birçok mücevherat takmaları beni hayrete düşürmüştü. Büyük anneleri onlara bir mücevher pisboğazlığı vermişti."

Ellison'ın siyahi olan hademeye Çikolata ismi takması,

Osmanlı toplumu için çok da tuhaf olmayan bir durum olan ten renginin, Batılı bir zihinde açıklanmaya, benzetilmeye muhtaç bir durum olarak görülmesine örnektir yorumunu yapabiliriz:

"Çikolatanın asıl adı Mukbil Ağa idi. Misafir olduğum evin baş hademesi bulunuyordu. Çikolata ismini ona ben taktım. Evvela itiraz etti. Sonra sonra ben devam ettikçe tahammül etmeye ve gülmeye başladı."

Melek Hanım'ın gönderdiği notların romanlaştırılmasıyla kurulan ikinci bölümde, prensesler arasındaki aşk kavgası otantik bir doğu hikâyesini andırıyor. Belki de bu "olay"ın Ellison'ın ilgisini çekmesi yahut Batılı okurların ilgisini çekeceğini düşünmesi de bu sebeptendir. Romanın anlatıcısı, Ellison'ın prensesi ziyareti esnasında gıpta ettiği kişi: Prenses Ayşe'nin Haznedarı Dilfeza.

Romandaki saray kadınlarının durumunun Cavidan Kalfa'nın ağzından anlatıldığı satırlar, bir Osmanlı tarafından gönderilen notların Batılı zihinlere hoş gelecek surette aksettirilişine güzel bir örnektir. Çünkü oldukça canlı olan Osmanlı saray içi hayatını bilen bir Osmanlı kadını tarafından gönderilen müsveddelerle yazılan romanda, böyle egzotik bir tasvirin bulunması yalnızca Grace Ellison faktörüyle açıklanabilir.

"Yalnız nakış işleri, (...) aylardır taze bir yüz görmeden yaşamak, bayram günlerini sabırsızlıkla beklemek, (...) penceremizden geçen gemileri görmek, güneşin şarkta doğup garpta batmasını beklemek, (...) bir hayat bir yükseliş hissetmemek, daima aynı şeyleri Acem edebiyatını, bin sene evvelki Arap edebiyatını okumak, dışarıda halkın bu hapishane hayatı hakkında ne düşündüğünü bilmemek, şu karşıdan gördüğümüz denize hiç gitmemek, halkın bahsettiği ormanlara gitmemek, yahut işittiğimiz büyük şehirlerden birini görmemek, sessiz ve şahsiyetsiz bir varlık olmak ve dünyada kendine ait bir karış yeri bulunmamak..."

Prenses Ayşe'nin romandaki trajedisi de bu satırlarda gizli. Zira Ayşe, hayatında bir eksikliğin olduğunu hisseder fakat onun ne olduğunu tespit edemez. Şöyle söyler:

"Uzak, çok uzak şeyler istiyorum, hatta ne istediğimi bilmiyorum."

Romanda cariyelerin ayaklanması, aslında Osmanlı sarayında pek gerçekleşebilecek bir durum değildir. Altı yüz küsur senelik Osmanlı tarihinde, belki bir yahut iki kere gerçekleşmiş olabilir. Çünkü köle olarak alınan ve hiçbir güvenceleri de bulunmayan bu kadınların bir isyan hareketi başlatabilmeleri pek mümkün görünmüyor. Öte yandan isyan esnasında Leyla Sultanı derdest etmeye çalışan cariyelere, haznedarın "O bir sultandır", "Hanedan soyudur" gibi uyarılarda bulunması romana sahicilik katıyor.

Romanın bitirim kısmı, olaylardan bir nebze uzak bir tarihte yazıldığı anlaşılan kısa notlar biçiminde kurgulanmış. Meşrutiyetin iyice etkilerini göstermeye başladığı ifade edildikten sonra II. Abdülhamid'in tahttan indirilişi anlatılıyor. Sonraki paragrafta ise padişah, zavallı ve yalvaran bir şekilde gösterilmektedir. Bu satırlarda, II. Abdülhamid'e karşı oldukça ağır ve küçümseyici sözler sarf eden Ellison, II. Abdülhamid'in ev hapsinde bulunduğu Selanik'teki evin içinde sultan ve kızını buluşturarak onları duygusal bir atmosfer içinde birbirlerini suçlar konumda tasvir ediyor. Hiçbir günahı olmayan Ayşe'nin şu sözleri kendisinden ziyade babası için söylenmiş gibi görünüyor:

"Benim günahım okyanus kadar büyük olabilir, fakat senin affın ondan daha büyüktür Allahım!"

Son Söz Niyetine

Asıl metni oluşturan kısmın Melek Hanım'ın mektuplarına dayanması, anlatılan hikâyenin Osmanlı saray çevresinde geçmesi ve hikâyenin anlatıcısının Ayşe Sultan'ın haznedarı Dilfeza olması, romanı Doğu'nun Doğu'ya bakışına dair malzemelerin bulunduğu bir metin haline getirmektedir. Sadece, eserin beşte birini oluşturan ilk bölümde, Grace Ellison'ın İstanbul'u ziyaretini anlattığı kısımda birkaç Batılı dikkat bulunur. Bu karşılaşmanın anlatıldığı satırlarda Doğu'nun Batı'ya bakışını gösteren malzeme de pek yoktur. Ancak Osmanlı saray kadınlarının Batı'yı bilmemelerinden dolayı Batı'yı bir bütün olarak algılamaları dikkat çekicidir. Batı'yı bütün gören bu bakış karşısında Ellison, "hayır o Alman kadınlarıdır", "elbiselerim Paris'ten" gibi düzeltmeler yapma ihtiyacı hisseder.

ATATÜRK VE RESİM SANATI

Rezzan AKÇATEPE

Ekim 1938, Dolmabahçe Sarayı.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün, hasta yatağında, biçare bir derdin pençesinde yattığı zamanlardır. Yatağının tam karşısında, dışı altın varaklı ve içinde servi ağacının sessizliğinde huzurlu bir doğayı barındıran, dört mevsim isimli yağlıboya tablo vardır. Atatürk bu kasvetli günlerde, saatlerce bu tabloya dalıp derin bir sessizlik içinde, doğduğu topraklara özlemle iç geçirmektedir. Yine böyle bir gün, manevi kızı Afet İnan ile konuşurken, derin hüzünlü mavi gözlerini, uzun uzun tabloda tutarak şu sözleri söyler. "Gidelim Afet. Bir orman kenarına gidelim. Her şeyi bırakalım. Şöyle basit bir ev, ocaklı bir oda. Evet… Evet… Hemen çekip gidelim ormanlara. Hele ben bir iyi olayım da."

İşte bu tablo (Resim 1) Atatürk'ün koskoca Dolmabahçe Sarayı'nda, üzerine şahsi malı olarak kaydettirdiği üç eşyasından biriydi. Diğer ikisi de yatağının başındaki termometresi ve çelik masa saati olarak tarihi kayıtlara geçmiştir.

Atatürk'ün resim sanatına olan merakı aslında askeri okul yıllarına dayanmaktaydı. "... Ali Fuat'la dost oldu. Yaz mevsiminde bir hafta sonunu Büyükada'da geçirmeye karar verdiler. Oteller pahalı olduğu için çamlıklarda kamp kuracaklardı... Çevredeki tabiat güzellikleri, mis gibi kokan çamlıklar, parıltılı deniz, yıldızlı gökyüzü kendilerinden geçirmişti onları... Bir ara Mustafa Kemal dedi ki: "Fuad, eğer matematiğin üzerinde durduğum kadar şiir ve resim

Resim 1

Resim 2

üzerinde de dursaydım, Harbiye'de dört duvar arasında kapanıp kalmazdım... Sabahleyin şafak söker sökmez de resim yapmaya başlardım." (Kinross, Atatürk adlı kitabından).

Atatürk, resme olan tutkusunu uzun yıllar ilgi ve sevgiyle gönlünde barındırdı. Milli mücadele dönemi sonrası ve Cumhuriyetin ilk yıllarında, masasındaki meşhur dost meclislerinde, dönemin önemli ressamları da yerini almaktaydı. Bunların içinde en dikkat çekenler Mihri Müşfik Hanım ve İbrahim Çallı idi. Mihri Müşfik Hanım, Osmanlı döneminde yetişmiş, II.Abdülhamid'in saray ressamı Zonaro'dan dersler almış, dönemin en iyi eğitimli ve en yetenekli kadın ressamlarındandı. Mihri Müşfik Hanım, Atatürk'ün resmini çizen ilk Türk ressamı olarak bilinmektedir. Mihri Hanım'ın yaptığı tam boy portre, İzmir'e düşmanın arkasından çizmelerinin tozuyla giren, sırtında peleriniyle ayakta bir kahraman edasıyla duran ve soldan gelen ışıkla gözleri ve yüzü güneş gibi parlayan Gazi'yi göstermektedir. (Resim2) Atatürk'ün bu sofralarında bulunan en önemli ressamlarından bir diğeri de, 1914 kuşağının ustası ve Atatürk'ün takdiminde "bu yüksek sanatkâr" dediği İbrahim Çallı idi. Çallı, Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Ocak-Şubat aylarında bir gezi esnasında İzmir'de Atatürk ile sohbet etme fırsatı bularak kendisine "Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal'in portresini yapmama izin verir misiniz Paşam?" der. Atatürk de: "Mademki gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal'i çizmek istiyorsun, benim modelliğime gerek yok," yanıtını verir. Bu konuşmadan uzun bir süre sonra Çallı, Atatürk'ün üç farklı tablosunu çizmiştir, lakin Atatürk'ün bu portrelere modellik yapıp yapmadığı tam olarak bilinmemektedir. Bu portrelerden ilki, 1935 yılında çizdiği "Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa" adlı 143x121 cm boyutlu portredir.(Resim 3) Bu portre Atatürk'ün yüz hatları ve elleri üzerindeki fırça detaylarıyla dönemin en başarılı çizimlerinden biri olarak bilinmektedir.

Mihri Hanım ve Çallı haricinde, Atatürk'ün portresini yapan Feyhaman Duran'ın da, yirmi civarında Atatürk portresi vardır. Bunlardan başka Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün portresini, Nazmi Ziya Güran, Namık İsmail, Zeki Karamemi, Malik Aksel, Hamit Görele, Şefik Bursalı, Ratip Tahir Burak, Saip Tuna ve ilk kadın ressamlarımızdan Sabiha Bozcalı gibi Türk ressamları da çalışmışlardır. Atatürk'ün Türkiye'de çok bilinen ve başlangıçta devlet dairelerine asılan portresini yapan yabancı ressam

Resim 3

Prof. Arthur Kampf'tır. Prof. Arthur Kampf, 1921 yılında İstanbul'a gelmiş ve Mustafa Kemal'in Mareşal üniformasıyla biri ayakta, diğeri Türk Bayrağı önünde, sivil kıyafetli portrelerini yapmıştır. A. Kampf, Angora 1927 imzalı ve tarihli portresi birçok devlet dairesine asılarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gözlere aşina gelen portre olarak bilinmekteydi. (Resim 4).

Atatürk, resim sanatına düşkünlüğünün yanında, resim üslupları ve tasvirleri konusunda da oldukça seçici ve özenliydi. Resimlerde kahramanlığın yanlış biçimde aktarılıp yorumlanması, onu hep rahatsız ederdi. Çankaya'ya bir tanıdığı tarafından gönderilen tabloya verdiği tepkiyi Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Husu-

Resim 4

siyetleri kitabında şöyle aktarmaktadır: "Onu sinirlendiren resim, yerde yatan bir Yunanlının göğsüne, süngüsünü saplayan Mehmetçiği göstermektedir. 'Ben kana bakamam. Bir tavuğun bile boğazlanmasına tahammül edemem' diyen bu insanı, baktığı resim, Mehmetçiği küçülttüğü için de yaralar. 'Kapatın ve kaldırın şunu ne iğrenç manzara, gönderenin şaşarım aklı perişanına.'"

Atatürk, resim sanatının gelişimini sağlamak için "Türk İnkılâp Sergisi" adıyla bir resim sergisi açmış ve bu sergide heyecanını ve mutluluğunu gizlememiş, saatlerce sergide kalıp eserleri incelemiştir. Yaşadığı Dolmabahçe Sarayı'nın Veliaht Dairesi'ni ise Resim Heykel Müzesi haline dönüştürmüştür. Bu müzenin açılışında bulunmuş, tüm salonları gezmiş, her tablonun, her heykelin önünde uzun uzun durmuş, müze müdürü Halil Dikmen'den, Türk resminin başlangıçtan 1937 yılına kadarki değişim ve gelişimleri öğrenmek istemiştir.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde, Atatürk ve çalışma arkadaşları, bilim, sanat ve teknik alanlarında kalifiye insan yetişmesi için önemli girişimlerde bulunmuş, bu dallarda devlet tarafından, Avrupa'nın ileri merkezlerine yetenekli gençleri seçerek göndermiş ve oralarda eğitilmelerini sağlamışlardır. Bu amaçla sanat eğitimi için Fransa'ya gönderilen yirmi kişinin içinde beşi (Cevat Dereli, Refik Epikman, Şeref Akdik, Mahmut Cuda ve Muhittin Sebati) ve Almanya'ya gidenlerin de ikisi ressamdır (Ahmet Zeki Kocamemi ve Ali Avni Çelebi).

Bu çabalardan da anlaşılacağı üzere, Atatürk için resim sanatının gelişimi ve ressam yetiştirilip desteklenmesi, sadece kişisel bir istek değil aynı zamanda bir devlet teşvik politikası haline getirilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün güçlü, stratejik ve zeki bir asker olma özelliğinin yanında, iç dünyasındaki zarif ve sanatçı ruhu, her alandaki icraatlarına yansımıştır. Özellikle hayatı boyunca edebiyat, şiir ve resim sanatına olan özel tutkusu, onun derinlikli bir lider olmasına vesile olmuş ve Cumhuriyet dönemi inkılaplarının şekillenmesinde rol oynamıştır.

"Atatürk'ün en iradeli, en çelik zamanlarından bir iki dakika sonra, bir tablonun, bir bestenin, bir şiirin karşısında dolu dolu gözlerle bir sanatçı hassasiyeti ve ilgisi gösterdiğine çok defa şahit olunmuştur." (K.B.Çağlar, Türk Sanatında Atatürk Hamlesi)

Bu yönleriyle Mustafa Kemal Atatürk, nevi şahsına münhasır bir lider olma özelliğiyle de tarihe geçmiş ve bu gurur, Türk milletine nasip olmuştur.

SUAT DUMAN'LA SÖYLEŞİ

Melih YILDIZ

1918 romanınız ilk olarak Alakarga Yayınları tarafından iki cilt halinde okurlarla buluşturuldu. Roman, İstanbul'un fiilen işgal edildiği 13 Kasım 1918 tarihinde başlıyor. Romanın ilk kıvılcımı nasıl ortaya çıktı?

2018'de Rakun'u yayınladıktan sonra, bir devam romanı için notlar almaya başlamıştım. Günümüzde geçen, çok sayıda karakterin hikâyesinin paralel yürüdüğü, hızlı ve hak ettiği kadar kirli bir atmosfer olacaktı. Yine de olacak ama bir yandan da polisiyenin altın çağına nasıl dönebilirim, okur olarak kendimi bulutların üzerinde keyif yapıyor gibi hissettiğim o zamana yazar olarak nasıl dâhil olabilirim diye de düşünüyordum. 1918 bu süreçteki arayışın sonucudur. Teknolojiden, bilimsel yöntemlerden uzakta, analitik zekânın yolumuzu aydınlattığı sakin zamanlar. O zamanlara dönmek istedim. İstanbul'un ve aslında bütün ülkenin sahipsiz kaldığı, ajanların, kaçakların, düşmüş soyluların, hırsızın, uğursuzun, bilim insanlarının, sanatçıların, devrimcilerin yolunun kesiştiği o çok kısa zaman aralığının 13 Kasım'dan 16 Mayıs'a kadarki sürenin cazibesine kapıldım.

Bize biraz romanınızın iki cildinden de bahseder misiniz? Bu seri devam edecek mi?

Yukarıda kısaca girdim, evet devamı gelecek, 10 kitaplık bir seri olarak kurguladım 1918'i. Sonrasını bilmiyorum. 10 kitaptan sonra bu karakterlerin, Ferda'nın, Miette'in ve diğerlerinin yaşamayacağı anlamına gelmiyor. Yine de bunu düşünmek ve söylemek için erken.

İlk kitap, dedektif Ferda ve yakın arkadaşı Fransız gazeteci Miette'in uzun bir tren yolculuğunun ardından İstanbul'a gelmesiyle başlıyor. Yıllardan 1918, Kasım ayının on üçüncü günü. İşgal donanmaları boğazı geçip fili işgali başlatıyor. Kritik kurumlar zorla basılıp kontrol altına alınıyor. Bu manzara, üç günlük tren yolculuğunun ardından aynı gün Haydarpaşa Garı'na inen Mustafa Kemal'i etkileyip sarstığı

gibi sarsıyor Ferda'yı da. Talihin bir cilvesi diyelim –dedektif Ferda ile Mustafa Kemal'in yolu zannedersem bir daha kesişmiyor: Mustafa Kemal'in çılgın macerasını hepimiz biliyoruz, ben 1918'de İstanbul'da kalıp Ferda'nın macerasına odaklandım.

Romanınızın ana kahramanları kadın karakterlerden oluşuyor. Bu karakterler ile güçlü kadın imgesini çiziyorsunuz. Bize bu karakterlerinizden bahseder misiniz?

Ferda bir Jön Türk, bunu saklamıyor, saklanabilecek bir şey değildir zaten. Akıllı, üstün bir gözlem yeteneğine ve kıvrak bir analitik zekâya sahip. Avrupa'da eğitim almış ama an itibariyle Avrupa'nın ilerisinde. Paylaşım savaşlarının, durağanlaşan burjuvazinin topraklarından devrimler kıtasına geliyor. En iyi bildiği şeyi yapacak, bu kasırgalar çağının yarattığı boşluğu halkın zararına kullanmak isteyen adi suçluları enseleyecek ve adalete teslim edecek.

Fakat itham eden, kestirmeci, zekânın ve aklın tiranlaştırdığı dedektiflerden değil. İnsanları seviyor ve geleceği arzuluyor, insanlığın geleceğini. Bu nedenle zekâ ve akıl işlevsel bir araç, kutsal değiller. Yine de aklın çağına girildiğinin farkında ve bundan ziyadesiyle memnun. Her davada sadece alelade bir suçluyu yakalamış saymıyor kendini; onunla birlikte aklın, bilimin önüne çekilmiş bir duvarı daha kaldırmış sayıyor.

En yakın arkadaşı Miette ise bir Fransız gazeteci. Dedektif hikâyelerinde çokça gördüğümüz yardımcı karakter biraz Miette. Watson gibi. Yine de aslına bakarsanız 1918'de kim kimin yardımcısı belli değil, bir bağımlılık değil, dayanışma var.

Miette benim için hikâyeye, tarihe uzaktan bakabilmenin, maddeyi nesnel değerlendirebilmenin de vesilesi. Bu nedenle çok önemli bir karakter. Hikâyeyi yazan o. Fransız olması, bir galip devlet yurttaşı olması hikâyeyi tek boyutlu olmaktan kurtarıyor diye düşünüyorum.

Her iki karakter de ve genel olarak seri boyunca karşılaşacağımız çok sayıda kadın karakter bir gerçekliğe tekabül ediyor aslına bakarsanız. Kurmacada hakkını veremeyeceğimiz kadın karakterler var tarihin içinde. Kürsüler deviren, büyük kalabalıklara komuta eden aydın, heyecanlı, öncü kadınlar var. Silahların sahnede olduğu bir zaman aralığında silahların dilini de konuşan kadınlar. Hepimizin ve elbette Ferda'nın esin perileri onlardır.

1918'de Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biri de sürpriz bir şekilde roman kahramanı olarak karşımıza çıkıyor. Ve kahramanımızın az bilinen bir yönünü; tiyatroya olan ilgisi ve merakını da okurlarınız ile paylaşıyorsunuz. Sonraki serilerde yine böyle sürprizlerle karşılaşacak mıyız?

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde dünya fantastik bir yerdir. Öyle ki dış kabuğunun hâlâ soğumadığını bile iddia edebilirim. Bilimde ve sanatta zamanı aşan eserler verilmiş. Kaçınılmaz olarak savaşlar ve onları izleyen devrimler çağı. Yir-

minci yüzyılın çehresini değiştiren Sovyet Devrimi ve Türk devrimi. Böyle bir zaman aralığında İstanbul sokaklarında yürürken rastlayabileceğiniz müstesna insanların haddi hesabı yoktur haliyle. Genç Nâzım Hikmet de onlardan biri. Hikâyenin gereksindiği yerde başka bazı tarihi kişiliklerin de hikâyeye girip çıkması mümkün elbette. Göreceğiz.

1918'in kurgusu ve anlatımındaki başarının yanı sıra kitabın tasarımı da tarihi bir dönemi yansıtıyor gibi. Romanın tasarımının eski yılları anımsatması kasıtlı olarak mı yapıldı?

Otuzlardan ellilere sade kapaklar tasarlanmış, birebir değilse de biraz onların dokusu hissedilsin istedim gerçekten de. Kâğıt seçiminden yazı fontuna dek bunu gözettim, umarım olmuştur.

Son zamanlarda, özellikle pandemi döneminde, insanlar dizi izlemeye yöneldi. 1918'i okurken sanki bir diziyi izliyormuş hissine kapılıyoruz. Kitabın uzunca bir seri olmasını da düşünürsek, 1918'i bir dizi senaryosuna çevirmeyi düşünüyor musunuz?

Pandemi dönemini de aslına bakılırsa dizi izler gibi izliyoruz. Bu 80 sonrası dönemin yarattığı yeni durumlardan biri, kendi hayatımızın seyircisi haline geldik. Sıkılanlar da var, bir sonraki bölümü görmek için heyecanla bekleyenler de. Televizyon çağı, bu anlamda, bitmek bilmiyor bir türlü.

1918'in bahsettiğiniz etkiyi yaratması normal sanırım. Okurum olan bazı yönetmen ve yapımcı dostlarımdan da benzer yorumlar aldım. Beslendiğim kaynak televizyon değilse de televizyon izleyicisinin algısına hitap ediyor zannedersem. 1918'in plastik tercihlerinde başrol çizgi romanlardır. Özellikle hayranı olduğum Herge'nin yarattığı Tenten serisi. Macera dili, karakterin dış çizgilerinin oluşturulması ve benzeri konularda elimden tuttu diyebilirim. Buradan bakınca ve serial mantığıyla ilerlediği de düşünülürse evet neden olmasın, dizi olarak da bir karşılığı olabilir.

Bir yayıncı ve bir polisiye yazarı olarak Türk polisiyesini nasıl buluyorsunuz?

Tarihsel olarak tam ve sağ doğmuş bir polisiyemiz var, doğru zamanda ve en hak eden şehirde İstanbul'da dünya polisiyesinin ilk ürünlerinden bazıları verilmiş. Bugün baktığımda, bu köklü geçmişe rağmen olması gerekenin gerisinde kaldığını fark ediyorum. Ülkemizin ortasında yer aldığı kaynayan coğrafya, bizzat ülkemizin içinden geçtiği siyasal altüst oluşlar polisiye için zengin bir kaynak oluştururken nedense karşılığını tam olarak bulamamış. Ancak şimdi yeni yeni, o ilk dönemdeki üretkenliğe yetişen bir yazar profili oluşabildi. Çok sayıda polisiye yazarımız var. İyi örnekleri de veriliyor. Önümüzdeki 10 yılın dünya çapında birkaç polisiye yazarının ülkemizden çıkacağını tahmin ediyorum.

Son olarak, Suat Duman'ı polisiye türünün dışında başka türden eserler vermiş bir yazar olarak da okuyacak mıyız?

Bunu zaman zaman ben de düşünüyorum. Şimdilik polisiye yazmaktan memnunum. Polisiye kurgu bana gerçeği tahammül edilir kılmakta yardım ediyor. Hayata ve yazıya, dokunsan kırılacak bir ciddiyetle yaklaşmaktan çekip kurtarıyor. Bundan vazgeçmek istediğimi sanmıyorum. Fakat bilmiyorum, sonuçta polisiye, hikâye anlatmanın biçimlerinden biri. O biçimin tutkunuyum ama bağımlısı değilim. Yarın bakarsınız alternatif biyografiler yazmaya başlamışım ya da tarih yazmaya girişmişim, çiçeklerin ve aksaya ağaçlarının tarihini. Yazıya başlarken sınırlar işe yarar, onun dışında kendimi herhangi bir türle sınırlamamaya gayret ederim. Bu nedenle sorunuzun yanıtı şu: neden ve neden olmasın?

KOSİNSKİ'NİN "BİR YERDE"SİNDEN MÜHÜRLÜ BAHÇELERE

Nalan ÇELİK

*Fare deliğinde altın, saksağan yuvasında elmas.**
Ercan y Yılmaz

Biri öldüğünde ayakkabısının ön tarafı ileri bakacak şekilde dışarıya bırakılır. Evden ölü çıktı, gereksinimi olan ayakkabıyı alıp yürümeye devam edebilir âdetiyle. Kosinski'nin *Bir Yerde*[1] adlı romanında evden yaşlıca bir ölü çıkmıştır. Geride kalan kişiye adını sorduklarında, ilk kez adına ilişkin düşünür. Ona göre insanın yaşamıyla yakın ilişkisi vardı adı olmanın, televizyonda rol yapanların adları vardı. Televizyondaki görevlerinin dışında da başka adları.

"Chance," diye yanıtlar. Avukatlar araştırdıkları evraklarda, bu adda birinin yaşamadığını söylerler. Varoluşunu anlatmaya çalışır: *"Kendimi bildim bileli, hep bu evde yaşadım. Çok küçüktüm, İhtiyar Adam'ın kalçasını kırıp çoğu zaman yataktan çıkamaz oluşundan epey önceydi. Çalılıklar büyümeden, otomatik sulayıcılar çıkmadan, televizyondan önce."* Avukatlar kırk yıl içinde bu evde onun yaşamadığında ısrar ederler. Kimliği, çek defteri, ehliyeti, sigorta kartı, hastalanmadığı için doktoru yoktur. Bildiği iş bahçıvanlık, gördüğü tek şey odasına konulan televizyondaki hayat. Avukatlar evin mühürleneceğini söylerler.

Tavan arasında bulduğu bavula İhtiyar Adam'ın kendi gardırobundan verdiği şık giysilerden koyarken, gitmek yerine bahçede saklanabileceğini düşünür. Televizyonu açar, evler, gökdelenler, apartmanlar, kiliseler akıp durur ekranda. Ekranı kapayıp koridorda asılı hiç dokunmadığı anahtarı alır. Ercan y Yılmaz, araya girer: *"Biri isterse kaçar, öteki isterse uçar ama ikisi de kalmayı tercih etmiş, bu da baş göz üstüne olur. Biri beni görünce saklanacak delik arar, öteki kovalar, bu üçümüze de dert olur."*[2] Chance, saklanacak yeni bir delik aramak için İhtiyar Adam'ın verdiği şık ayakkabılarla bahçe duvarının dışındadır. Her şey televizyonda gördüklerine benziyordur. Ne yapmalı diye düşünürken Gökhan Arslan, araya girer: *"Oysa hayat dediğin/ ona iki beden büyüktü/ anne, babam beni niye öldürdü."*[3]

Güneşin altında, gölgesiz, ağaçsız geniş caddede uzunca yürümek terletir. Selim Temo, araya girer: *"Onlara salon takımı derim kıçları büyüktür/ haindirler geniş caddelerden gidilir onlara."*[4] Kıçları büyük olanlardan biri aracı geri geri gelirken tamponuyla, öbür kıçı büyüklerden birinin aracının farı arasında Chance'in bacağını sıkıştırır. Kıçları büyüklerin şoförü zencidir. Araçtan inen beyaz kadın nasıl olduğunu sorduğunda Chance, televizyonda onun gibi çok kadın gördüğünü düşünür. Kıçları büyükler, geniş salon takımlı evlerine davet ederler, yaşlı kocasına bakan doktor-hemşire vardır evde.

Televizyon çağıyla, yatak odasına, mutfağa, tuvalete yerleşen ekranlar, araçlarda da yer almıştır. Chance, araçta televizyonu gördüğünde, bacağındaki ağrıyı unutup, açar mısınız diye sorar. Ekrandaki yaşamdır onun için var olan, yanı başındaki kadın, şoför ekran görüntüsüdür. Onları bunca yıl izlediyse, onlar da onu izlemelidirler. Kadın kendini ad-soyadıyla tanıtınca, bir soyadı düşünür kendine, Chance Gardener (bahçıvan) der. Kadının tanıdığı varsıl bir aile olan Gardiner'lerin yakını mısınız sorusuna, hayır dediyse de Chauncey Gardiner diye hitap etmesine boyun eğer.

Sorgu evde de sürer. Bir insanın var olması için evli olması, çocukları, iş ortakları, acele bir işi, merak edeni, hiç biri yoktur. İyileşinceye kadar konuk olmasını rica ederler. Kalacağı odada televizyonu görünce rahatlar. Konukluk günlerinde sorulan soruları, televizyonda duyduğu cümle kalıplarıyla yanıtlar. Televizyondakilerin farklı sorulara hangi zaman aralıklarında bekleyip yanıt verdiğine göre, susar, bekletir, düşünüyor gibi yapar. En çok susar, bu ona gizemli bir hava katıyordur. Kazaya uğradığında başına bir şey gelmesini beklediğini söylediğinde şaşırır ev sahipleri. Kaliteli giyimli, spor yaptığı belli olan sağlıklı, genç birinin cümlesini kavrayamazlar. Chance, konuşmak zorunda kalır: *Kolay değil efendim, insanın kendine uygun düşen bir yer, içinde huzurla çalışabileceği ve mevsimlerle birlikte ilerleyebileceği bir bahçe bulması. Artık pek fazla fırsat çıkmıyor.* İlk kez beklentilerine ilişkin konuşurken kendinle yüzleşmektedir. *Televizyonda… Duraladı ve birden, bütün açıklığıyla durumu gördü. Hiç bahçe görmedim. Ormanlar ve cangıllar gördüm, ara sıra da bir iki ağaç. Ama içinde çalışabileceğim şeylerin gelişmesini görebileceğim bir bahçe.* Chance, çalışabileceği işi arıyordu. Necati Tosuner'in cümleleriyle. Oysa: *"Tren denizi geçemiyordu. Son istasyondu. Gerçekte, çok daha başka bir nedeni var öyle düşünmenin. Çünkü o istasyon nasıl hiçliğe terk edildiyse, senin de kendinle bırakılacağın bir hiçlik, geldi kapıda."*[5]

BAHÇELER MÜHÜRLENMİŞTİ

"Felsefe Bahçeleri" mühürlüydü. Yürüyerek yapılırdı felsefe, zihin-vücut idmanı olan felsefeden kapalı kapılar ardında yapılan, doğadan-yaşamdan habersiz felsefeye. Çocukluğumuzun bahçelerine sefertası apartmanlar kondurulmadan önceydi el büyüklüğünde papatyaların konuğu arılar vızıldaşması, ağaç dallarında yapılan barfiks, çarşaflara silkelenen dutların birlikte yenmesi, erik çeşitleriyle dolu cepler, bahçeden bahçeye uzun atlama, yüksek atlama oyunlarında denize ulaşmak. Çiğdem Sezer'in bahçelerine gitmeli: *"limonlu kurabiye kokusundan biliyorum/ teneke saksıdaki menekşeden/ buralarda bir ev olmalı/ bir bahçe/ kapı önlerini süpüren bir kadın/ bize gökyüzünden bakıyor (.) kendimi hızla giden trenin penceresinden…/ azıcık gökyüzü bulabilsem anlatacaktım."*[6] Sabahattin Kudret Aksal, hızla giden trenin penceresinden neler anlatır? *"Genç bir kadın balkonunda telaşsızca treni seyrediyor, ihtiyar adam bahçesini çapalıyor, salatalıkların köklerini açıyordu. Sonra ağaçlar, evler, biraz deniz, yeniden ağaçlar, evler, bahçeler. Trenin hızından hepsi bir arada, sonra hepsi apayrı."*[7] Aksal'in anlattığı telaşsızlık, Pendik'ten Haydarpaşa Garına doğru gördüğü, yitirdiğimiz bahçeler-gökyüzü, insansız, vapursuz, trensiz Gardır.

"Okul Bahçeleri" yüksek duvarlar, demir kapılar, korumalarla, hapishane benzeri kuşatılır. Furuğ Feruhzad'ın bahçesinde neler olmuştu? *"Tüm komşularımız bahçelerinde çiçek yerine/ şarapnel ve makineli tüfek ekiyorlar/(.) ben geometri dersini / delice seven bir öğrenci kadar yalnızım ve sanıyorum bahçe hastaneye kaldırılabilir/(.) ve bahçenin belleği usul usul/ yeşil anılardan boşalıyor."*[8] Bahçeler, hastanelerin yoğun bakımında oksijen tüpüyle unutulmuşken, sahil kenarlarındaki "Çay Bahçeleri"nde herkesin selamlaşıp sohbet ettiği, sanatçıların halkla iç içe konserler verdiği bahçelerden, "Millet Bahçeleri"ndeki hapishane simetrisine. Gökdelenlerin giriş kapısına büyümeyen cins iki çam oturtmuş müteahhitlere inat, "Hobi Bahçeleri"nin yeğlenmesindeki naylon çiçek acılığı. Ata tohumu, doğal tarım için mücadele edenlerin katledilişi, faili meçhuller çağından, faili belliler çağına Twitter'da bahçeleri kurtarma tagleri, imza kampanyaları.

BAHÇELERDEN EKONOMİYE

Chance'in yeni deliğinde bir bahçe aramasına döndüğümüzde, Gökhan Yavuz Demir'in dediği gibi: *"Dilin hem ifşa edici hem de gizleyici bu asli varlığını, insanın en iyi, 'söylediği şey' ile 'kastettiği şey' arasındaki uçurumun derinliğinde tecrübe eder. Bu kadim bir semantiktir."*[9] Chance'in kastetti-

ği-söylediği şey aynıdır, ev sahipleri konuklarının söylediklerinden başka bir şeyi kastettiğini-vurguladığını düşünüyorlardı. *"Çok iyi anlattınız, Mr. Gardiner. Umarım, size Chauncey dememde bir sakınca görmezsiniz. Bir bahçıvan! Gerçek bir işadamının ne olduğunun mükemmel anlatılışı değil mi bu? Kayalık bir toprağı alan ve bunu elleriyle verimli kılan, alın teriyle sulayan, böylece gerek ailesi, gerekse toplum için değerli bir yer yaratan adam. Evet Chauncey, ne eşsiz bir benzetme! Gerçekten verimli bir işadamı kendi topraklarını işleyen bir emekçidir."* Modern toplumda, kapitalist sistem ezileni sömürürken, dilini, sözcüklerini, sınıf içindeki hitap edilişi olan emekçi sözcüğünü bile çalmıştır. Patron da, emekçi de onlardır. Çalışanlarsa robottur. Etraflarında yalnızca işinsanları görmek isterler, işsiz güçsüz birini, bacağını ezdiler diye konuk etmezler. Bahçeleri yok ederek, varsıllıklarını çoğaltmaktan başka planları yoktur.

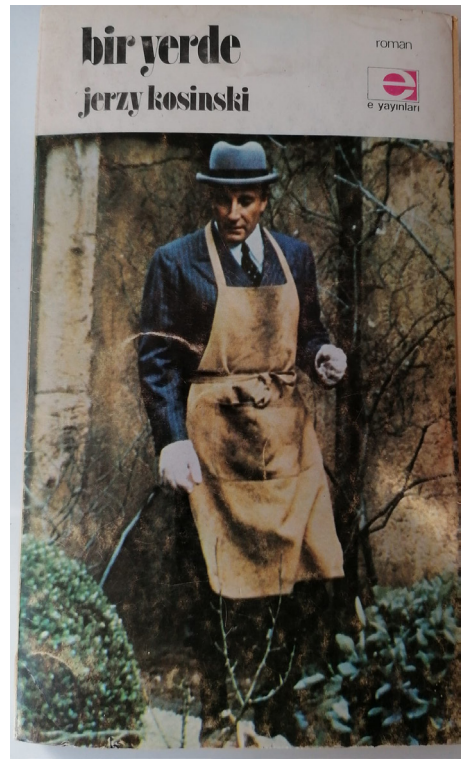

Bahçeli evde oturmak yoksullara özgüydü artık. Varsıllar yazlıklarında, villalarında ağaçsız boşluklara çim dikip, biçme makinesi aldılar. Nezihe Meriç'in, Füruzan'ının bekleyen gelecek yokuştadır. Aşağısı parsellenmiştir. *"İyi yürekli, ama çok mahallevari bir kadın olacak. Tam dokuz tane çocuk doğuracak. Kenar kıyı bir semte, yokuş üzerinde, bahçeli, asmalı bir evde oturacak. Entarisinin önü daima kirli, yemek kokulu, pasaklı neşeli ve kocaman memeli. (.) Bahçesinde yetiştirdiği çiçekleri konserve kutularına ya da çocukların kırık oturaklarına dikmekte hiçbir sakınca görmeyecek."*[10] Televizyonda uzun süredir gösterilen buzdolabı reklamında kentli bir aile yemek yerken, erkek kadına diyor ki, "maydanozlar hep taze, bahçeden getiriyorsun sandım, oysa buzdolabındanmış." Bahçeleri vardır, erkek bahçede ne olduğunun farkında değildir. Bir şey dikmeye gerek yoktur, buzdolabından edinilebilir. Reklamı izleyen çocuklar, meyve-sebzelerin toprakla ilişkisini kavrayamaz. Toprağa dokunmaktan tiksinen bir kuşağa yolculuk uzun süre önce başlamıştır.

Chance'e dönersek, hasta olan Mr. Rand, müdürü olduğu, First Amerikan Financal Corporation'ın yönetiminde kendi yerine görevlendirmek istediğini söyler. Sınıfının dilini konuşuyordur, yabancısı olmadığımız, dayatılan dil. *"Enflasyonun, aşırı vergilemenin, karışıklıkların, dertlerin, zor durumda bıraktığı Amerikan iş yerlerinin yardımına koşmak için harekete geçmek üzereyiz. Başka bir deyişle iş dünyasının namuslu 'bahçıvanlarına' kurtarıcı bir el uzatmak istiyoruz."* Chance, olumlu yanıt vermez, Mr. Rand, önceden planlandığı için Başkanın öğle yemeğe geleceğini, kendisini Başkana tanıtmak istediğini söylediğinde Chane şaşkındır. Önce korumalar gelip evi kontrol eder. Televizyon izleyen Chance, kanal değiştirdiğinde Central Park'ın çimenlerine Amerika Birleşik Devletleri Başkanının helikopteri iner. Kısa süre sonra kıçı büyüklerin evindedir. Konuşulanların çoğunu anlamayan Chance, konuşmayı gizli tutmak istediklerinden başka bir dilde konuştuklarını sanır. Doktor ya da avukat konuştuğunda çoğu şeyi anlamayız. Bizim anlayacağımız şekilde anlatmasını rica ederiz. Mesleklerin bir iş dili vardır. Bir garson "yüzüyorum" diyorsa, müşteri çoktur. Hatta kimileri kendine yabancılaşır evinde bile General olduğunu sanabilir. Chance'in bir dili var mıdır? Tomris Uyar'ın, dediği gibi: "*Ne de olsa dili zorlamak, yaşamı da zorlamak demekti.*"[11] Chance, yaşamı zorlayabilecek midir?

Başkanın, borsada havaların kötü gitmesi konusunda ne düşünüyorsunuz sorusuna Chance yanıt vermeden önce dostça olmayan bir ortamın içindeymişçesine duyumsar: *"Bir bahçede, bitkilerin filizlendiği bir mevsim vardır. İlkbahar ve yaz vardır, ama sonbaharla kış da vardır. Ardından ilkbaharla yaz geri gelir. Kökler koparılmadığı sürece, her şey yolundadır, iyi olacak demektir."* Yabancısı değilizdir cümlelerin, Mayıs Haziran'dan, Nisan Mayıs'tan, bugün dünden iyi olacak. Başkan, doğayla toplumun bütün olduğunu unuttuklarını, onun kölesi olmaktan korkulmamasını, konu ekonomiyse, uzun vadede dengeli, mantıklıdır doğa gibi. Kısa vadede ekonomideki mevsim geçişlerinin düzeni bozduğunu söyler. Mevsimleri dörtten üçe, hızla ikiye indirmişken, mevsim geçişi örneği günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Hangi mevsime ait olduğu unutulmuş aylar, günlerle örnek vermek

uygundur şimdilik.

Başkan aldığı ilhamla, şimdiye değin görülmemiş işsizliğin, üretim düşüşünün homurtularını bastıracak konuşmasına hazırlanır. Sert tedbirler almayacaklarını söyleyerek söze başlar: "*İlkbaharın bir zamanı vardı, yazın da, ama ne yazık ki yeryüzünün herhangi bir bahçesi için olduğu gibi, kaçınılmaz kırağı, sonbahar ve kış fırtınaları çağı gelir.*" Daha ileri gider, sanayi tohumlarının iktisadi durumu düzeltmek için yeşereceğini ekler. Chance'den de söz eder, onunla enflasyonun faydalı etkilerine ilişkin konuştuklarını, enflasyon ekonomisinin kuru dallarını budayarak gövdesini canlandıracaklarından söz ederek konuşmasını bitirir. Bundan sonrası Andy Warhol'un *"Bir gün herkes 15 dakikalığına meşhur olacak"* "Amerikan rüyası" cümlesidir Chance'in yaşadıkları. Gazeteciler, farklı ülkelerin siyasileri peşine düşmüş araştırıyorlardı. Bir bilgiye ulaşamadıkça Chance daha da ulaşılmaz, merak konusuydu. Onlar araştırırken, bir televizyon kanalında Başkan yardımcısının Başkanın son konuşmasını yorumlayacak durumda olmadığını öğrendiklerinden Chance'i davet ederler. Başkan yardımcısı elbette yeni bir dille konuşan Başkanı anlayamamaktadır.

Chance'in, dileği kendini ekran büyüklüğünde görmek, televizyonun içine yerleşmekti. İnsanın ekranda görünmeden önce mi, sonra mı değiştiğini düşünür ya da görüntü ekrana yansıdığı sürece mi ya da tümüyle mi değişeceğini merak eder. Gecenin yıldızı olduğunu söyler yapımcılar. Chance için televizyon seyircileri kendi düşüncesinin ekrana yansımasıdır. Sunucunun sorusu bahçe-borsadaki düşme, işsizlik, bunların mevsimlerle ilişkisi ile başlar. Chance, hep bahçede çalıştığını, Başkanın görüşüne katıldığını, zamanı geldiğinde bahçede yeni ağaçlar yeni çiçeklere yer olduğunu, bahçenin bakım istediğini, mevsimlere dikkat edilmesi gerektiğini söyler. Ekonomiye ilkbaharın gelmesi dileğiyle program biter. İlerleyen günlerde Amerika Başkanlığı için aday olarak onu konuşuyordu kıçı büyükler. Chance, geçmişteki Chance'in görüntüsünü yitirir. Dünyayı bir bahçe gibi yönetebilecek midir?

2020 yılının sonlarına gelindiğinde, tek tük kalan gecekondu bahçelerinde ya da yazlıklarında sığınıp kalmışlarla, balkonsuz ya da ayak ucunu bile sokamayacağı "Fransız Balkon"lu apartmanlarda, rezidanslarda sıkışıp kalmış, aylardır pencerelerde soluk almaya çalışan insanlığa Bülent Şık neler söyler: *Koronavirüs gerçek 'beka' sorunlarının neler olduğunu bir kez daha hatırlattı. İklim krizi, kimyasal kirlilik, salgın hastalıklar, su kıtlığı ve gıda güvenliği toplumsal hayatı tehdit eden beka sorunlarından bazıları."*[12] Kendine bir delik arayan Chance ve kapitalist-eril sistem gezegenimizi delinmiş ozon tabakası, maden ocaklarıyla delinmiş bahçeler, ormanlar, doğa… Dev obruklar… Delik arayışıyla tecavüz edilmiş-katledilmiş kadınlarla dev bir deliğe dönüştürdü. Bu dönüşümü nasıl bildiriyordu Le Guin: *"Kimsenin umrunda değil, direk dansı yapan kadının umrunda değil/ güçlükle kovasını ve paspasını taşıyan kadının umrunda değil/ Hayır, belki bir zamanlar umurlarındaydı. Ama artık değil/ Lasvegas/ artık hiçbir dile ait değil, anlamını yitirmiş, artık hiçbir anlamı/ olmayan bir sözcük/ Lasvegas'ın ardından çöle gitmelisiniz/ ve uzun, uzun, uzun zaman kalmalısınız. Yıllar kuşaklar boyunca."*[13] Çayırlar ve otlaklarla kaplı Lasvegas, adını bu nedenle almıştır. Adı kalmış, çayırlar gitmiştir kısa zamanda. Çamlık mevki denilen yerde tek bir çamın olmaması, Gelincik sokakta tek bir gelinciğin açamaması, Ağaçsız-kuşsuz-gölgesiz-topraksız-kumsuz, naylon çocuk parkları, çöl cezasıdır. Hep umrunda olanlar dünyayı deliklerden acilen kurtarma zamanı. Hadi.

Dipnotlar

* Ercan y Yılmaz, Son Güzel Günlerimiz, Sel Yay. İst. 2019, Parıltı adlı öyküden, s, 47

1- Jerzy Kosinski, Bir Yerde, Çev: Aydil Balta, e Yayınları, İst. 1982

2- Ercan y Yılmaz, A.g,e

3- Gökhan Arslan, Babam Beni Niye Öldürdü, Yeni Yazı Yay. İst. Kasım 2011, Babam Beni Niye Öldürdü başlıklı şiirden, s, 37

4- Selim Temo, Jübile-Toplu Şiirler, Agora Kitaplığı, İst. 2018, Birinci Gölge başlıklı şiirden, s, 247

5- Necati Tosuner, Sen Ve Kendin, Türkiye İş Bankası Yay. İst. 2020, Dört - Kırk Bir'nci bölüm, s, 235-236

6- Çiğdem Sezer, Küçük Şeyler Mevsimi, Öteki Yay. İst. 2017, s, 74-75, Dina adlı şiirden

7- Sabahattin Kudret Aksal, Yeni Hikayeler-1954, Varlık Yay. İst. 1953,s: 53, Bir Başka Türlüsü adlı öyküden

8- Furuğ Ferruhzad, Ses, Ses, Yalnız Ses, Çev: Haşim Hüsrevşahi, Kavis Yay. İst, 2011, s, 108-109, Bahçeye Acıyorum Adlı şiirden

9- Gökhan Yavuz Demir, Dilin Belirsizliği, Pinhan Yay. İst. 2018, s, 128, Figüratif Bir Fenomen Olarak Dil başlıklı bölümden

10- Nezihe Meriç, Boşlukta Mavi, Gendaş Yay. İst. 1992, s, 45, Öğretmen adlı öyküden

11-Tomris Uyar, Yazılı Günler (1985-1988) Can Yay. İst. 1989, s, 134, 26 Mayıs 1987-"Seni Seviyorum" başlıklı bölümden

12- Bülent Şık, Bizi Yeryüzüne Bağlayan Hikâyeler, Doğan Kitap, İst. 2020, s, 215, Bitmemiş bir salgının güncesi bölümünden

13- Ursula K. Le Guin, Tanrı Kuşlarıyla Buluşmak, Yitik Ülke Yay. İst. 2017, s, 118, Düzkent başlıklı şiirden

KUALA LUMPUR

Neslihan ÖNDEROĞLU

O akşam dergide en geçe ben kaldım. Son çıkan Murat'tı ve çıkmadan önce masasının üstündeki kavanozda yaklaşık altı aydır boş gözlerle gezen balığına yem atmayı ihmal etmedi. Hayvan ciddi obez miydi yoksa bu cins balıklar mı böyle oluyor bilmem, geldiğinden beri üç katına çıkmıştı. Bir şey yemese bile bütün gün ağzını açıp kapayarak geziyor ve dergide olup biten bütün saçmalıklara iki çift de benim lafım var, der gibi pis pis bakıyordu. Birkaç kez kavanozun camına burnunu dayayıp doğrudan bana baktığına yemin edebilirim. Belki de balık dilinde şöyle diyordu: öyle deli gibi çalışıyor numarası yapma, senin de benim kadar sıkıldığının farkındayım.

Hadi kızım sallanma, dedi Murat montunu giyerken. Cuma akşamı hiç işin gücün yok mu senin?

Dizgiyi yetiştirmem gerek, dedim. Birazdan ben de çıkarım.

Yalandı. Yapacak fazla bir işim yoktu. Eve gitsem ev soğuk. Alt kattakiler taşındıktan sonra bir türlü ısıtamadım. Hem sıcak olsa ne yapacağım ki? Kanepede yayılıp dizimdeki battaniyeyle televizyonda aptal bir filme takılacağım. Burada sıcakta çalışmak, işim bitince biraz internette gezmek, yayın yönetmeninin odasındaki içki dolabında duran viskilerden bazılarının tadına bakıp üstüne su eklemek daha hoşuma gidiyordu.

Murat çıktıktan sonra bir saat içinde toparlanıp işimi bitirdim. Arkama yaslandım ve rahat bir nefes aldım. İçeri gidip kendime yarısına kadar dolu bir şişeden biraz viski doldurdum, üstüne kola ekledim. Ofisteki en rahat koltuk olan Murat'ın koltuğuna oturup ayaklarımı uzattım. İnternetten Uzakdoğu seyahatleri ile ilgili şeyler okumaya başladım.

Son zamanlarda takıntım buydu. Uzakdoğuda bir yere gitmek. Orada baharat kokulu pazarlarda gezerek iğrenç ve ne olduğu anlaşılmayan ama hepsi kızartılmış böceğe benzeyen yemeklerden tatmak, önlerinde çekik gözü, sıska çocukların dikildiği evleri fotoğraflamak, barda dikilen ahu dilberin kadın mı yoksa travesti mi olduğu konusunda barmenle iddiaya girmek filan. Oysa bunun için ne param vardı ne de şimdiye kadar yaşadığım yer dışında fazlaca bir yere gitmişliğim. Son

tatilimi üç yıl önce Elif'in zorlamasıyla onların yazlığında yapmış, sonra da denizi ancak vapurdan seyreder olmuştum. Yani Uzakdoğu şimdilik bayağı "uzak" bir ihtimaldi benim için.

Saat neredeyse gece yarısına yaklaşıyor. Kafam viskinin rehavetiyle iyice arkaya düşmüş, Youtube'dan bulduğum çalma listesinde Güney Koreli bir pop grubunun içler acısı müziğini dinliyorum. Telefonum çaldı. Şaşırdım. Bu saatte kimin aklına düşmüş olabilirdim ki?

Alo, dedi bir kadın sesi. Daha Alo derken kıkırdayışından anladım, Elif'ti.

Aloooo, diye bir daha, bu kez öyle bir bağırdı ki telefonu kulağımdan uzaklaştırmak zorunda kaldım.

Mercan, dedi. Napıyosun kızım, gecenin bu saatinde çalışıyor musun yoksa, yuh yani?

Yok, dedim. Ofiste takılıyorum işte.

Takılacak başka yer bulamadın mı gerzek?

Uzanıp müziği kıstım. Elimdeki bardaktan kurtulmak için içkinin kalanını tepeme dikeyim dedim, içim almadı. O kafayla Murat'ın balık kavanozunun içine boşaltıverdim.

Elif neredeyse altı aydır ortalarda yoktu. Ne bir telefon ne bir mesaj. Ne yapıp ne ettiğini bilmiyordum. Ama o böyleydi zaten. Karabatak gibi insanın hayatına girer, bir süre en yakın arkadaşın olur, yediğin içtiğin ayrı gitmez, sonra bir bakmışsın yok. Daha ben sormadan o açıkladı,

Çalıştığım şirket beni Malezya'ya gönderdi. İki yıllığına. Yok mok dedim ama sonunda mecbur gittim, ev kiraladım, yerleştim. Bir haftalığına izinli geldim şimdi. Tekrar döneceğim.

Gözümde Asya haritasını canlandırmaya çalışarak Malezya'nın nerede olduğunu düşündüm. Anlaşılan bu akşam her şey Uzakdoğu'ya gönderme yapıyordu.

Ne güzel, dedim. Çok şanslısın.

Gerçekten de şanslıydı. Her zaman dört ayak üstüne düşerdi.

Baksana, ne diycem, dedi. Benimle gelsene. Evim kocaman. Birlikte takılırız işte.

İş, dedim.

Boş ver, dedi. Sanki çok vazgeçilemeyecek bir işin varmış gibi…

Tam ağzımı açıp bunun ne kadar saçma bir fikir olduğuna dair sıradaki bahaneyi söyleyecektim ki kavanozu gördüm. Murat'ın mutsuz balığı suyun üstünde yan yatmış hareketsiz duruyor. Anlaşılan balıklar viskiden fazla haz etmiyor.

Allahım, ben şimdi ne yapacağım, dedim. Bunu yüksek sesle söylemiş olmalıyım ki. Elif telefonun öbür ucundan atladı.

Tabii ki benimle geleceksin!

O anda açık bir pet shop bulup Murat'ın balığını benzeriyle değiştirmek gibi bir şansım olsaydı telefonu Elif'in suratına kapayıp planımı uygular, yarın sabah hiçbir şey olmamış gibi davranabilirdim. Böylece hayat bu derginin sıcak ama beş kişinin dip dibe oturduğu hap kutusu kadar ofisinde ne uzayıp ne kısalarak devam ederdi.

Ama balık ölmüştü ve benim bu saatte yapabileceğim bir şey yoktu. Elif'in telefonu da belki böyle bir ana denk gelmekle kaderimi değiştirmek için bir fırsattı. Hani insanın bütün yazgısının tek bir saniyeye sığan seçimine bağlı olduğu o sahneyi yaşıyordum.

Daha fazla düşünmeden,

Tamam, dedim. Geliyorum. Ne zaman gidiyoruz?

Salı günü uçuyoruz, dedi yine kıkırdayarak. Manyağız biz kızım!

Evet, dedim, ben de sesime olabildiğince çılgın bir hava vermeye çalışarak. Manyağız.

Mutfaktan bulduğum bir çöp torbasına masamdaki çekmeceleri boşalttım. Öyle aceleyle hareket ediyordum ki biri görse cinayet yerini terk etmeye çalışan bir katil olduğumdan şüphe edebilirdi. Bilgisayarı kapatmadan önce Google'a "Malezya" diye yazdım. Çıkan bilgileri okuyacak vaktim yoktu ama başkentinin Kuala Lumpur olduğunu hatırladım en azından. Gerisini artık evde okurdum.

Balığı kavanozdan çıkarıp, kavanozun viski kolayla bulanan suyunu değiştirdim ve balığı tekrar suya bıraktım. Bütün delilleri yok etmiştim. Murat yarın işe geldiğinde hem balığının ölümüne hem de masa komşusu, sıkıcı iş arkadaşının sadece bir istifa mektubu bırakarak bir gecede çıkıp gitmesine aynı anda üzülecek ama bunların arasındaki ilişkiyi asla bilemeyecekti.

Elimde çöp poşetiyle kapıyı çekerken belki Kuala Lumpur'dan ofistekilere kart da atarım, diye düşündüm.

VAZGEÇEMEMENİN KARANLIK HAZZI - LUİS BUNUEL'İN "ARZUNUN O BELİRSİZ NESNESİ"

Selda UYGUR GÜRBÜZ

"Başkalarının düşlerine hiçbir zaman ilgi duyulmadığı için üzerinde uzun uzun durmayacağım; ama insan o düşsel, gerçekdışı dünyasından söz etmeden kendi yaşamını nasıl anlatabilir. İki-üç düş daha, sonra bitiriyorum."

Luis Bunuel

"Vazgeçmenin rengidir kahverengi
giyinirken beni unut
soyunurken unutma
…7 Mart 2001 ve ben o gece birdenbire kamaşarak sevdim seni
Üstünde bir daha görmediğim o elbise
Şimdi bu şiiri yazarken gözlerimin önünde vazgeçmenin rengi gibi
peki ne oldu şimdi"

Murathan Mungan, "Vazgeçmenin Rengidir Kahverengi" şiirinde açık göndermelerle bir aşktan

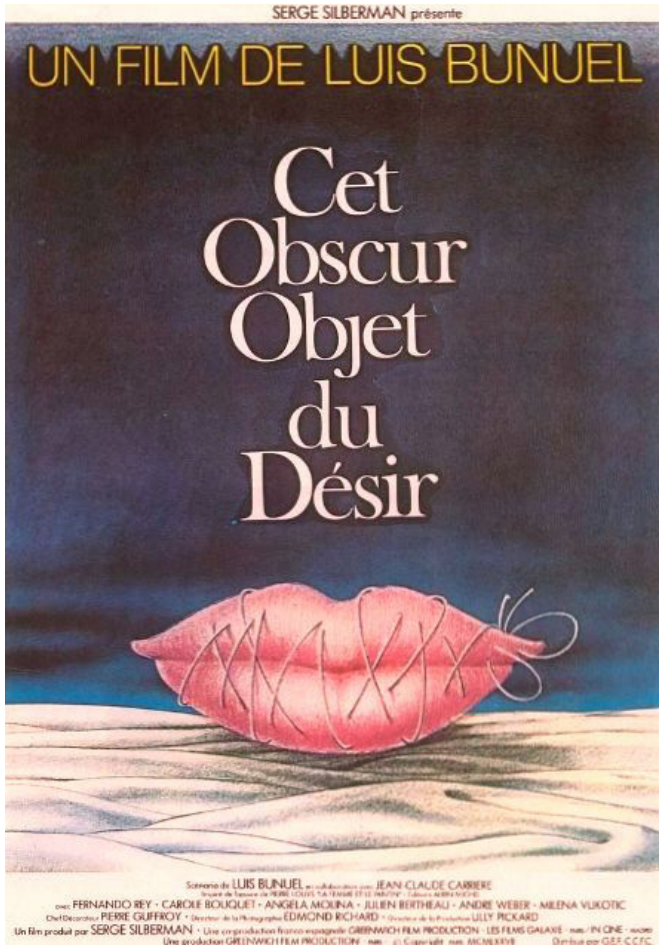

vazgeçişi anlatır ki Mungan'ın aşk şiirleri genel anlamda ayrılık acısını içinde taşır. Karşılaşma ânına dönüş, anımsatıcı nesneler, giysiler, tarihler, günler bu vazgeçişin parçalanamaz unsurlarıdır ve kaybedişin anımsatıcıcısı olarak sık sık yüzeye çıkarlar, acının kaynağına dönüşürler. Aşk acısı aynı zamanda hazzın kaynağıdır, yaratının kaynağı olması bağlamında olumlu yönleri de vardır. Fakat şair neden aşklarından hep vazgeçmek zorundadır? Anımsamalar, sevgilinin ilk karşılamada giydiği kahverengi ceketin somut gerçekliğini ne kadar karşılayabilir? Vazgeçmek zorunda kalmadan aşk acısı çekilip şiir yazılamaz mı? Bu soruların cevabını vermek için şiirin yazıldığı döneme bakacak olursak; doksanlar -ve her zamanlar- Türkiye'sinin baskı ortamı, cinsel çeşitliliğin toplum karşısındaki imkânsızlığı ancak içe kapanmanın rengi de diyebileceğimiz kahverengiyi aşkın dili ve rengi haline getirir. Geriye de "ne oldu şimdi" sorusu kalır.

Yine kahverengi takım elbise giyen kurmaca bir karaktere, Luis Bunuel'in 1977 tarihli son filmi "Arzunun O Belirsiz Nesnesi" (Cet obscur objet du désir)nin ana karakteri orta yaşlı ve varlıklı Mathieu'ya keskin bir geçiş yapacak olursak Mungan'ın arzu nesnesinin tam zıttı olarak, Mathieu'nun ölümcül arzu nesnesinden vazgeç(e) mediğini görürüz. Mathieu'nun belirsiz haz nesnesi, Flamenko dansçısı bir genç kız olan Conchita'dır. Haz nesnesi filmin ilk sahnelerinde kovalayan konumundadır. Conchita tarafından istasyonda kovalanan Mathieu, kompartımanda tanıştığı içinde profesör bir cüce, meraklı ve komik bir kız çocuğu, bir avukat dâhil hayli ilginç bir gruba yaşadığı aşk öyküsünü anlatmaya başlar. Kız çocuğunun cüce profesörü kucaklayarak koltuğuna oturtmaya çalışması izleyiciye nasıl bir film izleyeceğine dair ipuçlarını ilk sahnelerden verir, tüm film boyunca ciddiyet ve alay sezdirilmeden iç içe geçer.

Mathieu'nun, bulunduğu sosyal sınıfın kendisine verdiği güçle istediği her kadınla birlikte olabilme olasılığına sahip olduğu düşünülürse; genç ve güzel hizmetçi Conchita'yı elde edeceğini, onu ilk gördüğü anda dokunma hakkına sahip olduğunu sanması doğaldır. Çünkü kız maddi açıdan eksiktir, Mathieu her zaman hayran olunan taraftır. Asıl çatışma genç kızın karşı koyuşuyla başlar. İsteğin belirsiz hazzını yaratan durum erkeğin kadının bedenini ele geçirme arzusudur. Bekâret bahanesiyle bir türlü ele geçirilemeyen, kovalandıkça haz nesnesine şeklini alan kadın imgesi, süreç içinde Mathieu'nun saplantısı haline dönüşür.

Conchita kutsal bir bakire midir? Yoksa turist topluluğunun önünde çıplak dans eden, Mathieu'nun saplantısını arttırmak için onun gözü önünde başka bir erkekle sevişen fahişe mi? Freud ve Otto Kernberg'in hep vurguladıkları azize-orospu çatışması bu noktada devreye girer. Freud'un aşk sınıflamasında erkeklerin hoşlandıkları kadın tiplerine yer verilir. Birincisi erkeğin kurtarıcı rolünü üstlendiği koruma altına almak istediği kadınlardır, diğeri de arzulanmaları için bir dolayımcıya yani başka erkeklerin varlığına ihtiyaç duyulan kadınlar.

"Önkoşul, namuslu ve adına leke sürülemeyecek bir kadının onu bir aşk nesnesi konumuna yükseltebilecek hiçbir çekim yaratmaması, yalnızca cinsel olarak şu ya da bu şekilde kötü ünü olan, sadakati ve güvenilirliği kuşku götüren bir kadının bunu başarmasıyla ilgilidir. Bu ikinci

gerekli koşul, biraz da kabaca, 'fahişeye âşık olma' diye adlandırılabilir."[1]

"Bu türden âşıkları gözlemleyenler için en şaşırtıcı şey sevdikleri kadını kurtarmak için gösterdikleri güçlü istektir. Erkek, kadının kendisine gereksinimi olduğuna, kendisi olmadan tüm ahlaksal denetimini yitireceğine ve hızla acınacak bir duruma düşeceğine inanmıştır. Bu yüzden ondan vazgeçmeyerek onu kurtarır."[2]

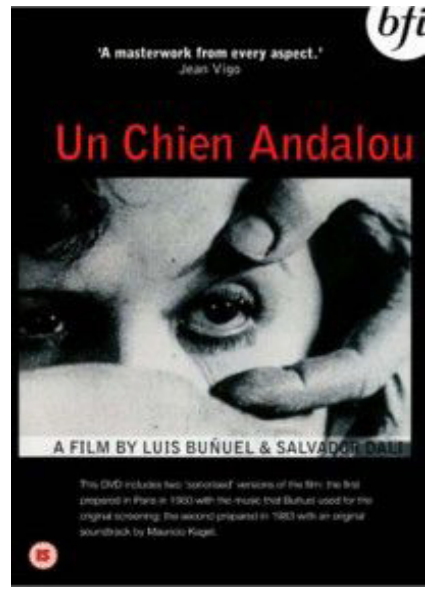

Annesiyle birlikte tek odalı yoksul bir evde dantel işleyen azize Conchita ile Mathieu'nun evine taşındıktan sonra eve erkek arkadaşını çağıran Conchita bu ikili durumu simgeler. Conchita'nın bu iki farklı yönünün iki ayrı kadın oyuncu tarafından oynanarak beyazperdeye taşınmasıysa sinema tarihi açısından hayli ilginçtir. Mathieu'nun haz nesnesinin kaynağı bu şekilde belirsizleştirilmiş olur. Yani erkeğin kadına duyduğu arzu tek yönlü değildir.

1900 yılında İspanya'nın Calanda kentinde doğan, sinemada Dali ile birlikte yazdıkları ilk film senaryosu *Endülüs Köpeği* ile gerçeküstücülüğün kurucusu olarak kabul edilen, İspanya, Fransa ve Meksika'da yaşayan ve filmlerinin büyük çoğunluğunu Fransa ve Meksika'da çeken Bunuel, anımsamalarını, geçen zamanı anlattığı kitabı *Son Nefesim*'de özellikle bu noktanın altını çizer.

"Pierre Louys'un *La Femme et le Pantin* kitabından uyarlanan eski bir konuyu ele aldım. Sonuç olarak da filmin çekimine Fernando Rey ve aynı rolü canlandıran iki kadın oyuncuyla, Angela Molina ve Carol Bouquet ile başladım. Ama büyük bir izleyici kesiminin, aynı rolde iki oyuncunun oynadığını fark etmedikleri de bir gerçektir."[3]

Pek çok izleyici aynı kadını farklı kişilerin oynadığının ayırdına varamamakla yönetmenin asıl vurgusunu kaçırmış olur. Bir tarafta Carol Bouquet'in canlandırdığı soğuk, mesafeli, dokunulması imkânsız, elegant Conchita, diğer tarafta Angela Molina'nın canlandırdığı sıcak, çocuksu, alaycı, kışkırtıcı Conchita. Hepsi bir kadının ayrı yüzleri, ele geçirilemeyecek olanın temsilleridir. Bunuel, *Son Nefesim*'de özellikle bu noktayı, kadın bedeninin bir erkek tarafından asla ele geçirilemeyeceğini vurgular, tam yaklaşmışken dokunamama hali Fernando Rey'in canlandırdığı erkek karakterle birlikte izleyiciye de aktarılmış olur. Peki filme adını veren "arzunun belirsiz nesnesi" deyişinin kaynağını nerede aramak gerekir? Sorunun cevabı Lacan'ın temel düşüncelerinde gizlidir.

Gerçeküstücülüğe her zaman bağlı kalan Bunuel'in, Dali, Picasso, Andre Breton gibi isimlerle birlikte Lacan ile yakın ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Lacan da gerçeküstücülüğe ilgi duyan isimlerden biridir. Lacan'ın psikiyatrist olarak hastanede çalışmayı bıraktıktan sonra Paris'te verdiği seminerlere dönemin önemli sanatçıları da katılmaktadır. Lacan'ın *Jouissance* kavramıyla Bunuel'in asla elde edilemeyecek kadın bedeni arasında bağ kurulabilir.

O halde sormamız gereken sorulardan ilki Lacan'ın kendi ürettiği kavramlardan biri olan *Jouissance*'ın ne anlama geldiğidir. Lacan, *Yine/Hâlâ*'da kendi ürettiği bu kavramı hukuk bağlamında tartışırken "*Jouissance* nedir? Bu noktada olumsuz bir merciden ibarettir. *Jouissance* hiçbir işe yaramayandır" şeklinde tanımlar ancak konu aşk olduğunda bu kavram Yine Lacan'ın ürettiği *objet* a ile birleşerek elde edilemeyen bu nedenle haz veren arzu anlamlarını taşır. Lacan verdiği pek çok seminerde farklı konulardan bahsederken bile konuşmasını aşk ve aktarım konusuna getirir. Bu noktalarda ısrarla bilinçaltının dil gibi yapılandığı, ulaşılamayan arzu nesnesi ve ulaşamamanın verdiği haz konularının altını çizer.

Bruce Fink'in[4] de Lacan'ı yorumlarken belirttiği gibi saplantılı kişinin arzusu imkânsızlığın ta kendisidir. Bu saplantılı imkânsızlıklar içinde Lacan, "aşkın kuşkusuz bir işaret verdiğini ve her zaman karşılıklı olduğunu" belirtir. "Bu noktada insanın arzusunun Ötekinin arzusu/Ötekine yönelik arzu olduğunun farkına varılsın ve aşk arzunun bilinmemesine tekabül edebilecek bir tutkuysa da yine de arzuya tüm kapsamını, tüm ermini bıraksın diye.

Jouissance -Ötekinin bedeninin Jouissance'ı bir soru olarak kalır, çünkü kendisinin oluşturabileceği cevap zorunlu değildir. Hatta bunun da ötesi: O cevap yeterli bir

cevap da değildir, çünkü aşk talep eder ve talep etmekten asla vazgeçmez. Aşkı talep eder… *yine/hâlâ.*"[5]

Eğer aşk, aşk talep ediyorsa ve her aşk karşılıklı olmak zorundaysa Conchita'nın filmin sonunda tren istasyonunda artık kendisini bırakmaya karar veren Mathieu'nun peşinde koşması ve kafasından kovayla su dökmesi aslında kadının da beslemiş olduğu aşkın göstergesi midir? Mathieu'nun eğlenceli dinleyici kitlesi tarafından kadının başından aşağı neden su döktüğü sorusuna cevabı "öldürmesinden iyidir" şeklinde olur. Kadın-erkek ilişkileri bu bağlamda ölümcül bir kaçma kovalamadır. Yani *Jouissance*'in yarattığı belirsiz haz kimi zaman asıl nesnenin yerine geçer.

Filmin arka plânında terör eylemlerine de yer verilir. Kaçıp kovalama sahneleri boyunca şehirde kaos devam eder, bombalar patlar. Bunuel, hiçbir zaman siyasi olaylara kayıtsız kalmaz. Özellikle filmin son sahnesi toplumsal ve bireysel olanın iç içe geçişiyle konumlanır. Yönetmen, dünyanın neresinde yaşanılırsa yaşansın herkesin tanık olduğu saldırganlık ve güvensizlik dolu bir ortamı da yansıtmaya çalışır. Filmin anlatmak istediği durum gerçeklikte yankısını bulmakta gecikmez. Filmin sinemada gösterildiği 16 Ekim 1977'de, San Francisco'da filmin gösterildiği Ridgetheatre'da bir bomba patlamıştır ve duvarda "Bu kez çok ileri gittin!" yazmaktadır. Yönetmen anlatmak istediğinin ortasına düşmüştür. Kendi yorumuyla, "bu saldırının neden gerçekleştiğini" hiçbir zaman anlayamaz. Film düzleminde belirsizliğini koruyan kadın-erkek savaşına toplumsal saldırganlık boyutuyla eklemlenen sahneler, Amerika gösteriminde gerçekliğe dönüşmüş olur. Bir çağın dönüşümünü, gerçeküstücülüğü ve pek çok sanat akımının oluşumunu, İspanya iç savaşını, Lorca'nın ölümünü yaşayan Bunuel, sanattan gerçekliğe sıçrayan saldırganlığın hüzünlü tanıklığını da ömrünün son yıllarında yapmış olur.

Yaşamında ve filmlerinde çılgın arzularını dizginlemeyen, yolculuklardan korkmayan, kurucusu olduğu gibi gerçeküstü bir yaşam süren Luis Bunuel, son filmini çektikten sonra yaşlılığın durgunluğuna kendisini bırakır. Bir otel odasında, dağınık bavullar etrafına saçılmışken kimsesiz ölmekten korkar; bu sebeple yolculuklara bile çıkmaz. Yani yaşama arzusunu, yaşamayı istemenin verdiği hazzı düşlerine, anımsamalarına bırakır. Onun sözleriyle ölümden sonraki arzusunun belirsizliğine tanıklık edecek olursak:

"Bir üzüntüm var: Neler olup bittiğini artık bilememek! Sürekli değişen bir dünyadan koparılıp alınmak! Sanki bir dizinin orta yerinden koparılıp alınır gibi. Öyle sanıyorum ki ölüm sonrasına duyulan bir merak eskiden pek yoktu. Veya hiç değişim göstermeyen bir dünyada daha az rastlanıyordu. Bir itirafım olacak: Kitle iletişim araçlarına duyduğum nefrete rağmen her on yılda bir, ölüler dünyasından uyanabilmeyi, bir gazete bayiine kadar yürüyebilmeyi ve bir iki gazete almayı isterdim. Başka bir şey dilemezdim. Kolumun altında gazetelerim, soluk benzimle duvarların dibinden usulca geçer, mezarlığa dönerdim. Yeniden uykuya dalmadan önce, dünyadaki felaket haberlerini okur, sonra da mutlu bir şekilde, güven verici sığınağımda yeniden uykuya dalardım."[6]

DİPNOTLAR

1 Sigmund Freud, *Cinsellik Üzerine*, Çev: Dr. Emre Kapkın, Payel Yay, İst, 2006. s. 57.
2 A,g,e,. s.220-221.
3 Luis Bunuel, *Son Nefesim*, Çev: İlkay Hurdak, İmge Yay, İst, 2005, s. 340.
4 Bruce Fink, *Lacan'da Aşk*, Kolektif Kitap, İstanbul, 2019.
5 Jacques Lacan, Yine/Hâlâ, Metis Yay, Çev: Murat Erşen, İstanbul 2019, s. 9-17.
6 Luis Bunuel, *Son Nefesim*, Çev: İlkay Hurdak, İmge Yay, İst, 2005, s. 349.

KAYNAKÇA

Sigmund Freud, Cinsellik Üzerine, Çev: Dr. Emre Kapkın, Payel Yay, İstanbul, 2006.
Luis Bunuel, Son Nefesim, Çev: İlkay Hurdak, İmge Yay, İstanbul, 2005.
Bruce Fink, Lacan'da Aşk, Kolektif Kitap, İstanbul, 2019.
Jacques Lacan, Yine/Hâlâ, Metis Yay, Çev: Murat Erşen, İstanbul 2019.

SIĞALA

Burcu ÇALIŞKAN

"Evet, yanlış duymadınız."

Lafın başını duymadığı halde uykusunu bölen sese doğru baktı. Açık kalmış televizyondaki adamla göz göze geldi. Sunucu, elindeki kahverengi şişeyi salladı. Verdiği muzip sırrın etkisiyle alaycı gülümsüyordu. Yere düşmüş televizyon kumandasının kapatma düğmesine bastı, adamın lafını yarıda kesti.

"Daha uzun süre…"

Yüzüstü yatmaktan tutulmuş boynunun acısıyla doğruldu. Boğazını acıtan kuruluğu dindirmek için dağınık sehpanın üstündeki su şişesini bulmaya çalıştı. Boş pet şişeyi havada salladı, sehpaya yatırdı. Dik duran cam şişenin dibindeki birkaç yudum birayı içti. Ilıklık boğazını yumuşatsa da içini bulandırdı.

Stor perdenin zincirine asıldı. Pencereyi açtı. Yolun karşısındaki ağaçların hışırtısı, rüzgârın ıslığı dalga seslerine karıştı. Duyduğu sesler göz kapaklarını ağırlaştırdı. Kanepede uyumaya devam edemezdi. Evin üst katı çok uzak göründü.

Salondan küçük koridora çıktı, doğruca banyoya girdi. Ardından kapıyı kapatma gereği duymadı. İşini görürken elini çenesine dayadı. Başını taşıyamayan bileğinin bükülmesiyle sıçradı. Sunucunun son sözlerini tekrarladı. "Daha uzun süre." Boynunu dikleştirdi. Banyonun karşısındaki odayı gördü. Klozetten doğruldu. Dümdüz adımlarla yürümesi gerektiğini hatırlattı kendine.

Perdesiz pencere önündeki başlıksız, küçük yatağa sırtüstü yattı. Sokak lambasının ışığı odayı dolduruyordu. Elektrik direğinin gölgesinin bedenini ortadan ikiye böldüğünü gördü. Sol yanına kıvrıldı huzursuzlukla. Elektrik direğinin gölgesinin sırtına bindiğini düşünmeden uykuya daldı.

Telefonunun sesi uzak bir hayal gibi çınlayınca gözlerini açtı. Elini ağrıyan başına götürdü. Nerede olduğunu hatırlamaya çalıştı. Uzaktaydı, her şeyden ve herkesten uzakta. Ablası, bir süre her şeyden uzaklaşmanın ona iyi geleceğini söylemiş, yazlık evinin anahtarını vermişti. O da birkaç parça eşyasıyla buraya gelmişti. Hande onu evden kovduğundan beri zaten düzenli bir yeri yoktu. Keçi gibi huysuz ve inatçıydı Hande. Bir boşanma lafıdır tutturmuş, gidiyordu.

“Babacım açmayacaksın sandım. Neredesin?”

“Buradayım. Buradayım kızım.”

“Annem, iş için belki uzağa gitmiştir, dedi. Ama ben, gitmemiştir, dedim. Yakındasın değil mi baba?”

“Uzaktayım, uzakta. Evet, iş için.”

“Unuttun mu yoksa?”

Gece boyunca açık kalan pencereden dolan taze hava dolandı zihninde.

“Hiç unutur muyum tatlım, bugün doğum günün. İyi ki doğdun küçük tavşanım benim.”

“Annem, bu akşam aile kutlaması yapacağımızı, söyledi. Anneannemlerle yemek yiyecekmişiz.”

Sert bir zemine sürten kazıma sesinin doldurduğu boşlukta biraz düşündü.

“Gerçek partiyi daha sonra yapacağız tatlım, biliyorsun değil mi? Arkadaşlarının da olduğu süper bir parti olacak.”

Ritmik kazıma sesinin nereden geldiğini anlamak ister gibi pencereye baktı.

“Anneme, bu akşamki kutlamaya sensiz gitmeyeceğimi söyledim.”

Birileri oldukça dayanıklı bir zemini kazımaya çalışıyor olmalıydı.

“Baba. Baba, orada mısın?”

“Evet, tatlım.”

“Bu akşam uzakta olduğun için gelemeyeceksin öyle mi?”

“Bebeğim, gerçek parti daha sonra olacak ve hep birlikte olacağız.”

“O zaman gelmiş olacaksın ve bana doğum günü hediyesi olarak Barbie’nin karavanından alacaksın değil mi?”

“Evet. Ama hani bu sürpriz olacaktı?”

“Karavanı kocaman bir paket yaptırırsan yine sürpriz sayılır.”

“Anlaştık tatlım. Uslu bir kız ol ve parti zamanını bekle, tamam mı?”

“Tamam baba.”

Elinde telefonla kanepeye oturdu. Demek Hande’nin keyfi yerindeydi ve akşam için yemek planları yapıyordu. Belki de çok kötüydü ve biraz iyi hissetmesi için ailesi böyle bir gece planlamıştı. Öyle olmalıydı. Hande onsuz yaşayamazdı. Hande’nin onu sevdiğinden hiçbir zaman şüphe duymamıştı. Seviyordu ve bu boşanma lafını da sırf onun burnunu sürtmek için çıkarmıştı. İnsan işleri kötü gitti diye hiç kocasından boşanır mıydı. Hande’ye mesaj attı.

İş için il dışındayım. Yeni bir proje. Kuru temizlemede iki takım elbisem var, uğrayıp alır mısın?

Açık kalmış pencereye yürüdü. Nasılsa doğum günü partisinden sonra kızı kalmasını isterdi. Hande de uysalca sessiz kalır ve her şey kaldığı yerden devam ederdi. Hışırtılı kazıma sesi kesilmişti. Ağaçlık alanın ötesinde gökyüzünde toplanmış gri duman kümelerine baktı. Termik santralin bacasından süzülen dumanlar çok uzaktaydı.

Banyoda uzun uzun dişlerini fırçaladı. Ellerini kurulamadan telefonuna baktı. Hande, başparmağı yukarı bakan bir yumruk göndermişti. Her kim neyi kazıyorsa tekrar kazımaya başladı. Telefonunu tamamen kapattı. Evden çıktı.

Hava yılın bu zamanları için oldukça güzeldi. Okullar açıldığı için ortalık yaşlı çiftlere kalmıştı. Mayosunu getirmediğine hayıflandı. Evdeydi mayosu, Hande’yle olan evinde. Yaşlanınca Hande’yle böyle bir yere yerleşebileceklerini düşündü. Tabii önce onun açtığı davayı geri alması gerekecekti.

Kasabanın girişindeki pastaneye girdi. Kahvaltı tabağı istedi. Belki de döndüğünde Hande’yle gösterişli bir yerde baş başa yemek yemeliydi. Bu her şeyi daha da kolaylaştırırdı. Çatalıyla zeytin çekirdeklerini sağa sola sürükledi. Çayını bitirdi. Sahil yoluna indi.

Yazlık evin olduğu siteye yaklaştığında adımlarını kumsala çevirdi. Etrafta kimseler görünmüyordu. Elini güneşe siper etti. Denizde de kimsenin olmadığına emin oldu. Üzerindekileri çıkardı. Kendini iç çamaşırıyla denize attı. Soğuk su tüm vücudunu kucakladı. Kulaç attıkça hafiflediğini hissediyordu. Zihninde sadece kulaçları olduğu halde uzun süre yüzdü. Denizden çıktığında ağırlaşan bedeniyle öylece kumlara yattı. Islanan vücudundaki ürpermeyi güneşe bıraktı. Ilık bir uykuya daldı.

Uyandığında yine o sesi duydu. Arkasında kalan ağaçlık alana baktı. Doğruldu. Üzerindeki kumları silkeledi. Pantolonunu giydi. Her kim neyi sert bir zemine sürtüyorsa aynı ritimle sürtmeye devam etti.

Evde duşunu aldıktan sonra temiz kıyafetler giydi. Sehpanın üstünde birikmiş çöpleri topladı. Telefonunu açtı. Hande aramamıştı. Mesaj kutusunda Hande’nin başparmağı havaya bakan yumruğu bıraktığı gibi duruyordu.

Kazıma sesini duydu. Bu sesi duymadığı halde uyduruyor olabilir miydi? Sesin varlığını kendine ispatlamak için pencereye doğru yürüdü. Karşıdaki ağaçlık alanda elinde keskisiyle ağacın gövdesini tıraşlayan adamı gördü. Bu ağaçlara sığala ağacı dendiğini hatırladı. Ağaçta açılan gözlerden akan yağın yaraları iyileştirdiğini duymuştu. Adamın elindeki metal kaşıkla sığalanın gövdesini kazımasını, topladığı kıymıkları belindeki heybeye doldurmasını uzun uzun seyretti.

Döndüğünde büroyu devrettiğini, tüm borçlarını kapattığını kafasında kurdu. Büroyu devredebileceği birilerini

bulmaları için birkaç tanıdığa haber salardı. Elindeki projeleri hemen teslim ederdi. Banka kredilerini kapatmak için arabasını da satması gerekecekti. Her şey umduğu gibi giderse sonunda yine bir miktar para kalırdı elinde. Hande borçlarını sıfırlamasından etkilenirdi. Onu daha fazla etkilemesi gerekirse bahsettiği şu doktora da giderdi. Kasıklarını kaşıdı. Ne yaparsa yapsın Hande'nin ona yüz vermeyeceğini düşündü. O zaman o da artan parasıyla buraya dönerdi. Balık tutmayı öğrenirdi. Kavgasız gürültüsüz, iş derdi olmadan koca bir kışı burada tek başına geçirebilirdi.

Acıktığını hissetti. Evden çıktı. Arabasını kasabaya sürdü. Balıkçı lokantasında karnını doyurdu. Yan masada oturan âşık çiftin halleriyle eğlendi. Ağdalı laflar, sessiz iç geçirmeler, tatlı kahkahalar ona boş göründü. Evliliklerinin başlangıcında Hande'nin kahkahalarının da böyle cıvıltılı olduğunu anımsadı. Hande'yle şöyle doğru düzgün sohbet etmeyeli ne kadar zaman geçtiğini hesaplamaya çalıştı. Hesabı ödeyip çıktı.

Marketten hafta sonuna kadar yetecek miktarda yiyecek alışverişi yaptı. İçki almadı. Böyle her gece içmeye devam edemeyeceğini biliyordu. Eve döndü. Aldıklarını mutfak tezgâhına sıralıyordu ki telefonu çaldı. Telefonun ekranında Hande'nin adını görünce heyecanlandı.

"Alo, babacım. Sana bir şey söylemeliyim."

"Kızım, döndünüz mü yemekten. Nasıl geçti bakalım ilk kutlama."

"Evet, eve geldik ve sana bir şey söylemeliyim."

"Söyle küçük tavşanım."

"Hani bana sürpriz olarak Barbie'nin karavanından alacaktın ya, başka sürpriz bulmalısın."

Kazıma sesini duymayı umarak pencereye baktı. Ağacı tıraşlayan adam işini bitirmiş olmalıydı.

"Hani Adil abi var ya annemin iş yerinden arkadaşı. O bana karavanı almış. Sen başka bir şey almalısın."

"Adil?"

"Evet, hani şu komik abi var ya, o işte. Neyse babacım kapatmalıyım, uyku vakti gelmeden önce biraz karavanımla oynamak istiyorum."

Telefonu sehpaya fırlattı. Kanepeye oturdu. Dirsekleri dizlerinde olduğu halde elleriyle başını ovmaya başladı. Başına saplanan ağrı sabahtan beri kulaklarına dolan şu sinir bozucu kazıma sesinden kaynaklanıyor olmalıydı. Dolapları karıştırdı. Aradığı şeyi konsolun alt gözünde buldu. Şişenin mantarını açtı. İçebildiği kadar hızla içti. Başı sert bir zemine sürtmüş gibi hissizleşince kendini kanepeye bıraktı. Sızdığında sığala ağaçlarının gölgesi üstüne düşüyordu.

LETHE

Sedat DELİOĞLU

Gazaba uğramışların
Viran kentlerini anıyorum ben
İs, duman,
Ateş ve kül.

Hektor'un şiirini yazıyorum
Sesini sırtlanmış rüzgârlar geçiyor

Sen öyle ırmak kıyısında saçlarını dağıtıyorsun ya
Gelsin bakalım şimdi cenk meydanına
O değirmenler, kılıçlar, yelgülleri

Kırgınım hem ben, söylememiştim, ant içen ihtiyarlarla bir
Göğsünde yiğitliğin demirden kuşu

Sözün lekesi kalıyor sonra
Bilmiyorsun.
Ve göğün gösterişsiz yıldızları
Ama Troyalı sesler, ufuklar ve yaz akşamları kalmıyor,
[onlar gidiyor.

Kırgınım işte lanetlenmiş ölü kentler gibi
Dinmiyor tanrıların öfkesi
Sen yüzünü sulara bırakıyorsun
Hades'e giden kayıklar gibi tutuşuyor nehir

Acısını koruyor bir ozan
Çünkü kuşlar aynı sudan içiyor

Dağlar, denizler ve gökyüzü
Gaia'nın ve Uranos'un çocukları
Durmadan birikiyor çığlık ve gül

Karia,
Yatağı değişen ırmak,
Çırpınıp yayılan pervane.

Yapraklarda, tırtılın geçişi kalıyor.
Eski bir yazgıyı deniyoruz seninle.

JEHAN BARBUR İLE SÖYLEŞİ

Ozan CAN

12 Nisan 1980 yılında Beyrut'ta doğdu. İskenderun'da büyüdü. Bilkent Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümünden 2002 senesinde mezun olup, İstanbul'a yerleşti. Prodüktör, söz yazarı, besteci ve şarkıcı kimliğiyle 2009-2019 yılları arasında ADA Müzik etiketiyle, *Uyan, Hayat, Sarı, Sizler Hiç Yokken, Evim Neresi, Kuzgun'u Uçmak* (EP), *Ürkerek Söylerim* olmak üzere bir EP ve altı solo albüm ve üç single yayınladı. 2014 yılında Ada Müzik'ten yayınlanmış olan Fırat Tanış'ın *MOR'Ü-YALAR* adlı albümünün prodüktörlüğünü üstlenmiştir.

Birçok dergiye, gazeteye köşe yazıları ve şiirler yazan Jehan Barbur 2013'te öykü ve şiirlerden oluşan *Çatıdaki Çimenler –Sen'e Yazılar–* adlı ilk kitabını, 2016'da yirmi isimle yaptığı röportaj derlemelerinden oluşan *Baba Öyküler*, 2017'de *Sevmediğim Atlaslar*, 2019'da *Düğüm Ağacı* adlı şiir kitabı ve yine 2019 Ekim ayı içerisinde; bir Tomris Uyar kitabı olan, *Uyumsuza Notlar*'ı yayınladı.

Heves ve nefes yettiğince, yazmaya, üretmeye ve şarkılar söylemeye niyetlidir.

"İsmimin bana verdiği bir özerklikle başlamış olabilirim hayata. Yani, söylendiğinde en az bir kez daha yinelenme ihtiyacı duyan "j"'li, az bulunur bir isim. İlk sığındığım yer: Jehan

Kökte bir melezlik var elbet; herkeste olduğu kadar. Köke inme, kökü bulma, kökleri yâd etme arzusuyla yaşanmaya başlanmış ve şimdilik yaşanmaya devam eden bir hayatım var. Her gün perçinlenen bir kırılmışlığım ve var olmaya duyduğum bencil bağlılığım. Yan yana zikredilmeye yabancı iki ayrı seciye. Bir denge, bir tutarsızlık.

Gidilen her yerden topladığım ve sürgülü naylon poşetlere doldurduğum sıvı, katı cisimlerim var evimde. kum, taş, cam, yazı, mürekkep, göz yaşı, pas, kahkaha, boya, yün, kıl, tüy, kir, koku…. Onlar besliyor, onlar büyütüyor beni. Varlığımın gerçekliği ancak o zaman inandırıcı geliyor. Aksi takdirde ben de sen de boş birer sayfa değil miyiz zaten?

Yalın ayak, yalın akıl çıkılan bir akşamüzeri sefası. Sefasız olmazmış bir sergüzeştin hayatı. Ihlamur ağaçları, iğde kokusu, bitmez bir anne hülyası, yazılmaya döllenen nice şarkı…

Uzun uzun yürünür, uzun uzun konuşulur. Ne varılır bir yerlere ne de dönülür geriye. Ama hayatımda ihtiyacım olan tek şey istediğim her an geri dönebileceğimi bilmektir sevdiğim şehirdeki en sevdiğim eve. Ne doyduğum ne de doğduğum… Nefes alıp "ben" olduğum.

Girizgâhı ancak bu olabilir hayatımın. Söylemler söylencelere karışmadan ancak bu kadar kurtulabilir tanımlamalar kendi hayallerimden."

Jehan BARBUR

Hepimiz, onu yüreğimize dokunan o duru sesi ile tanıdık belki ama aslında o bir "Ozan". Şiirler, hikâyeler yazıyor. O yüzden bu söyleşimiz, Jehan Barbur'un sesi ile değil sözü ile olacak.

Mekânın insan ruhu ve yaratıcılığı üzerindeki etkisi kaçınılmaz. Özellikle şair ve yazarlar için yaşadıkları yerin yazın hayatlarına etkisi çok fazla.

"İnsan yaşadığı yere benzer

O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer

Suyunda yüzen balığa

Toprağını iten çiçeğe

Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine" diyor şiirinde Edip Cansever.

Datça denilince herhalde herkesin aklına Can Yücel gelir veya Bodrum, yazar olarak hemen Halikarnas Balıkçısı'nı anımsatır bize. Gümüşlük de belki 10-15 yıl sonra isminizle anılır hale gelecek. Bu anlamda mekânın hayatınızdaki yeri-önemi nedir, "ev"in daha da önem kazandığı şu dönemde kendinizi nereye ait hissediyorsunuz?

Kendimi hiçbir yere ait hissetmiyor ama zaman zaman ya da bazı anlarda bir yerlere ait hissediyorum. Aidiyetsizlik güzel. Artık eskisi gibi bunun peşine düşmüyorum. Çünkü anladım ki insan ne birine ne bir yere ait. Sadece kendine, şimdisine, geçmişine ve geleceğine… Kendiyle rahatsa zaten aidiyetini sorgulamıyor. Ben Gümüşlük'te rahat ve mutluyum. Ama kendi bedenime yabancılaştığımda ne bir yere aidim ne de bir yerde huzurluyum. Burayı seçtim. Şimdilik burası bana yaşamak için doğru nefesi ve doğru alanı veri-

yor. Kötücül hiçbir şeyle uyarılmıyorum. İşte bu kendime olan aidiyetimi doğruluyor.

Birçok sanatçı ile röportajlar yaptınız, babaları ile olan ilişkilerini size samimi bir şekilde anlattılar. Siz de bu samimiyeti çok titiz bir çalışma ile kitaba dönüştürdünüz ve *Baba Öyküler* ortaya çıktı. Kitabı okurken kahramanların babaları ile olan ilişkilerindeki duyguyu, heyecanı, güzelliği, mutluluğu, mutsuzluğu çok iyi hissedebiliyoruz. Kemal Varol "Baba dediğin tamamlanmamış bir kelimedir," diyor. Sizin için de öyle mi acaba? Bu kitabı yazarak bir nevi kendi baba öykünüz ile hesaplaşmak mı istediniz?

Ve merak ettiğim bir başka şey, acaba "anne öyküleri" de yazacak mısınız?

Kendi baba öykümle hesaplaşmaya değil, onu anlamaya ihtiyacım vardı. Anladım ki hesaplaşma için en az iki kişi gerekiyor. Ölmüş bir adamla hesaplaşamam ancak onu ve hikâyesini anlayabilirim, özleyebilirim hepsi bu.

Anne Öyküleri yazmayı düşünmüyorum. Öyle bir hissim yok şu an. Tomris Uyar'la ilgili duygum büyüktü ve onu yazdım. İçinde aslında bir çok öykü var; anne de vardır belki.

14 yaşınızda şiirler, hikâyeler yazmaya başlamışsınız. Nitekim üniversite tercihiniz de Edebiyat bölümü olmuş. Şarkı sözlerinizi kendiniz yazıyorsunuz ve sizi tanıyanlar yazarlığınızın, müzisyenliğinizden çok daha fazla olduğunu hissedebiliyor. En nihayetinde sizin için söz mü ses mi daha kıymetli, bir ayrım yapabiliyor musunuz?

Bundan 100 yıl sonra "Jehan Barbur gibi bir müzisyen" veya "Jehan Barbur gibi bir yazar" benzetmelerinden hangisi sizi daha mutlu eder?

Hepsi çok kıymetli, içi doluysa, bir gerçeği ifşa ediyorsa, samimi ve hakiki bir yerden çıkıyorsa hepsi değerli... Ne söylediğiniz önemli ama bir sözü nasıl söylediğiniz de önemlidir. O sebeple ses de önemli. Hepsi bir yana, söyleyemediklerimiz sanırım daha kıymetli. Sancısı hayatımız oluyor çünkü. Hepsi biziz işte.

Yüz yıl sonra dünya üzerinde olmayacağımdan dolayı nasıl anıldığımın bir önemi yok. Şu an nasıl anıldığım benim için daha ilgi çekici. Aydın bir insan olarak anılabilsem yaşadığıma değer sanırım. Bunun için çaba sarf ediyorum.

Uyumsuza Notlar **kitabınız, okurun çok sevdiği bir yazar ile dertleşmesi gibi. Tomris Uyar'ın** *"Gündökümleri"***ne, siz de "***İçdökümleri***"niz ile karşılık veriyorsunuz ve ortaya çok keyifli bir edebi sohbet çıkıyor. Kitapta çok özel anlarınızı, duygularınızı samimi bir şekilde; bir sıkıntımız, sevincimiz olduğunda en yakın arkadaşımıza koşup anlattığımız gibi anlatmışsınız. Tomris Uyar'a içinizi dökmenizin özel nedenleri var galiba, bu yakınlığınızın sebebi nedir?**

Yaşayan kimseye kendimi bu kadar şeffaf emanet edemedim. Tomris Uyar bir hayaldi aslında. Bir rüya. Sevdiğim ama hiç tanıyamayacağım biri. Ancak okuyarak yanına ilişebileceğim biri. Yazarak da ilişmek istedim. Aslında kendimle

konuştum. Cevap alamayacağımdandır ki monoloğumu kendime cevaplar yazarak da devam ettirdim. Bu yakınlığım kendime uzaklığımın olduğunu düşündüğüm zor bir dönemdendi. Onu arkasına saklandım. Onu çok da sevdim.

Nilüfer Belediyesinin düzenlediği Uluslararası Şiir Festivali'nde bir müzisyen olarak değil, şair olarak sahne aldınız ve "gerçekle bir bağım varsa o da düşlerimdir" şiirinizi okudunuz. Baudelaire'in "Şiirin ilkesi, insanın üstün bir güzelliği özlemesidir. Bu ilke, bir coşkunlukta, bir ruh taşkınlığında kendini gösterir. Bu coşkunluk, aklın yoğurduğu hakikatin dışındadır" cümlelerinde olduğu gibi, şiir sizin için hakikate sığmayan yanınızı haykırma yeri mi acaba?

Hem hikâye hem şiir yazıyorsunuz. Kendini ifade etme biçimi olarak şiir ve hikâyeyi, hangi durumlarda nasıl tercih ediyorsunuz?

Hakikate sığmayan bir yanımız yok. Hakikati sarmalayamayan gerçekler ve insanlar var. Şiir bir haykırış değil bence. Daimi… Yani her şey... Bir aralık bulup da haykırdığım, kendimi lime lime ortaya döktüğüm bir yer hiç değil. Ben her şeyi biraz böyle görüyorum. Yani hakikat çekirdeğine el uzatabilmek için hayatı parçalarcasına yaşamaya çalışıyorum. Bazen de yaşadıklarım yetmiyor olacak ki, onları anlatıveriyorum.

Kendimi her şeyle anlatmayı seviyorum. Her an… Ne şiirle, ne şarkıyla ne de hikâyeyle sadece. Her şeyle…

Hikâye odaklı şarkılar yazdığınız için kendinizi bir "kent ozanı" olarak adlandırıyorsunuz. Ama "Ozan" denilince nedense aklımıza cinsiyet olarak hep erkekler geliyor. İnsanların bu kalıp düşüncelerini yıkabilecek misiniz? Sizinle birlikte artık "kadın ozanlar" da görünür hale gelebilecek mi?

O sizin sorununuz. Bunu yıkıp kuracak kişi ben değilim. Kim neyi nasıl görmek isterse görür. Ben ozan denildi mi sadece erkek ozanları düşünmüyorum mesela. Bu kişinin önyargısı. Yıkılacak bir tabu bile değil.

Açıkçası şunu hep merak etmişimdir. Yazarlar, kitaplarındaki kahramanları oluştururken her karakter için o empatiyi nasıl başarıyorlar? Karakterlere kendinizden de bir şeyler kattığınızı düşünürsek, yarattığınız bazı karakterler gerçek hayatta peşinize takılıyor mu? Kısacası kendi yarattığınız karakterlerden siz de etkileniyor musunuz?

Ben bugüne kadar hiçbir zaman roman yazmadım. Yani acayip bir karakter de yaratmadım. Bir karakterim yok. Ama sorduğunuz soruya cevabı da vermişsiniz zaten. Tabii ki etkileniyorlardır. Yoksa insan değiliz. :)

Güzel sorularınız için teşekkür ederim.

İLK SOSYALİST KADIN ŞAİRİMİZ: YAŞAR NEZİHE HANIM

Ayşe ÖVÜR

Sırtını yüzlerce yıllık İstanbul surlarına dayamış, yoksul Silivrikapı semti… Yan yana sıralanmış viranelerde hayata tutunmaya çalışan, unutulmuş, kimsesiz insanlar… 14 Ocak 1882 günü, bu evlerden birinde doğan bebeğe, Yaşar Zeliha[1] adı verildi. Annesi 19 yaşındaki Kaya Eda Hanım, cılız sesiyle ağlayan bebeği, bez parçalarına sardı. Hünkâr İmamı Sokağı'nda, ıslığıyla insanı ürperten, deli bir rüzgâr dolanıyordu. Evin içi komşuların verdiği birkaç odun parçasıyla ısıtılmaya çalışılmıştı. Bebeğin daha önce doğan iki kardeşi çoktan ölmüştü. Annesi, bebeğini göğsüne yaslayıp hiç olmazsa bu yaşasın, güzel günler görsün diye, dua etti. Biraz sonra, kapıda avurtları çökük, beli iki büklüm bir adamcağız belirdi. Belediye kantarcısı sarhoş Kadri, "Kız mı bu?" diye sordu. Kaya Eda Hanım, başını kaldırmadan, hafifçe "Evet" dedi. Sarhoş Kadri, kapıyı çarpıp dışarı çıktı. Hava çoktan kararmış olmasına rağmen yırtık pabuçlarının ucuyla, ıslak taşlara basarak mahalle kahvesine geri döndü. Oyun arkadaşları hiçbir şey sormadılar. Sarhoş Kadri'nin ağzını açmamasından belliydi, bebek kızdı.

Sonraları, Yaşar Zeliha'nın iki kardeşi daha dünyaya geldi. Fazla yaşamadan öldüler. Arka arkaya beş doğum yapıp dört çocuğunu toprağa veren anne Kaya Eda Hanım, 25 yaşına geldiğinde, artık iyice yorgun ve hastaydı. Kocası günlerce eve uğramıyordu. Aç yattıkları günler çoktu. Evde, kendileriyle birlikte kalan akrabaları yaşlı bir teyze de

Yaşar Nezihe

قادینلر دنیاسی

Kadınlar Dünyası Dergisi Kapağı ve Yaşar Nezihe

vardı. Kaya Eda Hanım, gücünün tükendiğini hissediyordu. Bir sabah yataktan kalkamadı. Öldüğünde, kendisi yirmi beş, arkasında öksüz bıraktığı kızı Yaşar Zeliha altı yaşındaydı.

Küçücük kız çocuğu Yaşar Zeliha, üç kuruş maaşının çoğunu meyhaneye yatıran bir baba ile yaşlı ve hasta bir teyzenin eline kaldı. Evde doğru dürüst yemek pişmiyordu. Yaşar Zeliha, komşuların verdiği bir parça ekmek ve katıkla karnını doyuruyor, tüm gününü sokaklarda geçiriyordu.

Yaşar Zeliha, Hünkâr İmam Sokağı'ndaki oyun arkadaşları okula başlayınca yalnız kaldı. Çocuk aklıyla, kendisinin de onlar gibi okula gitmesi gerektiğini düşünerek arkadaşlarının peşlerinden gitti. Belki de tek başına hayata tutunmak zorunda olduğunu biliyordu. Kapıağası İbrahim Ağa Mektebi'ndeki Hoca Hanım, arkadaşlarının deyimiyle "kendi gelen" yırtık terlikli, öksüz kız çocuğunu kıramadı. Sınıfına kabul etti. Birkaç gün sonra, kızının okula gittiğini öğrenen babası, küçük Yaşar'ı dövdükten sonra evden kovdu. Oysa onun tek isteği okumaktı. Yaşar Zeliha vazgeçmedi ve komşularının evine sığındı. Yıllar sonra, kendisi ile yapılan röportajda şöyle söyler:

"İçimdeki okuma hırsını yenemiyordum. Beş param yoktu. Dere kenarlarında papatya, ebegümeci tohumları toplayarak aktarlara satardım. Kazancımın kırk parasını kalfaya verirdim."[2]

Yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun zor yıllarında, bir yüzü İstanbul'un surlarına, diğer yüzü denize bakan Silivrikapı semtinde, herkes büyük bir yaşam mücadelesi vermekteydi. Yaşar Zeliha, komşularının desteğiyle okula sadece bir yıl gidebildi. Ardından, evine geri döndü. Evdeki yaşlı teyze, öğrenmeyi çok seven Yaşar'a bir hazinenin kapısını açtı. Bu hazine, yaşlı kadının masalları, manileri ve şiirleriydi. Sonu hüzünle biten aşklar, sevgilisi için bin bir türlü zahmete katlanan âşıklar, hayali canavarlar, yürekli kadınlar küçük kızın düşünce dünyasında yepyeni ufuklar açtı. İçindeki karanlığı, yaşadığı kimsesizliği, kırılan okuma umudunu, sonu gelmez yoksulluğunu kelimelerle ifade edebileceğini fark etti.

Yaşar Zeliha gazeteci Taha Toros'a o günleri şöyle anlatır:

"Bütün âşıkların hikâyelerini gözyaşları dökerek anlatıyordu da bu hikâyelerdeki şiirleri okumak bilmediği hâlde bir kelimesini bile unutmadan söylüyordu. Ben yedi-sekiz yaşlarında, iken bu hikâyeleri dinlerken onunla ağlıyordum. Bu hikâyeler benim hassas ruhumda fırtınalar koparıyor, gecelerim bu âşıkların hayali ile uykusuz geçiyordu."

Yaşar Zeliha, yaşamak için durmaksızın çalışmak zorundaydı. Bu dönemde, okuma-yazma bilen kadın sayısı çok az olduğu için savaşa giden askerlere aileleri adına mektup yazıp, cephelerden gelenleri de okuyarak üç-beş kuruş kazanıyordu. Eline geçen parayı sadece yemek ve kitap almak için harcıyordu. İçinde yaşadığı karanlıkta kitaplara sarılarak umut arıyordu.

Yaşı büyüdükçe mahallelerinde devriye gezen Hilmi Çavuş'a ilgi duymaya başladı. Bu ilgi, zamanla küçük bir aşka dönüştü. Yaşar Zeliha, aşkına kavuşamadı. Çünkü babası Sarhoş Kadri, çoktan Hilmi Çavuş'a "Hayır" cevabını vermişti. Kıtlık yıllarında kızını varlıklı biriyle evlendirip rahat etmek istiyordu. Gözüne Atıf Efendi'yi kestirdi. Her ne kadar kızından yirmi yedi yaş büyük de olsa, zengindi. Atıf Efendi, evlenir evlenmez ilk iş olarak "Yaşar Zeliha" adını, "Yaşar Nezihe" olarak değiştirdi. Atıf Efendi, baba olmak istiyordu. Aslında daha önce üç defa evlenip eşlerini

kendisine çocuk veremedikleri için boşamıştı. Aynı durum tekrar yaşandı. Atıf Efendi, çocuk doğuramıyor diye, Yaşar Nezihe'yi de boşadı. Yaşar Nezihe, duygularını anlatmak için tek bir yol biliyordu; şiir yazmak. Atıf Bey için yazdığı şiirin bir bölümü şöyledir:

Elinle kırdın, ayağınla çiğnedin encâm
O saf emellerimi, aşkımı, muhabbetimi
Düşüp de pâyine günlerce ettim istirhâm
Mübeddel-i elem ettin bütün meserretimi
Gülmelerinle kan ağlar bu kalb-i pür-âlâm

Atıf Bey'den ayrılan Yaşar Nezihe, hâlâ güzel ve çekici bir kadındı. Karşısına çıkan mühendis Fevzi Bey ile kısa bir süre sonra evlendi. Sedat, Suat ve Vedat adında üç erkek çocuk dünyaya getirdi. Evlendikten beş yıl sonra, bir sabah mühendis Fevzi Bey, başka bir kadına âşık olduğunu, evi terk edeceğini söyledi. Yaşar Nezihe, üç küçük çocuk ile baş başa kalmıştı. Kendisine yardım edebilecek kimsesi yoktu. 1900'lü yılların başında, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne tanıklık eden, sefalet zamanıydı. Çocuklarının karnını doyurmak için çabalıyordu ama İstanbul'un her yerinde kıtlık vardı. Evde doğru düzgün yemek pişmiyordu. Oğlanlar sık sık hastalanıyorlardı. Sedat ve Suat yetersiz beslenmeden dolayı öldüler. İki çocuğunu da açlıktan kaybetmek, bir anne için dayanılmaz bir acıydı. Psikolojisi çöken Yaşar Nezihe, artık hayata bağlanmak için kendine bir neden bulamıyordu. İki defa intihar teşebbüsünde bulundu. Her defasında kurtuldu. Sofralarına yine yemek koyamadıkları bir gün, hayatta kalan tek oğlu Vedat'a birlikte ölmeyi teklif etti. Vedat, bu teklifi kabul etmedi. Yaşar Nezihe, oğlunun gözlerinin içine baktı ve nefes almaya devam etti. Kendisini ve çocuklarını açlığa mahkûm ederek giden Fevzi Bey'den yıllar sonra haber aldı. Çok hastaydı. Ölmeden önce Yaşar Nezihe'yi görmek istiyordu. Yaşar Nezihe duygularını şöyle anlattır:

"Ayrılığımızdan beş yıl sonra, Mühendis Fevzi Bey'den bir haber geldi. Ağır hasta imiş; beni evine çağırıyordu. Gittim. Karyolasında son dakikalarını yaşıyordu. Benim elimden bir yudum su istedi. Arzusunu hemen yerine getirdim. Suyu içtikten sonra yaşlı gözlerle, 'Beni affet Nezihe!' dedi. Beynimde beş yıllık sürünmenin, onun yüzünden fidan gibi iki çocuğumu kaybetmenin tartışmasını yaptım. Çektiğim acılarla nasırlaşmış olan kalbimin son cevabını verdim.

- Affedemem!

Üç saniye sonra gözleri kapandı. Avucumun içindeki eli buz gibi soğudu; ölmüştü."

Taha Toros Yaşar Nezihe ile konuşuyor

Yaşar Nezihe, *Feryadlarım* isimli ikinci şiir kitabında, Fevzi Bey hakkında içini döker:

Getirmedin iki yıl bir dilim kuru ekmek,
Senin için çalışırdım hiç usanmazdım
Biri bu hâli söylese inanmazdım
Gömüldü makber-i nisyâna altı yıllık emek
Çocukların bu şeb aç, bin kuruş maaşlı peder!
Büküldü yavruların, boyuna bekliyor yolunu;
Garîp etmesin Allah benim gibi kulunu!
Bu hâle ağlıyorum ben garîk-i ye's ü keder

Açlıktan ölen çocukları Sedat ve Suat, Yaşar Nezihe'nin şiirlerinde sık sık yer almıştır. *Arzu-yı İntihâr* adını verdiği manzume de şöyle söyler:

Berâber eyleyelim gel seninle terk-i cihân,
Kalıp da arkama etme demâdem âh u figân,
Ademde rûhunu hüznünle eyleme giryân,
Ne çare dest-i kaderden halâsa yok imkân,
Sürünmeden ise böyle sefîl ü ser-gerdân,
Belâ-yı dehre siper olmadan ölüm âsân.

Yaşar Nezihe oğlu Vedat ile yaşama tutunmaya çalıştı. Gece gündüz, içindeki üzüntüyü bastırmak için şiirler yazdı. Romanlar okudu. Zamanla, şiirleri dergilerde yayınlanmaya başladı. 1901 yılında "Kadınlara Mahsus" olarak ya-

yınlanan Terakki Gazetesi'nde adı sık sık geçiyordu. Sabah, Kadın Yolu, Kadınlar Dünyası gibi, öteki kadın dergilerinde de şiirleri yayınlanıyordu.

Bilinen iki kitabı vardır. İlki 1915 yılında yayınlanan *Bir Deste Menekşe*, İkinci kitabı ise 1924 yılında yayınlanan *Feryatlarım*.

Kitaplarını şöyle anlatır:

"İki kitabım var. *Bir Deste Menekşem* 1915'te Marifet Kütüphanesi tarafından yayımlandı. *Feryatlarım*'ın neşir yılı da 1924'tür. Dört dosya dolusu şiir yazmışım. Bazıları bestelenen 250'den fazla şarkım var. Vaktimin çoğunu kasnak işlemekle ve kitap okumakla geçirdim. Hayatta çok çektim. Hayatım baştanbaşa facia ile geçti."

Yaşar Nezihe, üçüncü evliliğini gazeteci Yusuf Niyazi Bey ile yaptı. Bu evlilik Yusuf Niyazi'nin çapkınlıkları ve önceden evlendiği iki eşini de evine almasıyla sadece elli gün sürdü. Bir röportajında şöyle söyler:

"Üç evliliğimde, düş kırıklığına uğradım. Hiçbirinden ne birlikte olduğum günlerde ne de ayrıldıktan sonra on paralık yardım ya da nafaka ve tazminat gibi bir şey görmedim." (Toros, 1992: 133).

Yusuf Niyazi ile ayrıldıktan sonra iletişimleri devam etti. Yusuf Niyazi'nin 1917'den 1928'e kadar yayınladığı sanat ağırlıklı Nazikter Gazetesi'nde "Baş Şaire" olarak Yaşar Nezihe adına rastlanır. Kadınlar Dünyası isimli derginin 124. sayısının kapağında "Büyük Şaire Yaşar Nezihe Hanımefendi" başlığı vardı. Bu, Yaşar Nezihe için önemli bir övgüydü.

Yaşar Nezihe'nin şiirlerinin yayınlanması, onun maddi geçimini sağlamadı. Para kazanmak için elişi yapıyordu. Nazikter Dergisi'nde yayınlanan bir şiirde ise XX. Yüzyılın başındaki İstanbul'un yoksul semtlerinde yaşayan insanları şöyle anlatır:

Mahalleden iki gündür verilmiyor ekmek
Kolay değil gece gündüz bu açlığı çekmek
Zavallı milletin aç karnı dört buçuk senedir
İâşe meselesi hallolunmuyor bu nedir?
Satıldı evlerin eşyası hep bir ekmek için
Ne yaptı millet acep bu azâbı çekmek için
Kiminde kalmadı yatmak için yatak yorgan
Acıkınca bulamadı birçokları yazık kuru bir nân
Şaşırdı genç kadınlar yollarını oldu zelîl
Eden bu milleti açlıktır hep bu rütbe sefîl…

Yaşar Nezihe, on yedi yıl, Çocuk Esirgeme Derneği ile Kızılay'a dikiş dikti. Şark Eşya Pazar'ında, dikiş işçiliği yaptı. Darphanede, İstiklal madalyalarının kurdelelerini dikti. Daha sonra, Mısırlı Prenses Tevfika Hanım'dan beş sene, ayda beş lira aylık aldı. 1912 yılında ölen babasından kendisine, 42,5 kuruşluk komik sayılabilecek maaş bağlanınca, hakkını aramak için gazetelere mektuplar yolladı. Bunlar ilgi görerek basında kendine yer buldu.

Cumhuriyet kurulunca, Bükülmez soyadını alan Yaşar Nezihe, 01 Mayıs 1923 günü Aydınlık Dergisi'nde 1 Mayıs adında bir şiir yayınladı.

1 MAYIS

Ey işçi…
bugün hür yaşamak hakkı seninken
patronlar o hakkı senin almışlar elinden.
sa'yınla edersin de "tufeyli"leri zengin
kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?
rahat yaşıyor, işçi onun emrine münkâd;
lakin seni fakr etmede günden güne berbâd.
zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden.
azm et de esaret bağı kopsun bileğinden.
sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün.
bir parça da evlatlarının çehresi gülsün.
Ey işçi…
mayıs birde bu birleşme gününde
bişüphe bugün kalmadı bir mani önünde…
baştanbaşa işte koca dünya hareketsiz;
yıllarca bu birlikte devam eyleyiniz siz.
patron da fakir işçilerin kadrini bilsin
ta'zim ile, hürmetle sana başlar eğilsin.
dün sen çalışırken bu cihan böyle değildi.
bak fabrikalar uykuya dalmış gibi şimdi.
herkes yaya kaldı, ne tren var, ne tramvay
sen bunları hep kendin için şan-ü şeref say…
birgün bırakınca işi halk şaşkına döndü.
ses kalmadı, her velvele bir mum gibi söndü.
sayende saadetlere mazhar beşeriyet;
sen olmasan etmezdi teali medeniyet.
boynundan esaret bağını parçala, kes, at!
kuvvetedir hak, hakkını haksızlara anlat.

Aynı zamanda Amele Teali Cemiyeti / İşçi Cemiyeti'ne üye oldu. Bu durum, ileride, adının "Solcu" olarak anılmasına yol açtı.

1923 yılında Osmanlı Matbaa İşçileri Zanaat Birliği ile gazete sahipleri arasında bir anlaşmazlık çıktı. Gazete sahipleri ve işçiler arasındaki gerginlik büyüyünce işçiler greve gitti. Yaşar Nezihe de hak arayan işçilere destek vermek için 18 Eylül 1923 günü *Gazete Sahiplerine* isimli bir şiir yayınladı.

Onlardır eden zevkini, eğlenceni temin
Onlar çalışır etmek için hep seni zengin
Kurşundan hurûfât o hayatı kemirirken
Her gün bir parça solarken ve erirken

13 Şubat 1925 günü, Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde, Şeyh Said Ayaklanması adı verilen isyanlar başladı. Bunun üzerine, 04 Mart 1925 günü Takrir-i Sükûn Kanunu çıkartıldı. Aydınlık, Orak-Çekiç, Yoldaş dergisi çevresinde toplanan solcular tutuklandı. Tutuklanan toplam kişi sayısı otuz sekizdi ve içlerinde Yaşar Nezihe de vardı.

Aydınlık'ta 1 Mayıs 1923 günü yayınlanan şiiri, Amele Cemiyeti'ne üye olması ve işçi grevlerine destek vermesi nedeniyle 3 Haziran 1925 günü komünistlik suçlaması ile gözaltına alındı. Kısa bir süre sonra, dönemin ünlü aktivistlerinden Nezihe Muhiddin Hanım'ın araya girmesi ile serbest bırakıldı.

Yaşar Nezihe bir komünist miydi? Yoksa yoksulluk içinde geçen yaşamını, açlıktan çocuklarını yitiren bir kadının acısını mı kelimelere döküyordu? Kendi gibi toplumun en alt kesiminden gelen ezilen insanların çığlıklarını mı şiirleştiriyordu? Yaşar Nezihe'nin komünizm ile ilişkisini irdelediğimizde, onun Marksist felsefe ve düşünce sistemi hakkında kapsamlı bilgiye sahip olduğunu söylemek olanaklı değildir. Yaşar Nezihe'yi sol düşünceyi akademik olarak bilmemekle veya sosyalist çizgide az eser vermekle eleştiren görüşler de vardır. Şairin oğlu Vedat sayesinde tanıştığı Aydınlık çevresiyle olan kısıtlı ilişkisinden etkilenerek sol çizgide sayılabilecek sadece dört şiir yazdığını düşünenler olmuştur. Peki, şair Yaşar Nezihe, Türkiye işçi sınıfının ilk kadın şairi sayılır mı? Bu konuda rahatlıkla ifade edebiliriz ki Yaşar Nezihe'nin kendisine yakın bulduğu taraf kesinlikle toplumun ezilen kesimidir. Çünkü o, işçi hakları, ezilen sınıfların insana yakışır bir yaşama kavuşması ve bireylerin eşit yaşam koşullarına sahip olması için çalışmıştır.

Yaşar Nezihe'nin Kadınlar Dünyası Dergisi'nde yayınlanan aşağıdaki yazısı, onun dünyaya bakış açısını ve feminizm ile ilişkisini net bir şekilde kavramamıza yardımcı olur.

"Düşünmeli değil miyiz? Anadolu'da kadınlığın toplumdaki yeri tarlada amelelik, evde hizmetçilik, ahırda seyislik ve hayvanat bakıcılığından başka bir şey değildir. Onlar, ev işini yapar. Onlar, köylerine dört beş saatlik uzaklıktaki tarlalarında çalışır. Onlar, odun için ormana, öküzleri, koyunlar için meraya koşar… Yazın kızgın güneş altında, kışın dondurucu kar tufanları arasında durmaksızın uğraşır, didinir; fakat bütün bu ikdam-ı mesai-i takat o bedbahtları yine bir bilasipare-i sefalet şeklinde yaşamaktan, yine kocalarının, hatta köylerinin hakaret ve tecavüzatına uğramaktan kurtulamazlar. Çünkü onlar erkeğin esiri, tarlanın esiri, her işin esiridirler… Bu hep böyle erkeklerin yapacakları işler altında sefil ve pejmürde ezilerek ve aciz kaldıkları vakit birkaç kuruşluk sadaka-i mehr ile sokak ortalarına atılarak mı harap olacaklar? Niçin bunların da nihayet her kadın gibi bir kadın olduğunu anlayıp anlatmıyoruz? Niçin, niçin, niçin?"

Yaşar Nezihe'nin hayatı hakkında bildiklerimiz, çoğunlukla gazeteci Taha Toros sayesindedir. Şairin ölmeden önce tüm arşivini kendisine teslim ettiğini biliyoruz. 04 Temmuz 1934 günü, o sırada henüz çok genç bir gazeteci olan Toros, hazırladığı kadın şairler antolojisi için Aksaray'da Oruç Gazi sokağındaki evinde Yaşar Nezihe ile görüşmüş, kapsamlı bir söyleşi yapmıştır.

Yaşar Nezihe virane bir semtin hiç kimsesiz, yapayalnız bir insanı olarak doğdu. 05 Kasım 1971 günü, hayata gözlerini kapadı. Öldüğü gün de, tıpkı doğduğu günkü gibi yalnızdı. Yanında sadece oğlu Vedat ve gelini vardı. Yaşamı boyunca hiç kimse elinden tutup onu ayağa kaldırmadı. Yalnızlığının, yoksulluğunun içinde, ne yapabildiyse el yordamıyla, kendi kendine yaptı. Aç kaldı ama hiç çalmadı. Onurlu, vicdanlı ve dürüst bir hayat sürdü. Onu, bazen aşırı karamsar, bazen hırçın, bazen yetersiz olmakla itham edenler de oldu.

Ben bu ithamların hiçbirini önemsemiyor, yaşam mücadelesi veren bir kadının, büyük bir şairin, Yaşar Nezihe Bükülmez'in anısının önünde saygıyla eğiliyorum.

DİPNOTLAR

1. Bu isim daha sonra evlendiği Atıf Efendi tarafından Yaşar Nezihe olarak değiştirildi. Açıklama gazeteci Taha Toros'un İletişim yy. tarafından 1992 yılında basılan *Mazi Cenneti* kitabında yer almaktadır.
2. *Us*, Hakkı Tarık (1948). *İkinci Jübilenin Değerleri*, Vakit, 7 Ekim 1948, s. 3.

KAYNAK

Toros, T., *Yaşar Nezihe ile*, İstanbul, 1934, Yedigün, 72, 7-8
Toros, T., *Mazi Cenneti*, İstanbul, 1992, İletişim Yayınları
Kırılmış, İ.T., Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Ankara, sayı: 2012/ 1, s. 70-84

İKİMİZ BİR FİGANIN

Gökhan YILMAZ

Saçları, aralarına ekmek kırıntıları doluşabilecek kadar seyrekti adamın. Yeterince beyaz.

Her sabah ekmek almaya giderdi. İki tane. Fırından.

Gözleri kayan çocuğu ile ağzından salyalar akan çocuğu onunla gelmek istediklerini belirten sesler çıkarırdı. Kendini ayarlamayı bilmeyen yüksek sesler. Komşular alışıktı buna. Komşular- alışık olmanın altını çizen.

Çocukların bilekleri içe dönüktü. Bir amin'i tersten tutuyor gibiydiler. Ayakları yokçaydı.

Gözleri kayan çocuk babasıyla fırına gitme isteğini belirten sesler çıkarırken kimseyle aynı hizada buluşturamayacağı gözlerini gösterirdi babasına. Gözleri kayan çocuk babasına, isabetsiz gözlerini gösterirken babasıyla fırına gitme isteği anlaşılsın diye korkunç sesler çıkarırdı.

Ağzından salyalar akan çocuk babasıyla fırına gitme isteğini belirten sesler çıkarırken kimsenin dudaklarıyla buluşturamayacağı ağzını gösterirdi babasına. Ağzından salyalar akan çocuk babasına, kimsesiz ağzını gösterirken babasıyla fırına gitme isteği anlaşılsın diye dayanılmaz sesler çıkarırdı.

Babanın seçimi bir tane, gücü bir tane, çocukları bir taneydi.

Bu yüzden her sabah çocuklardan birini seçer ve bir bebek arabası gibi katladığı yol arkadaşıyla evden çıkardı. İki ekmek almaya. Fırına.

Ağzından desen desen salyalar akan çocuk ve gözleri yağlı yağlı kayan çocuk ekmek yemezdi. Yıllarca yememişlerdi.

Yerse ölürlerdi çünkü. Gözleri ve ağzı olan bu iki kocaman yaşlı çocuk.

Yemezse de öleceklerdi.

Gözleri düşen ve ağzından salyalar sızan çocuk dayanılmaz ve korkunç sesler çıkarsa da çıkarmasa da ölecekti.

Babalarıyla birlikte fırına gitseler de gitmeseler de.

Fırının ekmek yutan ve ekmek kusan kocaman ateşli ağzını birlikte görseler de görmeseler de.

Bunu herkes biliyordu. Komşular alışıktı böyle ağızlar ve gözler önünde birilerinin ölüvermesine de.

Komşular, alışık olmanın tarifiydi çünkü. Komşular – ohooo, neler neler.

Komşular alışık olsa da olmasa da ölecekti çocuklar. Gözün ve ağzın bu iki çocuğu.

Babanın kaderi her gün bir çocuğunu bebek arabası gibi katlayıp fırına götürmekti. En davetkar sesi çıkaran seçiliyordu her gün. Ya da her gün bir sebeple biri. Sırayla. Çocuklar birbirlerinin sırasına razı oldular yıllarca. Ekmekler eskidi, bozuldu ama çocukların rızası eskimedi, bozulmadı.

Bir sabah gözleri kayan çocuk donuk bakışlarla ve ağzı akan çocuk kaybolmuş bir ağızla karşıladı babasını. Babanın beklentisi kaydı ve neşesi aktı bu durum karşısında.

Dayanamadı baba. İkisini de bebek arabası gibi katlayıp çıktı evden. Biri bir omzunda yük, biri diğer omzunda dert.

Babanın bir omzu kayıyor, diğer omzundan salyalar akıyordu yol boyu.

Anne evdeki iki avuç boşluğa dolmaya uğraşıyordu. Evin içinde bir o yana gidiyor, bir bu yandan dönüyordu.

Gözleri kayan çocuk ve ağzından salyalar akan çocuk kabul edilebilir bir hüzünle karışık mutlu sesler çıkararak gittiler ilk kez birlikte. Babanın omuzlarında. İki ekmek. Fırından.

Fırıncı şaşırdı babayı iki omuzla görünce. Yeni ölmüş bir balığa bakar gibi baktı adama. Adam sevindi mecbur.

Ekmekler gerildi. Poğaçalar kurudu. Simitler küstü çaylara. Zerreler anladı sırrı.

Gözleri kayan çocuk ve ağzı akan çocuk çok mutluydu. Babalarına bakıyorlardı kaymış ve ıslak. Dönmüş bilekleriyle babalarına asılmışlardı. Ayakları boşlukta sallana sallana yok. Elleri icazet verse, verebilse alkışlayacaklar bile belki.

Bir ekmek almak istediğini söyledi adam. Bugün-yalnız-bir-ekmek.

Fırıncı, Şule Gürbüz'ün *Coşkuyla Ölmek* kitabı gibi bakmıştı adama. Öyledir, bazı kitapların bakışı vardır. Bakarlar.

Adam, Şule Gürbüz'ün *Öyle miymiş?* kitabı gibi süzmüştü fırıncıyı. Öyledir, bazı kitapların gözü vardır. Süzerler.

Boyun eğdi fırıncı. Kabul etti ekmekler, poğaçalar, simitler. Zerreler tuzla buz, ah vah içinde.

Hararetle işini yapan fırının ağzı da oradaydı, coşkuyla devam ediyordu. Babanın kendine dalmış gözünü göz açıp kapayınca dağıttı.

Şaşırmış bilekleriyle, ayıpsız ağızlarıyla, boşluğa uğramış gözleriyle ve yol bilmez ayaklarıyla çocuklar, bir ekmek içeren poşeti tutup eve doğru kaydılar omuzlarda.

Arkalarından bakınca utanıyordu insan bir şeylerden.

Ağaçlar vardı, yaprak vardı, mevsim vardı sonra yol boyu. Güneş vardı, doğmasıyla ve batmasıyla bildiğimiz güneş. Yeni giyilmiş ayakkabılar, eskiden gidilmiş yollar vardı. İnsan utanıyordu böyle şeylerden.

Eve yaklaştıklarında bir şey başarmanın sevinciyle dolup ağırlaştı çocuklar.

Dış kapının önünde en uygun yere nefessiz, bakışsız yığıldı adam. Bir daha kalkamayacağını bildi de öyle.

Bebek arabası gibi katlanmış, gözleri kayan çocukla bebek arabası gibi katlanmış, ağzı akan çocuk bir çiçek gibi açtı kapının önünde. Bir musluk gibi açıldılar.

İçerden kadının hıçkırıkları duyuluyordu ve göğsünden geçen hırıltılar. Yıllar sonra ilk defa ağlıyor gibiydi kadın, beceremiyordu ağlamayı. Kurudu ağlar ağlamaz.

Çocuklar

babanın açık kalmış gözlerine ve ağzına ve seyrek beyaz saçlarının arasına

kırıntılar dökerek

yiyip bitirdiler

kurumuş ekmeği.

Can Ersal

“Kitaplığımız hafızamızın arşividir. Okuyup raflarına yerleştirdiğimiz kitapların her biri, düşünce coğrafyamızın, düşsel yolculukların belgeleridir.”

CEMİL KAVUKÇU

CEMİL KAVUKÇU İLE SÖYLEŞİ

Serkan TÜRK

Türk edebiyatının en üretken isimlerinden birisiniz. 40 yıllık yazı geçmişinizde her daim heybesine doldurduklarını yazmayı başarmış bir yazar görüyoruz. Umutsuzluğa kapıldığınız, vazgeçtiğiniz, anlaşılmadığınızı hissettiğiniz dönemler oldu mu? Bu süreçleri nasıl aşmayı başardınız?

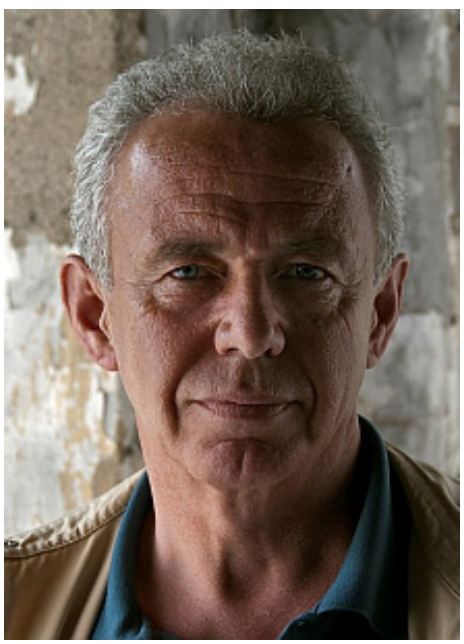

Yazarlığımın ilk on yılı oldukça sıkıntılı geçti. İzmir'de yayımlanan Dönemeç, Ankara'da Karşı Edebiyat ve Yaba dergileri öykülerime sayfalarını açmıştı ama İstanbul dergilerine ulaşmayı bir türlü başaramamıştım. Yazko Edebiyat ve Varlık dergilerine birçok kez öykü göndermeme karşın hiçbir yanıt alamamıştım. Bu dönemde ikisini (Pazar Güneşi/1982 ve Temmuz Suçlu/1992) kendi imkânlarımla bastırdığım üç kitabım çıktı. 1987 yılında Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü'nü kazandığım Patika ise Varlık Yayınları tarafından yayımlandı. Biri ödüllü üç kitabım olmasına karşın edebiyat dünyasında bir varlık gösterememiştim. 90'lı yılların başında Temmuz Suçlu başlıklı dosyamı Varlık Yayınları'na gönderdim. Üç yıl önce ödül aldığım yayınevinin kapılarını bana açacağını sanıyordum. Ama dosyam geri çevrildi. Okunduğunu bile sanmıyorum. Onu da ilk kitabım Pazar Güneşi'nde olduğu gibi kendi imkânlarımla yayımladım. Başa dönmüştüm ve beni nasıl bir düş kırıklığının beklediğini biliyordum. On yılı aşkın bir sürenin muhasebesini yaptım; yazdıklarıma olan inancım sarsılmamıştı ama edebiyat

dünyasında kendime bir yer açamayacağım sonucuna varmıştım. 1993 yılında kalemi bıraktım ve bir yılı aşkın süre de elime almadım. Yazmaktan kurtulduğumu sanıyordum, yanılmışım. Bir yıl boyunca yazdığım öyküleri hiçbir dergiye göndermedim. 1995 yılına geldiğimizde başlığını "Uzak Noktalara Doğru" koyduğum bir öykü dosyam oluşmuştu. Yeni düş kırıklıkları yaşamak istemiyordum. Bu nedenle de yayımlatmak için bir girişimde bulunmayacaktım. Ama dosyayı okuyan bir arkadaşımın ısrarlarına fazla dayanamadım ve İstanbul'daki yayınevlerinin kapısını çalmaya karar verdim. İyi ki onu dinlemişim.

Her yazar okuduklarının çağrışımlarıyla kendine anlatma olanakları bulan kişidir diyebilir miyiz? Cemil Kavukçu'nun bunca yıldan sonra geri dönüp baktığında karşısına çıkan kitaplar, yazarlar, kahramanlar kimlerdir?

Başından beri şuna inanmıştım, okuyarak edinilen bir birikime ulaşmadan yazamazsınız. Yazmaya kalkışsanız da ortaya, benzerleri çokça yazılmış zavallı metinler çıkar. Bana okumayı sevdiren çocukken elimden düşürmediğim çizgi romanlar oldu, hâlâ da keyifle okuyorum. Düzenli ve disiplinli okumaya lise yıllarında geçtim. O dönem başucu yazarlarım Jack London ve John Steinbeck idi. 60'lı yılların sonlarına doğru ise "e" yayınlarının farklı kapak tasarımıyla çıkan kitapları ilgi odağım oldu. Kazancakis'i, Milan Kundera'yı, Bulgakof'u, Kosinsky'yi bu sayede tanıdım. Lise yıllarında ağırlıklı olarak çeviri romanlar okuyordum. O dönem Türk edebiyatına mesafeliydim. Bunun başlıca nedeni müfredat programı, ödev olarak verilen ve özeti çıkarılması istenen romanlar ile bana takan ve kompozisyondan ikmale bırakan edebiyat öğretmenidir diyebilirim. Edebiyatımızla buluşmam üniversite yıllarında oldu. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir okuyor, arkadaşlar arasında tartışıyorduk. Atilla İlhan'ın romanlarının da tiryakisi olmuştum. 1970 yılında Milliyet gazetesinde tefrika olarak yayımlanan Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun "Evlerde Sevgi Yoktu" romanını da anmadan geçemeyeceğim. Tutunamayanlar beni sarsan ve etkileyen bir roman oldu. Ardından Tehlikeli Oyunlar geldi. Okuduklarımın etkisiyle küçük küçük bir şeyler karalamaya başlamıştım. Roman yazmak istiyordum. Öykü bana okur olarak bile uzaktı. Üniversite yıllarında iki roman yazdım ve ikisi de kötü birer Oğuz Atay kopyasıydı. Beni kulağımdan tutup nerede olmam gerektiğini gösteren Sait Faik'in öyküleri oldu.

"Beni öyküyle buluşturan Sait Faik'in 'Bir Bahçe' öyküsüdür ama yazmaya kışkırtan 70'li yılların başında, üniversite öğrencisiyken okuduğum 'Tutunamayanlar' ve ardından gelen 'Tehlikeli Oyunlar' olmuştur. İçimde bir yazarla birlikte yaşadığımı çok geç fark ettim. Yaşamımda bazı kırılmalar olmasaydı onunla hiç karşılaşmayabilirdim," demişsiniz içinizdeki yazarı nasıl keşfettiğinize dair bir soruya yanıt olarak. Sait Faik'in 'Son Kuşlar' öyküsünün çocukluğunuzda sizi çok etkilediğini ve sapanınızı sobaya atıp yaktığınızı anlatmıştınız bir konuşmanızda. Yazı dünyanızın arka planını merak eden okurlara neler söylemek istersiniz?

Yazı dünyamın arka planında merak edilecek pek bir şey olduğunu sanmıyorum. Yazmayı hiçbir zaman yaşamımın merkezine oturtmadım ve ona bağımlı olmadım. Aslında kendimi bir yazarmışım gibi hissetmedim. Olaylara, durumlara, insanlara edebi bir malzemeymiş gibi bakmadım ve gerçek dünya ile kurgu dünyasını birbirine karıştırmadım. Kendini yazdıracak olan kapımı çaldığında içeri buyur ettim, yeni bir şeyler yazmak için onun peşinden koşmadım. Bilerek ya da farkında olmadan kendimi abartmaktan, beni olduğumdan büyük gösteren aynalara bakmaktan hep korktum. Sanatçı kimliğim bende kalsın, herkes gibi yaşıyorum.

"Benim bir çalışma odam yok. Bir masam da yok, çalışma saatim de. Tasarladığım, kafamda tamamlayıp şunu da yazayım dediğim bir öykü de yok. Her şey bende gözlem, izlenim ve etkidir. Bir şey hoşuma gider, bu genellikle görüntüdür ama bir ses de olabilir, müzik de olabilir, arabesk de olabilir, rüzgâr olur, yağmur olur neyse o görüntü bende geçmişe yönelik başka bir şeyi hatırlatır, bir şey canlanır benim gözümde; o bir cümledir, paragraftır, ben onu yazarım yazmazsam gider zaten. O yazdığım bir öyküm değildir ama bir başlangıçtır," diyorsunuz eski bir söyleşinizde. Yazarlığınızda farklı bir sürece girdiğinizi, olgunlaştığınızı, yazdıklarınızın ciddiye alındığını ne zaman hissettiniz?

Uzun süredir bir çalışma odam yoktu. Şimdi var, ama adı çalışma odası. Minik bir kütüphane görünümündeki odamda okumak, hiçbir şey yapmıyorsam bile kitaplara bakmak huzur veriyor bana. Her gün düzenli olarak masanın başına oturanlardan değilim. Oturunca da yazacak bir şey gelmiyor aklıma. En verimli çalışma ortamını amaçsız yürüyüşlerde buluyorum. Masayı ise aldığım

notları bilgisayara geçmek için kullanıyorum. Sorunuza gelecek olursak, Uzak Noktalara Doğru kitabım yayımlanınca bir şeylerin değişeceğini hissetmiştim. Ertesi yıl Sait Faik Hikâye Armağanını kazanınca ve Fethi Naci'nin dikkatini çekince ciddiye alındığımı anladım. İlk öykümün 1981 yılında "Sesimiz" dergisinde yayımlanmasından 15 yıl sonra oldu bu.

Sizin yapıtlarınıza baktığımızda taşrada ve kentte geçen hikâyeleri harmanladığınızı ve bunu da içtenlikli bir anlatımla yaptığınızı hemen fark ediyoruz. Bunun yanında deniz ve denizcilik öne çıkan kavramlardan. ***Maviye Boyanmış Sular*** **yıllarla birlikte çeşitli kitaplarınıza giren öykülerin yan yana getirildiği bir kolaj olmuş. Özel kitaplarınızdan biri olduğunu düşündüğüm bu çalışmanızdan bahseder misiniz?**

Çocukluğum ve ilk gençliğim kasabada geçti. Üniversiteyi İstanbul'da okudum. Mezun olduktan sonra 1977 yılında Ankara'ya yerleştim ve 2019'a kadar, 42 yıl Ankara'da yaşadım. İş yaşamımın 15 yılında da (1982/1997) sismik araştırma gemisi MTA Sismik-1'de çalıştım. Bu da öykülerime kent-taşra-deniz olarak yansıdı. Uzun süre yaşadığım Ankara ile ilgili öyküm yok denecek kadar az. Bunun neden böyle olduğunu ben de bilmiyorum. Deniz temalı öykülerim 1996'dan sonra yazdığım kitaplarda yer almaya başladı. Bir süre sonra da bu öykülerin birbirinden kopuk durduğunu, aynı çatı altında toplanmasının daha iyi olacağını düşündüm. Yayınevim de bu konuda beni destekleyince Maviye Boyanmış Sular çıktı ortaya.

Balyozla Balık Avı**'nda erkeklerin gözünden anlatılan öyküler okuyoruz. Bazı öyküleriniz gerçekçi bazıları fantastik özellikler taşıyor. Buna rağmen okuru samimiyetle ikna eden, savrulmayan metinler kurgulamışsınız. Bu dozu yakalamak zor oldu mu?**

Sözünü ettiğiniz dozu yakalamak için kırk yıla yakın bir sürenin geçmesi gerekti. İlk öykülerimin yer aldığı Pazar Güneşi'nde böyle bir dozdan söz edilemez. Aradan geçen yıllar, yazmamın yanı sıra okuyarak edindiğim birikimin, değişen dünyanın ve yaşam biçimlerinin etkisiyle yeni arayışlara da yönlendirdi beni. Bu, artık farklı şeyler yazmalıyım düşüncesiyle yansımadı kalemime. Kaçınılmaz bir biçimde yıllarla birlikte ben de değişiyordum. Bunun öykülerime yavaş yavaş nüfuz etmeye başladığını fark ettim. Bu yolculuğun varılacak bir erimi olmadığını ve insan ömrüyle sınırlandığını düşünüyorum.

At, ayı, karga, kirpi, kaplumbağa, balık, martı. Hayvanlar ve doğa da sizin öykülerinizde kendine yer buluyor. Pandemi sürecinin ilk günlerinde insanların dış dünyayı daha çok dinlediği ve doğaya karşı haksızlık yaptığımızı dillendirdiği bir dönem oldu. Son yılını yeni bir şehirde, Ordu'da geçirmiş biri olarak hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?

Ordu'ya yerleşmek uzun süredir arzuladığım ve koşulların olgunlaşmasını beklediğim bir düşüm değildi. Hatta böyle bir olasılık hiç yoktu. Bu ani kararda 2019'un başlarında ortaya çıkan sağlık sorunumun etkisi oldu kuşkusuz, ama tamamen buna da bağlı değil. Yaşamımın tekdüzeleşmeye başladığı Ankara'dan sıkıldığımı fark ettim. Bir değişiklik gerekiyordu. Ordu eşimin memleketi. 45 yıl önce ilk geldiğimde doğasına vurulduğum, ancak kısa süreli ziyaretlerle yeterince tanıma fırsatı bulamadığım bir kent. Bir geçmişim, anılarım, bıraktığım izler ve arkadaşlarımın olmadığı bu coğrafyaya yerleşmek ve her şeyden uzaklaşmakla yaşamıma bir canlılık geleceğini dü-

şünüyordum. Öyle de oldu. Ankara'dan tam olarak kopmadım, yarı zamanlı olarak Ankara-Ordu arasında dönüşümlü bir "yeni hayat" düşünmüştüm. Ancak pandemi nedeniyle Ordu'dan çıkamadık. İlk işim bir bisiklet almak oldu. Ordu'da çocukluğumun ıssızlığını buldum. Yarım kalmış bir çocuk romanım vardı, onu tamamladım. Öykülerim konum değişikliğinin tam olarak farkına varmamış olacaklar ki, kapımı çalan olmadı henüz. Ama ben sabırla bekliyorum. Damla, damlamak için kendini tamamlıyor. Okuma tempom her zamankinden daha yüksek burada. Ordu'da olduğum için çok mutluyum.

Öykülerinizde baskın izlek yalnızlık, iletişimsizlik ve doğa. Kahramanlarınız çevresiyle uyumsuz tipler. Yaşadığımız toplumun değişen yönlerini yansıtan, tepkilerini ve isteklerini gür sesle göstermeyi beceremeyen, biraz kenarda kalan ya da itilen insanları yazmayı tercih etmişsiniz. İnsan biraz da ne görse onu anlatma ihtiyacı duyuyor diyebilir miyiz?

Evet, her gördüğünü değil de kendisine dokunan, canını yakanları seçip anlatma ihtiyacı duyuyor insan. Yalnızlık ve iletişimsizlik çevreyle uyumsuz olmanın başlıca nedenleri arasında. Bunun panzehri de doğa. Doğaya bakmak değil, onu görmek gerekiyor. Çünkü doğa, görebilen için kitaplardan çok daha cömert bir öğretmen.

"Son dönemde pek acı çekmeden, sıkıntı çekmeden pat diye bir yerlere gelen, bir yerlere çıkarılan insanlar var. Benim için 'zaman eleği' çok önemlidir. O elekten kimler düşecek, kimler kalacak bunu yine zaman belirleyecek. Ön yargı olabilir ama bu elekten bugün için gündemde olan birçok kişinin düşeceğini düşünüyorum," diyorsunuz bir söyleşinizde. Çağdaş yazarlarla ilgili yaptığınız bu tespitler dikkat çekici. Daha yolun başında olanlara bugünün koşullarına göre neler söylemek istersiniz?

Edebiyatın hangi dalında ürün veriyorsanız verin, varış noktası olmayan bir yolculuğa çıktığınızın bilincinde olmanız gerekiyor. Erken gelen başarılar beraberinde büyük bir tehlikeyi de getirir. Yeni arayışlara yönelecek yerde size ün sağlayan yapıtın türevlerini üreterek çıkarıldığınız basamakları inmeye başlayabilirsiniz. Yazarın yazdıklarıyla arasında katıksız bir sevgi ve saygı bağı olmalı; ödülleri, okurları, satış rekorlarını, gündemde olmayı asla düşünmemeli. Bugün medya olanakları kullanılarak bir yazarın niteliğine bakılmaksızın popülerleştirilmesi işten değil. Yazarına geçici bir ün sağlayabilir bu ama payandalar çekildiğinde olduğu yere çöker. Zamana meydan okuyan has edebiyatın ise hiçbir payandaya ihtiyacı yoktur.

Cemil Kavukçu'nun kitaplığına dair neler söylersiniz?

Kitaplığım Ankara'da. Bir bölümünü Ordu'ya getirdim ama büyük çoğunluğu orada kaldı. Ankara'yı özlüyor musun diye sorsalar, sadece kitaplığımı derim. Önceleri raflara dizdiğim kitaplara hâkimdim, kendime göre bir düzen kurmuştum, aradığımı hemen buluyordum. Ama yıldan yıla büyüyüp bir odaya sığmaz olunca, şimdilerde, bazen aklıma takılan bir kitabı bulmakta zorlanıyorum. Kitaplığımın en sevdiğim köşesi de çizgi romanların olduğu bölüm. Çocukluğumun kahramanları Tommiks ve Teksas'ın, Kinova'nın ilk sayıdan itibaren sayıları var. Ayrıca Teks de önemli bir yer tutuyor. Kitapları, dünya klasikleri, Türk klasikleri, roman, öykü, şiir olarak sınıflandırdım. Dergi arşivim de fena sayılmaz.

EDEBİYATIMIZDA CEMİL KAVUKÇU ÖZGÜNLÜĞÜ

Hülya SOYŞEKERCİ

1980'lerden itibaren öykücülüğümüzde derin izler bırakan Cemil Kavukçu, günümüzde ustalık dönemi öyküleriyle devam ediyor yazma serüvenine. 1983'te yayımlanan *Pazar Güneşi* adlı öykü kitabından başlayarak uzun soluklu bir yazma yolculuğuna adım atan yazar, yılları aşan edebiyat çalışmalarını, pek çok ödülle taçlandırarak ve kendi öykü tarzında aşamalar gerçekleştirerek sürdürüyor. 2019'da yayımladığı *Balyozla Balık Avı* ile verimliliğini yirmi üç kitaba ulaştıran Cemil Kavukçu, edebiyatımızın hem en üretken, hem de öykü tarzı ve yazma anlayışındaki yeniliklerle sürekli kendini aşmayı başaran en özgün yazarlarından biri.

Bu bağlamda Cemil Kavukçu, kendine özgü bir öykü dünyası kurabilen; o dünyayı yeniliklere ve farklılıklara açarak genişletebilmeyi başaran bir yazardır. Sıra dışı kişileri, karşılıklı konuşmalarla zenginleşen öykü dili, yalınlıkta ulaştığı anlam derinliğiyle, günümüzün en dikkate değer öykücüleri arasında yer alır Cemil Kavukçu.

Onun öykülerini birçok öykü meraklısı gibi ben de önce edebiyat dergilerinde okumaya başlamıştım. Özellikle 1990'lardan itibaren, ilgiyle izlediğim öykücüler arasında yer almaya başladı Cemil Kavukçu. Öykü dünyası, anlatım biçimi, öykü kişileri ve öykü atmosferi, bir okur olarak bana farklı ve sıra dışı geliyordu.

Cemil Kavukçu ile yüz yüze ilk görüşmem, 2010 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği geniş kapsamlı bir edebiyat-sanat etkinliğinde gerçekleşti. Öykü inceleme ve öykü yazma konusunda genç bir topluluğa verdiği semineri izledikten sonra, onun, öykü sanatının inceliklerini ve derinliklerini iyi görebilen ve bunu gençlere yalın bir dille aktarmayı başaran nitelikli bir edebiyatçı olduğuna yakından tanık oldum. O seminerde, Ernest Hemingway'in *Yağmurdaki Kedi* öyküsünü ince ayrıntılar üzerinden inceleyen Cemil Kavukçu'nun bilgisini ve yorumlama yeteneğini takdirle karşıladım. Öyküdeki kadın ile yağmurda ıslanan kedi arasındaki o incecik, o kırılgan bağ; sevgisizlik, yalnızlık gibi yaşantıların sezdi-

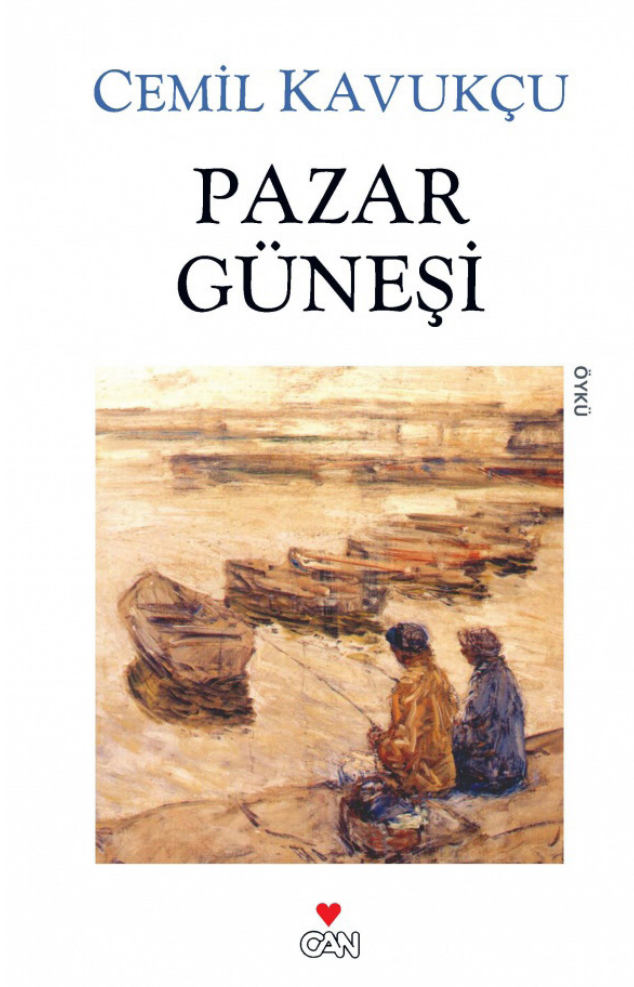

rimi ve duyumsatılması; az sözcükle bir yazı dünyasının kurulması, imgelerin işlevi gibi konularda gençlere ufuklar açtı Cemil Kavukçu. O gün, yazı serüveninde bir dönüm noktası sayılan *Tasmalı Güvercin*'i de imzalatmıştım kendisine.

Cemil Kavukçu öyküleri denince aklıma önce "taşra sıkıntısı" gelir. Taşrada, uzak kasabalarda sıkışıp kalan, ötelere uzanamayan, hayatına yenilikler getiremeyen, dar bir çemberin içinde dönüp duran, yapayalnız öykü kişilerinin dramlarıyla çoğalır onun öyküleri. Pek çoğu yaralı, dertli erkeklerdir Cemil Kavukçu'nun öykü kişileri. Toplum dışına düşen ya da topluma uyma çabası gösterse de "kafası çemberin dışında" kalan; hayata tutunabilmek, varoluş sıkıntısını aşabilmek için sigaraya ve alkole sığınan, yitik, yaralı, mağlup erkekler… Meyhanelerde, içki içilen farklı ortamlarda, kırlarda, dere ve göl kıyılarında bir araya gelip konuşan, gürültü yapan, anılar paylaşan, susan, şarkı söyleyen, küfreden, bağıran, dövüşen, ama çok kısa süre sonra kardeşlik duygusuyla yeniden birbirlerine tutunan, naif, güçsüz, kimseye sözü geçmeyen, yenik, yitik ve ezik erkekler… Evli ve çocuklu olanlar da vardır aralarında; ama evlilik sorumluluğunu yeterince özümsemiş değildir hiçbiri. Kavukçu'nun erkeklerinin pek çoğu, ergenlikte takılıp kalmış, büyüyememiş, kasaba toplumunun istediği şekle gir(e)mediği için hep kendini mağlup hisseden, kendini ispatlayamamış kişilerdir. Onlar, sadece içki sofrası çevresinde bir araya geldikleri sırada var olduklarını, yaşadıklarını hissederler.

Necip Tosun, Cemil Kavukçu'nun öykü kişileri hakkında şunları yazıyor: "Onun kahramanları sürekli yalnızlık çekerler. Hayatla hiçbir tutamakları yoktur, kalmamıştır. Çevrelerindeki her şey onların yalnızlıklarını çoğaltmaktadır. Okuduğu çizgi romanlarla, seyrettiği filmlerle bu karmaşık hayat içerisinde kendilerine bir yer edinmeye çalışan kahramanları bekleyen kaçınılmaz son yalnızlık ve dışlanmışlıktır. Kahramanları öylesine yorgun ve yeniktirler ki (kimi ideoloji, kimi değişim) ne yapacaklarını bilemezler. Çünkü ne yaparlarsa yapsınlar değişen hiçbir şey olmayacaktır. (…) Her şeyden bıkmış, bir kenara itilmiş kahramanımız, önünde, yarısına kadar içilmiş şarabıyla geçmişine yaslanarak hayata tutunmaya çalışır."

Bol diyaloglarla örülen öykülerde, kişilerin iç dünyası, geçmiş yaşantıları, travmaları ve sorunları, ancak onların birbirleriyle konuşmaları sırasında açığa çıkar. Gerçek bir diyalog ustasıdır Cemil Kavukçu. Öyküye adım attığı dönemde, dışa kapalı, iç monologlarla oluşturulan, durağan bir öykü anlayışının egemen olmasına rağmen, o, tam tersine bir yol izleyerek metninde öykü kişilerini bir araya getirir ve onları karşılıklı konuşturarak sahici kılar. Böylece, pek çoğu unutulmaz kişiler olarak okurun hafızasına kazınır. Çünkü onların ayrıksı kişilikleri, dillerine, konuşma tarzlarına, hayata bakış açılarına, kendilerini ifade etme biçimlerine de yansımıştır. Bu konuşmalara, davranışların betimlenmesi de eklenince, onların zihinlerde canlılık kazanan ve unutulmayan öykü kişilerine dönüşmeleri kolaylaşır.

Semih Gümüş, Cemil Kavukçu'nun öykücülüğümüzde önemli bir boşluğu doldurduğunu dile getirir: "Cemil Kavukçu öyküseverlerin beklediği öykücüydü: Sıradışı öykü dili, el değmemiş dünyaları, alışılmamış tatları, anlatım yetkinliğiyle geçen kuşakların ustalarını kıskandıracak bir öykücü kazandık sonunda" diyen Gümüş, "Ondaki sıradan dünyaların çarpıcılığı, öykü dilinde yakaladığı apayrı, ayrıksı dilin biricikliği… Hiç anlatılmamış insanları el değmemiş ayrıntılarla kurmaca kişilere dönüştürme becerisi, ergenlik

döneminin yazılmamış öyküleri Cemil Kavukçu'yu edebiyatımızın gündemine de ciddi biçimde getirdi." tespitlerinde bulunur.

Feridun Andaç, Cemil Kavukçu'nun öyküleri hakkında şunları yazar: "Yaşamın hem içinde, hem de dışında serdümence yaşayan insanların an'lık, gün'lük serüvenleri… Benzersiz bir atmosfer çizilerek yansıtılıyor. Kavukçu, okuru, yepyeni bir öykü evreninde dolaştırıyor. Soluksuzca okutturuyor anlatısını."

Cemil Kavukçu'nun öykü dünyasını şekillendirenler; toplumun kıyısında kalan, dışlanan, kaybeden, tutunamayan; her biri "kenar adamı"na dönüşen öykü kişileridir. Bu ayrıksı kişiler, kasabanın, insanı daraltan, bunaltan atmosferinde yaşamaya çabalar; giderek daha büyük bunalımlar içinde bulurlar kendilerini. Çıkışsızlık, çözümsüzlük ve çaresizliklerine, bazen hayalleri ve rüyaları, çoğu zaman da alkol bağımlılığı eşlik eder. Cemil Kavukçu, bu insanları unutulmaz öykü kişilerine dönüştürürken, onların yaşantılarını "içeriden" bir bakışla aktarır. Argo sözcükler içeren karşılıklı konuşmalar, öykü kişilerinin kendine özgü dilidir; öykü kişileri metinlerde o dilin içinde oluşurlar. Bireyin dar çevrede sınırlanmasından ve çıkışsızlığından doğan taşra sıkıntısı ve toplumsal zincirlerden kurtulup özgürleşme çabası, yerelden başlayıp insanın evrensel varoluş sıkıntısına evrilir; yerel kimlikler aynı anda insanın temel meselelerini yaşarlar kendi iç dünyalarında. İmkânsız bir arayış içinde savrulan bu kişiler, çocukluk ve gençlik yıllarına özlemle, büyük bir istekle sığınırlar. Cemil Kavukçu'nun, erkek ergenlerin kasabadaki sokak hayatlarına; değer yargılarına, duyumsama ve düşünme tarzlarına yer verdiği birçok öyküsü, daha önceleri pek fazla işlenmemiş olan bu konunun başarıyla öyküleştirilmesi açısından ayrı bir önem taşır.

Yazarın bende en çok iz bırakan öykülerinden biri *Dört Duvar Beş Pencere* adını taşıyor. Bu öykü, Cemil Kavukçu'nun kasabada sıkışıp kalan, alkole sığınan, yaralı erkeklerini, onların bol argolu, küfürlü eril dillerini en iyi yansıtan öykülerinden biri bana kalırsa. Farklı anlatıcılarla kurgusu çeşitlendirilmiş olan öykü, aynı olay ya da kişilere farklı anlatıcıların penceresinden bakmamızı sağladığı için anlamsal zenginliğe sahip. Tablolar ve fragmanlar, öykünün sonunda bir araya gelip anlamlı bir bütün oluşturuyor. Bütün öykü parçaları tek kişiye açılıyor aslında; Tahsin'e. Tahsin'i ilk olarak, çocuk yaştaki yeğeni anlatıyor; onun bakış açısından Tahsin'i görüyoruz önce: "Elinde tuttuğu kuru bir dal parçasının ucundan küçük parçalar kırıp avlunun taşlarına doğru atıyordu. Daha önceleri de yapardı; dayımdı, çok sıkılır az konuşurdu." diyor çocuk anlatıcı.

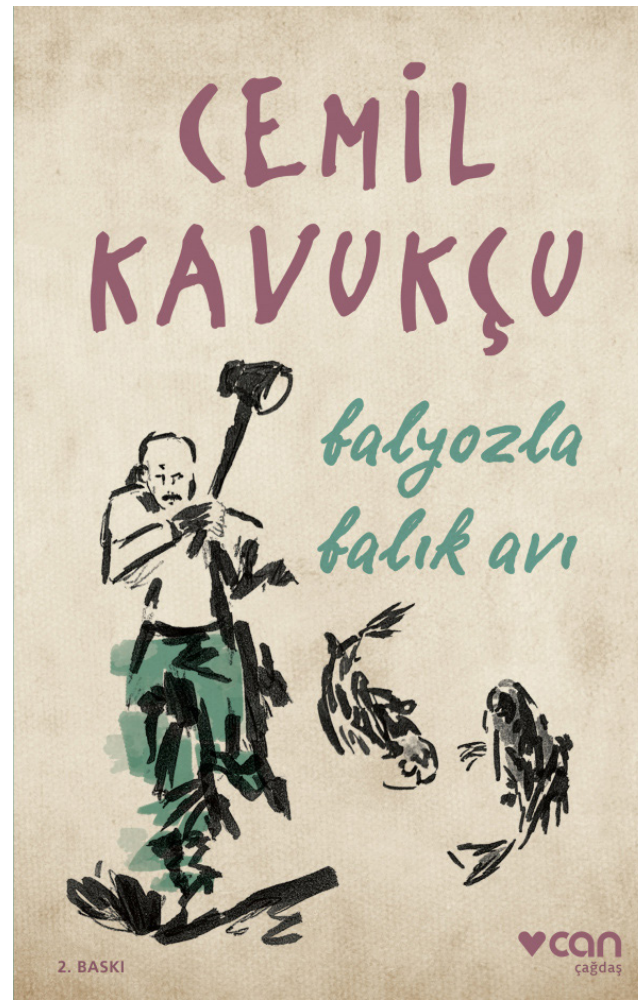

Cemil Kavukçu'nun büyüyememiş öykü kişileri, çoğu zaman çocuk ya da ergenlere özgü davranış ve konuşmalar sergilerler. Aile babası olmak, iş sahibi olmak gibi toplumsal sorumluluklarını yeterince dikkate alamazlar. O nedenle, kendi ebeveynleriyle, özellikle babalarıyla çatışma halindedirler. Baba egemenliğini aşamayan erkekler, büyüyemezler; onların büyümeleri, ancak baba egemenliğini aşarak, ama bir taraftan da toplumun istediği bir baba figürü haline dönüşerek gerçekleşecektir. Çatışma noktalarında hem büyükleriyle, hem toplumdaki kişi ve normlarla mücadele ederler, hem de kendi iç dünyalarında büyük çelişki ve kırılmalar yaşarlar. Onların sığındıkları kişiler, aynı kasabada birlikte büyüdükleri çocukluk ve ergenlik dönemi arkadaşlarıdır. Yetişkin insanlar olmalarına rağmen toplandıklarında sorumsuz ergenler gibi davranırlar. Birbirlerine sığınan bu insanlar,

CEMİL KAVUKÇU

AYNADAKİ ZAMAN

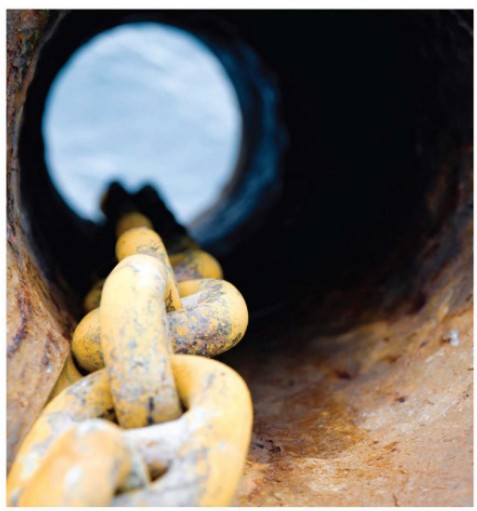

CAN

aslında kendi çocukluk ve ergenlik dönemlerine sığınmaktadırlar. Bir araya geldiklerinde içki ortamının onlara sunduğu rahatlamayla birlikte, içlerinden geldiği gibi hareket eder ve konuşurlar. Davranışlarının çoğu toplumsal normlara aykırı olsa da "serseriliği" baş tacı ederler.

Kasabanın dar ve bunaltan mekânlarını, bazen oradan kurtulma hayallerine sığınarak (mesela, düşsel bir geminin gelip onları uzak bir kente ya da uzak ülkelere götürmesi gibi) çoğu zaman da hep birlikte içki içerek ve ortak çocukluk/ergenlik anılarının oluşturduğu soyut mekânda nefes alarak aşmaya çalışırlar. Bu kaçış psikolojisini oluşturan etmenler arasında daralmışlık duygusunun yanı sıra korku duygusu ve intihar düşüncesi de yer alır. Toplumdan, hayattan korkan yaralı erkekler, korku (ve kaygı) duygularıyla baş etmekte zorlanırlar. Hem kasabadaki hayattan yakınırlar hem de hayatlarında küçük de olsa bir değişiklik yapamazlar. Tam bir kısır döngü içinde yaşarlar. Değişimden korkarlar, zorluklarla mücadele duyguları zayıftır, güven duygusundan da yoksundurlar. Bir geminin gelip onları alarak kentte ya da uzak ülkelerde yepyeni bir hayata başlatması hayalinin içinde yaşamaları, ama bunun gerçekleşmesi için hiçbir şey yapmamaları, hiçbir adım atmamaları gerçekten çocukça bir tutumdur; kurtuluş ya da özgürleşme için çabalamayan, mücadele etmeyen öykü kişileri, hayata ve topluma karşı sürekli edilgen durumdadırlar.

Çaresizlikler onları "çocukluğun masal ülkesi"ne sığınmaya götürür. Çocukluk yitik bir cennettir. Sık sık buluşup bir araya gelen kasabalı çocukluk/ergenlik arkadaşları, kısa süre olsa da o yitik cennette yaşadıklarına inanırlar. Bu yanılsamaya, şarabın, biranın, rakının, sigaranın verdiği sarhoşluk ve geçici rahatlama da eklenir. Böylece, o sanal yitik cennetteki öykü kişileri, esriklik ve sarhoşluk sonrasında başlarını katı gerçeklere bir kez daha şiddetle çarparlar. Aralarında, dayanamayıp intihar edenler olur, aslında pek çoğu içki yoluyla daimi bir intihar halini yaşar. Ölümle içki içmek özdeştir bir anlamda. Kendini unutacak kadar içerek hayattan gönüllü kopmak, intihar (ölüm) anlamına gelir. Ünlü şarkıdaki gibi "İspanyol Meyhanesi'nde ölmek" de böyle bir durumdur. Adalet Ağaoğlu'nun Bir Düğün Gecesi'ndeki sarsıcı giriş cümlesi de çoğumuzun aklında yer etmiştir: "İntihar edemiyorsak içelim bari." Bu içki sofralarına ya da içki amaçlı gezilere Erkin Koray şarkıları gibi şarkılar eşlik eder. "Yalnızlar Rıhtımı" onların en sevdiği şarkılardandır mesela.

Cemil Kavukçu, hızlı toplumsal değişimlerin özellikle kentlerde yaşayan insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini, bu değişimin kişilerde yarattığı sahtelik ve ikiyüzlülükleri Çizgi İçi öyküsünde, sadece kişilerin konuşmaları üzerinden, yine büyük bir ustalıkla yansıtmayı başarır. Uzun yıllar görüşmediği bir üniversite arkadaşının büyük kentteki evinde verdiği bir partiye giden öykü kişisi/anlatıcı, buradaki ilişkilerin yüzeyselliği, kişilerin alaylı ve imalı konuşmaları, insanların samimiyetsizliği karşısında büyük bir hayal kırıklığı hisseder.

Yazar, öykülerindeki kasaba hayatını, kendi tanıklıkları ve yaşantılarından alır çoğu kez. Ancak, Örümcek Kapanı'nda belirttiği gibi; "Öykücü, yaşam tutanakçısı değildir; yaşananlar yazarın düş gücünde yeniden biçimlenip kurgunun gerçeğine dönüşür; öyküyü değerlendirirken dikkat edilmesi gereken hassas bir noktadır bu." Kurmaca ile yaşam arasındaki ilişkiyi estetik bir tutumla değerlendiren yazar, ayrıca, gelenekten geleceğe uzanan bir öykü anlayışı geliştirdi, kendinden önceki ustaları reddetmeden yeni kanallar açtı öykücülüğüne.

Cemil Kavukçu öykülerinin bazılarında Sait Faik havası vardır; bazı öyküleri toplumsal konular ve diyalog zenginliği açısından Orhan Kemal öykülerini andırır. Toplumsallığı ve bireyin iç dünyasını düşler ve gerçeklerle bir arada işlemesi açısından Ferit Edgü'ye de yakın durur bu öyküler. Ancak, çok ilginç bir biçimde, Cemil Kavukçu öyküsü, bu yazarların öykülerinin bir bileşeni de değildir. Tamamen kendine özgü bir öykü dünyası kurmayı başarması, Cemil Kavukçu'nun belki de en önemli yazınsal özelliğidir. Öykülerinden farklı farklı tatlar alırken, aynı zamanda özgün bir Cemil Kavukçu öyküsü tadı da alırız.

Yazar, kasaba öykülerinin yanı sıra büyülü gerçekçilik anlayışıyla, daha farklı ve çarpıcı öykülere de yöneldi. Büyülü gerçekçilikle yazdığı öyküler özellikle Başkasının Rüyaları adlı kitabından itibaren kendini iyice belli etti. Cemil Kavukçu bu yönelimini sürdürerek öykülerine yeni anlam zenginlikleri kazandırdı. Gerçekliğin sınırlarını genişletti. Düşle gerçeği yan yana ve bir arada işledi. Yazar, *Tasmalı Güvercin, Düşkaçıran, Aynadaki Zaman* ve daha sonraki öykü kitaplarında büyülü gerçekçilik ve düşselliğe geniş yer verdi. Cemil Kavukçu'nun gerçekdışına yöneliminde asıl amacının; gerçekliği, görünenin dışında, farklı biçimde gösterip düşsel ayrıntı zenginliğiyle ifade etmek; gerçekliğe göndermelerle okuyanda yeni izlenim ve yaşantılar yaratmak olduğu kanısındayım.

Yazar, çok sevdiğim *Aynadaki Zaman* adlı kitabında ince ayrıntılarla denizi, denizcileri anlatıyor, kasaba ve kentlerin yalnız ve içine kapanmış insanlarına yer veriyor; ancak bakış açısının daha farklı olduğu, öykülerin çoğunu büyülü gerçekçiliğin olanaklarıyla kurguladığı görülüyor. Kitabın en dikkate değer yönü, bir öyküde var olan bir imgenin başka bir öyküye taşınması, bazen aynı imgenin birkaç öykünün odağında yer alması. Yazar, öyküler arası imge ağı oluşturarak metinlerini birbirine bağlıyor. İmgesel bütünlüğün yanında bazı öykülerin birbiri içinde süren metinler halinde ustaca yazılmış olduğu görülüyor. *Aynadaki Zaman*'da, bir öykünün kişilerinin başka bir öyküdeki olaylar içinde rol aldığına da tanık oluyoruz. Bu metinlerarası durum ve ilişkiler, olayların farklı açılardan görülmesini sağlıyor; zamanda ileri- geri gidişleri gerçekleştirmede önemli işlevler üstleniyor; böylece öykülere çeşitlilik, zenginlik ve farklı anlamlar kazandırılmış oluyor.

Aynadaki Zaman'ın girişinde Arthur Conan Doyle'un cümlesiyle karşılaşıyoruz: "Bence hayatın alışılmış, olağan akışı dışındaki her şey anlatılmaya değer." Bu söz, ilerleyen sayfalarda nasıl bir anlatı dünyasıyla karşılaşacağımızı da sezdiriyor. Okudukça olağandışı, alacakaranlık, tekinsiz bir ortamı derinden duyumsuyor; metin içi gerçeklikte, insanın iç labirentlerinde kurgusal bir kayboluşa hazırlıyoruz kendimizi. Kocaman bir kuşun gagasında bir silgiyi getirip bırakması ve "Hayatındaki her şeyi sil, ben sonra yine geleceğim." demesi sonrasında, yarı gerçek yarı masalsı bir dünyaya geçiyor; martıların sanıldığının tam aksine romantik şiir kuşları olmadığını dillendiren bir öyküye kanat açıyoruz.

Unutamadığım bir öykü olan *Zaman Aynası*; *Yolcu, Martılar, Tükeniş Şenliği* öykülerindeki ayrıntı ve imgeleri toplayıp bütünleştiren bir öykü. Burada düşsel, alacakaranlık, tekinsiz ortamlar, deniz dipleri, hayalet gemiler, "zaman aynası"na dönüşen denizciler yer alıyor; sorular merak ve gizemi çoğaltıyor. Öykünün sonunun, gördüğü rüyaları kaydeden bir yazarın anlatıldığı Tükeniş Şenliği'ne bağlandığı; bu noktadan, önceki öyküye bir ağ atıldığı görülüyor. Cemil Kavukçu'nun öykü ağlarını fark edebilmek, dikkatli bir okur olmayı da gerektiriyor. Kitabın diğer öykülerinde yine kasaba insanlarının; özellikle kadınların dramlarını duygusal ve düşsel bir perspektiften görüyor; hayat sahneleri içinde geçmişin izini sürüyoruz. Kuşun gagasındaki o gizemli silginin, çocukluk dışında her şeyi sildiğini anlıyoruz bir anda. Çocukluk, "insanın anayurdudur" ve dünyaya en dolayımsız ve saf bakışlarla baktığı bir zaman dilimidir çünkü.

Edebiyat; bir anlamda, hayata derinlik kazandırmak, görünenin ardındaki gerçeklere işaret etmektir. Cemil Kavukçu gibi özgün yazarlar, harflerde saklı seslerle, sözcüklerin büyüsüyle, yaratıcılığın işaret fişeğini ateşleyen kişilerdir. Cemil Kavukçu'nun hem gerçekçi bir bakış açısıyla yazdığı uzun öykülerinde, hem de büyülü gerçekçiliğin izini süren gizemli kısa öykülerinde, edebiyatın ve insanın derinliklerini keşfe çıkıyor; sözcüklerle kurulan metinler dünyasında hayatın genişleyen anlamlarını fark ediyoruz.

Kaynakça

ANDAÇ, Feridun, Edebiyatımızın Yol Haritası, Can Yayınları, İstanbul, 2000.

ASLANKARA, Sadık, "Kavukçu Öykücülüğünü Ele Veren Eksenler", Beşinci Pencere -Cemil Kavukçu Kitabı, Haz: Melike Koçak, Can Yayınları, 2. Baskı, Istanbul, Eylül 2017.

DEMİR, Hivren, Cemil Kavukçu Öykücülüğünde Kent, Taşra ve Modernlik (Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniv., Türk Edebiyatı Bölümü, Ankara, Haziran 2001.

GÜMÜŞ, Semih, Öykünün Kedi Gözü, Can Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Eylül 2010.

KOÇAK, Melike, (Haz.), Beşinci Pencere Cemil Kavukçu Kitabı, Can Yayınları, 2. Baskı, Istanbul, Eylül 2017.

TOSUN, Necip, "Kasaba, Yalnızlık ve Küçük İnsan: Cemil Kavukçu", Hece, sayı 88, Ankara, Nisan 2004.

OKURU OYUNA ÇAĞIRAN ÖYKÜLER: *YÜZÜNÜZ KUŞLAR YÜZÜNÜZ*

Münire ÇALIŞKAN TUĞ

Cemil Kavukçu'nun kitabı *Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz*, Eylül 2017'de Can Yayınları etiketiyle okurla buluştu. Kitap, yedi alt başlıktan oluşsa da onu karada ve denizde geçenler diye iki bölüme ayırmak mümkün. Karada geçen öykülerin mekânı Gero'nun çalıştığı meyhane, denizde geçenlerin mekânı ise gemi. Bu iki mekân arasında gidip geliyor öyküler. Öykü kişileri ne karada ne denizde kendileri için doğru adres olmadığını bildiklerinden olacak, ya ömür boyu katlanıyorlar o mekânlara ya da ani kararlarla arkalarına bile bakmadan terk ediyorlar oraları. Öykü kişileri kendi başlarına olduklarında yaşamın içinde sürüklenirken başkaları ile yan yana geldiklerinde birbirine dokunuyor, tutunuyor, birlikte uzakları hayal ediyor, yalnızlıklarını, kaygılarını, korkularını, hüzünlerini paylaşıp kendileri için çıkış yolları arıyorlar.

"Doğru adres var mı, dedim.

Biz postacı değiliz, dedi."

Yukarıdaki esprili girişle başlıyor kitap. "Hâlâ Pazarsa" başlıklı son öyküde ana karakter Feridun, genç arkadaşı Gero'ya soruyor aynı soruyu:

"Doğru adres var mıdır?"

Gero, "Yoktur," deyince Feridun'un, "O vakit yüzünüz kuşlar yüzünüz," sözüyle bitiyor kitap. Bu sonla, öykülerin karadan denize oradan tekrar karaya uzanan döngüsü tamamlansa da okurun imgeleminde yeni döngülere gebe yeni adreslere kapılar aralanıyor.

Günlerden Pazarsa öyküsünün kişilerinden biri olan emekli memur Feridun yalnız yaşar, hiç evlen-

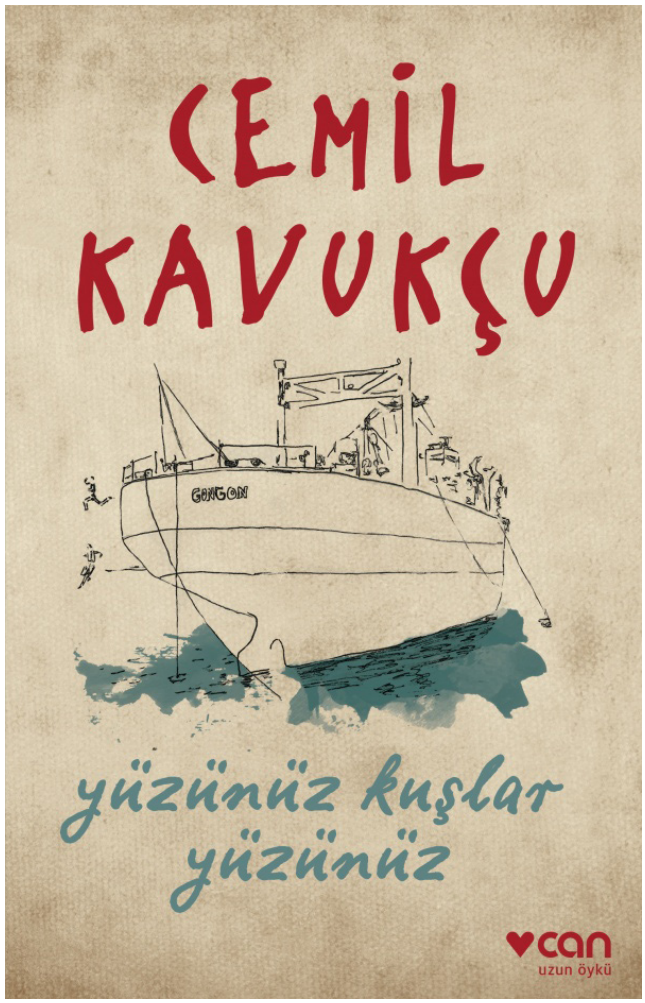

memiştir. Uzaklarda bir ablası vardır, onunla da babasından kalan ev yüzünden sıkıntılar yaşar, uykularında kâbuslar görür, ciğerleri bitse de içmeye devam eder. Sabah erkenden kalkıp Gero'nun çalıştığı içkili lokantada alır soluğu. Orası sığınağı gibidir. Evine yatmadan yatmaya gelir. Ne kitap okur ne müzik dinler, televizyon da izlemez, sinemaya da gitmemiştir ne zamandır. Bir yolculuğa çıkacak gibi hisseder ne zamandır ama ona da hazır değildir. Feridun lokantaya gitmek için sokağa çıktığında sokak hayvanları bile yoktur ortalıkta. Pazar günlerine, lokantada kahvaltıdan önce bira içerek, pencereden dışarıyı seyrederek ve Gero ile konuşarak katlanabilir.

Yine bir pazar günü erkenden lokantaya gelir, sahanda yumurta ve bira ister. Bu sırada lokantanın kapısından bir yabancı girer. Buyurgan ses tonu ile ortama hâkim olmak ister gibidir. Adam, annesinin cenazesine geldiğini, yağmur yağdığı için otobüs saatine kadar lokantaya sığındığını söyler. Feridun'un bira içtiğini görüp bu saatte orada ne işinin olduğunu, birayı evinde de içebileceğini söyleyince Feridun, "Burada yalnız değilim," der. Konuşmanın ilerleyen aşamasında adamın bir kaptan olduğunu söylemesi ile öykünün havası değişir. Feridun durumdan duyduğu memnuniyeti "Böyle sıkıcı bir pazar sabahı başımıza bir masal kuşu konmuştu. (s.30) " diye ifade eder. Çünkü Kaptan Ali Rıza onlara heyecanlı deniz maceraları anlatır. Kaptanı ağızları açık dinlerler. Masanın donatılmasını isteyen kaptan kendisini dikkatli dinlemelerini, eğer dinlemezlerse hesabın kendilerine kalacağını söyler. Hatta bir ara, beni dinlemiyorsunuz, der ve kalkar gider. Telaşlanırlar Gero ile Feridun; yiyip içtikleri ne olacaktır, hesabı nasıl ödeyeceklerdir? Oysa kaptan onlara oyun oynamıştır, geri dönüp gelir. Feridun ve Gero'ya isterlerse onları gemisine alıp uzak yolculuklara çıkarabileceğini, bunun için acele karar vermeleri gerektiğini söyler.

Kaptanın gelişi, anlattığı hikâyeler, oynadığı oyun durağan bir pazar gününe hareket katmıştır. Yazar da tıpkı Ali Rıza Kaptan gibi, oyunlar oynar okurla kitap boyunca. Okuru hayrete düşürecek, bu olamaz, dedirtecek olaylar ve durumları öyle inandırıcı anlatır ki ikna oluruz. Sonraki öykülerde ise bunun gerçek olamayacağını sezdirir. Hayal dediğimizin gerçekliğini, gerçek dediğimizin olmazlığını düşünürüz.

Kaptanın lokantaya gelişi, Feridun ve Gero'nun onunla denize açılmasıyla birlikte, denizde geçen öyküler ve öykü kişileriyle tanışıyor okur, Kaptan Ali Rıza'nın Seyir Defterinden bölümünde. Altmışına merdiven dayadığı halde gemide olan telsiz zabiti Mahir, denizden de gemiden de nefret eden ama bütün gemi adamları gibi dayanmanın bir yolunu bulan Aşkı Kaptan, Üsküdar'ın bıçkın çocuğu Baha, dokunulunca küfreden kamarot Mustafa, gözlerini karanlık denize dikmiş bir gemici heykeli gibi duran, bir şey sormadıkça konuşmayan serdümen İbrahim bu kişilerden birkaçı. Ali Rıza Kaptan, "Belki de Aşkı Kaptan'ın yönetiminde bir gemi deliydik, (s.40)" der gemidekiler için.

Ambar Günleri'nde, Ali Rıza Kaptan'ın çağrısına uyan Feridun ve Gero geminin ambarındadır, dışarı çıkmaları yasaktır, bütün ihtiyaçları karşılanır. Kaptan da ona uyanlar da macera mı arıyorlar kendilerine, diye düşünmeden edemiyor insan. Öykü bütün gerçekliği ile ilerlerken, okurun zihninde biriken sorularla yol alınan bir oyun başlıyor ve kitap boyunca sürüyor. Bu oyunlu yolculuk, öykünün akışına kapılıp gitmeme, belli bir mesafede durup anlatılanlar üzerine düşünme hali belki, belki de Cemil Kavukçu'nun, okur ile

metin arasında kurduğu bir ilişki biçimi, okuduğunun öykü olduğunu bilen ve onun üzerine düşünen, oyuna gelmemek için sürekli tetikte olan bir okur yaratma isteği… Kim bilir?

Gemi yolculuğu yeni bir yaşam umudu mu? Ali Rıza Kaptan karadaki insanların özlemlerini nasıl bu kadar çabuk deşti ve onları ardına düşürdü? Kimin ne çıkarı var bundan? Neden ambarda saklanmak zorunda kaçak yolcular? Ne olacak bu yolculuğun sonu? Gero ve Feridun nereye sürükleniyor bir çağrının ardında, hayal mi kuruyorlar yoksa lokantadaki masada, Ali Rıza Kaptan'ın maceralarını dinlerken? Korku ve kaygı ile kendilerini suya bırakırlarsa Feridun'un bitmiş ciğerleri yüzerek kurtulmasına yetecek mi, yüzme bilmeyen Gero'yu nasıl bir son bekliyor? Kaptanın buradan ayrılınca seyir defterine yazacağı öykülerden biri olmasın bu anlatılanlar?

Cemil Kavukçu'nun öykülerini okurken çok canlı fotoğraf kareleri oluşur okurun hafızasında. O kadar gerçektir ki anlatılan, gözünü açsan karşındadır o manzara ya da kişiler. Barometre'de Aşkı Kaptan'la Mahir'in tavla oynadıkları sahne bunlardan biridir örneğin. Aşkı'nın Mahir'e alaysı bakışı, bedeninin devinimi, gergin bir insanın üstünlük kurmak için yaptığı hareketler, zarları atışı, rakibini alttan alttan süzüşü. İbrahim'in gözlerini karanlık denize dikip heykel gibi duruşu ve daha pek çok fotoğraf karesi için modern öykülerden beklenen gösterme tekniğinin bir sonucu diyebiliriz.

Öykü ve romanlarda, gerçekleştirilemeyen çocukluk düşlerine çokça yer verilir. Her usta yazar özelde kendinin, genelde okurun çocukluk düşlerini öykülerinde işleyerek okurla duygudaşlık yakalamayı başarır. Denizlere açılmak, günlerce karaya ayak basmadan denizde kalmak Feridun'un bir çocukluk düşüdür. Fırsat bu fırsattır. "Müthiş bir maceraya atılma fırsatı çıkmıştı karşıma. Bir çocukluk düşümü gerçekleştirecektim, (s.46)" Tereddüt, korku ile macera arasındaki gelgit, merak, "Özgürlüğe açılıyoruz Gero, bunu kutlamalıyız, (s.46)" sevinci. Okur bir yandan kaygılanır bu yolculukta onların başlarına gelebilecek olumsuzluklar için, bir yandan da, kendi düşlerinde onlarla yola çıkmaya hazırlanır, "Ben de olsam…." diye geçirir içinden. Feridun ve Gero'nun çıkacakları gizemli yolculuk okurun merakını kamçılar. Ani verilen hayati kararla çıkılan yolculukla ilk öykü biterken aklımız Feridun ve Gero'da kalır; kaygılanırız, yüreğimiz titrer, üzülürüz, ilerleyen bölümlerde yazarın bizi ters köşe edeceğini bilmeden.

Barometre, hem eğlenceli hem de tedirgin edici bir öykü. Yazarın görsel sahne kurma ve onu okura yansıtmada ustalığını gösterdiği öykülerden biri. Okur bir gerilip bir rahatlıyor öykü boyunca. Yazar, usta bir anlatımla okuru önce öykünün içine çekiyor, sonra da okura, "Sen burada dur ve dışarıdan izle," dercesine onu öykünün dışına çıkarıp onun alımlayıcı bir okur olmasını sağlıyor.

Öyküde Aşkı Kaptan ile Mahir bir iddia üzerine tavla oynar. Oyun sonunda kim kazanırsa onun dediği olacaktır. Gemi çalışanları yolculuğun sağ salim sürmesi için, içten içe, oyunu Mahir'in kazanmasını isterken, taraftar olarak güçlünün, Aşkı Kaptan'ın, yanında yer alır. Bu durum okura gündelik yaşamla ilgili pek çok olay ve gelişmeyi hatırlatıp onları sorgulama olanağı sunar.

Barometre, sakin bir deniz gibi başlıyor. Ritim yavaş yavaş yükseliyor, ardından bir çatışma noktasına geliniyor. Bir süre devam eden çatışma yavaş yavaş sönümleniyor. Aşkı Kaptan'ın bu kadar huysuzlanmasına, arıza çıkarmasına, gemiye alınan ve kaybolan insanlara karşı umursamaz davranmasına kendimizce yorumlar yapıyor, sebepler arıyoruz. İyilik timsali olan bu adamın bu olumsuz davranışlarının nedenini zihnimizde az çok bir yere oturtmuşken bir başka bölümde yazarın bize oynadığı yeni bir oyunla gülümsüyoruz.

Kitap boyunca hemen hemen her öyküde toplumsal yaşama dair eleştirel göndermeler buluyoruz. Aşkı Ben öyküsü de aile içinde yaralı çocuk olma, okullarda yaşanan eğitim kazaları, travmalarla yüklü bir hayatla mücadele etmenin güçlüğü, sevmediğimiz, nefret ettiğiniz bir işte çalışmak zorunda kalma gibi sorunlara ışık tutuyor. Aşkı, okula gidinceye kadar adını Bekir olarak bilir. Okulun ilk günü, travmatik bir biçimde, adının Bekir değil Aşkı olduğunu öğrenir. Öğretmen ve idareciler pedagojik yeterlikten yoksun davranır Bekir'e, suçlu muamelesi yaparlar. Yaşadığı pek çok olumsuzlukla yaralanan çocukluğunu sırtlayıp yaşam yolculuğuna çıkar Aşkı. Şimdi Panama bandıralı kuru yük gemisi Gongon'un süvarisidir.

Adına saygınlık kazandırmak için çok çalışmıştır Aşkı. İşini sevmez, denizden nefret eder, kendisi ile mücadele ederek işine ve koşullara katlanır. Çevresindekilerle ilişkileri iyidir, en büyük gücün, karşısındakini dinlemek olduğunu öğrenmiştir hayatının bir döneminde. Bunu çok iyi kullanır. "Dinliyormuş gibi görünür ama dinlemem. Gözünün içine bakarım ve orada sorular sorarım. İşin sırrı bu kadar basittir işte. Dostluklar kurmam da oyunun bir parçasıdır, arkadaşım yoktur, kimseyle içli dışlı olmam, dertlerimi açmam, duygularımı yansıtmam. Bundan ötürü, çalıştığım bütün gemilerde mürettebat, onun da ötesinde zabitan, çekinmiştir benden. Oysa otorite kurmak için bağırıp çağıran, küfürler savuran biri değilim. Ketum ve kapalı kutu olmakla sağlıyorum disiplini. (s.76)" diyen Aşkı Kaptan'ı dinledikten sonra hangi okur başını kitaptan kaldırıp önce kendini sonra da

çevresindeki otoriter kişileri şöyle bir süzgeçten geçirmez, ilişkilerini, çocukluğunu, severek ya da sevmeyerek yaptığı işleri düşünmez? Tam da bunun için Cemil Kavukçu öykülerini hayatımızın içinden kurgulanmış, bizi bize anlatan, sorgulatan öyküler olarak değerlendirmek olası.

Aşkı Ben bölümünde, telsiz zabiti Mahir ve Ali Rıza Kaptan'ı Aşkı Kaptan'ın anlatımıyla daha yakından tanırız. Bu ikisi gemiye gelmeden önce Aşkı Kaptan gemiden ayrılıp Küçükkuyu'ya yerleşme hayalleri kurar, ne var ki onların gelişi ile bu kararından vazgeçer. "Kararımı etkileyen iki şey oldu; biri telsiz zabiti Mahir'in gemiye gelmesi, öbürü de üçüncü kaptan Ali Rıza. Kaçmaya çalıştığım denizi şiddetli bir şamar gibi indirdiler yüzüme. Şeytanın iki farklı sureti gelmiş gemiye ve bana ilk mesajları 'Kükçükkuyu'yu unut,' olmuştu. Gemide değil de bir sirkteydik sanki. (s.79) … Ali Rıza'nın tuttuğu seyir defterinin ağrılarımı hafifletmek gibi bir etkisi vardı. Kısa sürede onların müptelası oldum. Adam ruhumun röntgenini çekiyordu sanki. Ali Rıza Kaptan'ın deliliği ve Mahir'in korkuları kararımı etkilemişti. Her ikisi de tuhaf bir biçimde güç vermişti bana.(s.80)" Anlatılanlardan Mahir ve Ali Rıza Kaptan'ın gelişiyle geminin şenlendiğini, denizin katlanılır bir yere dönüştüğünü anlıyoruz. Peki, gemiye gelip Aşkı Kaptan'ı kararından vazgeçirenler nasıl insanlar, hangi özelliklere sahipler?

Mahir işini sevmeyen, denizden korkan, kendisi ile alay edebilen, bu yetmiyormuş gibi kendisiyle alay edilmesine zemin hazırlayan, zaaflarından utanmayan bir adamdır. Ara sıra asılsız fırtına ihbarı verir ve Aşkı Kaptan bununla çok eğlenir. Asılsız fırtına ihbarı vermesi ve Aşkı'nın bununla çok eğlenmesi, okurun zihnini Barometre bölümüne yönlendirir hemen; tavladaki bahis kendini açık eder burada, içimiz rahatlar başlarına bir şey gelmeyecek diye. Cemil Kavukçu'nun, okuruna hazırladığı eğlenceli oyunlardan biriyle daha karşılaşırız böylece.

Ali Rıza denizi sever, karayla bütün köprüleri atmıştır, işin dalgasındadır, kuralları kafasına göre çiğner, Mahir'den farkı kendisi dışında her şeyle alay etmesidir. Denizdeki monotonluğu kırmanın yollarını bulur. Müthiş bir yalancıdır, anlattıklarının gerçek mi yalan mı olduğunu anlamak mümkün değildir. Kendisini de inandırdığı geniş bir hayal dünyasında yaşar. Geminin seyir defterini tutar ve oraya yazdıkları aslında disiplin suçudur. Sayfalarca, olmamış ve olmayacak şeyler anlatır. Tam bir kalem sarhoşudur. Ali Rıza'nın anlatıldığı bölüm okuru bir kez daha sarsar ve okur yeniden sorular biriktirir zihninde.

"Acaba okuduklarımız gerçek kişilerin hikâyesi mi yoksa Ali Rıza'nın seyir defterine yazdığı öyküler mi? Feridun ve Gero gerçekten o yolculuğa çıktı mı? Kurtulamayacaklarını bile bile niye denize atlasınlar, boşuna mı kaygılandık?"

Telsiz Zabiti Mahir bölümü, Mahir'in ağzından anlatılır. Aşkı Kaptan'la zaaflarının ve korkularının ortak olduğunu söyleyen Mahir, "İkimiz de denizi sevmiyorduk, nefret ediyor ve korkuyorduk ama ona sığınmak zorunda kalmıştık. (s.84)" der. Mahir'e göre Aşkı Kaptan korkularını cesaret gösterisiyle örtmeye çalışır. Kendisi ise rüzgârdan korkar, çünkü çocukluğunda yaşadığı, lodoslu bir gecede tüm aile üyelerini kaybedip yalnız kalmanın travmasını atlatamamıştır. "Rüzgâr ailemi önüme katıp süpürmüş, beni yapayalnız bırakmıştı.(s.87)"

Mahir de anlatısında Ali Rıza'nın seyir defterine yazdıklarından söz eder, "Adam resmen hikâye yazıyor, seyir defteri tutmakla alakası yok. Yazdıkları sarmadı beni. Kralın soytarısı gibi herif. Resmen Aşkı Kaptan'ı eğlendiriyor. İkna gücü yüksek, aynı gemide olmasam yazdıklarına ben de inanacağım, (s.88)" der. Yazdıklarının beğenilmesiyle şımardığını, haddini aştığını söyler. Gemide iki kaçak yolcu saklanması olayının Ali Rıza Kaptan'ın başarısız bir oyunu olduğunu söylemesi okuru yine Feridun ve Gero üzerine düşünmeye iter:

"Feridun ve Gero gemiye hiç binmediler mi, durumlarını tehlikede görüp denize atlamadılar mı, Kaçak yolcular Ali Rıza'nın kurguladığı, zamanı gelince seyir defterine yazacağı bir öykü mü?"

Hâlâ Pazarsa başlıklı bölümde Feridun ve Gero giriş bölümündeki lokantada konuşuyorlar. Okur bir şok daha yaşıyor. Onlar buradaysa bütün bu anlatılanlar… Bunları annesinin cenaze töreni için kasabaya gelen, üç saatlik bekleme süresinde lokantaya uğrayan Ali Rıza Kaptan anlattıysa, kaçak yolcuların hikâyelerini anlatan kim?

Gero ile Feridun yeniden hayaller kuruyor, yeni yolculuklar tasarlıyor, birbirlerinden güç alarak yalnızlıklarını gidermeye çalışıyor. Okur da bu deniz kuşları ile oyunlu bir yolculuk yapmanın damağına yerleşen tadıyla kapatıyor kitabı.

"Sana bir şey soracağım Gero,

Sor Feridun Abi.

Doğru adres var mıdır?

Yoktur.

O vakit, yüzünüz kuşlar yüzünüz."

MAVİYE BOYANMIŞ SULAR ÜZERİNE BİR BAKIŞ

Semrin ŞAHİN

Her öykücünün kendine özel bir üslubu vardır. Cemil Kavukçu'nun öykülerinde dikkatimi çeken şey farklı iç dünyaların sesidir. Umberto Eco, "Edebiyat, dili biçimlendirmeye katkıda bulunurken kimlik ve topluluk yaratır," der. Kavukçu'nun edebiyatının en güzel özetidir bu. Dil sizi ele geçirir. Anlatımının akışı, gerçekçiliği ve atmosferin yoğunluğu öykülerin dünyasına girmemizi kolaylaştırır.

Kavukçu'nun öykülerinde derin sorgulamalar, can sıkıcı felsefi tanımlar, duygusal iç dökmeler yoktur. İnsani durumlar, olay örgüsü içerisinde öyle bir kurgulanıp önümüze serilir ki içimizde bir noktayı harekete geçirmekten geri durmaz. Toplumsal normlarla değil de insanın bireysel gerçekliğinin getirdiği duygu durumlarıyla daha ilgilidir anlatılanlar.

Maviye Boyanmış Sular, denizin üzerinde duran bir kamera gibi sürekli kayıt eden bir anlatıcıya sahiptir. Gemileri, kaptanları, miçoları, tayfaları, aşçıyı kısacası bütün gemicileri anlatır. Bu karakterler birbirine dostlukla bağlıdır. Onların eylemleri, yaşadıkları, geçmişleri, birbirleriyle olan etkileşimleri denizin onların üzerinde yaptığı başkalaşımı yansıtır bize. Öykülerdeki her bir sahne buzdağının görünmeyen kısmına ışık tutar. Metnin derinlikleri aydınlanır böylece. Karakterler evrimsel bir dönüşüm geçirmezler. Kabulleniş vardır bu karakterlerde. Sisli bir zihinle gezen, ne yapacağını bilmeyen, oradan oraya savrulmayı hayatın gereği sayan karakterlerdir bunlar. Kısacası hikâyesi anlatılan kişiler denizcilerdir.

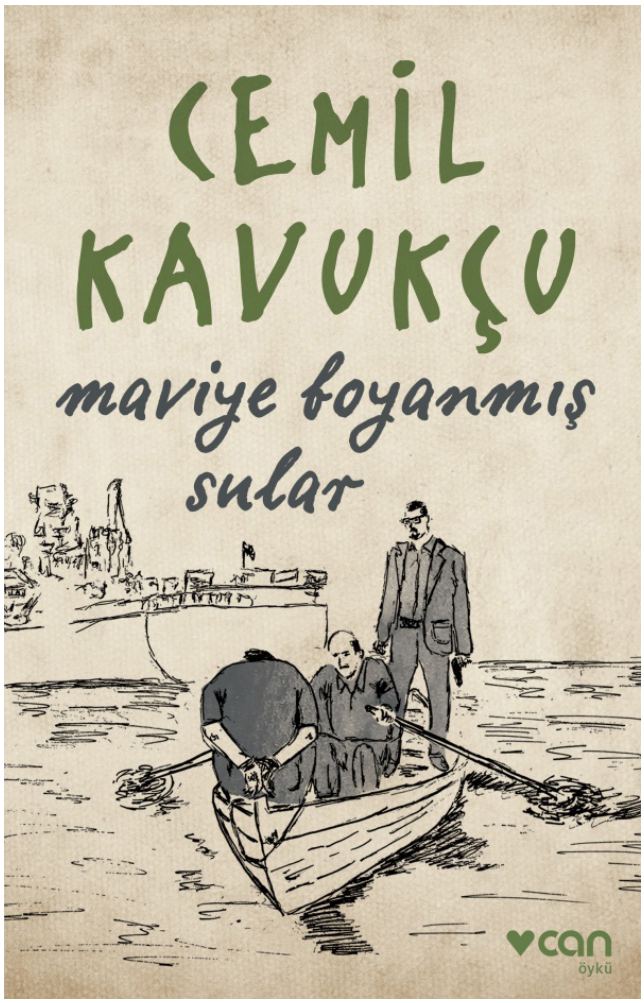

Karakterlerin çoğu edilgin bir yapıya sahiptir. Bu karakterler sanrılı bir gerçeklik içerisinde salınıp dururlar, denizin dalgalanması gibidir her şey. Hem karada hem de denizde barınamayan insanların yok oluş serüvenine şahitlik ederiz bir nevi. Denizde var olmaya çalışan erkeklerin bilinçaltını sunar Kavukçu. Öykülerdeki karakterler içimizden biridir. Var olmaya çalıştığımız modern dünyanın baskısına, otoritesine, yok etme odaklı çarklarına karşı ayakta durmaya çalışmamızdır asıl mesele.

Öykülerdeki ana izlek yalnızlıktır. Yazar, bireylerin varoluş sıkıntılarını deniz imgesini kullanarak okura verir. Yalnızlığın mengene gibi sıkıştırdığı insanların buhranlarıyla karşı karşıya kalırız. Karadaki yaşama duyulan özlem bütün öykülerin atmosferine yayılır. Öykü katmanları arasından bize yansıyan bir hiçlik vardır. Öykü evreninin zincirlerle birbirine bağlı olması da okuru tetikte olmaya zorlayan bir durum. Çözümsüzlük, yarım kalmışlık hissi baskın çıkar. Karakterlerin dünyalarını değiştirme gibi bir dertleri de yok zaten. Sadece nefes alıp vermeleri yeterli.

Bu öykülerde, anlatıcı duyguları ve düşünceleri söze dökmez, sadece olanı aktarır. Anlatma göster tekniğinin en canlı örnekleridir bu öyküler. Yazarın kurguladığı sahneler o kadar etkileyicidir ki okur olarak bu sahnelerin büyüsüne kapılıp acıyı, hüznü, mutluluğu yüreğimizde hissederiz. Koşulların içerisinde, belirsizlikle savrulan bu karakterlere karşı istemsizce yakınlık duyarız.

Kavukçu'nun öykülerindeki cümlelerin çoğu eylem cümlelerinden oluşur. Kısa ve etkili olan bu cümleler sayesinde kıvrak bir dil yakalanır. Bu da öykülerin estetik değerini artırır. Yokluğun, yoksulluğun, sınıfsal sıkıntıların çepeçevre sardığı hayatları ustalıkla anlatır Kavukçu.

Kitabın ilk öyküsü hariç tüm öyküler aynı mekânda geçen, aynı anlatıcıya sahip birbirine bağlı öykülerdir. Öykülerde birinci şahıs anlatımı vardır. James Wood, "Birinci şahıs anlatımı genel olarak güvenilmez değil, daha güvenilirdir," der. Kavukçu'nun öykülerindeki anlatıcı karakterde güvenilir anlatıya girer. Anlatıcı sadece gözlemlerini ve şahit olduklarını aktarır. Aynı anlatıcı kitap boyunca birbirine ulanan karakterleri, olayları ve durumları bize anlatırken kişisel düşüncelerini katmaz. Okuru yanıltmaya veya şaşırtmaya çalışmaz. Okur, anlatıcının gemideki diğer kişilere benzemediğini çabucak fark eder. Onun kültür seviyesi, hayata bakışı, ekonomik durumu hepsi diğer karakterlerden ayrıdır. Bu da dikkat çekici bir unsurdur.

Kavukçu'nun öykülerindeki değişim olgusu insanları can evinden yakalar. Hepsinde bir bıkkınlık, isteksizlik ve donukluk vardır. Yalnızlığı paylaşan bu insanların ortak derdi özlemdir; kimi ailesini, kimi sevgilisini, kimi karayı, kimi de memleketini özler. Bu özlem o kadar güçlüdür ki denizin varlığı bir yok oluş imgesine dönüşür.

Sonuç olarak Cemil Kavukçu her yazdığı öyküyle çıtayı bir üst seviyeye taşımayı bilen bir yazardır. Yalnızlığı, dışlanmışlığı, tutunamayan insanları çok iyi anlatır. Çağrışımların nasıl öyküye dönüştüğünü örnekleyen öyküleri dikkat çekicidir. Bu anlamda da genç yazarların dikkatli okuması gereken ve yapıtlarının başucunda bulundurulması gereken bir yazar.

ÖYKÜLERLE BİRLEŞEN UZAK NOKTALAR

Yunus ÇİNÇİN

Cemil Kavukçu'nun 1996 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandığı *Uzak Noktalara Doğru* adıyla ve kitaptaki öykülerle yaşamımızdaki uzak noktaları işaret ediyor. Öykülerin kahramanları, kendi öykülerinden bir diğerine yol alarak uzak noktaları birleştiriyorlar ve insana dair bir kitap çıkıyor ortaya. Yaşamından izler taşıyan öykülerde; Kavukçu, kendi dünyalarında yaşayan insanları anlatıyor.

Kitaptaki kimi öyküler, başka bir öyküye kapı aralıyor. Bir öykünün kahramanlarını bir diğer öyküde de görebiliyoruz. Yazar, "Ben öykülerimde buz dağının görünen kısmını anlattığım halde, asıl anlatmak istediğim buz dağının görünmeyen kısmı." diyen Hemingway gibi, söylemedikleriyle söylemek istediklerini anlatıyor.

İki ana bölümden oluşan kitabın "Perişanız Gecenin Karanlığında" başlıklı bölümünün ilk öyküsü "Raci'ye Selam"da; kahraman anlatıcı, maceracı arkadaşı Raci'nin sepetli motoruyla çıktıkları yolculuklarda başlarından geçenleri anlatıyor. "Burt, Kuzu, Ercü" başlıklı bölümlerden oluşan öyküde, iki arkadaş, anlatıcının hayranı olduğu Burt Lancaster'a benzeyen bir köylüyü görmek için, yağmur çamur demeden bir dağ köyüne yolculuk ediyorlar. Anlatıcı, arkadaşı Raci'nin macera tutkusuyla, gece on ikiden sonra "ayı" lakaplı fırıncının dükkânına gelip ekmek alan, kuzuya benzediğinden Raci'nin "Kuzu" adını verdiği bir göçmen çocuğun peşinde, ikinci bir maceraya gönülsüzce dâhil oluyor.

"… Ben yatay çizgilerin peşindeyim; kıpırtısız doğa görünümlerinin, boş sokakların, geçmiş yaşam izlerinin sindiği nesnelerin ve durağanlığın. Oysa Raci, Raci beni dik çizgilere çekiyor, uç tipler, şaşırtıcı yaşam öyküleri, düş ürünü saçmalıkla…" (s.19)

İkinci maceralarında; anlatıcı, trafik kazalarına soyguna giden "FİLO" adlı altı kişilik ekibin üyelerinden Ercü'yle tanışmak için, Raci'yle Şaga'nın meyhanesine gidiyor. "Raci'ye Selam" kahramanlarının olağanüstünün sınırlarında gezindiği sürükleyici bir öykü.

"Yosun Tuttu Gözlerim", kentlerdeki kontrolsüz değişimin, kentlerin hafızası olan mekânların yok olu-

şunun ve geçmişe duyulan özlemin öyküsü. Yıllar sonra, bir zamanlar yaşadığı kente gelen anlatıcı, bira içmek için arkadaşının arabasıyla çıktıkları bir tepeden, kentin sanayileşmeyle yaşadığı değişimi görüp üzülür ve geçmiş günlerini hatırlar.

"…Şu kente bak, diyorum gözlerimi düellodaki bir kovboy gibi kısarak. Şu fabrika bacalarına, şu yüksek yapılara, organize sanayinin kuşattığı şu yerlere bak! Buraları bir zamanlar bize can vermiş, çocukluğumuza, ilk gençliğimize tanıklık etmiş yerler mi? Bir bak!.." (s.26)

Kavaklaraltı Parkı'nı görmek isteyen anlatıcı, parktaki çay bahçesinin yerine çocuk parkı yapıldığını görünce arkadaşına, "Kavaklaraltı Geceleri, Yolcu Yolunda Gerek ve Dört Örümcek" adlı birbirleriyle alakalı üç öykü anlatıp geçmiş günleri ve dostlarını anar.

"Kavaklaraltı Geceleri", Gitarist Eko'nun, Sıhhi Tesisatçı Doni'nin, İşsiz Güçsüz Alibo'nun ve pazarcılıkla uğraşan anlatıcının öyküsüdür. Anlatıcı; Kavaklaraltı Parkı'ndaki havuzun yanında, şarap ve esrar eşliğinde gitar çalıp Erkin Koray'dan şarkılar söyledikleri gecelerde, arkadaşlarının kurdukları hayalleri, aşklarını, özlemlerini dile getirir. Bu ekibe, daha sonra, Alibo'nun "Kiklop" adını vereceği bir köpek de katılır.

"…Ya da Kavaklaraltı Parkı'nda, Doni şarap şişesini yarıladığında, elini havuza sokup suyu karıştırır, sonra da din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin bütün ilçe halkına bir çağrı çıkarırdı: En değerli eşyalarınızı alın ve bu gemiye gelin: Afrika' ya gidiyoruz…" (s. 29)

"Yolcu Yolunda Gerek" öyküsünde; anlatıcı, Doni Ramazan'ın Güney Afrika'nın Kap Yarımadası'na dek sürecek yolculuğu için sahte denizci kimliğiyle bindiği gemiyi ve gemide yaşadıklarını anlatır arkadaşına. Öykü bir sürprizle biter.

"…Bu yolculukta yarım kalan bir şeyler var; neden tek başına gidiyor, neden onlar da yok! Bu fırtına da nereden çıktı?.." (s. 34)

Anlatıcı; son öyküsü "Dört Örümcek"te, Gitarist Eko'nun gerçekleşen hayali "Dört Örümcek" müzik grubunu, Alibo'nun köpeği Kiklop'un geleceğini ve Alibo'nun platonik aşkını anlatır. Öykü, Kavaklaraltı Parkı'nda toplandıkları günlerde, Eko'nun Alibo için sözlerini değiştirip söylediği "Agora Meyhanesi" şarkısıyla son bulur.

"Burası Kavaklaraltı Çay Bahçesi/ Burda yaşanır aşkların en şahanesi, en divanesi…" (s.41)

"Raci'ye Selam" öyküsünden tanıdığımız Raci, "Cemse Ölüyor" adlı öyküde, yeniden karşımıza çıkıyor. Anlatıcıyla motosikletine binip Yakup'un kahvesine giden Raci, Yakup'tan, Cemse lakaplı Yaşar Abi'nin kendisini aradığını öğrenir. Raci, anlatıcıya Şoför Yaşar'a neden Cemse denildiğini ve Yaşar'ın başına gelenleri anlatır.

Cemse, iki şoför arkadaşıyla, çamların gölgesindeki sofrada kafasına göre eğlenip içer. Tomruk yüklü emektar Austin'iyle Doğusulak Köyü'nden inerken karşısına aksakallı biri çıkıverir. Aksakallı, Cemse'ye evinin önünde canını alacağını belirtir. Cemse, artık vakit geldi diye dünyayla bağını koparıp uzun süre evinden çıkmaz.

"…Beni de mi götüreceksin? Olmaz. Seni çağırmış. Tanımadığım, ölmek üzere olan bir adamın yanında ne işim var… Yok, yok, özellikle gelmeni istiyorum. İkinizin benzeştiği bir yan var. O, eski değerlerin yitip gitmesine dayanamadığından kapandı evine; düş, ölüm, hepsi hikâye… Cemse' nin bu ilçede bulunması gereken bir nokta vardı, ama o başka bir noktada bulunuyordu ve iki nokta arasında bir uçurum vardı…" (s.47)

Cemse, yanına çağırdığı Raci'ye tamamlayamadığı bir iş nedeniyle ölemediğini belirtip ölebilmesi için yapılması gerekenleri yazdığı bir defter verir. Defterde yazanlar, Cemse'nin dünyasını yansıtan bir vasiyettir. Kavukçu; "Cemse Ölüyor" öyküsünde, tutunamadığı hayata, yaşadığını belirttiği olağanüstülüklerle ve geçmişi yeniden var etme çabasıyla tutunmaya çalışan duyarlı bir insanın öyküsünü anlatıyor.

"Cemse'nin düşündükleri, hem anlaşılabilir hem anlaşılamaz; hem uygulanabilir hem uygulanamaz. Onu dinlerken Raci'nin saptamasını yerinde buluyorum. Değişen, kabuk değiştiren, değişirken de yozlaşıp çirkinleşen bir dünyaya, iletişimsizliğe tepki gösteriyor. Yıllardır sürdürdüğü bu edilgin tepki sonunda yetmez oluyor ve eyleme geçmek istiyor." (s.49)

Tülin Er ile yaptığı söyleşide, "Öykü serüvenimde beni etkileyen en güçlü kırılma *Uzak Noktalara Doğru*'da yer alan 'Ormanın İçlerine Doğru' öyküsüdür. Bu öyküyü yazarken duyduğum sarsıntıyı, yarı sarhoş coşkuyu o güçte bir daha yaşamadım. Yazarken hiç bitmesin istedim. Kitap yayınlandıktan sonra da o öyküyü bir daha okumadım. 'Ormanın İçlerine Doğru'nun öykücülüğümün omurgası olduğunu düşünüyorum." diyen Cemil Kavuçu, "Ormanın İçlerine Doğru" öyküsünün kendisi için önemine değinir ve öykü yazma sürecine ilişkin ipuçları verir okuyucusuna.

"Ormanın İçlerine Doğru", otuz iki yıl sonra, çocukluğunun geçtiği ilçede geçmişine doğru yolculuğa çıkan anlatıcının öyküsü. Anlatıcı, yıllar sonra geldiği ilçenin dağ yolunda, Acısu'ya gitmek için bindiği kamyonun şoförü Recep'e kendini doğa bilimci olarak tanıtır. Recep'le sohbet edip geçmişini hatırlayarak Acısu'ya varan anlatıcı, Acısu'da kamyondan inip kamp malzemeleriyle ormanın içlerine doğru yol alır. Anlatıcının yolculuğa hazırlık süreci ve sonrası, doğal yaşamla şehir yaşamı arasındaki farkları da gözler önüne serer.

"… Bir kent ve bir yaşam çok uzaklarda artık. Ormanın içlerine doğru çekildiğim her adımda her şey uzaklaşıyor benden, ama ben kendime daha çok yaklaşıyorum…" (s.70)

Çadırını ormanın içlerindeki dereciğin yanına kuran anlatıcı, şehir hayatını düşünüp yaşamın bir başka yüzü olan doğayı duyumsamaya çalışırken çocukluğunda babası Yıkıntı Seyfi'nin kamyonuyla mahallece gittikleri pikniği hatırlar.

"Oysa böyle bir gecede böyle bir ormanın içini düşünemiyor hiçbiri. Ben, yaşamın bir başka yüzünü burada, gün boyu şımarmaktan yorgun düşmüş bir çocuk gibi uykuya hazırlanan derenin kenarında yakalamaya çalışıyorum." (s.73)

Ormanın içlerine doğru yolculuğuna devam eden anlatıcı, ilerleyen günlerde şehir hayatıyla, kendisiyle, geçmişiyle yüzleşir. Ormanın içlerine doğru yolculuğu, anlatıcıyı çocukluğuyla buluşturur.

Kitabın ikinci bölümü, "Uzak Noktalar"ın ilk öyküsü "Kargalar Rotası"nda ölüm döşeğindeki yaşlı annesinin avludaki kargalardan rahatsız olduğunu sezen oğlu, bu işe kendince çözüm üretmeye çalışır. Avludaki Kargalar, anlatıcıyı çocukluk günlerine götürür.

"Sıkıntısı neymiş, anlayabildin mi?

Kargalarmış!

Ama onlar da bütün gün gak gak gak, sanki düğün varmış gibi.

Yok öyle değil, kargalar ona bir şey söylüyormuş. Ben küçükken de kargalarla konuşurdu. Bir suç işlemiş ve gizlemeye çalışmışsam, gelir yüzüme vururdu. Yadsıyacak olsam, kargalar söyledi, derdi.

Sen de inanırdın.

Ben de inanırdım." (s.89)

Orhan Veli'nin "Kargalar" şiirini de hatırlatan öyküde, avludaki kargalar ölüm döşeğindeki yaşlı kadına oğluyla ilgili şahit oldukları başka neleri anlatacaklardır?

"Susunuz Kuşlar Susunuz", sıkılgan anlatıcının avlu muharebesi mi düğün mü olduğunu anlayamadığı içkili bir kutlamada yaşadığı oldubittiyi anlatıyor. Kafkaesk özellikler gösteren öyküde, sıkılgan anlatıcıya tanımadığı kambur bir kadın da eşlik ediyor. Evlerin avlularındaki yemekli, içkili kutlamaların karmaşasını, insanların ruh hallerini ve ortamın atmosferini güzel ayrıntılarla anlatıyor Kavukçu.

"İlla ki"; bireyin çelişkilerinin, mecburiyetlerinin ve yaşadığı kararsızlıkların mantığa bürünmesini anlatan bir öykü:

"Dükkânın önüne çıkmıştın Mahir Abi, nasıl da kışkırtıcıydın. Seni görmemezlikten gelebilirdim, ama o keskin ıslığın…" (s.97)

Cemil Kavukçu, iki insanın yaşantılarını iki sayfalık öyküsündeki anlara ustaca sığdırıyor ve iki sayfalık bir öykü değil de kahramanların tüm yaşamlarını okuduğumuz hissine kapılıyoruz.

"Beşinci Uzak Nokta", "İlla ki" adlı öyküdeki anlatıcının, güneş gözlüğü, sırt çantası ve spor kıyafetiyle geldiği Mahir Abi'nin dükkânından bir şişe şarap alıp bisikletiyle otoyola çıkmasının ardından yaşadıklarını anlatıyor. "Raci'ye Selam" ve "Cemse Ölüyor" adlı öykülerde metinlerarasılığı kullanarak Raci'yi ve öykünün kahraman anlatıcısını öykü öykü gezdiren Kavukçu, "İlla ki" öyküsündeki kahraman anlatıcıyla Bakkal Mahir Abi'yi "Beşinci Uzak Nokta" öyküsüne taşıyor.

"WLO Üyesi", yazarın yalnızlığı oldukça özgün bir olay örgüsü içinde, ustaca anlattığı öyküsü. Kasım'ın yağmurlu bir öğle sonu, sıcak evinde, bir şişe şarap eşliğinde, radyodan kısık sesle müzik dinleyip roman okuyan anlatıcı, yalnızlığını ve farklı nedenlerle yağmur altında kalmak zorunda olan insanları düşünür. Yalnızlığını düşünürken merkezi Cenevre'de adı World Lones Organisation (Dünya Yalnızlar Örgütü), sembolü karga olan bir örgüt kurgular. Anlatıcı, pencereden dışarıyı seyrederken sokakta, yağmur altında bir tabutu taşıyan biri topal dört kişiyi ve tabutun önünde giden imamı görür.

"Gün denetimimden çıkıyor artık. Tanımadığım biri, yalnız bir ölü, bu yağmurda gözümün önünden geçip gidiyorsa, evde daha çok oturamam…" (s. 110)

Gördüğü manzaraya kayıtsız kalamayan anlatıcı, sağanak yağmura rağmen, evinden çıkıp tabutu taşıyanlara yetişir, topal adamdan tabutun kolunu alıp tabutu taşıyanlarla ve imamla mezara ilerler. Anlatıcı, mezarda yaşadıklarından sonra yalnızlığın ne olduğunu daha iyi anlar.

"Ben Poyraz", bir arayışın öyküsü. "Ben Poyraz" adlı teknesini limanda bulamayan anlatıcı, motosikletine atlayıp teknesini aramaya koyulur. Kaybolan teknesini bulmak için çıktığı yol, anlatıcının teknesiyle birlikte kendini de bulma yolculuğuna dönüşür. Bu arayışta anlatıcının yolu bir deniz fenerindeki Fenerci İdris ve köpeği Poyraz'la kesişir. "Ben Poyraz" adlı teknenin de kahramanlardan biri olduğu öykü, okuyucuya yaşama ve insan ilişkilerine dair pek çok meseleyi de sorgulatıyor.

"…Onu neden arıyorsun, dedi.

Yitirdiğimi anladığım için arıyorum, benim için önemli bu. Yitiren insanların yüzlerinde yaşamın çözülememiş gizlerinden biri oluşuyor; çünkü hızla değişip prizmanın öbür yüzünü görüyorlar. Kişinin kendi olma sınavının en zor basamakları.

İdris güldü: Yitirilen yalnızca bir tekneyse bunların hiçbiri geçerli olamaz…" (s. 123)

Cemil Kavukçu'nun bu güzel kitabını okumanızı tavsiye ederim.

"Bize, aşılamaz olduğu öğretilen, bugüne dek kimsenin aşamadığı, aştığını sananların mahvolduğu duvarların içinde yaşıyorduk. O ise çıkmak istiyor, asıl felaketin burada yaşamak olduğunu söylüyordu. Bir gün, kimseye haber vermeden kaçar gibi gitmişti. Duyunca sarsılmıştım. Gidişi değil, buradan gidilebileceğini anlamam çökertmişti beni. Bir kez daha anlamıştım ki, yaşam güçlüler içindi."

Cemil Kavukçu - Dönüş ve Hastalık
Tasmalı Güvercin

Kaynakça

1. Kavukçu, Cemil, Uzak Noktalara Doğru, Can Yayınları, Şubat, 2015, İstanbul.
2. Er, Tülin, Kendi Yatağını Çizen Öyküler, Everest Yayınları, Kasım, 2004, s.140, İstanbul.

"Çizdiklerim benzesin benzemesin, hepsi bizim hikâyemiz aslında. Yüzlerde, ışıksız bakışlarda, gölgelerde o kayboluşlarda ne çok şey görüyorum da istediğim gibi anlatamıyorum."

Cemil Kavukçu - Fidan
O Vakit Son Mimoza

ÜÇ

Veysel KOBYA

Yatak, perde, bavul, kapı.

Adam, eşinin kapıyı açmak üzere olan elini ürkek bir ısrarla, af diler bir ifadeyle tuttu. Kadın gövdesini adama dönüp var gücüyle itti onu. Kocasının çaresiz yüz ifadesinden kaçırdığı bakışlarını yanındaki kül rengi, tekerlekli bavuluna çevirdi. Alamadığı kırmızısını hatırladı. "Olmaz kızım, kadın kısmısı öyle renkli çantalarla gezdi mi ne derler?" Ne derler anne? Sen ne dersin? Hep kızım, dersin hep kızım. "Hadi kızım kalk çay koy. Kızım dayınlar gelecek patlıcanlı börek yapıver. Getir kızım kahveleri. Şu faturaları yatırıver kızım. Öyle deme kızım? Neler var bilsen kızım. Sen yine de şükret kızım." Anne ne zaman "Nasılsın" diyecektin? Başkalarının beklentilerinden fırsat bulup neye ihtiyacım olduğunu ne zaman soracaktın? Anne neden nasıl olduğumu sormadan gittin? Kadın ağladığının ayrımında değildi.

Adam ondan bir açıklama bekliyordu umarsız. Sonra odanın aydınlığı gözüne çarptı. Sokak lambasının ışığı, odanın ışığı... Karşı apartman sakinleri balkonda olsalar az evvelki sahneyi rahatlıkla izleyebilirlerdi. Hemen kalkıp perdeyi çekti. Yatağa oturdu. Yutkundu, böyle güçsüz olduğu için kendinden utanıyordu. Böyle duygusal, böyle çaresiz, sessiz, cılız... Müdür beyin lafları çalıp durdu kulağında: "Çok üzüldüm, başınız sağ olsun. Eşine taziyelerimi ilet. Böyle bir anda bunu düşünmezdim inan ki. Ama üretimi yetiştirmemiz lazım. Biliyorsun. Sen olmadan bu adamları kim toparlayacak? Bu haftayı çıkaralım hemen gidersin."

Kadın, kapıdan çıktı.

Taksi, kırmızı ışık, fren, terminal.

Kadın, lise talebesini andıran taksi şoförüne terminale gideceklerini söyledi. Eşi ürkek ama kararlı, aracına binip taksinin peşine düştü. Kadın "Arkadaki beyaz aracı atlatabilir misiniz?" dedi şoföre. "Hayırdır yenge bi' durum mu var?" dedi meraklı delikanlı.

"Sana ne kardeşim! Nerden yengen oluyorum senin?"

"Ben nerden kardeşin oluyorum senin!"

"Sen dediğimi yapacak mısın?"

Şoför fevri bir hareketle frene basıp kadını yolun kenarında indirdi.

Otomobil, kapı, debriyaj.

Kadın bir metre geride duran beyaz aracın arka kapısını açıp bavulunu attı. Sonra ön koltuğa, eşinin yanına oturdu. "Hadi terminale götür beni", dedi. Adam titreyen sol ayağını debriyajdan çekip yavaşça gaza bastı. Ağır ağır ilerliyorlardı. "Hadi bas şu gaza!" dedi kadın. Adam isteksiz, biraz daha hızlandı.

Kadın güneşliği indirip aynasını açtı. Saçını düzeltirken aynanın kenarına sıkıştırılmış kartviziti gördü. Kocasının isminin altında italik yazan "Üretim Şefi" sıfatına bakarken dalıp gitti. "Kızım, geçen doktorun hanımı buradaydı hatırladın mı? Seni çok beğenmiş oğluna almak istiyor. Bir tanışsanız ya. Çok efendi, çalışkan bir çocukmuş. Askerliğini yapmış, Bursa'da bir fabrikada kısım şefiymiş. Daha da yükselir diyorlar. Hemen yok deme kızım. Bir görüşün annecim be. Benim hatırım için. Hem bu kasabada ücretli öğretmen maaşıyla nereye kadar? Atanamayacaksın da belli. Tamam, belertme gözlerini, bir kerecik görüşün. Ne olursun."

Terminal, bilet, peron.

Terminale girdiler. Kadın çantasından biletini çıkardı. 3. peron, 3 numaralı koltuk. Şikâyet etmekten çoktan vazgeçtiği kederle gülümsedi. Üç. Annesi, babası, o. Kendisi, gösterdiği, o. Arzu ettiği, yaşadığı, o. "Özgür irade" dedikleri ne büyük yanılsamaydı. Kendi seçimleri yapabilme özgürlüğü. Kendi olmak gibi bir şey mümkünmüş gibi.

Otobüsün gelmesine yarım saat vardı. On tane üç daha kol kola girmiş onu durduran bir baraj gibi diziliyordu önünde.

Perondaki banklardan birine oturdular.

Sigara, çakmak, otobüs.

Sessiz bekleyişin ağırlığı altında ezilen adam terminale girip bir paket sigara ile geri geldi. Bir dal sigara uzattı karısına.

"Sigaraya mı başladın sen?" dedi kadın. Adam başıyla onaylar gibi yaptı. Kadının sigarasını yaktı, sonra kendininkini. Kadın, kocasının sigara tutan parmaklarına baktı. Sonra elini götürdüğü kalın dudaklarına. Dudak hizasından kesilmiş gür, siyah bıyıklarına, kemerli burnuna, küçük kahverengi gözlerine, yere yönelmiş çekingen bakışlarına, kambur duruşuna, mahcup haline baktı uzun uzun. Adam, kendisine bakıldığının farkındaydı ama bakışlarını ayakucundan kaldıramadı. Konuşmadan geçen bir sigara içimi ardından otobüs geldi. Kadın adama dönüp sarıldı. Merhametle dokunduğu, kendini tam olarak bırakamadığı, yaslansa devrilecekmiş gibi duran yine de ona güven veren bu nahif adam, neticede üçüncü şahıs olarak aldığı kararlar arasında belki de en iyisi idi.

"Bana biraz zaman ver," dedi. Acım çok taze. Adam belli belirsiz "Tamam," dedi. "Pazartesi geleceğim ben de. Herkese selam söyle, taziyelerimi ilet, geleceğimi de söyle." Kadın muavine bavulunu verdi. Adama el salladı. Adam buruk gülümsedi, yutkundu el sallarken.

KARANTİNADA HAYAL/ 2

Kenan SARIALİOĞLU

Bahçede kurumuş ceviz ağacı
Dalında ıssız bir karga
Gagalayıp duruyor yüreğimi
Güneş batana değin

Bir gemi yaklaşıyor
Fındık dalları arasından
Hayal meyal bir yolcu
El sallıyor durmadan
- Tanır gibiyim...

Batıyor güneş
Batar ya
Uğulduyor bütün evren
Ve uyuyor dünya
- Uykusunda aç bir köpeğin...

PARŞÖMEN SANAL FANZİN'İN 14. YILINDA ONUR ÇALI İLE SÖYLEŞİ

Ercan y YILMAZ

Yazma eyleminde iki olmazsa olmaz vardır: ilki yazıcı bir alet, ikincisi yazının işleneceği zemin. Alfabe bile bunlardan sonra gelir. Keşfinden bugüne yazıyla ilgili birçok şey değişmiş olsa da bu iki gereklilik sabit kalmıştır. Sivriltilmiş taş ve mağara duvarı, çivi ve kil tablet, fırça ve papirüs, is mürekkebi ve parşömen, tüy ve kâğıt, kalem ve defter, klavye ve ekran vb. Yazmak eylemi sadece yazıcı ve zemin ilişkisi değil elbet. Şiirler, kanunlar, sözleşmeler, el yazmaları, romanlar, kültür aktarımı, sanat, edebiyat; yazılı olsun sanal olsun kitaplar, dergiler, fanzinler… 14 yıldır süren Parşömen Sanal Fanzin'i (parsomenfanzin.com), editörü Onur Çalı'yla konuştuk.

Fotoğraf: Coşkun DERE

Tebrik ediyorum. 14 yıldır devam eden -uzun yıllar sürmesini arzuladığımız- bir fanzinin daha coşkulu bir kutlama hak ediyor. Sevgili Onur, hafızamızı tazeler misin, Parşömen Sanal Fanzin nasıl başladı? Klasik olacak ama bu önemli: Neden Parşömen?

Antik dönemde, bugünün aksine, devletler kütüphanelerini yarıştırırmış. Dönemin kağıdı papirüs de Mısır'da üretiliyor. Mısır'ın İskenderiye Kütüphanesi ile Bergama Akropol Kütüphanesi arasındaki rekabet kızışınca, Mısırlılar Bergama'ya papirüs ihraç etmeyi durduruyor. Ambargo koyuyorlar. Bergama, kâğıtsız kalıyor. Sizin de söylediğiniz üzere, yazma eyleminin olmazsa olmazlarından "zemin"den mahrum kalıyor Bergamalılar. Zamanın Pergamon Kralı II. Eumenes de bir müsabaka yapılmasını, papirüse alternatif olacak bir yazı malzemesi bulanı mükafatlandıracağını ilan ediyor. Uzun sözün kısası, İrodikos ve Krates adlı iki Pergamonlu "Bergama kağıdı" anlamına gelen parşömeni icat ediyorlar. Parşömen, papirüse göre çok daha işlevsel: Dayanıklı, kolay yırtılmıyor, alev almıyor ve en önemlisi kırılıp bükülmüyor. Parşömenin icadı çok önemli çünkü bugün kitap dediğimiz nesnenin kullanımına yol açıyor.

Ben de hasbelkader Bergama'da doğdum. Parşömen'in yukarıda kısaca anlattığım hikâyesi beni hep büyülemiştir. 2007 yılında, internet üzerinden bir edebiyat ve kültür-sanat dergisi yayımlamaya başladığımda adını koymak, işte bu sebeple çok kolay oldu benim için. Dergi çıkarma fikri, zaten neredeyse çocukluğumdan beri vardı.

Fanzin yayıncılığı özel ve heyecanlı bir serüven. Parşömen öncesinde süreli yayınlar da çıkardın. Sanal ortamda yayınlanan bir fanzinin bu kadar uzun süreceğini aklına gelir miydi?

Süreli yayın olarak (ki onun da mottosu "istediği zaman çıkar" idi), Ankara'daki Perşembe Grubu'ndaki arkadaşlarımla çıkardığımız Balkon var. İki sayı yayımladık.

Parşömen'e büyük bir hevesle başladım. Zamanla büyüyen bir halka gibi genişledi. Başlarda yalnızca nazımın geçtiği şair yazar arkadaşlarımdan yazı istiyordum. Zamanla halka büyüdü.

Bildiğim kadarıyla tek başına sürdürüyorsun. Sanal ortamda olmasının kolaylıkları var; baskı, maliyet, dağıtım… Zorlukları nelerdir?

Evet, tek başımayım. Yayımlama, editörlük, redaksiyon, yazıların paylaşılması… ve birçok iş bende. Ama dediğim gibi, burada isimlerini sayamayacağım kadar çok okur-yazarın katkısı var.

Kolaylıklarını siz saydınız. Zorluğu yok aslında. Sadece internet üzerinden yayımlanan dergilerin, fanzinlerin basılı olanlara göre daha niteliksiz olduğuna dair bir önyargı var bazı okurlarda. Bu önyargı da sanırım zamanla aşındı.

Parşömen'in arşivinden çıkılamıyor, arşivden bir seçkiyi matbu olarak yayınlamayı düşündün mü?

Düşünmemiştim. Güzel fikir. Yapılabilse güzel olur elbette. Fakat şöyle bir avuntum var: Öyküleri, şiirleri Parşömen'de yayımlandıktan sonra kitap çıkaran birçok dostumuz oldu. Ben de aynı şekilde, Parşömen'de yayımladığım birçok metnim daha sonra kitaplaştı.

Parşömen; İlk Göz Ağrısı, Proust Anketi, Nasıl Yazar Oldular, Beş Soruda Yayınevleri, Kendi Seslerinden gibi bölümleriyle edebiyatın nabzını tutmaya da çalışıyor bir yandan. Günden güne büyüyen bir fanzin oldu. Fanzinin köşelerini okurlarımız için kısaca değerlendirmeni rica ediyorum.

İlk Göz Ağrısı, ilk kitabını yayımlamış öykücülerle yaptığımız söyleşilerden oluşuyor. *Proust Anketi* dostum İsahag Uygar Eskiciyan'ın önerisiyle başlattığımız bir anket. Tuğba Gürbüz'ün *Nasıl Yazar Oldular* köşesinde yazarlar yazmaya nasıl başladıklarını, yazma serüvenlerini anlatıyorlar. *Beş Soruda Yayınevleri*, okurların yayınevlerini yakından tanımaları için başlattığımız bir söyleşi dizisi. *Kendi Seslerinden*, adı üstünde, yazarların kendi eserlerini seslendirdikleri köşemiz.

Bu söyleşiyi okuyanları sıkmam istemem ama daha birçok bölümümüz, köşemiz var. Müzikten sinemaya, tiyatrodan söyleşilere... Sanatın her alanını kuşatmaya çalışıyoruz. Geçen yıl başlattık ama bu sene de devam edeceğiz: Yazarlardan, çevirmenlerden, şairlerden, yayıncılardan ve okurlardan sonuna geldiğimiz yılın edebiyat muhasebesini, değerlendirmesini yapmalarını istiyoruz Soruşturma bölümünde.

Bunların haricinde düzenli olarak yazanlar var: İlhan Durusel ve Nazmi Özüçelik günlükleriyle; Sibel Yılmaz öykü incelemeleriyle; Tarhan Gürhan *Yazmamanın Çaresi* başlıklı yazılarıyla ve Bekir Dadır *Cumartesi Mektupları* ile Parşömen'e düzenli olarak yazan isimler.

Parşömen'de ayrıca çeviri metinlere de çok önem veriyoruz. Edebiyatla ilgili güncel haberler, söyleşiler, öykü ve şiir çevirileri… Özellikle son birkaç yıldır verdiği çeviri desteği nedeniyle Çağla Taşkın'ın emeği de çok kıymetli. Anmadan geçmek istemem.

Ve en baştan beri Parşömen'e yazılarıyla, öyküleriyle destek verenler: Senem Dere, Murat Gümrükçüoğlu, Aysun Kara, Servet Şengül… Büyük emekleri var. Adını unuttuğum ya da burada anamadığım nice edebiyatsever de var tabii.

Son olarak, bu söyleşi vesile olsun: Burcu Firdevs Demirağ ve Serra Ataman'a çizgileriyle, fırçalarıyla Parşömen'e renk kattıkları için buradan da teşekkür etmek isterim.

Dünlükler'i ayrıca sormak istiyorum. Edebiyat, sanat, hayat yazılarının toplandığı bir seri. Altı yıldır sürüyor hemen hemen. Bu incelikli denemelere karşı motivasyonun yüksek olduğunu seziyorum, bu seri nasıl başladı?

2015 yılının Temmuz ayında başladım. Dünlüklerde deneme üslubumu elden bırakmamaya çabalıyorum. Melez bir metin türü yaratmak istedim dünlüklerde. Tomris Uyar'ın gündökümlerinde yaptığı gibi. Başardım diyemem, o çok iddialı olur ama galiptir bu yolda mağlup diyerek kendimi avutuyorum. Dünlükler, benim bir okur-yazar olarak kendime şaka yollu sorduğum "Bugün edebiyat için ne yaptın?" sorusuna cevap verme çabam. Ömrüm oldukça sürdürmek isterim dünlükleri.

Eksik Yıl, Huma Kuşları, Geçen Sene Doğanlar, Kaplumbağa Makamı **kitaplarının yazarı Onur Çalı'nın masasında ne var?**

Geçen yıl, jürinin Vedat Günyol Genç Denemeci ödülüne değer gördüğü "Sonra Hayat" adlı deneme dosyam, bir terslik olmazsa, yeni yılda kitaplaşacak. Dosyayı gözden geçiriyorum bugünlerde. Dünlükler'e devam ediyorum. Hayatın izin verdiği ölçüde okuyup yazmaya çalışıyorum.

Bize iyi gelen yazarlar, metinler vardır. Bazen dört duvar arasında olmamızı unuttururlar, bazen dışarıdan bizi korurlar… 2021'in hepimize iyi gelmesi dileğiyle söyleşiyi bitirirken Onur Çalı'ya kimlerin iyi geldiğini merak ediyorum.

Tek tek sayarsam çok uzun bir liste çıkar. Söz gelimi, parşömeni ilk kez edebi bir metin için kullanan Martialis'ten başlayabiliriz. Romalı ozanın epigramlarındaki hiciv, alaycılığı iyi gelir bana. Çağdaşlarımı da yakından takip etmeye çalışırım. Yeni yazmaya başlayan arkadaşların iyi metinleri de heyecanlandırır beni. Benim için önemli olan birkaç ismi anayım yine de: Barış Bıçakçı, Salâh Birsel, Refik Halid, Cemil Kavukçu, İlhan Berk, Haydar Ergülen, Hüsnü Arkan, Halim Yazıcı... Liste uzar gider. 2021'in okuyup yazmamıza izin verecek bir yıl olmasını dilerim.

KURTULUŞ SAVAŞI KAHRAMANI KARTALLI KÂZIM'A *KUVÂYİ MİLLİYE* DESTANI ÜZERİNDEN SELAM DURMAK

İsmail BİÇER

Asıl adı İbrahim Göleber olan Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Kartallı Kâzım, Türkçemizin büyük şairi Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye* destanında yer bulmuş isimlerdendir.

İstanbul'un şirin ilçelerinden Kartal'ın Yayalar Köyü'nde 1895'de doğmuş olan Kartallı Kâzım, yaşamı boyunca bahçıvanlık yapmış olsa da, kısa bir süre demiryolları işçisi olarak da çalışmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, ülkemizin işgal edilmesine dur diyen başeğmez, gözüpek, bilinci ve yüreği vatan sevgisiyle dolu nice kahramanlar ortaya çıkmıştır ki, Kartallı Kâzım bunlardan biri olarak, Kocaeli civarındaki (Kartal-Pendik-Gebze hattı olarak da geçer) direnişe liderlik yapan Yahya Kaptan'a bağlı olarak çarpışmalarda yerini alır.

[Yahya Kaptan: Karakol Cemiyeti üyesidir. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün Sivas Kongresi sürecinde, tüm birliklerin bir çatı

Kartallı Kâzım

Kartallı Kâzım Heykeli

altında toplanması gerektiği kararına uyarak, Kuvâyi Milliye safında yer alır; Kocaeli yöresindeki Kuvâyi Milliye örgütlenmesini yaratarak, Anadolu'ya geçmek isteyen vatanseverlere yardım eder. Yahya Kaptan'ın bu süreçteki varlığı, Mustafa Kemal Atatürk'ü sevindirmiştir. Bu durumdan memnun olmayan İttihatçılar, onun bir hain olduğu, Kuvâyi Milliye adına bir leke teşkil ettiği propagandasını yaymaya başlarlar. Belli bir süre sonra, bu propagandayı yürüten İttihatçılar tarafından ele geçirilerek 8 Ocak 1920'de öldürülür. Mustafa Kemal Atatürk büyük bir üzüntü içerisindedir. İlerideki yaratacağı büyük ve eşsiz eseri Nutuk'ta, Yahya Kaptan'a bir hayli sayfa ayırır.]

Kartallı Kâzım, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendine verilmek istenen İstiklal Madalyasını ve bağlatılmak istenen maaşı; "Vatan için çarpıştım, sağ olun," diyerek reddeder. Köyünde bahçıvanlık yapmaya devam eden Kartallı Kâzım'ın sade ve alçakgönüllü yaşantısı, Nâzım Hikmet tarafından *Kuvâyi Milliye* destanında şöyle anlatılacaktır:

Dövüştü pir aşkına,
yaralandı birkaç kere
ve saire.
Ve kavga bittiği zaman
ne çiftlik sahibi oldu, ne apartıman.
Kavgadan önce Kartal'da bahçıvandı,
kavgadan sonra Kartal'da bahçıvan…

Kurtuluş Savaşı kahramanımızın, Nâzım Hikmet'le yollarının kesişmesi 1941'de Bursa Cezaevi'nde gerçekleşir. Aile içi nedenlere bağlı olarak gerçekleşen talihsiz bir olaydan dolayı girdiği cezaevinde, bir diğer dostluk ilişkisini, ezilen ve dışlanan insanların hayatlarını ileride romanlaştıracak olan, toplumcu edebiyatımızın kilometre taşlarından Orhan Kemal'le kurar.

[Siyasal ve toplumsal sorunlara duyarlı, bulunduğu ortamlarda bu konulara dair tartışmalara girmekten çekinmeyen, aynı zamandan sıkı bir Nâzım Hikmet hayranı olan Orhan Kemal, kendisini takip eden memurların oluşturduğu raporlar sonucunda tutuklanır; 11 Ekim 1938'de Kayseri Askeri Mahkemesi tarafından beş yıl hapse mahkûm edilir. Kayseri'de cezasını çekmeye başlayan Orhan Kemal, Adana Cezaevi'ne oradan da Bursa Cezaevi'ne nakledilir.]

Bursa Cezaevi'nde Kartallı Kâzım'ın hayatını dinleyen Nâzım Hikmet, ona dair aldığı notları büyük destanı *Kuvâyi Milliye*'de şu şekilde anlatacaktır:

(…)
Kazım emir aldı merkezden:
Gebze'deki İngiliz'in tercümanı vurulacak.
Köylerde teşkilat kurmuş tercüman Mansur:
satıyor bizimkileri.

(…)
Kalktı Kazım,
yürüdü Mansur'a doğru,
üzerinden kaatları alacak.
Arada dört telgraf direği yalnız,
ellişerden iki yüz metre eder.
Mansur doğruldu ansızın,
kaçıyor bayır aşağı.
Filintayı omuzladı Kazım.
Dördüncü kurşun.
Yıkıldı herif.
Koştu Kazım.
Doğruldu yine Mansur.
Yürüyor sarhoş gibi sallanarak,
kaçmıyor artık,
yürüyor.
Kazım da bıraktı koşmayı.
Deniz kıyısına indiler.
Orda boş bir fabrika var,
bir de beyaz bir ev,
tahta iskelesi iner denizin içine kadar.
Mansur suya giriyor,
kaatlar ıslanacak.
Beşinci kurşunu yaktı Kazım.
Suya düşüp kaldı önde giden
ve Kazım tazelerken şarjörü
bir ışık yandı beyaz evde,
bir pencere açıldı.
Galiba bir kadın baktı dışarıya..
Boğazlanıyormuş gibi bağırdı Mansur.
Pencere kapandı,
ışık söndü.
Tercüman attı kendini tahta iskeleye.
Art ayakları kırılmış bir hayvan gibi sürünüp tırmanıyor.
Hay anasını,
ay da denize düşmüş
toplanıp dağılıyor,
dağılıp toplanıyor.
Velhasıl,
lafı uzatmıyalım,
Mansur'un işini bıçakla bitirdi Kazım.
(…)

[Kuvâyi Milliye Destanı: Nâzım Hikmet'in, Kurtuluş Savaşını bölümler (baplar) halinde anlattığı eşsiz eser… 1939'da yazmaya başladığı, 1941'de bitirdiği bu eserin sonunda "939 İstanbul Tevkifhanesi, 940 Çankırı Hapishanesi, 941 Bursa Hapishanesi" notu yer almaktadır. Bu eser, ilk olarak 1965'de *Kurtuluş Savaşı Destanı* (Yön Yayınları) adıyla, 1968'de ise kendi adıyla (*Kuvâyi Milliye*, Bilgi Yayınları) yayımlanır. Kartallı Kâzım'a dair bölüm "6. Bap"dır.]

Kartallı Kâzım Bursa Cezaevi'nde
(1-Nâzım Hikmet) (2-Orhan Kemal) (3-Kartallı Kâzım)

1960'da, doğduğu yerde (Kartal-Yayalar Köyü'nde) yaşama veda eden Kurtuluş Savaşı kahramanı Kartallı Kâzım için, Kartal Belediyesi tarafından Kartallı Kâzım Meydanı inşa edilmiş ve heykeli dikilmiştir.

Kartallı Kâzım'ın heykeli, heykeltıraş Hüseyin Yüce tarafından eldeki bilgi ve fotoğraflardan yararlanılarak aylar süren titiz bir çalışmayla yapılmıştır.

GİNZA'DA GEZER İKEN

Mertcan KARACAN

1950 yılında patlak veren Kore Savaşı 1953 yılında her ne kadar fiilî olarak son bulmuş olsa da, savaşan ülkeler bölgede asker bulundurmaya uzun süre devam ederler. Körükle gittikleri yangının tuhaf bir şekilde bir de soğutma çalışmasını üstlenen bu ülkeler arasında, tahmin edersiniz ki, Türkiye de vardır. Eskilerini geri çekmek kaydıyla bölgeye her yıl yeni bir birlik gönderen Türkiye'nin buradan tamamen çekilmesi ise, ilk hamlesinden yaklaşık çeyrek asır sonrasına, ta 70'li yıllara rastlar.

Yaklaşık çeyrek asırlık bu zaman dilimi içerisinde Güney Kore toprakları, Türk birliklerinin adeta nöbetçi kulesi olur. Nöbeti biten birlikler kulelerinden alınırken yerlerine her defasında bir yenisi daha çıkarılır. 1. Kore Türk Tugayı ile başlayan bu silsile, sadece bir mangadan oluşan son birliğimize dek devam eder. Onlar da bölgeden çekilince geride yalnızca toprağın altında yatmakta olan askerlerimiz kalır.

Sıra 1958-59 nöbetine geldiğinde 9. Kore Türk Tugayı ile birlikte Kore'ye gönderilen Gündoğdu Kayal adlı bir askerimiz, izinli olduğu bir dönem, Güney Kore'nin Kimpo Havaalanı'ndan uçağa atladığı gibi Tokyo'ya gider. Böylelikle hem o çok merak ettiği Japonya'yı görecek hem de kendisi ve asker yolu gözleyen ailesi için birazcık alışveriş yapacaktır. Bu amaçla, hiç vakit kaybetmeden, Tokyo'nun ünlü caddesi Ginza'nın yolunu tutar. Nitekim bugün İstanbul'da

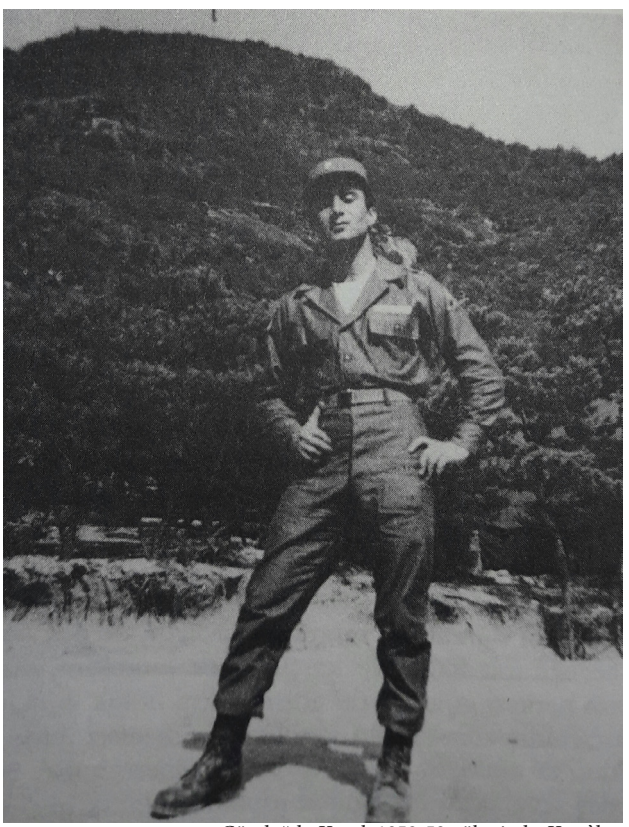

Gündoğdu Kayal, 1958-59 nöbetinde, Kore'de...

Bağdat Caddesi ya da Ankara'da Kızılay ne ise, o yıllarda Tokyo'da Ginza odur.

Çevresine bakına bakına Ginza boyunca yürüyen Kayal'ın gözleri, bir ara, bir ayakkabı boyacısı sandığına takılır. Bu sandık, gerek rengi gerekse işlemeleriyle, bizde kullanılanların adeta aynısıdır. Genç asker, gurbetten sılaya yürür gibi yürüdüğü o kısacık yolun ardından, kendini bir anda Japon boyacının önünde bulur. Dilini bilmediği boyacıyı başıyla selamladıktan sonra yine beden dili yardımıyla ayakkabılarının boyanmasını ister. Bunun üzerine boyacı, kollarını sıvadığı gibi başlar çalışmaya.

Ancak, gelgelelim, en az elleri kadar ağzı da çalışmaktadır boyacının. Bir yandan ayakkabıları parlatmaya, diğer yandan da turist olduğunu anladığı müşterisinin nereli olduğunu öğrenmeye çabalar. Tabii, bir türlü anlaşamaz ikili. Askerimiz "Türkiye" der, olmaz; "Türki" der, olmaz; "Turkey" der, yine olmaz, yine olmaz. İş, gittikçe sarpa sarar. Daha ne desem, nasıl anlatsam diye düşünürken aklına en sonunda Eartha gelir genç askerin. O yıllarda plakları yok satan, dünyaca ünlü kadın şarkıcı Eartha Kitt...

İlla bir Alman, bir İngiliz, bir de Fransız'la başlayan Temel fıkraları gibi değil mi ama? Tokyo'nun göbeğinde bir Japon boyacı ile bir Türk askeri karşı karşıya gelecek de, Japon boyacı Türk askerinin nereli olduğunu öğrenmeye çalışacak da, kendini bir türlü ifade edemeyen Türk askerinin aklına gele gele Afro-Amerikan bir şarkıcı gelecek... Hikâyenin garipliğine mi gülmeli, yoksa sıcaklığına mı sokulmalı, bilemedim gitti! Ama elimde olsa, gerçekten elimde olsa, tarih dersi kitaplarını o soğuk yüzlerinden arındırıp baştan sona böylesi hikâyelerle bezerdim. "İnsanı insana insanla..."

Her neyse... Dönelim bu fıkra gibi hikâyemizin her şeyden habersiz tek kahramanına, Eartha'ya. 1927 yılının 17 Ocak günü, Amerika'da dünyaya gelir Eartha. Amerika'nın Güney Carolina eyaletinde, pamuk tarlalarının arasında açar gözlerini. Gelgelelim çocukluğu zor şartlarda geçer. Zira ten rengi ne tam siyahtır ne de tam beyaz. Onun bu melezliği, ırkçı kimseler tarafından sürekli dışlanmasına neden olur. Bundan mıdır bilinmez, kendini küçük denecek yaşta sanata verir. Dans eder, şarkı söyler, tiyatro oynar... Öyle ki katıldığı bir dans kumpanyası eşliğinde yirmi yaşından önce neredeyse bütün dünyayı dolaşma fırsatı yakalar. Buralarda kendini daha bir keşfeden ve keşfettikçe daha bir geliştiren Eartha, zaman içinde sayısız insanın hayranlığını kazanır. O artık "pis zenci" ya

da “çirkin ördek” değil, “sahnelerin aranan yıldızı”, “güzeller güzeli” Eartha’dır.

Gel zaman git zaman, yolu Türkiye’ye düşer Eartha’nın. 50’li yılların hemen başında, İstanbul’da, bir gece kulübünde sahne almaya başlar. Güçlü sesi, teatral yeteneği ve etkileyici performanslarıyla İstanbullunun kısa sürede gözdesi olur. Bu bile Eartha için büyük bir mutlulukken, İstanbul ona çok daha büyük bir mutluluğun kapısını aralamakta gecikmez. Şöyle ki, kendisiyle aynı günlerde, aynı mekânda sahne almakta olan değerli ses sanatçımız İlham Gencer, Eartha’ya günün birinde bir türkümüzü öğretir. O güne kadar yalnızca yabancı şarkılar söylemekte olan Eartha, böylelikle repertuvarına bu türküyü de ekler. Hatta bakar ki yorumu çok sevilir, ülkesi Amerika’ya döner dönmez aynı türküyü bir de plağa kaydeder ve kısa süre içerisinde satış rekorları kırarak müzik piyasalarını alt üst eder. Bu sayede hem türkümüz hem de Eartha, hiç beklenmedik bir anda ve hiç beklenmedik bir şekilde, dünya çapında meşhur olur.

Tokyo’da, Ginza Caddesi’nde, Japon boyacının merakı karşısında adeta dili tutulan askerimizin çareyi Eartha’da bulmasının altında işte tam da bu türkü yatar. Nitekim o yıllar, dünyanın bu türküyü dinlediği ve yine bu türküyle çalkalandığı yıllardır. Askerimiz de bunu anımsayarak konuşmaya daha fazla çabalamaktan vazgeçip başlar bu türküyü söylemeye:

“Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur
Kâtibimin setresi uzun, eteği çamur
Kâtibim uykudan uyanmış, gözleri mahmur
Kâtip benim, ben kâtibin, el ne karışır
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır”

Tabii, türküyü duyan boyacının gözleri fal taşı gibi açılıverir. Nitekim kararlığı sonuç getirmiş, ısrarı işe yaramıştır. Askerimiz türküyü söyleyip çoktan bitirdiği hâlde o, kendi dilinde “Türkiye” ve “Türk” anlamlarına gelen sözcükleri sevinç içinde haykırmaya devam eder: “Toruko! Torukojin! Toruko! Torukojin! Toruko! Torukojin!”

Bir “Torukojin” askeri ile bir Japon boyacının ta Tokyolarda tanışmasına vesile olan ve dünya genelinde “Uska Dara”, bizde ise “Kâtibim” adıyla bilinen bu türkü, tarihçiler arasındaki yaygın kanıya göre, Osmanlı ile Rusya arasında cereyan eden Kırım Savaşı’nın (1853-1856) ülkeyi etkisi altına aldığı yıllarda bestelenir. Şöyle ki, müttefiklerimiz arasında mevcut olan İskoç askerleri, savaş sırasında hastane olarak kullanılan Selimiye Kışlası’nda akşamları tören yaparlarken, bir İskoç bestecisinin bestelediği bu marşı çalarlar. Alaydaki askerlerin eteklerini yadırgayan ve bu nedenle onlara “donsuz asker” adını takan İstanbul halkı ise, İskoçların bu marşına, aynı dönemde yeni yetme kâtipler için yazılmış olan bu söz konusu şiiri tatbik ederler. Böylelikle ortaya, tıpkı Eartha gibi melez, yani yarı İskoç yarı Türk, bu güzelim türkü çıkar.

O ki hikâyemizi Kırım Savaşı’ndan Kore Savaşı’na uzanan bir türküyle ördük, öyleyse yazımızı bu cânım türküyü dünyaya tanıtan ve sanatçılığının yanı sıra savaş karşıtlığı, aktivistliği ve insan hakları savunuculuğu ile de bilinen Eartha Kitt’in hem kendi hem de dünya tarihine kaydettiği şu “can alıcı” sözüyle bitirelim:

“Madem savaşları politikacılar açıyor, o hâlde savaşlara da onlar gitsin.”

KAYNAKÇA

* Kayal, Gündoğdu, Kore Mektupları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011
* Paçacı Tuncay, Gönül, “İstanbul Mûsıkîsinde Üsküdar”, Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII Bildiriler III, 21-23 Kasım 2014, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2015, s.277-307
* Çaykara, Emine, “İstanbul’dan Eartha Kitt Geçti”, Atlas Tarih, Sayı:57 (Şubat-Mart 2019), s.100-105
* Cumhuriyet, “Eartha Kitt: CIA’daki Dosyam Bayağı Kabarıktır”, 29 Haziran 1985, s.12

ERİK AĞAÇLARI ÇİÇEK AÇARDI

İlyas TUNÇ

Köklerini birkaç karış daha derine indirebilse kıyısında dikildiği duvar çatlayacak, çatlayan duvarla birlikte cılız gövdesi de kaldırıma yığılacaktı. Çıkmama bu yüzden izin verilmediği için ben de onu, meyveleri dalında büzülen bu yaşlı erik ağacını, pencereden seyre dalar, çocuk aklıma aldırmadan büyüklerimi düşünürdüm. Mürekkep yerine limon suyuna batırılmış bir kibrit çöpüyle yazılan bu berrak ama görünmez düşünceleri büyüklerimden biri ışığa tutarak okusa "Boyundan büyük işlere kalkışma, bacaksız," diyerek beni azarlayabilirdi. Yaşlı erik ağacının bir kaç ay önce patlayan ve şimdi meyve veren çiçeklerinin evimizin en büyüğü babaannemin gelin duvağındaki çiçeklerden farksız olduğu, o zamanlar, beyaz yakalıkla okula giden ağabeyimi kıskandığım zamanlar, ancak çocukça bir hayal gücüyle kavranırdı ki bunu bilse bilse erik toplayacak elleri gittikçe küçülen babaannem bilirdi. Evet, hayal gücünü kullanma bakımından babaanneme benzeyebilirdim; oysa fiziksel bakımdan onun üç beş erikle yetinen avuçlarına karşın benimkiler, hasırdan yapılmış, mavi kulplu kocaman bir pazar zembili gibi açılıyordu. Babaannesinin evliliğine tanıklık etmiş 'bacaksız' bir torun olarak ne Saatli Maarif Takvimi'ni ne de hamam tası uzatma bahanesiyle altın bileziklerini gösteren görgüsüz kadınlar gibi bileğimdeki oyuncak kol saatini göstermeye ihtiyacım vardı. İhtiyacım olan biricik şey, hayal gücümdü. Babaannemin hayal gücü benimkinden daha pervasızdı ki o, beş vakit namazını kılmasına rağmen, ezan okuyan bir hocaya "Hayalarını sıkmışlar, bağırıyor," yakıştırması yapabilir ya da diğerlerinden ayırt etmek istediği bir elma türünü "sivri popo" olarak adlandırabilirdi. Benim 'popo' dediğime onun ne dediğini elbette tahmin edersiniz. 'Hayaların' anlamını ise sakın kendisine sormayın! Kaldırıma değil de bitişik odadaki yatağına henüz yığılmış babaannem, ne bir kaç karışı, çok daha derinlere kök salmış, padişahlar görmüş, 1890 doğumlu bu yaşlı erik ağacı, bence bir Osmanlı hatunundan çok bilge bir Anadolu kadınıydı. Onun kıyısında dikildiği duvarı çatlatacak hayal gücünün geri planında müthiş bir hoşgörü duygusu gizliydi ki bu duygu, biz torunlarına bıraktığı en değerli mirastı. Meyvelerin meyvesini vermiş babaannemi ne zaman seyre dalsam...

Erik ağaçları çiçek açardı!..

BABAMIN BİLMEDİĞİ

Ali Gani ESER

Halit haksız. Kime âşık olacağını kesinlikle bilmiyor. Ne o öyle, kalbinin iplerini boşlar mı insan? Haydi boşladın, nazarını değiştirmez mi akıllı olan. Halit ahmak. Bildiğimiz ahmak. Çünkü kime âşık olacağını kesinlikle bilmiyor. Kalbinin ipleri boşta, kimin ayakları değse Halit'in kalbi ona akar. Kim o gözlerin radarına girse Halit'in gönlü ona akar. Halit saf. Kalbini ipleri onda değil. Sorsan, "gönül bu ferman dinlemez" türküsünü tutturur, sormazsan öylece uzaklara bakar durur. Aşkın sanki ufuklara ya da serseri bir buluta gözlerini kenetlemek gibi görevi var.

Halit nedendir bilinmez öyle oldu. Öyle doğmadı. Anne ve babası aşkı bilmez. Hele babası televizyondaki bir öpüşme sahnesine kumandanın tuşlarını ağlatır. Değişmeyecek gibiyse kanal, kalkar fişinden eder cihazı. Kardeşini desen, o fena! Aşka leblebi tozuna verdiği kadar değer vermez. Akıllıdır, üstelik yüzüne bakılabilir tek kişidir. Yakışıklıdır yakışıklı. İyi tanımamdan da belli, onun ben olduğum. Zira kimseyi kendim kadar tanımıyorum. Halit başka, aynı karından çıktık diye benzerim olacak hali yoktu zavallının. Olsa gerçi inkâra bu konudan başlardım.

Ağabey olmak her türlü zor. Kardeş ezmek, bu asırda doğru anlaşılmıyor. Sanıyorlar ki doğum sırası kötülüğü. Hâlbuki hayat zaten ezecek, dünya zaten annemden emdiğini burnundan getirecek. Birkaç tekme burun ucuyla şöyle… Birkaç sivri laf dil ucuyla… Ya da aşketmişim kulağın dibine bir sille birçok fiske, bunun lafı mı olur sonra yiyeceklerinin yanında.

Halit kime âşık olacağını bilmiyor. Bir gün çağırdım yanıma, gösterdim dergiden birkaç manken. Zorla, dedim, âşık ol. Ikındı, sıkındı. Olmuyor, dedi. İşte bu afete âşık olamıyorsan, nedir bulduğun Neriman'da, dedim. "Gözleri," dedi, "ve gülüşü," diye ekledi.

Neriman'ın gözleri sıradan kahve. Renk bile değil, kahvenin kendi. Kedi boku diyeceğim ama kardeşçeğizim sevmiş işte, diyemedim. Gülüşü eleştirilmeye bile değmez. Bu konuyu geçiyorum. Ağabey olmak bu dönemde fena, facia. Ne de olsa yürek payı.

Halit aşkı yanlış biliyor. Tutturmuş bir gün derin derin söylemler: "Aşk, beyinle gidilmeyecek cennettir.", "Aşk babamın bilmediği, anamın özlediğidir.", "Aşk kalemsiz yazmaktır o şiiri.". Ben, babam ve annem oturup cümleyi yapılarına ayırdık ki ikisi de öğretmen, tartıp biçtik, bir şey anlamadık. Haklı babam bilmez anam ise görmüşlüğü yoktur aşkı. Krediyle aşk yuvası edinmiş ebeveynden doğan Halit, aşk konusunda ayar çekiyor felsefeye. Babam ağzını açsa borç, annem ağzını açsa alışveriş. İkisinin, Halit'in üreticisi olduğunu düşünce hak veriyorum kardeşime. Delirmek kısmında haklı en azından. Delirmek asıl Neriman'ın onu sevmediğini öğrendiğinde yaşadığı şeydi.

Halit her şeyi yanlış anlamış. Neriman aslında onun aptallığına gülüyormuş. Büyüyünce hak verdim, "Aşk gelir, insan olur."

ÇİRKİN ŞAİR

Melih YILDIZ

İzmir'de Fransızca öğretmenliği yaptığı sırada bir İtalyan kadına âşık olur Ahmet Haşim. Yakın çevresine âşık olduğu kadının ne kadar mukaddes ve erişilmez bir güzellikte olduğundan bahseder durur. Öyle ki kadını gördüğü ilk günden itibaren yemekten içmekten kesilir. Artık dünyası değişmiştir Haşim'in. Ne yana baksa karşısında kadının hayalini görür. Ancak bir türlü kadının karşısına çıkıp ona karşı olan duygularından bahsetme cesaretini kendinde bulamaz. Ne yapıp edip İtalyan kadının karşısına çıkacaktır ama… Yakın çevresindeki bir kadından, İtalyan kadın ile tanışabilmesi için, kendisine yardımcı olmasını ister. Kadın, Haşim'e yardım edecektir… İtalyan kadın ile Haşim'i bir araya getirecek sonra da yanlarından uzaklaşacaktır.

Haşim'in günlerce hayalini kurduğu an gelip çatar. Ancak Haşim'in eli ayağına dolaşır. Heyecandan ne yapacağını bilemez. Sevdiği kadınla konuşamayacak kadar kendini kötü hisseder. Sonunda da kaçıp ortadan kaybolmakta bulur çareyi. Böylece İtalyan kadın ile tanışma hayali suya düşmüş olur. Ahmet Haşim kadının karşısına çıkıp konuşamasa bile, çevresinde dolanmaya devam eder. Ancak yine de, kendisine yardım etmek isteyenlere rağmen, hiçbir şekilde kadın ile konuşmaya cesaret edemez. Onunkisi platonik bir aşk olarak devam edecektir. Birçok yakın dostu cesaret vermek ister Ahmet Haşim'e. Ancak usta şair hiç kimsenin nasihatlerini dinleyecek durumda değildir. Arkadaşları da Haşim'in mutsuz olmasına tahammül edemezler artık. Ona bir oyun oynayıp neşesini bulmasını isterler.

Ahmet Haşim bir akşam arkadaşlarıyla birlikte Karşıyaka Kulübü'nün yolunu tutar. İtalyan kadın da ailesiyle birlikte Karşıyaka Kulübü'ne gelecektir… Bunu öğrenen usta şair yine heyecanlanır! Yerinde duramaz. Ancak öyle bir oyun oynanacaktır ki Haşim'e, tüm huzuru kaçacaktır. Arkadaşları, İzmir'in zengin ailelerinden biri gibi görünen bir gence, Haşim'in hoşlandığı kadını kaçıracakmış gibi davranmasını söylerler. Sevdiği kadının zengin bir genç tarafından kaçırılacağını öğrenen Haşim ise büyük bir telaşa düşer. Soluğu hemen bu gencin yanında alır. "Gerçekten İtalyan kadını kaçıracak mısın?" diye sorar. Genç adam böyle bir şeyin olmadığını söylese de davranışlarıyla kızı gerçekten kaçıracağını hissettirir Ahmet Haşim'e.

Haşim'in sevgilisini kaçıracak olan genç, sürekli olarak masasından ayrılarak camdan dışarıyı izler. Öfkeli bir halde "Daha gelmediler, vay canına!" diye kendi kendine söylenir. Ahmet Haşim

ise sevdiği kadının kaçırılacağı endişesi ile "Kim bunlar? Kimler gelecek?" diye İzmirli gence sorular sorar. Genç ise "Adamlarım, adamlarım... Bu saate kadar atları hazır edip, bana ıslıkla işaret vereceklerdi" diye Ahmet Haşim'in sorusunu yanıtlar. Olayın gerçekliğinden hiçbir şüphesi kalmayan usta şair, yanındaki arkadaşı Yakup Kadri'ye dönerek "Acaba gidip kadının ailesine haber versek mi?" diye sorar. Bunun üzerine Yakup Kadri'nin kahkaha atarak gülmesiyle tüm oyun ortaya çıkar. Bu oyun karşısında öfkeli bir halde masadan kalkıp gider Ahmet Haşim. Uzunca bir süre de ortalıkta görünmez.

İzmir macerasından sonra aşk hayatı yaşayabileceği cesareti kendinde bulur Haşim. İstanbul'da yine bir kadına âşık olur. Bu sebeple akşam altı vapuruna yetişebilmek Haşim için son derece önemlidir. Çünkü âşık olduğu kadın bu saatte kalkan vapur ile Kadıköy iskelesine doğru yolculuk yapmaktadır. Çalıştığı daireden koşar adımlarla çıkan Haşim, hemen İkdam Gazetesinde çalışan arkadaşı Yakup Kadri'nin yanına gider. Yakup Kadri, Ahmet Haşim'in neden acele ettiğini çok iyi bilir. Hemen gazeteden çıkarak, vapura yetişirler. Haşim'in gözleri vapura biner binmez kalabalığın içeresindeki sevgilisini arar. Sevgilisiyle uzaktan uzağa bakışma fırsatını bulduktan sonra keyfi yerine gelir. Vapurun bir an önce Kadıköy iskelesine yanaşmasını ister. Vapurdan iner inmez de iskelenin çıkış kapasında sevgilisiyle buluşup Moda'ya doğru yürüyüş yaparlar.

Kadıköylü sevgilisi ile gönül ilişkisi uzun sürmez Haşim'in. Sebebi çok basit bir olaydır. Haşim'in sevgilisi çok yakın bir dostunu Yakup Kadri ile tanıştırmak ister. Yakup Kadri ise böyle bir ilişkiye hazır olmadığından Ahmet Haşim'in sevgilisini "Bakalım!" sözleriyle geçiştirmek ister. Bu konuşmanın üzerinden geçen kısa bir zaman sonra Yakup Kadri, Ahmet Haşim ve sevgilisiyle bir akşamüstü Kadıköy'de buluşur. Haşim'in sevgilisinin yanında Yakup Kadri ile tanıştırmak istediği arkadaşı da vardır. Yakup Kadri ve Ahmet Haşim, kadının zarafeti ve güzelliği karşısında adeta büyülenirler. Ahmet Haşim ise bu buluşmadan sonra sevgilisine karşı mesafeli olmaya başlar. Sebebi de çok kısa süre sonra belli olur; Haşim, sevgilisinin arkadaşının giyimindeki incelikten, konuşmasındaki tatlılıktan, ilişkilerindeki nezaketinden etkilenmiştir. Böylece kendi sevgilisinde kusurlar bulmaya başlar. Sevgilisine karşı sebepsiz yere hırçın davranır ve kaba sözler söyler. Böylece Kadıköylü sevgilisinden ayrılır Haşim.

Ahmet Haşim'in gönül ilişkileri bu olaylarla sınırlı kalmaz. Evlenmek istediği kadınlar da olur. Öyle ki yakın dostu Yakup Kadri'nin annesine ve kız kardeşine, çok hoşlandığı bir kadınla evlenmek istediğini söyler. Böylece Yakup Kadri'nin annesi ve kız kardeşi, Haşim'in evlenmek istediği kadının ailesi ile tanışmak için Aksaray'daki evlerinin yolunu tutarlar. Ahmet Haşim'in niyetinden bahsederler. Her şey yolundadır. Kadının ailesi de bu evliliği onaylamaktadır. Ancak söz ve nikâh günü belirleneceği sırada, yine tereddüt etmeye başlayan Haşim, evlenmekten vazgeçtiğini söyler. Herkes Ahmet Haşim'in bu kararına şaşırır.

Bir süre sonra Ahmet Haşim'in nişanlanmaktan vazgeçmesinin nedeni ortaya çıkar. Ahmet Haşim ile sözlüsü Kadıköy'de buluşacaklardır. Sözlüsü de bu özel gün için özenle hazırlanır. Dönemin modası olan meyve broşlarından birini de göğsünün üstüne takar. Broşu gören Haşim, öfkeyle "Nedir o göğsündeki?" diye sorar. Kadın, Haşim'in öfkesi karşısında çok şaşırır. Ne cevap vereceğini

bilemez. “Pek moda şimdi bu meyveden broş” diyerek Haşim’in öfkesini yatıştırmak ister. Ancak Haşim’in öfkesi bir türlü dinmek bilmez. Bu olayla birlikte de aralarına soğukluk girmiş olur. Haşim’i evlenmekten soğutan olay sadece bu değildir! Ahmet Haşim, kayınvalidesi olacak kadından da hoşlanmaz. Kadının incecik boynu rahatsız eder Haşim’i. Hatta kadının boynunu, içinden su boşalan bir ibriğe benzetir. Evlendikten sonra kayınvalidesinin de kendileri ile yaşayacağını bilen Haşim, “Ben böyle bir kadınla aynı evde yaşayamam,” diyerek, evlilikten vazgeçer.

Sözlüsünden ayrılmasından sonra, gönlünü Boğaziçili bir güzele kaptırır Haşim. Kısa süre sonra da sevgilisi ile olan ilişkisi ileri bir boyuta taşınır. Bazı akşamlar sevgilisinin ailesi tarafından Boğaziçi’ndeki yalılarına davet edilir. Boğazına olan düşkünlüğü ile tanınan Haşim’e, sevgilisinin annesi kendi elleriyle sevdiği yemekleri yapar. Muhabbetleri gece yarılarına kadar devam eder. Böyle gecelerde de yatıya kalması için Ahmet Haşim’e ısrar edilir. İlerleyen ilişkilerinden bir süre sonra da Boğaziçili sevgilisi ile nişanlanır Haşim.

Boğaziçili nişanlısı ile mutlu günler geçiren Haşim, kadının ailesi tarafından yine kendisi için özenle hazırlanmış bir akşam yemeğine davet edilir. Yemekte de uskumru dolması vardır. Yemekleri afiyetle yiyen Haşim, dolmayı çok beğendiğini kayınvalidesine söyler. Kayınvalidesi ise hiçbir şey söylemeden damadının pardösüsünün cebine pişirdiği uskumru dolmalarından birini kâğıda sarıp koyar. Haşim, sabah vapuru ile şehre döneceği sırada pardösüsünün cebinde bir ağırlık hisseder. Elini cebine atar atmaz kâğıda sarılı uskumru dolması ile karşılaşır. Elindeki paketi tiksinerek hemen denize atar! Böylece sadece uskumru dolmasını değil, Boğaziçili nişanlısına karşı duyduğu hisleri de denize atmış olur.

Ahmet Haşim’in ilişkileri anlattığımız hadiseler ile sınırlı değildir. Birçok kadına âşık olur Haşim, evlilik hayatı da yaşar, ancak çoğu ilişkisi de türlü bahaneler ile sona erer. Kadınlarla olan ilişkilerini sürdürememesinin en büyük sebebini de 1927 yılında kaleme aldığı “Başım” adlı şiirinde itiraf eder Haşim.

Ürkerim kendi görüntümden,
Sanki şakağımdan kan akıyor…
Bir kızıl yüzde bu ateş gözler
Bana sanki içinden bakıyor!

Bu cehennemde yetişmiş kafaya,
Kanlı bir lokmadır ancak çektiklerim,
Ah, ey Tanrım, nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz gövdem?

Şiirindeki dizelerinde de anlattığı gibi çok çirkin olduğunu düşünür Ahmet Haşim. Başının gövdesinden büyük, yüzünde de Halep çıbanına benzeyen yara izi olmasından dolayı hiçbir kadının kendisini beğenmeyeceğini düşünür. Bu düşüncelerle, birlikte olduğu kadınların bir gün kendisini aldatacağı endişesi ile yaşar. Çirkinliğini içinden çıkılamaz bir sorun haline getirir. Gece uykusundan uyanıp çirkinlik kuruntusu ile mücadele etmek zorunda kalır. Alnını muntazam bir şekle soktuğunu, başına lepiska saçlar örttüğünü, yanağındaki Halep çıbanına benzeyen yaranın yok olduğunu, ağzını ufalttığını, çenesini incelttiğini hayal eder. Tabii ki yine de yüzünün bir şeye benzetemez Haşim. Kafasını kökünden kesip atmaktan başka çaresinin olmadığını düşünür.

Ahmet Haşim yaşadığı son ilişkide ise çirkinliğine hiçbir bahane bulmaz. Bu sefer kompleksleri yüzünden kırdığı kalplerin yarattığı vicdan azabını yüreğinde hissetmeyecek; aksine, yaşadığı son ilişkisi sayesinde gönül rahatlığı ile son nefesini verecektir. Ölümüne on sekiz gün kala Zarife Güzin Hanım ile 17 Mayıs 1933 tarihinde nikâhlanır büyük şair. Yapılan nikâhın sebebi ise Zarife Güzin Hanım’ın son nefesine kadar yanında olup ölüm döşeğinde bile bakımını üstlenmesidir. Böylece maaşı Zarife Güzin Hanım’a kalacak, yıllarca temizliğini, yemeğini ve hasta yatağında bakımını üstlenen kadını ölümünden sonra da yüzüstü bırakmayacaktır aynada kendini çirkin gören şair.

Kaynakça

*Ayvazoğlu, B. (2019). Hâşim (7.Baskı) İstanbul: Everest Yayınları.

*Karaosmanoğlu, Y. K. (2016). Ahmet Haşim (5. Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.

*Karaosmanoğlu, Y. K. (2018). Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (14. Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.

*Bezirci, A. (1986). Ahmet Haşim (5.Baskı) İstanbul: İnkilâp Kitabevi.

İŞİN ACI TARAFI

Mehmet KÖKSAL

İnsanlar bir işe girecekleri zaman kazanacakları parayı hesaplar, kendinden önce aynı işi yapmış insanların deneyimlerinden faydalanır ve yapacağı işten en kazançlı şekilde çıkmaya çalışır. Bense Rıfat Ilgaz ve Orhan Kemal'in imkânsızlıklar içinde geçen anılarını okuyup yazar olmaya karar verdim. Müthiş bir kariyer planlaması değil mi? Bu vizyonla çalıştığım özel şirkette üç yıl dayanabildim. Üçüncü yılın sonunda baktılar ki ben insan kaynaklarından çok kitap kaynakçalarına yakınım, hiç tereddüt etmeden beni kovdular.

Son derece kararlı bir şekilde hayatımı kalemimle kazanmaya karar verdim ama geldiğimiz noktada hayatımı kalemimle kaybettiğimi söyleyebilirim. Kira ödenecek, koridora ampul alınacak, Boris Vian'ın külliyatı sipariş edilecek, evlenilecek… Böyle böyle devam ediyor yapılacaklar listem. Kirayı üç yüz lira eksik ödeyeceğimi hesap edersek evliliği bu listeden çıkarmamız doğru olacaktır. Ama şimdilik! Gerçi şimdilik diye diye sevgilimle arama dağlar, denizler girdi. Sevgilim kendisini evlenme vaadiyle kandırdığımı düşünüyor; daha doğrusu müstakbel kayınbabam onun bu şekilde düşünmesini sağlıyor. Sevgilim babasının önyargılarını kırmak için beni babasıyla tanıştırdı ama işin acı tarafı adam benle tanıştıktan sonra önyargıları daha da sağlamlaştı.

Yine de ben sevgilime âşığım. Güne yaşama sevinciyle başlıyorsam bıkmadan usanmadan yazıyorsam bilin ki sevgilimin bir çift yeşil gözü sayesindedir. Ayrıca, "bir şeyi duyduktan, böylesine güzelliğine vardıktan sonra, ona yakın da olsa anlatamadıktan sonra, neye yarar ki, yazarlık, şairlik, neye yarar ki…" dememiş mi Yaşar Kemal?

İşimden kovulunca bir senaryo ekibinde çalışmaya başladım. Yedi bölümünü yazdığımız dizi birinci bölümde final yapınca haklı olarak ekibi dağıtma kararı aldık. Ben de şans eseri bir yapımcının dikkatini çekmişim. Benden film senaryosu yazmamı istedi. Hâlihazırdaki hikâyelerimden birini oturup üç günde film senaryosu haline getirdim. (İçinde bulunduğum fakirliği siz düşünün artık…) Götürdüm senaryoyu, "Ben bunu beğenmedim, bende başka bir hikâye var anlatayım onu yaz," dedi. "Nasıl bir hikâye?" diye sordum. "Godfather tadında," dedi. Hikâyeyi anlatmaya bir başladı bildiğin Godfather'ın aynısı… Ben yine parama bakarım diye düşünerek yazdım, götürdüm ama bu sefer de adam kendi hikâyesini beğenmedi.

Yavaş yavaş hayal kırıklığına uğradığımı fark etmeye başlamıştım. Yaşadıklarımdan sonra kâğıttan

ve kalemden soğumuştum. Oysa önceden bir şeyler yazarken tarifsiz bir zevk duyardım. Bir bölümlük dizimizde aradığı şöhreti bulamayan oyuncu arkadaşım beni tiyatrosuna davet etti, "Bizim için bir tiyatro oyunu yazabilir misin?" dedi. Çok heyecanlandım. Büyük bir hevesle yazmaya başlamışken sektörden tanıdığım bir menajer aradı. Benden bir dijital platform için sekiz bölümlük bir mini dizi istedi. Baktım iki yerden para gelecek hemen kabul ettim. Kapanıp yazdım ve menajere gönderdim. Yazım sürecinde her gün arayıp kafa ütüleyen menajer telefonlarıma çıkmaz oldu. Arıyorum arıyorum açmıyor, ofisine gidiyorum orda olmuyor. Moralimi bozarak daha fazla zaman kaybetmek istemedim. Hemen oturup tiyatroyu tamamladım ve arkadaşıma gönderdim. Geçmiş tecrübelerimden kalan korkularla arkadaşımı aradım, çok şükür çalar çalmaz açtı. Keşke açmasaydı. "Abi biz sana demeyi unuttuk, Çehov'un Martısını oynayacağız," dedi. Ben gol sevinci yaşarken ellerde yine ofsayt bayrakları vardı.

Sonu hüsranla biten teklifler durunca yazdığım hikâyeleri derleyip topladım ve kitap dosyası haline getirdim. Üç yayınevine gönderdim. Birincisi kısa süre içinde olumsuz dönüş yaptı. İkincisi, "Bizden başka bir yayınevine gönderdin mi?" diye sordu. Birincisinden olumsuz dönüş aldığım için onu söylemedim ama üçüncüsüne gönderdiğimi söyledim. "Bizden başka bir yayınevine gönderdiyseniz yayınlayamayız," dediler. Zaten bir sonraki gün de üçüncüsünden olumsuz dönüş aldım. Yanıyorum yanıyorum da keşke ikincisine, "Sadece sizin yayınevine gönderdim," demediğime yanıyorum.

Yazının hangi alanına bulaştıysam tepetaklak oldum. Ben yazarlığa insanlığın aydınlığı için başlamıştım ama şimdi evimin koridorunda ampulüm yok.

Okuyup yazmaya devam ederek hayata tutunmaya çalıştım. Derken rahmetlik büyük dedemden bize yüklü bir miras kaldığını öğrendim. Sadece bana iki yüz bin lira düşüyordu, gerisini siz düşünün. Adım adım ateistliğe yaklaşan ben kalktım iki rekât şükür namazı kıldım. Sonra aradım babamı dedim ki, "Rahmetlik dedem için çok üzüldüm, bu arada mirastan payımıza düşeni ne zaman alırız?" O da büyük teyzemin mirasın bölüşülmesi için imza vermek istemediğini söyledi. Nedenini sordum, kadın, "Ben torunlar miras yesin diye imza veremem," demiş… İçimden geçenleri buraya yazmaya terbiyem müsaade etmediği için susuyorum.

Hey büyük Tanrım, biliyorum sen beni paraya boğmak istiyorsun ama bu kulların…

HİÇBİR ŞEY KENDİLİĞİNDEN DEĞİL

Bircan ÇELİK

ömrü törpüleyen gotik rüzgârın bütün kusurlarını
allah'a anlattım
düğümü yaralı bir iple gün sızmaz kuyuya baş aşağı sarkıttı
taşın bile kalbi olduğunu ağzı yeşermiş kurşunlardan
öğrenmeliydi
çakıldığım karanlığa sen oradasın diye gönüllüydüm
bilirdim denize dalıp çıktıkça üstün başın balık
gözlerin kırmızı yosun olurdu

imlâsız ellerin öpüldükçe kuduran su

dağları esip dolaşıp kanlı döndüğün
evin sanıp oyalandığın kıyılarda
yüzüne gülen sütlü bir umut yoktu
notre dame ile amiens'in duvarını incecik
yalayıp geçtin gotik rüzgâr…
daha kaç defa benim duvarıma simsiyah eseceksin
perperişan dudağımdan kalbime
kadifesi dökülen dağlarıma bir güzel
o güzel yerlere, yapraklı yerlere, saçının örüldüğü
çiğ düşmüş yerlere bir güzel

serilen güneş çiçeklerini anlat bana

kadifesi dökülen bu dağları gözleri dünyalarca
hangi ceylanlar gezdiyse tabiat onları bir tek gözleri
için doğurdu ve bir de ev kurdu karınca yağmuruna
soluğu alçalıp yükselen kurtlardan, kuşlardan
kurumuş bir çiçeğin göğsünden uçurdum kelebekleri
allah'ın yaralı düğümüne inat bir tek

senin için karanlığa tutundum gotik rüzgâr

ateşli gözlerle girdapları şehvetle dönerek
bütün mevsimleri vahşice doğurup renkten
renge bulutlara buz serpen gotik
ben azize tereza'nın kız kardeşi: yakılan
insanların çağdaşı
gök çatırtısıyla çıktım göklerin sisinden
yargıçları eğirip upuzun bir yumağa sustum
pala bıyıklı geceağaçlarıyla vuruştum

kırmızı gecelerce bekledim süt dişlerinin çıkmasını

gotik rüzgâr
heybeni ormandan doldurup taşınmışsın portakal kabuğuna
üstü başı balık mercan gömleği asmışsın antik çağın güneşine
tutuştuğunda saçlarınla söndürüyormuşsun balıkları

hüznün ve coşkunun gözleri kendiliğinden büyümedi
yaralı düğümle en derine kendiliğimden inmedim
bir damla ışık huzmesi için intihar tortusu ağır
cümleler sektiriyorum

ömrüme kaç defa simsiyah eseceksin

BİLEZİK

Serkan GÜLPINAR

“İyi misin anne?” deyip omzuna dokundum.

Dipsiz birer kuyuya dönmüş gözlerini ağır ağır bana çevirdi. Bir süre nemli nemli baktı. Az önce nerelerdeyse, henüz dönememişti anlaşılan. Kaşları çatıldı birden. Çok geçmeden gülümsedi.

“Rüyamda Zerban’ı gördüm,” dedi, “biliyor musun Hasan’ım? Epey olmuştu görmeyeli.”

Yalnızdı. Odanın ortasına serili sofra bezine baktım. Tereyağı erimeye, domatesle salatalık dilimleri pörsümeye başlamıştı. Çökeleğin kokusu iyiden iyiye sinmişti odaya. Teyzem kahvaltıyı kurup gideli çok olmuştu demek. Duvarda tıkır tıkır tıkırdayan saate baktım, öğlen olmuştu neredeyse.

İki dilim peynirle domatesleri ağzıma atıp sofrayı topladım. Ocağı yakıp çayı ısıttım, iki bardakla dönüp birini annemin başucundaki sehpaya bıraktım,

“Aç mısın anne?” dedim.

“Güneş sarısı saçları rüzgârda ışıl ışıl dalgalanıyordu,” dedi, “gök mavisi gözleriyse parıl parıl parlıyordu. Siyah entarisiyle gözenin başında durmuş, elinde bakır bir tas, gülümseyerek bana bakıyordu.”

Tavana, kararmış hezanlara dikili bakışlarını bana çevirdi birden. Dudakları titriyordu.

“Zerban’dan bir tas su olsa, “ dedi ağlamaklı, “dilim damağım çöl toprağı Hasan’ım.”

Yorganın üstünde kenetli buruşuk, damarları mavi mavi kıvrılan ellerini avuçlarıma alıp okşadım bir zaman. Dudaklarıma götürdüm sonra. Çocukluğum buram buram tüttü burnumda. Yanına kıvrılma arzusu doldurdu içimi. Yapamadım.

“Olur elbette,” dedim gözkapaklarımı devirip, “gider gelirim hemen.”

Giyinip mutfağa geçtim. Tezgâhın altındaki sitillerden birini alarak evden çıktım.

Güneş kavuruyordu ortalığı. Adımlarımdan korkan telaşlı bir kertenkele yerinden fırlayıp kayboldu bir çırpıda. Yokuştan inip meydana vardım. Sigaram bitmişti. Bir zamanlar Mecnun’la anılan dükkâna girdim. Torunu bilgisayarın başındaydı gene.

“Camel, değil mi abi?” diyerek gülümsedi. Ben de gülümsedim. Uzattığı para üstünü aldım, çıktım.

Adnan kahvenin önünü suluyordu.

“Çay taze,” diye seslendi, elimdeki sitili işaret edip, “hayrola?” dedi sonra.

“Zerban’a,” dedim, “akşama doğru uğrarım.”

Başını sallayıp işine döndü Adnan.

Zerban'da kimseler yoktu. Avuç avuç su çarptım yüzüme. Suyun çıktığı kayaya çakılı tası doldurup doldurup içtim. Doğruldum, türbeye baktım sonra. İlkin bastonu, ardından Halil Amca, türbenin kapısından çıktı. Ağır ağır çömeldi, sırtını duvara dayadı. Havayı ısırdı peş peşe. Derken art arda tükürdü gene.

Aklımda, dedemle sakalı göğsüne dek inen Hüdai Dede, onlarla beraber onca çıplak kasabalı erkek, sitili daldırdım kayanın dibine, suyun kaynağına.

Aksıra tıksıra vardım eve. Ter içindeydim. Dış kapıyı henüz aralamıştım ki, donakaldım. Koku burun deliklerimden süzülüp mideme yürüdü. Sitili içeriye, kapının yanına bırakıp annemin yattığı odaya geçtim. Başını yana, cama vuran güneşe çevirmişti. Gözleri sımsıkı yumuluydu ancak gözkapakları kıpırdıyordu. Kaşları çatılıydı. Alnındaki çizgiler kımıldıyordu. Acı çekiyordu, şakaklarına yürüyen birer damla yaş yüzünü yakıyordu sanki.

Pencereleri sonuna dek açtım. Teyzemin yattığı divanın altındaki bezlerden biriyle, kolonyalı havlu paketini aldım.

Annemi temizleyip balkona çıktım nice sonra. Paketteki sigaralardan birini dudaklarımın arasına yerleştirerek yaktım. Kesif bir kibrit kokusu yaladı geçti burnumu. Peşinden de anason kokusu gene… Hızlı hızlı içtim sigarayı. İzmaritiyle yenisini yaktım.

Elimde bir tas suyla eğildim anneme. Omzuna dokundum. Gözlerini araladı ıslak ıslak. Epey sonra,

"Susadım Hasan," dedi, "geldin mi?"

Tutup yastığını dikleştirerek bakır tası dudağına dayadım. Bir yudum içti, başını geriye attı, eğilip bir daha içti.

"Ohh," diye içini çekti, "bu kadarı kâfi, sağ ol Hasan'ım," dedi.

Yastığı düzeltip yatırdım. Gözlerini tavana dikti yeniden. Neden sonra,

"Zerban'ın başında kim birine kötülük ettiyse iflah olmadı hiç," dedi.

Gözlerini yumdu sonra.

Ellerine çevirdim bakışlarımı, Zerban'a cuma geceleri mum dikmeye giderken elimi sımsıkı kavrayan ellerine…

Akşam karanlığı çökmeye yüz tutarken düşerdik yola. Oyalanırsak türbenin kararmış taşlarına diktiğimiz mumlar tutuşmayacak, ettiğimiz dualar kabul olmayacakmış gibi, koştururduk adeta.

Önce, tek tek okşardı taşları. Gözlerini sıkı sıkı kapar, başını, okşadığı taşlardan birine dayar, mırıl mırıl dua ederdi ardından. Epey sonra, mumlardan birini yakıp bana uzatırdı. Göletin kıyısına, irice bir kayaya otururduk zaman zaman. Gözlerini, elli adım ötedeki söğüde diker, uzun uzun susardı. Gözlerinden elmacık kemiklerine süzülen boncuk boncuk damlaları tülbendinin ucuyla siler,

"Hiçbiri iflah olmadı," derdi, "hepsini helak etti kurban olduğum."

Zerban'da yaşanmış gizemli hikâyeler anlatırdı her seferinde.

Sözgelimi, bir bahar günü, güneş henüz bir mızrak boyu yükselmişken; kasabaya, biri bodur bir çalı kadar kısa, diğeri kavak ağacı kadar uzun iki kara çingene çıkagelmiş. Ev ev dolaşıp bohçalarının düğümlerini açmışlar, rengârenk kumaşları kasabalı kadınların önlerine serivermişler. Konuk oldukları evlerdeki kadınların, gözlerini dalgalanıp duran allı morlu çaputlardan alamadıklarını gördükçe de, ağızlarından bal damlamaya başlarmış tabii. Hint kumaşlarından girerler, Çin ipeklerinden çıkarlarmış örneğin. Evlerden birinden çıkıp ötekine geçtiklerindeyse eski püskü bohçalarındaki çaputlar, dünyanın bir köşesinden başka bir köşesine uzanırmış üstelik.

Neyse, ikindiye doğru, iyiden iyiye hafifleyen bohçalarını sırtlarına yüklenip yola koyulmuş çingeneler. Gelgelelim, kasabanın girişindeki okuldan öteye gidememişler. Kuşağına sakladığı üç bileziğin yerinde olmadığını fark eden berberin karısı, kocasını da önüne katmış; koşmuşlar da kıskıvrak yakalamışlar ikisini. Çingeneler dakikalarca dil dökmüşler, yalvarmış yakarmışlar, yetmemiş, her şeyleri üzerine yeminler etmişler. Ne var ki inanmamış berberin karısı; kollarından tutarak Zerban'a götürmüşler ikisini de.

"Zerban'ın başında yemin edeceksiniz," demiş, "ancak öyle inanırım çalmadığınıza."

Gözyaşları içinde yemin etmişler çingeneler.

"Zerban üstüne yemin ederim ki," demiş uzun boylusu, "bir şey çalmadık."

"Hırsız değiliz biz," demiş kısa olanı, "ant olsun ki hırsız değiliz."

Dişlerini sıkmış berberin karısı, kaşlarını çatmış, avazı çıktığı kadar bağırmış da,

"Yalaaan, "demiş, "siz çaldınız, siiiz."

Çingenelere atılmış ardından. Bohçalarını ellerinden çekip yere savurmuş. Ters yüz etmiş, ancak birkaç parça kumaştan başka şey bulamamış içinde. Berberin karısı inanmamış yine de. Hırsını alamamış, vahşi bir hayvan gibi kısa olana saldırmış ilkin. Anadan doğma kalana dek üstünü başını parçalamış. Kaçmaya yeltenen öteki çingenenin kolundan tutan berber, karsının halinden korkuya kapılmış da,

"Yeter avrat," demiş, "yemin ettiler işte, günahtır, yeter."

Dinlememiş karısı. Öfkeyle, kocasının sıkı sıkı tuttuğu çingenenin üzerine yürümüş. Tam da entarisinin yakasına yapışacakmış ki, kocası dikelmiş karşısında. Kaşlarını çatmış, gözlerini kısıp,

"Yeter," demiş gene, "rahat bırak fukaraları."

Karısını omzundan tutup gölede dek çekiştirmiş sonra. Yü-

züne gözüne avuç avuç su çarpmış da sakinleşsin artık istemiş.

Berberin karısı çıldırmış hâlbuki. Çırpınıp durmuş kocasının kollarında dakikalarca. Kurtulmuş enikonu. Berberi itip doğrulmuş. Kuru bir ağaç gövdesiymişçesine kalakalmış bir zaman. Derken, bir kütük gibi yüz üstü suya düşmüş. Kocası cambul cumbul suya dalmış tabii. Koltuk altlarından tutup çıkarmış sudan bir çırpıda. Diz kapağını geçmeyecek suda, üstüne üstlük, oncacık sürede boğulacak değilmiş elbette; ama kıpırdamıyormuş berberin karısı. Berber, gövdesini kucaklamış hemen karısının, karnını kolları arasına sıkıştırıp kendine çekiştirmiş birkaç kez; ancak tek damla su çıkmamış ağzından. Nabzını dinlemiş peşinden, yaşıyormuş. Omzuna vurup eve götürmüş karısını, salondaki divana yatırmış.

O divanda, aylarca, yalnızca gözlerini oynatarak öylece yatmış berberin karısı.

Göğün delindiği, sel sularının kasabayı çamur deryasına çevirdiği bir gece yarısı da, canını Azrail'e teslim etmiş nihayet.

Cenazesini defnetmek içinse günlerce beklemeleri gerekmiş. Kasaba, kendi derdine düşmüş ne de olsa. Berber, cesedi kokmasın diye üzerine serdiği battaniyeyi günde dört kez suya daldırmış, battaniyenin altındaki buzlarıysa sekiz kez yenilemiş.

Sular çekildikten iki gün sonra, bir öğlen vakti, berberin karısını toprağa vermişler eni sonu.

Mezarlıktan dönüşte, gözyaşları içinde cenaze evinde toplanmış kasaba. Erkekler avluda, tahta bir sandalyede bir deri bir kemik kalmış berberi avutmaya çalışırlarken içeride ağıtlar yakılıyormuş. Berberle karısının biri yedi, diğeri on yaşındaki kızları, yakılan ağıtların yangınından kaçarcasına, ninelerinin kucağına sünmüşler.

Berberin karısının giysileriyle çingenelerden aldığı renkli kumaşlar salonun ortasına saçılmış, ağıtlar eşliğinde elden ele dolaşmış bir zaman. Derken, kızlardan büyüğü, ninesinin kucağında kıpırdamış da doğrulmuş, ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına geçmiş. İki eli arasında tuttuğu küçük bir sandığı getirip salonun ortasına bırakmış nice sonra. Doğrulmuş, ölgün adımlarla yürümüş, ninesinin dizinin dibine çökmüş yeniden. Bağırları yakan ağıtlar, şaak, diye kesilmiş o vakit. Onca yaşlı göz, ninesi bildiği limana sığınan kapkara, kocaman iki gözlü kızdan, halının üstüne konan sandığa dönmüş şaşkınlıkla. Ne var ki kıpırdayamamış hiçbiri. Gözünden tek damla akmadan en yanık ağıtları yakan Zeliha bile elini kolunu kıpırdatamaz olmuş.

Berberle karısının kocaman gözlü büyük kızı, yerinden doğrulmuş yeniden. Ağır ağır, az önce sandığı bıraktığı yere ilerlemiş. Meşe ağacından oyulmuş meşe işlemeli sandığı almış eline gene. Gözlerini, salondaki öteki gözlerde gezdirmiş bir süre. Kapağını açıp sandığı ters çevirmiş ardından. Babasının, duvağını kaldırırken annesine taktığı yüz görümlüğü gerdanlıkla üç bilezik, dökülüvermiş renkli kumaşların üstüne.

ÖLMEDİM, ÖLEMEDİM ÇOCUKTUM

Kenan DEMİR

Dar sokakları geçtim, mor sümbüllü çatıları
Ezdim teninde deniz kokan kum tanelerini
Sokak çocuklarının devrilen iplerinden atladım
Çırpınan renklerle boyadım asfaltı döven gölgeleri
Kıvrımlarından geçtim intiharına dolanmadan
Patika kıvraklığında ince uçurumlar çizen keten urganın
Tozu dumana katan fırlama coşkuların anlık kiracısı oldum
Atladım, oturdum, düştüm, kanadım
Ama ölmedim, ölemedim, çocuktum

Taze güldüm, gülüştüm, hayali bir uçaktan düşüştüm
Öldürmeyen düşüşlerden yaralı düşler ördüm
Takıldım ipsiz uçurtmaların sahipsiz divaneliğine
Direndiğim rüzgârlar haindi kırıldım, kanadım
Mavi bozkırlarda tavladım beyaz küheylanın şahlanan ruhunu
Tenimde söndürülmüş umutlar perisine ergen dilekler tuttum
Çıkınımda küflenen iyilikleri delişmen yıldızlarla üleştim
Yankılandığım yüzlerden kendi yüzsüzlüğüme göç ettim
Yine ölmedim, ölemedim, çocuktum

Sığındığım yaprak altı gölgeleri kalleşti, soğuktu
Üşüdüm kuş girmez ormanın devleşen karanlığında
Özgür martılara benzettim enginden geçen bulutu
Kemirilmiş umutların boşluğunda,
Kuma çekilmiş denizlerde kaldım
Telaşsız gün avareliğinde koşan kanlı bir ayaktım
Bir balığın gözünde çıkarılmamış elmas
Gözyaşının içinde unutulmuş yastım
İnadına ölmedim, ölemedim, çocuktum

WOPKO JENSMA

İlyas TUNÇ

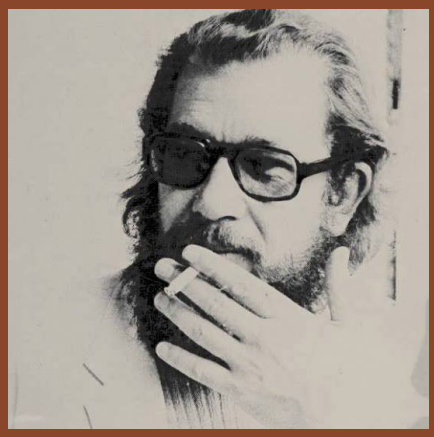

Güney Afrika şiirinin önemli temsilcilerinden şizofren şair; aynı zamanda grafik sanatçısı, soyut ressam, editör ve çevirmen Wopko Jensma, 26 Temmuz 1939'da Middelburg kentinde dünyaya geldi. Ancak Jensma, 1975'de yayımlanan *Spanner in the What?* Works adlı şiirinde, doğumunun dört farklı yerde gerçekleştiğini, Vendersdrop, Sophiatown, 6th District ve Welkom, dile getirecekti. Aynı şiirde ölüm yeri olarak da dört farklı yeri listelemişti Jensma; Costo do Sol, Kalahari, *otlaklar* ve *herhangi bir yer.* Jensma'nın bu yaklaşımının arka planında, beyaz bir Afrikaner olmasına rağmen, apartheid rejimi tarafından siyahlara uygulanan baskı ve zulme gösterdiği yoğun bir duyarlılık vardı. Nitekim siyah şairlerden Mafika Pascal Gwala, *"tanışmadan önce siyah bir şair sandığı Jensma'yla karşılaştığında ırkçı beyaz dünyanın onu mahvettiği; bu yüzden beyaz insan kimliğini bile reddettiği"* yorumunu yapmıştı. Bu anlamda Jensma, beyaz ya da siyah ayrımı yapılmaksızın, *"İlk Güney Afrikalı"* yurttaş olarak tanımlanacaktı. Evlilik Yasası'nı çiğnediği gerekçesiyle hapse girmemek için ailece Swaziland'dan Boswana'da taşındılar. Karısı Lydia ve üç çocuğu, birlikte yaşamayı isteseler de hastalığının şiddeti artması nedeniyle bir süre sonra ailesini terk etti Jensma. Ailesi Bostwana'dan Manzini'ye taşınacak, Jensma ise yaşamını Johannesburg kent merkezindeki Salvation Army Erkek Bakımevi'nde sürdürecekti. Tedavi amacıyla her hafta Johannesburg Genel Hastanesi'ne götürülen Jensma, 1993 yılında kaldığı bakımevinde bulunmamıştı. Johannesburg'un bütün bakımevleri, pansiyonları, hastaneleri aranmış, gidebileceği her bir mekân didik didik edilmiş yine de izine rastlanmamıştı. Şiirindeki kehaneti gerçekleştirmişti Jensma; ihtimal ki *"herhangi bir yerdeydi."* Onun şiiri, siyah halkın saf ama protest çığlığını yansıtan *afrocentric* bir şiirdi. "*Sözcükleri bir jazz enstrümanının ritimleri gibi düşündüğünü"* söyleyen Jensma, beat kuşağı şairlerine de yakın bir ilgi duyuyordu.
Şiir Kitapları: *Sing for our Execution* (1973), *Where White is the Colour / Where Black is the Number* (1974) ve *I Must Show you my Clippings* (1977).

İşleri Köstelemek

26 temmuz 1939'da ventersdorp'ta doğdum
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 temmuz 1939'da sophiatown'da doğdum
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 temmuz 1939'da altıncı bölgede doğdum
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 temmuz 1939'da welkom'da doğdum
kendimi herhangi bir yerde buldum

şimdi çalışmaya başladı kafam
diğer insanlar da benim
gibiymiş meğer: kulakları gözleri
saçları bacakları kolları vb. . . (Kontrol ettim)
aynı prangayı paylaşıyoruz hepimiz:
beden akıl duygu koku görme vb. . .

bugünün tarihi 5 Nisan 1975
23 dağ caddesi derdepoort'ta yaşıyorum
telefon numaram: 821-646, posta kutum 26285
kendimi yine herhangi bir yerde buluyorum

daktilom ve kağıdım var
sanatçı olduğumu ıspatlayacak araçlarım var
kitaplarım var, giyecek kıyafetlerim var
bedenim; parmak izinden kimliğim
bu ülke benim değil, arabam yok
fazla param veya değerli eşyalarım yok

Üç çocuk getirdim dünyaya
(bildiğim kadarıyla)
özel hayatı kamusal hayata tercih ederim
(söylememe izin verildiğini hissediyorum)
şizofreni hastasıyım
(öyle söylüyorlar)
akciğer kanserinden ölebilirim
(reklamları doğru okuduysam eğer)
altmış yaşına kadar yaşamayı umuyorum
bir kanıt bırakmayı umuyorum
bu dünyada yaşadığıma dair
halimi bildiğime dair
bir şey yarattığıma dair
kendi işimin dışında
hayatımın dışında
yaşadığım hayatımın
insan olarak
canlı
ben

26 temmuz 1999'da costa do sol'da öldüm
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 Temmuz 1999'da otlaklarda öldüm
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 temmuz 1999'da kgalagadi'de öldüm
kendimi herhangi bir yerde buldum

26 temmuz 1999'da tartışırken öldüm
kendimi herhangi bir yerde buldum

Wopko Jensma
Çev. İlyas Tunç

Ümit TURUNÇOĞLU İLE SÖYLEŞİ

Havva YILMAZ

Kitap Dünyası'nı biraz anlatır mısınız? Nasıl başladınız?

Kitap Dünyası, Kartal merkezli 2009 yılından beri hizmet vermekte olan bir kitap ve eğitim merkezidir.

"Kitap Dünyası Bir Kitabevinden Daha Fazlasıdır!" sloganıyla yola çıkan firmamız bu sürede yüzlerce öğrenciye burs ve ücretsiz rehberlik hizmeti vermektedir. Kitabevimiz ücretsiz danışmanlık hizmetleri ile de sınava hazırlanan öğrencilere bu süreçte yardımcı olmaktadır.

Bağımsız bir kitabevi olarak ayakta durmanın zorlukları ve güzellikleri nelerdir?

Bağımsız bir kitabevi olarak ayakta durmanın zorlukları internet ortamı fiyat güvensizliği ve haksız rekabet, korsanla mücadele diyebiliriz. Gün içerisinde birçok yaş grubundan müşterimizin olması ve onlarla kurduğumuz iletişim bu işin güzelliği olarak tarif edilebilir. Küçük bir çocuğun mutluluğu, sınava hazırlanan öğrencilerin başarısını görmek bizleri işimize daha çok bağlayan kriterler arasında yer alıyor.

Gün içinde birçok okurla muhatap oluyorsunuz. Sıkı bir edebiyat okuru, popüler kültür okurları, best-seller takipçileri, kuramsal okumalar yapanlar, direkt bir kitap için gelenler... Ama bazen de bir okur gelir sizden öneri ister. Bu şimdi olsa hangi kitapları önerirdiniz?

Türk Edebiyatından; Aylak Adam – Yusuf Atılgan, Bir Düğün Gecesi – Adalet Ağaoğlu, Yorgun Savaşçı – Kemal Tahir, Tutunamayanlar – Oğuz Atay, Huzur – Ahmet Hamdi Tanpınar, Kürk Mantolu Madonna – Sabahattin Ali gibi ön plana çıkan kitaplar öneririz.

Dünya Edebiyatından; Bülbülü Öldürmek – Harper Lee, Fareler ve İnsanlar – John Steinbeck, Dönüşüm – Franz Kafka, Fahrenheit 451 - Ray Bradbury, Martı - Jonathan Livingston okunması gereken kitaplar arasında yer alıyor.

Bu tarz kitapların okura fayda sağlayacağını düşündüğümüz gibi aynı zamanda kendilerini geliştireceğinden de emin olabiliyoruz.

Okurla iletişim kurduğumuz zaman önerdiğimiz kitaplardan yola çıkarak aynı zamanda hangi kitabı aradığını, hangi kategoriyi sevdiğini de anlamak mümkün. Bu nedenle müşterilerimizi memnun etmek bizleri de mutlu ediyor.

İyi bir kitapçının aynı zamanda iyi bir okur olduğunu düşünüyoruz. Siz kimleri okursunuz?

Kitap Dünyası çalışanları olarak; Yaşar Kemal, Jean-Christophe Grange, Jose Saramago, J. K. Rowling, Victor Hugo, Prf. Dr. Necdet Neydim gibi yazarları okuyoruz. Her okurun sevdiği kategori farklı olduğu gibi çalışanlarımızın sevdiği kitaplar farklılık gösteriyor. Kimisi klasik okumayı severken kimisi polisiye, fantastik ve bilim kurgu okuyor.

Kitabevleri şehrin ruhunu oluşturan mekânlardandır. İçerisi huzur verir, sakinleştiricidir. Şehirlerine çok şey katarlar. Sizin kitap temini haricinde de etkinlikleriniz var. Bize onlardan bahseder misiniz?

Mağazamızda zaman aralıkları ile yazar etkinlikleri ve yazar eşliğinde çocuk etkinlikleri yapmaktayız. Ancak gündemde olan Covid-19 nedeni ile bu etkinliğimize ara vermiş bulunuyoruz.

Bunun haricinde mağaza dışında Fidan Dikme, Kitap Fuarları Gezileri, Doğayı Koruma – Temizleme, Yazar ve Çocuk etkinliği, Ücretsiz Danışmanlık Hizmetleri gibi sosyal etkinliklerimiz bulunuyor. Aynı zamanda sosyal medya aracılığı ile müşterilerimize ulaşıyoruz.

Bize kitabevinizle ilgili unutmadığınız, umudunuzu çoğaltan bir anınızı paylaşır mısınız?

Birkaç yıl önce durumu olmayan bir öğrencimiz sınava hazırlanıyordu ve aynı zamanda bizler de onu destekliyorduk. Öğrencimiz sınava girdiği sene sıralamasının 157 olduğunu ve Cerrahpaşa İngilizce Tıp Fakültesini kazandığı haberini bizlere koşarak söyledi. O anki yaşanılan duygu ve his tarif edilemez. Bu nedenle umudumuz bir kez daha çoğaldı.

Bu işi yapmak isteyenlere tavsiyeleriniz var mı?

Konfüçyüs'ün bir sözü vardır, Mağaza Müdürümüz Zafer Keleş de sık sık tekrarlar: *Sevdiğin işi meslek edinirsen, hayatında bir gün dahi çalışmış olmazsın.* Bu söze bağlı kalarak bu işi yapmak isteyenler kesinlikle başarılı olabilir.

KAR KORSANLARI: 12 EYLÜL'DEN BİR KARS ANLATISI

Barış YILDIRIM

Öyle güzel ki ölürüm artık
Beyaz uykusuz uzakta
Kars çocukların da Kars'ı
Ölüleri yağan karda
Donmuş gözlerimin arası

Cemal Süreya

Faruk Hacıhafızoğlu'nun ilk uzun metrajlı filmi olan 2015 yapımı Kar Korsanları, arka planında 12 Eylül darbesinin olduğu bir dönemde Karslı çocukların kömür bulma mücadelesini anlatıyor. Çok yönlü bir anlatımla izleyicinin karşısına çıkan film pek çok noktayı iç içe serimleme konusundaki başarısıyla dikkat çekiyor. Şiirsel bir sinema üslubu tutturmayı başaran film aldığı ödüllerle de dikkat çekiyor.

Filmin açılış sahnesinde, babası Almanya'da çalışan ve televizyona meraklı, en büyük hayali bir çift paten olan Serhat (Taha Tegin Özdemir) arkadaşlarına izlediği bir filmi anlatır. Arkadaşları Serhat'ın anlattıklarına inanmasalar da bu sahneyle çocukların televizyon ve sinemayla olan

Yönetmen: Faruk Hacıhafızoğlu

güçlü bağlarını görürüz.

Film boyunca çocukların hikâyelerine tanıklık ederiz. Yarıyıl tatili gelmiştir ve çocuklar karne alacaklardır. Karnesinin iyi olması durumunda dedesi Serhat'a paten alma sözü vermiştir. Serhat dersleri iyi olursa alınacak patenin düşlerini kurmaktadır ancak dersleri o kadar da iyi değildir. Bu nedenle karne notlarıyla oynar ve dedesine oynadığı karneden aldığı notları okur, bacağından rahatsız olan dedesi iyileştiğinde ona paten yaptırmaya söz verir.

Çocukların karne alma anlatısının filmde boş yere anlatılan bir şey olmadığını belirtmekte fayda var. Böylece yönetmen bize 12 Eylül döneminde okulların öğrencileri disipline etme ve tek tipleştirmede nasıl bir rol oynadıklarını gösterir. Okulun önünde sıraya giren öğrencilerden saçları uzun olanların saçları makasla "tren yolu" haline getirilir. Serhat'ın yakın arkadaşı Gürbüz Güven (Yakup Özgür Kurtaal) saçları kesildiği için derse geç gelirken Serhat da kömür dağıtım merkezine gittiği için okula gecikmiştir. Öğretmen ceza olarak ikisine de İstiklal Marşı'nın üçüncü kıtasını ezbere okumalarını söyler. Her ikisi de İstiklal Marşı'nı ezbere okumakta zorlanınca öğretmen başarılı kız öğrencilerden birisine okutur ve arka sıralardan iri kıyım bir öğrenciden Serhat'la Gürbüz'ü tokatlamasını ister. Öğrenci gelir ve iki öğrenciyi oldukça sert şekilde tokatlar.

Buraya kadarki anlatı okulların nasıl bir disiplin aracı olduğuna ilişkindir. Öğretmen darbenin gelecek nesilleri korumak için yapıldığını söyler. Burada okulların tek tipleştirme politikasını nasıl uyguladığını görürüz. Karneler dağıtılırken arka sırdan bir çocuk İbrahim'in (Ömer Uluç) karnesini elinden alır, İbrahim de Kürtçe küfür eder. Bunun üzerine öğretmen İbrahim'i tahtaya kaldırır ve öğrencilerine "Kaç kere söyledim size Azeri, Terekeme, Kürt yok herkes Türk. Türk olduğunu bilecek ve ona göre davranacak," dedikten sonra İbrahim'in ağzına cetvelle vurur.

Bu tek tipleştirme politikası sadece okulun resmî işlevi olmakla kalmaz. Okuldaki başarılı ve "Türk" öğrenciler de bu tek tipleştirmenin bir ayağı olarak işlev görür. Ağır bir aksanı olan Gürbüz hoşlandığı kızı Kars kalesine konuşmaya davet ettiğinde kızdan şu yanıtı alır: "Sen önce Türkçe konuşmasını öğren".

Karnelerin dağıtılmasıyla okul dönemi sona erer. Artık Karslı çocuklar tatilde ve şehirle baş başadırlar. Karnelerindeki notları yükselterek ailelerine götürürler. Bundan sonra sokaklar onlarındır. Tatilde çocukların iki uğraşı vardır. Birincisi kızak kaymak, futbol oynamak gibi oyunlardır. Burada çocukların tatilin tadını çıkardığını görürüz. Ancak çocukların bir uğraşları daha vardır, o da kömür bulmak.

Kömür bulmak aslında tüm şehrin meselesidir. Karslılar kömür dağıtım merkezinde her gün kuyruklar oluşturarak kömür almaya çalışırlar. Ancak dağıtım merkezindeki çalışan memurun dediği gibi öncelik devlette sonra ise vatandaştadır. Dolayısıyla Kars kömürsüzdür, kömür olan tek yer kışla ve emniyet gibi devlet binalarıdır. Çocuklarsa "fırın artığı" dedikleri kullanılmış ama tam yanmamış kömür parçalarını toplayarak evlerine götürürler.

Film, arka planında bir darbe filmi olarak nitelendirilebilir. Film boyunca halk arasındaki konuşmalar, arka planda çalışan radyo ve televizyondan gelen haber bültenlerinin sesi bize neler yaşandığını anlatmaktadır. Cunta üniversite yönetimlerine el koymuştur, Amerika darbeden memnundur, özelleştirmeler gerçekleşecektir vs. Kahvede de benzer minvalde konuşmalar gerçekleşir. Kahveci konuştuğu arkadaşlarına "Kars Kalesi'ne kızıl bayrak çekersen olacağı budur," der. Sokağa çıkma yasakları uzatılır, muhalif sanatçıların vatandaşlıktan çıkarılacağı radyodaki haber bültenlerinde duyurulur. Böylece filmin geçtiği zamanın ruhu izleyiciye aktarılmış olur.

"Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk, hiç bir yere gitmiyor."
Edip Cansever

Filmde çocukların hayatlarına temas eden iki karakter vardır. Bunlardan birincisi Vedat abi dedikleri karakterdir. Vedat abi, hikâyesi filmde uzun uzadıya anlatılmasa da devrimci bir gençtir ve çocuklara okumaları için kitap vermekte, onlarla birlikte televizyon seyretmektedir. Çocukların "gammaz Tuğrul" dedikleri bir itirafçının teşhis etmesi üzerine o da gözaltına alınır. Gözaltına alınmadan önce kitaplarını sobada yaktığına tanık oluruz. Gammaz Tuğrul ise başına gazete kâğıtlarından yapılmış bir kese takmış, onu gezdiren polis otosunun içinde devrimcilerin yakalanmasına yardım etmektedir.

Çocukların hayatına temas eden ikinci karakter ise "köyün delisi" diyebileceğimiz Durdağı karakteridir. Durdağı, nedeni bilinmese de, bir tür derviş karakteri çizmektedir. Sürekli kitap okumaktadır ve bir inşaatta kalmaktadır. Filmin sonunda çocuklar kömür toplamak üzere tren istasyonuna gittiğinde bekçiyi şaşırtmak için Durdağı da orada olacaktır.

Çocukların tatil boyunca yaptıkları tek iş oyun oynamak

değildir. Onlar aynı zamanda yaşadıkları bölgenin kömür sorununu da çözmeye çalışırlar. Bunun için önce fırın artığı dedikleri yanmamış kömür parçalarını toplarlar. Bu bir nevi korsanlıktır. Burada bir grupla karşılaşır ve onlarla kavga ederler. Kısa süre sonra kömür kazanları değişir. Yeni kazanlar eskisine nazaran daha az artık bıraktığından kömür bulmak için başka yollara başvururlar. Kara saplanan bir at arabasını kurtarmak için taşıdığı kömürün bir kısmını dökerler. Yine aynı şekilde bir kamyonun kömürlerini de boşaltırlar. Bunun üzerine polis tarafından gözaltına alınır ve karakola götürülürler. Burada onları bekleyen şey dayak ve ceza olarak da kömür taşımaktır. Polis ayrıca çocukların kızaklarını da kazana atar ve yakar. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki Serhat'ın paten hevesi de kursağında kalmış çünkü patenleri yapacak olan yaşlı Tosun Usta hastalanmış ve hastaneye kaldırılmıştır.

Artık kömürsüz ve kızaksız kalmış çocuklar kendileri için yeni bir uğraş peşindeyken okullarının bacasının tüttüğünü görürler. Böylece okulun açıldığını ve orada kömür olduğunu düşünerek doğruca okul binasına giderler. Ancak okul binası bir sorgulama merkezine çevrilmiştir ve yaklaştıklarında işkence sesleri duyarlar. Bir polisin onları görmesi üzerine oradan uzaklaşırlar.

Artık finale yaklaşmış durumdayız. Buraya kadar özetlersek bütün işleri güçleri oyun olan çocukların kömürsüz kalmış bir şehri "korsanlık" yaparak kömürle buluşturma çabaları oyunla gerçeğin iç içe geçtiği bir anlatı söz konusudur. Çocuklar oyun oynamakta, çalmakta, sınırları zorlamaktadır ve bunun sonucunda karşı karşıya kaldıkları şey şiddettir. Bu şiddet okulda saçlarının kazıtılması, anadillerini konuşamamaları vb. şeylerle görünürken okul dışında "korsan" pratikleri karşısında maruz kaldıkları devlet şiddetidir.

Ama çocuklar vazgeçmezler. Serhat arkadaşlarına gelip, "Kömür madeni buldum," der, gösterdiği yer kömürle dolu tren vagonlarının olduğu bir tren garıdır. Orada vagonların üzerine çıkarlar ve bekçi gelen sesler üzerine çocukların olduğu yere gelir. Orada Durdağı'yı görür ve sesi onun yaptığını düşünerek geri döner. Bu esnada kömür yüklü bir vagonu trenden ayıran üç kafadar vagonla birlikte yer alırlar. Arkalarından silah sesleri duyulsa da vagon yoluna devam eder. Rampaya gelince çocuklar vagondan atlar ve kömür dolu vagon yoluna devam eder…

Kar Korsanları'nın aldığı ödül ve dereceler

- 65. BERLIN INT FF GENERATION, ALMANYA, Şubat 2015
  KRİSTAL AYI ADAYI
- 33.FAJR ULULUSLARARASI FF, IRAN, Mayıs 2015
  EN İYİ YÖNETMEN
- 3.ROTTERDAM KIRMIZI LALE FF, HOLLANDA, Mayıs 2015
  EN İYİ FILM
- 22.ALTIN KOZA FF, ADANA, Eylül 2015
  YILMAZ GÜNEY ÖDÜLÜ,
  EN İYİ GÖRÜNTÜ
- 6.MALATYA ULUSLARARASI FF, MALATYA, Kasım 2015
  EN İYİ FİLM
- 1.EDIRNE ULUSLARARASI FF, EDİRNE, Kasım 2015
  EN İYİ FİLM
- 15. FILEM'ON INT ÇOCUK FILM FESTIVAL, BELÇİKA, Kasım 2015
  ÖZEL MANSİYON
- 26.SINGAPOUR INT FF, SINGAPOUR, Aralık 2015
  EN İYİ PERFORMANS
- 46.INT FILMWOCHENENDE WURZBURG, ALMANYA, Nisan 2016
  2.EN İYİ FILM

BİRİMİZ YANLIŞ HATIRLIYOR

Merve KOÇAK KURT

"Gülün kalbi yoktur
Sevmesi eski bir hikâyeden ezber"
Ruhi Konak

Bildiği bütün ezberleri silmeye çalışıyor. Altını üstüne getiriyor bilincinin. Hatırlamaya dair ne varsa, büyük bir imtihana dönüşmek üzere. Bellek yitiminden korkmuyor artık. Annesi, teyzesi ve diğer teyzesi de geçmişi unutmuştu. Sülalesinin kadınlarına, geçmişten kaçmaktan başka bir yol yoktu belki de. Ne bir anısı kalmıştı yaşanmışlıkların, ne bir izi. Yıllar içinde, doğup büyüdüğü şehrin uzağına düşmüş; köksüz bir nilüfere benzemeye başlamıştı.

Yanında taşıyabildiği, biraz anı var yine de; bir küçük kilim deseni, birkaç boncuk oyası, birkaç parça kanaviçe. Yıllar, kumaşların izini bile siliyor belleğinden. Oysa kumaşlara dokunarak hatırlardı hep. Çocukluğunu, ilk gençliğini… Geçmiş, o ceviz sandığın içindeki naftalin kokusu değil artık. Düzenli verilen ilaçlar, rutin kontroller, günlük yürüyüşler epeyce geniş bir âna yayılıyor; bütün bir ömrünü burada, bu şekilde geçirdiğini hissettiriyor bazen.

Yıllar, aradan geçen onca günün var'lığına rağmen, hep aynı bahar günü imiş gibi dipdiri duruyor belleğinde. Pencereden bakarken, ona doğru gelen bir adam görüyor. "Ziyaretçiniz var!" cümlesini duymayı ne çok istiyor. Adı "huzur-evi" yaşadığı yerin. Ömrünün son demlerinde… Başka bir şehirde, başka bir yerde olmayı düşlüyor.

"Begonvil boy vermiştir şimdi/ Yasemen basmıştır Bodrum'u/ Kokusu geldi rüzgârın/ Bi kelebek öptü boynumu" diyen o Sezen şarkısını duyuyor. Eşlik ediyor ona yine; *"Bu kadarına razıysan, yaşa gitsin"* diyor birlikte. Şarkılara gömülüyor; sesler arasında yitiriyor isimleri. Kelimeler, küllere karışıyor; köpükler, denizlere… Gözlerden azade, bir başına, yaşayıp gitmek istiyor, öylesine.

Geçirdiği deniz dolu günlerin özlemiyle susuyor, susuyor, susuyor. İçindeki denizin imgeleri ço-

ğalıyor. İçinde; yüzüyor. İçinde. Yüzüyor. Kelimeleri maviye bulanıyor. Bir ırmak gibi taşarak, kabararak... Denize karışıyor sularıyla. Uçuşuyor. Rüyada etekleri... Rüzgâr, onun kıyısında bekliyor. O, denizin içinde. Gördüğünü, gerçekten oldu sanıyor. Oysa rüya. Nasıl bir mavi ki bu; derinlik sarhoşluğu gibi; kuşatıyor onu, sarıyor.

Her şey birbirinden hızla kopup uzaklaşıyor ve geçmiş/ şimdi/ gelecek tek bir an'ın kare'sine sığıyor yüzünde: Saçları uzun ince bir rüzgârda dağılıyorken İstanbul'da, Çengelköy'deki o terasta, bir kahve içimi muhabbetle, "Hiç" olmak isteyen Hattat'ıyla buluşmayı özlediğini hissediyor Kadın. Oysa dostu gideli çok olmuş. Zihninde birkaç cümle canlanıyor, ondan yadigâr. "Her aşk bir vedayı hak eder." demişti, "Keşke rûberû konuşsanız…"

Üzerinde bir kırıklık var. Alışkanlıklarından mülhem, yine aynı saatlerde güne başlasa da, artık eskisi kadar enerjik değil. Yavaşlığı doğal olsa dert etmeyecek, ancak baş etmeye çalıştığı sağlık sorunlarıyla ilgili… Ne zaman nerede vuracağı belli olmuyor atakların. Yaşama karışmaya çekinmesi bu yüzden biraz da.

Yaş aldıkça yaşamaktan uzaklaştı. Oysa görecek daha çok gün, yaşayacak daha çok şey olmalıydı. Birdenbire tıkanıyor. Elini kalbinin üstüne koyuyor. Yürürken, soluklanmaya çalışıyor. Yanındaki, durumunu fark ediyor. "Hadi, biraz dinlenelim şurada." diyor. Masaya oturuyorlar. Alınan kitaplara göz atıyorlar önce. "Acının Antropolojisi"nden dem vuruyorlar, bir de "Bellek Metaforları"ndan. İyi geliyor çay, yorgunluklarına. Sağ tarafa dönmüş yüzünü. "Hayırdır, daldın!" diye soruyor arkadaşı. "Birine benzettim." diyor. Benzettiği kişinin orada olmadığını, olamayacağını bile bile… Yine de zihni, bir eksikliği tamamlamaya çalışıyor. "İnsan insana benzer." diyor arkadaşı.

-Kafeteryada oturuyorduk arkadaşla. İzlendiğimi hissettim uzaktan. Döndüm baktım sağa. Size çok benzeyen bir adam vardı. Siz sandım. Benim ona baktığımı görünce dönüp kitaplara yöneldi. Orada oyalandı. Bilerek yüzünüzü çevirdiğinizi düşündüm. O yüzden de –karşılaşırsak zor durumda kalmayın diye- oraya gitmedim uzun süre. Bazen gerçek ile kurgu karışıyor işte… Benim Adım Kırmızıyı'yı okuyun ilk fırsatta. Seversiniz. O fotoğraf ise, kitapla ilgili çektiğim tek kareydi. Doğaçlama yollandı yani. "Yaraya merhem sürmek" için, "öğle vakti" tercihim olmaz ama pek.

-Niye?

-"Karanlık" iyidir… Bir de "Üşüyorum" alıntısı vardı yollayacağım. Ama gülersiniz diye yollamadım onu.

-Neyse… Son cümleleriniz aklıma geldi. Orada kalsın.

-Kalsın. Bence de…

-"Bir daha…" ile başlayan.

-Hiç unutamayacağınız o birkaç cümle... Kırmak için söylenmemişti. Kelimelerinizin geride bıraktığı yıkımı görmenizi istemediğim için, bir daha muhatap olmak/ karşılaşmak istemiyorum sizinle demiştim. Bilin/sin istedim.

- Ne diyeyim…

-Diyecek bir şey yok.

-Allah hepimize merhamet etsin. İnsan, kendini yeniden/ başka türlü inşa edecektir.

-Ediyorum. "Yıkıp yıkıp yeniden inşa ederiz yüreklerimizi." demiştim daha yirmi yaşındayken.

-İşiniz kolay olsun, iyilik sizi bulsun. Sır ve kaderdir bazı şeyler…

-Öyle. Daha önce de dediğim gibi; "Güzeldi. Geldi. Geçti."

- Eyvallah...

Zihninden geçenler öylesine dağınık ki... Sonradan, yazdığına bakıyor, olmamış: (Bazen dağılırsın. Çünkü geçip gidenin o olduğundan emin olamazsın asla. Bakarsın, net göremezsin, benzetirsin, "benzettim" dersin, "zihnim bana oyun oynuyor" ya da. İçindeki ses öyle dememiştir; oradadır o, seni izlemiştir, görmüştür. Ama sorunun cevabı sende değil, ondadır.)

Masada oturan diğer kadın da geçmişe *dalıyor*. Denizin kıyısında. Sadece seyrediyor ilkin. Efil efil esen o rüzgâra bırakıyor sonra kendini. Saçları kısa, hatta kıpkısa. Kıvrılmış, uçuşuyor uçları. Ceplerine gizlenmiş, elleri... Masum bir duygu gelip buluyor onu. Yanağına düşen, aşağı yol alan yaşları siliyor elinin tersiyle. Kimseler acısını görmemeli. Bu yolculuğa çıkma sebebi baştan belli: dostuna yardım etmek, onun yanında olmak.

Kilometrelerce yürüyüp de nefessiz kaldıklarında bir kafeteryaya sığınmışlar. Yağmur çok. Sular sele dönüşmüş. Bekledikleri biri var. Kendisi yan masada oturacak. Dostunun yapacağı görüşmeye dâhil olmayacak. Sadece, yanında bulunmak istemişti. Bir zaman dilimini paylaşacaklar. Şimdi hatırlamaya çalıştığı, o an işte.

Karşısındaki adamın gözleri maviye çalıyor. İçinde denizin dinginliği saklı sanki. Dostunun gözleri kahve renginde. Kalbinden bakışlarına gelen, bir ışıltı büyüyor gözlerinde. Vurucu. Çarpıcı. Bir veda konuşması yapılacak. "Her aşk bir vedayı hak eder oysa." demişti dostuna.

(Zaman bazen duruyor gibi. Onları dinlerken, aslında durup baktığım, kaçtığım, saklandığım hep aynı şeymiş; görüyorum. Bir acıya şahitlik etmek zormuş. Kalpten kalbe yol yokmuş bazen. Külkedileri masallarda olurmuş sadece. Kırmızı başlıklı kızlar da kurtlarla dans edermiş.)

Kahveler içiliyor. Kalkılıyor. Belleğinde donup kalan zaman dilimi sadece bu kadar. Sonrasına dair hatırladığı tek şey, arkadaşının yaşadığı *yıkım*. Yanaklarından aşağıya süzülen ağıt. Parmak uçlarında biriken dua. Her şey birbirine karışmaya başlıyor gözlüğünün camında. Kulağına çalınan kırık dökük bir söz kalmış ancak geriye. "Herkes kendi yoluna…" Hatırlamaya çalıştığı şeyleri bütün ayrıntılarıyla hatırlıyor. O güne gidiyor yine.

Konuşmaların hüznüne dayanamıyor. Kafeden dışarı atıyor kendini. Dostunu bekliyor. Caminin avlusunda, bir kenarda durmuş, önce gökyüzüne sonra meydandaki çeşmeye bakıyor. İnsan yığınlarından bir insan olduğunu görüyor. Bir kez daha… Bakışlarıyla göğün yüzüne nazar ediyor. Kırıklığı her hâlinden belli. Kadınlığı siyah montunun içinde saklı. Yüzü, kireç badanalı duvarlara benziyor. Arkadaşı değil de sanki kendisi; terk edilen, kandırılan.

Başından beri *anlatıcı* olarak değil de, *okur* olarak dâhil edildiği bir hikâyede bulunuyor gibi. "Biri/miz yanlış hatırlıyor." diyor. O günü, o gün orada bulunuş sebebini, o gün orada neler konuşulduğunu… Yaşayan mı yazan mı yanlış hatırlıyor, bilemiyor. Eksiklikleri gidermeye çalışıyor zihni, boşlukları tamamlıyor. Uykuda bile huzursuz oluşu bu yüzden.

Tam da yüreği tutmuşken uyanıyor uykusundan. Rüyasının ortasında, yarım kalmışlığıyla, duruyor öylece. Bir gece yarısı çoğalan imgeleri düşünüyor. Anımsarken de -bir şeyleri- yeniden inşa ediyor: olayları, mekânları, kişileri, sesleri, kelimeleri... Olan'ı olduğu şekilde değil, olmasını istediği şekilde hatırlıyor o yüzden. Anlıyor ki, zihni bir kuyudan fazlası...

Yıllar, aradan geçen onca günün var'lığına rağmen, hep aynı bahar günü imiş gibi dipdiri duruyor belleğinde. Bildiği bütün ezberleri silmeye çalışıyor. Altını üstüne getiriyor bilincinin. Yazdığının rüyasını görüyor. Rüyasını gördüğünü yazıyor.

İçinde bir ayin kalabalığı, çoğaldıkça çoğalıyor.

BİRİ AYIRMALI BENİ BU YIRTILMIŞ UĞULTUDAN

Bekir DADIR

dünyayı evim sanmıştım
odam kursağımda

eşiklerde biriken hayallerden çarşaflar arasında
[susulan yanılgılara
çatılar arası acıyı bölüştüren elin diğerinden üstün görüldüğü
çağlar vakitler ve yine
alnımızda atını süren bir vazgeçişten koparmıştım sevinçleri

nereden bilirdim
sesini avlularda açtıran oyuklu gülümsemelerin
ağzımda acılı cumartesiye denk geleceğini aceleyle
gün boyu durmadan çalışırdım eflatun renginde
[bir gecenin ödevine
durmadan çalışırdım bir renge eflatun için
bir renge çalışırken ihanet ederdi parmaklarım
bir de sonra madem bana yaşamak
bana urgan bana kesi bana alamet susmak ilmi bana

ayetlerden düşen günaşırı okşamaları yakıştırmaya
[sürülürdüm
bozuk paraların simsiyah utançların
bir bankta oturmanın izini sürerdim
gecelerin kıyısına diz çökmüş değildim
çocukların dudaklarında bir kırmızı allah renginde
önümde eğildiğim rahle değildim
artık biri ayırmalı beni bu
yırtılmış uğultudan artık biri ayırmalı beni

nereden bilirdim
kursağımda gitgide çoğalan
kalabalık olan düğümün
boynuma dolanarak
odama yakışacağını

DEDEMİN AĞACI

Ahmet KARACAN

Kış yağmuru okulun bodrum katının tavanına bitişik ahşap penceresine; misafirliği benimsenmiş bir dostun kapıyı çalması gibi içten ve hafif vuruyor. Yağmur damlalarının telaşlı sesi Kamil efendinin kulaklarında sonlanıyor. O ise tuturuk balyalarını derslik sayısınca hazırlamış, gaz yağına buladığı çaputları ipince yırtmış az sonra sınıfları dolaşarak sobaları yakacak.

Başefendinin tok sesi yankılanıyor. Koridorları geçip odunluğa kadar ulaşıyor.

"Kamil efendiii! Kamil efendi!.."

Kamil efendi anlıyor okul müdürünün gırtlağını yırtarcasına ilk çayını istediğini…

"Getiriyorum efendim. Birazdan getiriyorum. Ellerim kirli…"

Dışı mavi içi beyaz çinko çaydanlıkta kaynayan çayın buharı, Kamil efendinin gazyağlı, odun ve çaput lekeli elleri, penceredeki yağmur damlalarının aceleci kapı tıklatmaları arasında ses tekrarlanıyor.

"Kamil Efendiii!"

"Geliyorum başefendim!"

Cemal Hoca okul müdürü, dedemin lafzında başefendi. Çünkü dedem hizmetli, o da Cemal Hocanın söyleminde Kamil efendi. Efendi ile başefendi arasında koca bir devlet hiyerarşisi var.

Dedem elinde çay müdür odasının kapısını tıklatıyor. Başefendi sabah gerginliğinin kastığı se-

siyle:

”Geeellllll!” diye bağırıyor. Kamil Efendi mahcup, mütebessim, hafif öne eğik… Uzatıyor çayı, afiyet olsun diyerek iyi dilek ve temennisini de ihmal etmeden çıkacak oluyor.

Cemal Hoca, “Kamil Efendi!” diye seslenince yeniden dönüyor buyurun efendim:

“Kamil Efendi bahçenin girişindeki çelimsiz, kaknem ağacı biliyorsun. Yine de birazdan gelip sana göstereceğim. Dikeli neredeyse dört beş yıl olmasına rağmen ne yaptıysak gelişmedi. Verdiğimiz emeği başka bir canlıya verseydik haşin bir gelişme gösterir gümrahlaşır adeta yorgunluğumuzu alırdı. Bu Mahlep ağacı keçi gibi inatçı; yediğini içtiğini inkâr eder durur, kurudu kuruyacak.”

“Haklısınız efendim. Her gün su veriyorum. Geçen gün çatıdan biraz güvercin gübresi süpürmüştüm. Köküne serptim. Sıska kaldı biraz ama belli de olmaz bakarsınız gelişir. Biraz daha sabretsek?”

“O ağaç adam olmaz. İşlerini kolaylayınca ardiyedeki baltayı bul, kökünden kes gitsin. Gerekirse yerine yeni bir fidan dikeriz. Böyle kırk yıl da geçse solup sonunda kuruyup gidecek.”

“Olur efendim,” diyor dedem devam ediyor:

“Çocuklar da rahat vermiyorlar efendim. Her gün ya oynadıkları topla ya da birbirlerini kovalarken tutup eğip büküyorlar. Azıcık serpilse bir darbeye maruz kalıp gelişmiyor, zaten güçsüz, dayanıksız...”

“Sen bugünden tezi yok kes o ağacı, diyor Cemal Hoca, baltayla birlikte bir de budama makası al, kökünü çıkardıktan sonra etrafındaki ince yan kökleri de temizlersin.”

Ağaç kesme işi pek kafasına yatmamış olsa da “Tamam efendim diyor” dedem. “Merak etmeyin. İlgileneceğim.”

Dedem başefendiyi oyalayadursun, onların okulda ilk göreve başlamalarından yaklaşık elli yıl sonra dedemin okulunda öğretmen olarak göreve başlıyorum. Okul binamız üçüncü nesil artık, ikincisini de anımsıyorum. İkincisi benim öğrenciliğime denk gelir. Okulla tanışıklığım kadimdir. Okul benim için sadece okul çağında başlanılmış dersten teneffüsten, uzun yıllar sonunda mezun olmaktan ibaret bir yer değildir. Ben okul öncesi dönemimden başlayarak çocukluk, ergenlik, yetişkinlik dâhil hâlâ okuldayım. Dedenizle bir okul bahçesinde zorla adım atacak kadar küçük bir torunken bulunup aynı yerde uzun seneler sonra öğretmen olarak öğrencilerinizle dolaşmak duygusu neye benziyor tam olarak anlayabilmiş değilim. Sadece güzel olduğunu biliyorum. Güzel bir duygu olduğunu, anlatılmaz ya hani yaşanan...

En önemli işim sınıf kapısını kapatıp günaydın çocuklar diyerek bir araya geldiğim öğrencilerimle; dersin başlamasından teneffüs zili çalıncaya kadarki ders süresidir. Anlatmayı seviyorum. Özellikle öğrencilerimin daha önce duymamış oldukları, havsalalarında bilemedikleri yeni şeyler anlatmayı… Buna bayılırım. Onların masum yüzlerindeki, kavruk çehrelerindeki, sümüklü burunlarındaki, çapaklı gözlerindeki merak iması bir başka duygusal havaya sokar beni; isterim ki konuları bir çırpıda aktarayım. Bildiklerimi onlar da öğrensinler.

Ders saatleri dolu dolu geçtiğinde teneffüsler ardı ardına sıralanır. Zaman su gibi akar. Gün çabuk geçer. Akşam hızlı olur. Bu döngü sonraki günü özletir. Yarın fikri ümitle birleşince harikalar yaratır. İple çekerim yarını… Yarın, istediğimiz, ulaşmaya çalıştığımız her nokta için çok değerlidir. Ödevini yarın yaparım diyen öğrencime bugün de dünün yarınıydı derim.

Bu yolu her gün arşınlarım. Erkenci olmak yaşamla barışıklığım açısından iyi gelir. Güneşle erken kucaklaşırım. Okula çıkan ana yolla Zübeyde Hanım parkını ayıran kaldırımları adımlarım. Sağımda uzayan ılgın başaklarına, utangaç mimozalara dokunurum. Fıstık çamlarıyla iğdeler solumda bekler. Temiz hava, söz konusu yol arkadaşlarımla aramda soluklanır. Sabırsızlanırım. Bekleyenlerim vardır. Yolumu gözleyenlerim.

Asıl bekleyenim bahçe kapısının verevine konumlu, hayata gecikmiş mahleptir. Tadı buruk ekşimsi kırmızı meyveleri, utangaç narin yeşil yaprakları vardır. Birlikte büyüdük onunla, birbirimizin çocukluğunu biliriz. Dedemin bende ne kadar emeği varsa onda da o kadar vardır. Gölgesi altında öğrencilerimle hem çay içer hem de hayatı, kaderi, insanı, aşkı, sevinç ve acıyı konuşurken bizi dinler, dallarını eğer, derin derin iç çekip tebessüm eder. Söylediklerimi onaylar. Şahidim der, bilirim…

Dedemle eski günlerimizi anımsarım. Beni elimden tutup okula getirdiğini, birlikte peynir ekmek ve çaydan müteşekkil kahvaltımızı, avuç içinden ağzıma aktardığı kuru üzümleri, kenarları tırtıklı yusyuvarlak bisküvileri, kovalarla taşıdığı suyu bahçedeki ağaçlara verişimizi, okula kaydımı yaptırdığı ilk günü, okulun bir mensubunun torunu olmanın ayrıcalığını, babamla dükkâna git-

mek yerine dedemle okulu tercih edişimi… Benim tüm beraberlik tercihlerimi ondan yana kullanmama rağmen onun emekliliğini takip eden yıllardaki ben ortaokul öğrencisiyken hasretini mahşere bırakarak çekip gidişini…

Baş efendinin bir gün sonra ağacı kestin mi sorusunu dedem; "Efendim baltayı bulamadım. Bugün tekrar arayacağım bulunca halledeceğim" diye cevaplıyor… Cemal Hoca üstünde çok durmuyor gibi görünerek "Tamam," diyor, "bugün bir kamyon dolusu kömür inecek okula öğleden sonra her sınıftan beşer öğrenci ayarla irilerinden olsun bir de dersle çok ilgili olmayanlardan… Kömürü bodruma indirsinler. Dikkat et başlarını boş bırakmaya gelmez." "Olur efendim" diyor dedem Başefendinin ağaç kesme işinden dikkatinin biraz dağıldığına da seviniyor.

Kömürdü, temizlikti, hafta sonuydu; pazartesi yeniden çağırıyor başefendi dedemi…

"Neden hâlâ kesmedin ağacı Kamil Efendi!" diye çıkışıyor. Dedem mahcup…

"Efendim birkaç gündür elime geçmedi. Baltayı buldum fakat sapı kırık bugün sapını değiştirip keseceğim," deyince Cemal Hoca duraklıyor. "Yarın kesilsin artık!" deyip evrak imza dosya işlerine koyuluyor yeniden…

Dedem okulun sadece hizmetlisi değil, okulun sahibi, ustası, işçisi, bekçisi, her şeyi… O yıllar devlet kurumlarındaki görevliler gece bekçiliği de yaptığından, dedem akşam yemeği sonrası çoluk çocuğu, misafiri, oğlu, kızı torunu evde bırakır okulun yolunu tutar, okulda yatar. Zimmet o dönemler için defterle kalemle imzayla değil yürekle içerde hissedilen sorumluluk duygusu…

Dedem üçüncü gün, "Baltanın ucu körelmiş efendim. Bugün çıkışta gidip demirci pazarında biletmem gerekli, keskin olursa işim kolaylaşır."

Dördüncü gün Cemal Hoca celalleniyor, bir öğrenciye "Derhal şu Kâmil efendiyi çağırın, elinde her ne işi varsa bırakıp tez gelsin" diye bağırıyor.

Dedem olacakları anlıyor, içinden "hasbün Allahu ve ni'mel vekil" diye tekrarlara tekrarlaya tıklatıyor müdürün kapısını, Başefendi:

"Giiirrrrr!" diye histerik bir seslenişle çemkiriyor dedeme…

"Kamil Efendi sen benimle dalga mı geçiyorsun?

Neden hâlâ kesmedin ağacı?"

"Efendim dün tüm alet edevatı hazırladıydım. Öğle yemeğinden dönerken müftülüğe uğradım. İlçe müftüsü Ziya Hoca'nın bir çayını içtim. Kısa sohbet imkânı bulunca ağaç olayını anlattım. Ziya Hoca, sustu. Düşünceli bir sakinlikle sakın! dedi. Yaş ağaç kesmek iyi değildir. Ne kadar çelimsiz, verimsiz de olsa yaşsa kesilmez! Ağaç Musa'nın elindeki asadır. Zekeriya'nın korunağıdır. Nuh'un inşa ettiği gemidir. Eğer hayati bir engelleme yapmıyorsa kesmesen daha iyi olur deyince durakladım efendim."

Başefendi sinirinden gülümsemiş, dedemin bu sakin ve sürüncemeli inadına kızmamış sadece "Allah seni de ağacı da bildiği gibi etsin" demiş. Çay istemiş. Mahlep ağacı idam cezası son anda affedilmiş bir mahkûm gibi tutunmuş yeniden hayata…

Hikâyeyi dinleyen öğrencilerim sırtlarını yasladıkları Mahlep'e yüzlerini döner gözlerini diker onun bu anlatılanlar hakkında ne düşündüğünü sorar gibi bakarlar. Mahlepse mütebessim. Başı eğik. Ne efendi kaldı ne başefendi der gibi dallarını rüzgâra verir.

LODOSUN GETİRDİĞİ

Samet KARAHASANOĞLU

Tiyatromuzun birçok emekçisi, geçim sıkıntısı nedeniyle farklı farklı işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bir zamanlar "Tiyatroya gidelim" yerine "Naşit'e gidelim" denecek kadar gönüllere taht kurmuş Komik-i Şehir Naşit Bey bile bir süre sonra piyango bileti satarak geçimini sağlar. Onun ustası Komik Abdi de Kadıköy'de muhallebicilik yaparak hayatını kazanır. Tiyatrodan para kazanamadığı için lokantacılık yapan sahne sanatkarımız ise Raşit Rıza'dır. Raşit Rıza, 1920'lerin sonunda lokantacılık yapmaya başlasa da tiyatrodan ayrı kalamadığı için lokantanın kapısına kilit vurarak, yaşamının sonuna kadar tiyatroyla geçimini sağlamaya çalışır.

Mahmut Yesari, *Perde ve Sahne Dergisi* için yazdığı bir yazısında büyük tiyatro sevdalısı Raşit Rıza için şu sözleri kaleme alır: "Raşit hür ruhludur. Disiplin altında yaşamaz. Bu yüzden birçok müsait fırsatları, avantajları kaçırmıştır. Onda para hırsı da yoktur, paranın ve parasızlığın onun üzerindeki tesiri birdir. Parası olduğu zaman ağız tadıyla yer, parası olmadığı zaman kaşlarını kaşıyarak şarkı söyler."

Raşit Rıza'nın maddi olarak zor zamanlardan geçtiği bir dönemde, dağılmış olan Darülbedayi'nin sanatçıları yeniden bir araya gelerek Raşit Rıza yararına, Shakespeare'in Othello adlı oyununu sahneye koyma kararı alırlar. Beyoğlu'nda, Halep Çarşısı'nda yer alan Varyete Tiyatrosu'nun bir geceliğine kiralandığı 6 Aralık 1923 tarihi, tiyatro tarihimiz açısından son derece önemli bir gündür. Raşit Rıza yararına düzenlenen bu oyun, Neyyire Neyir'in ilk kez tiyatro sahnesine çıktığı oyun olmakla beraber, Cumhuriyet'in ilanından sonra İstanbul'da sahnelenen ilk tiyatro oyunu olma özelliği taşır.

Raşit Rıza, "Othello" karakterini o gün bir geceliğine canlandırsa da birkaç yıl sonra kendi tiyatro topluluğunu kurarak Anadolu'yu karış karış dolaşmaya başlar. Raşit Rıza Topluluğu'nun turne düzenleyip Othello oyununu oynadığı şehirlerden biri de Adana olur.

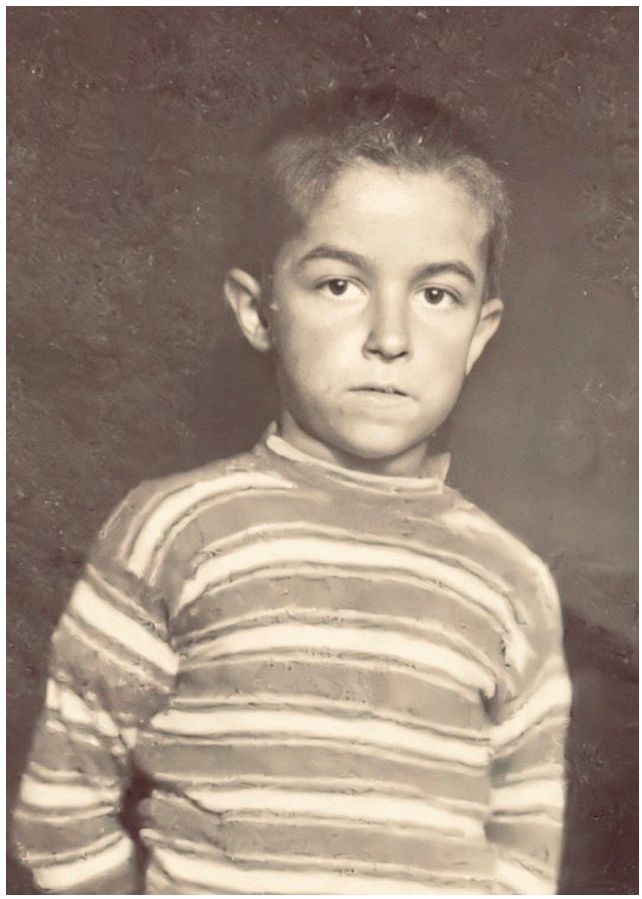

Mehmet Raşit

Raşit Rıza Topluluğu'nun Adana'da sahneleyeceği Othello oyunu için Asri Sineması'nın önünde biriken kalabalığın arasında henüz ortaokul birinci sınıf öğrencisi Mehmet Raşit de vardır. Mehmet Raşit, Asri Sineması'nın yer göstericisinin arkadaşı olması sayesinde biletsiz bir şekilde içeriye girse de oyunu seyirciler gibi koltuktan değil, kulis arkasından seyreder!

Yer gösterici arkadaşı sayesinde seyrettiği bu oyundan öylesine etkilenir ki, eve döner dönmez tiyatro oyunu yazmaya koyulur. O dönem Adana'da sahnelenen hiçbir tiyatro oyununu kaçırmamaya gayret eden Mehmet Raşit, yıllar yıllar sonra edebiyatımızın büyük bir emekçisi olarak yazmaya başladığı günleri şu sözlerle anlatır: "Önceleri tiyatro yazmak, daha doğrusu denemekle işe başladım. Sonra şiirler yazdım. Daha sonra hikâye, ardından roman, şimdi gene tiyatro oyunları…"

Kulis arkasından Othello'yu seyrederek oyunlarının sahnelendiği bir tiyatro yazarı olmayı düşleyen Mehmet Raşit'in bu hayali yaklaşık kırk yıl sonra gerçek olur! Kırk yıl sonra gerçekleşen bu hayalin mutluluğu ise yalnızca iki buçuk ay sürer. Mehmet Raşit'in *Balina* adlı öyküsünden oyunlaştırılarak 1964 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahnelenen bu oyun, zengin bir iş adamının oyundaki zengin tipinden rahatsız olması ve tiyatroya ciddi bir baskı yapması sonucunda, oyun iki buçuk ay sonra aniden kaldırılır. İspinozlar adlı bu oyun, bir daha dört yıl sonra, 2 Ocak 1968 tarihinde, Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda sahnelenme imkânı bulur. Hem de yeni adıyla: *Yalova Kaymakamı*…

Yalova Kaymakamı'nın sahneleneceği gün, Ulvi Uraz Tiyatrosu'nun önündeki kalabalığı gören Mehmet Raşit, o güne dair izlenimlerini bir mektubunda şöyle kaleme alır: "…Saat 18.00'de ilk temsil başlayacak, hiç hesapta olmayan bir kalabalık. Gişenin önü kuyruk. Fuaye omuz omuza. Bilet almak isteyip alamayanların, serpeleyen yağmur altında itişip kakışması… Gişe kapanmış. Koca salon, locaları, balkonuyla tıklım tıklım!"

Mehmet Raşit'in yazmış olduğu bu mektupta en ufak bir abartı dahi yoktur. Öyle ki haksız yere Şehir Tiyatroları'ndan kaldırılan oyunun dört yıl sonra yeniden sahnelenecek olmasının mutluluğuyla tiyatroya gelen Mehmet Raşit'in ve eşi Nuriye Hanım'ın koltuğu bile seyirciye satılır. Oyunun yeniden sahnelenecek olmasının mutluluğunu ve heyecanını paylaşmak için kulise giden Mehmet Raşit, oyunun başlamasına on beş dakika kala, Ulvi Uraz'ın endişe dolu gözleriyle karşı karşıya kalır. Telaşın sebebi, Boyacı Bayram rolünü oynayacak olan Zati Özgüler'in ortalıkta olmamasıdır. Zati Özgüler, o gün Üsküdar'dan, oyunun oynanacağı tiyatroya gitmek için evinden çıkmış olsa da birden bastıran şiddetli lodostan dolayı vapur seferlerinin iptal edilmesi üzerine bir süre rıhtımda kalakalır. Üstelik 1973 yılında açılacak olan Boğaziçi Köprüsü de henüz olmadığı için karşıya geçmek için vapurdan başka vasıta da yoktur. Zati Özgüler bir süre iskelede bekler beklemesine ama İstanbul'un lodoslu havası düzelmeyince başı öne eğik evine dönmek zorunda kalır.

Oyunun başlamasına on dakika kala seyirciler yerini almış, heyecanla perdenin açılmasını beklerken, kuliste büyük bir panik vardır. Ulvi Uraz bir süre düşündükten

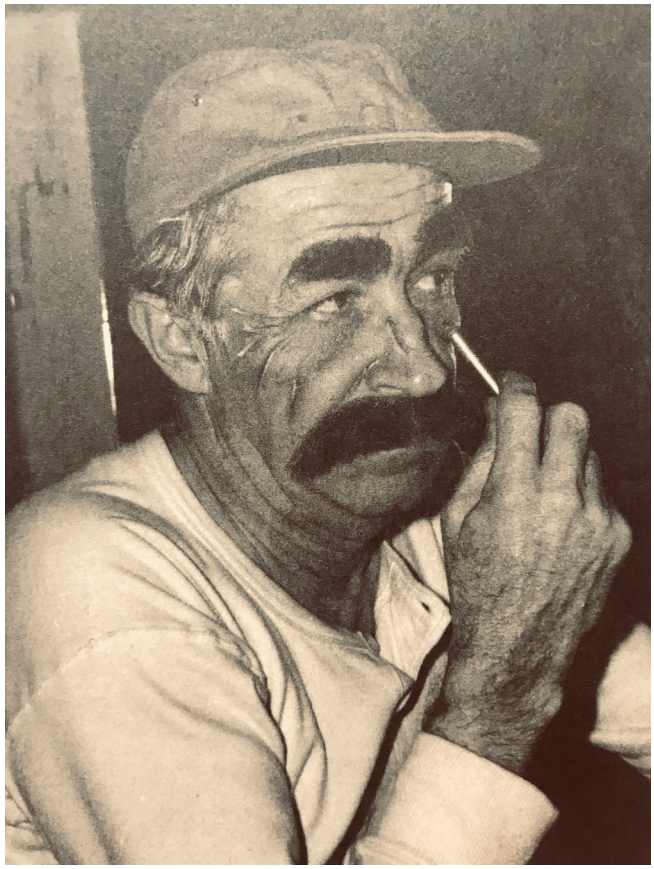

Mehmet Raşit "Boyacı Bayram" rolüne hazırlanırken...

sonra "Oyunu en iyi sen biliyorsun" diyerek oyunun yazarı Mehmet Raşit'in "Boyacı Bayram" rolüne çıkmasını ister. Gelgelelim Mehmet Raşit, hiç tecrübesi olmadığı için sahneye çıkma fikrine itiraz eder. Ama kış vakti lodoslu havada oyununa bilet alıp, kadife tiyatro koltuklarını dolduran seyircileri geri çevirmek de yakışık almaz. Emeği, alın terini nasıl hiçe sayabilir! Çaresiz, Ulvi Uraz'ın teklifini kabul ederek oyunun başlamasına dakikalar kala "Mademki oyun benim, eserimi kurtarmak da yine bana düşer" diyerek soluğu makyaj masasının karşısında alır. Takma bıyık ve kaşlarını özenle takıp yapıştırdıktan sonra başına da "Boyacı Bayram"ın şapkasını geçirir. Zil çalar, perde açılır ve oyun başlar…

O gün seyircilerin karşısına "Boyacı Bayram" rolüyle çıkıp alkış toplayan Mehmet Raşit, tıpkı boyacılık yapan Bayram gibi işçilik yaparak hayatını kazanan ve yazdığı bütün eserlerinde işçinin sesini duyuran, edebiyatımızın büyük emekçisi Orhan Kemal'dir!

Ve ne gariptir ki "Boyacı Bayram" karakteri için ilk ve son kez sahneye çıkan Orhan Kemal, lodostan dolayı oyuna gelemeyen Zati Özgüler'in yerine sahneye çıkmış olsa da; Zati Özgüler de Boyacı Bayram karakterini tıpkı Orhan Kemal gibi yalnızca bir kere canlandırabilir! Oyunun üçüncü kez oynanacağı gün tiyatroya gitmek için evinden çıkan Zati Özgüler'e bu kez iskeleye giderken aniden çıkan lodos değil, yıllarca tiyatro için atan yorulmuş yüreği izin vermez!

KAYNAKÇA

Kitaplar

Bezirci, Asım. Orhan Kemal, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 1994

Otyam, Fikret. Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015

Öğütçü, Işık. Orhan Kemal Sessizlerin Sesi, Everest Yayınları, İstanbul 2014

Sevengil, Refik Ahmet. Türk Tiyatrosu Tarihi, Alfa Yayınları, İstanbul 2015

Tekerek, Nurhan. Cumhuriyet Dönemi'nde Adana'da Batı Tarzı Tiyatro Yaşamı, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara 1997

Yesari, Mahmut. Bâbiâli'den Son Selam, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2018

Zobu, Vasfi Rıza. O Günden Bu Güne, Milliyet Yayınları, İstanbul 1977

Süreli Yayınlar

Önger, Fahir. Orhan Kemal'in Edebiyata Girişi Üzerine Notlar, Cumhuriyet Sanat-Edebiyat, Sayı:3 (Temmuz 1970)

Taydaş, Nihat. Cumhuriyet Kitap Eki, 13 Ekim 2005

MUZAFFER SARISÖZEN VE YURTTAN SESLER

Umut ÖZKAN

Muzaffer Sarısözen, Nida Tüfekçi ve günümüzde o kuşağı temsil eden Yücel Paşmakçı, Türk halk müziğinin unutulmaz kahramanlarıdır. Sayısız türküyü notasıyla, ezgisiyle, hikâyesiyle bugünlere aktaran güzide insanlar… Binlerce ezgiyi yerel sanatçısıyla, kaynak kişisiyle, beğenimize sunan tarihi şahsiyetler. Hem de tavrıyla, ağız özellikleriyle, enstrümanıyla, notasıyla. Bu alanda yapılan ilk derleme çalışmaları Sarısözen ve arkadaşlarının insanüstü bir özveri ve ülke sevgisinin sonucunda yapılmış çalışmalardır. Kahramanımızdır dedim halk müziğimizi bugüne taşıyan bu insanlara, sözlü kültürümüzün taşıyıcılarına. Onlar için yetersiz kalır bu söz. Sadece benim için mi değerli? Türkü sevdalısı birçok aile için çok değerlidirler.

Program her sabah radyomuzdan Yurttan Sesler topluluğu sunar, diye bir bant kaydıyla başlardı, Sarısözen vefat etmiş olsa da unutulmamıştı, onun ismini yaşatmak için Yurttan Sesler topluluğu, kurucusu Sarısözen'i anarak başlardı konserlere. Şef başka bir usta olurdu ama Sarısözen ismi muhakkak geçerdi. Bu, emeğe ve türkülere duyulan saygıydı. Şu sözle başlardı program: "Şef Muzaffer Sarısözen'in kurucusu olduğu Yurttan Sesler topluluğu sunar." Ailecek

hepimiz pürdikkat kesilirdik. Babam sandalyeyi çekip, çayını yudumlarken Rahmetli Turan Engin ilk olarak solo türküsüyle "Vardım Hind eline kumaş getirmeye" diyerek gür sesiyle ilk eseri seslendirirdi. Ne güzel bir ses, ne güzel bir hançereydi. Söylediği türkülerle bizi sevginin, dostluğun kucağına atardı. Anadolu'da yüz yıllarca bir imbikten süzülürcesine bin bir zorlukla derlenen türküler ete kemiğe Yurttan Sesler'le bürünürdü. Topluluk, çoğunu Sarısözen'in sırtında makaralı bir teyp ile bin bir zorlukla Anadolu'nun değişik yerlerinden derlediği türküleri seslendirirdi. Genellikle değerli sanatçı Turan Engin'i, "Derdim çoktur hangisine yanayım" adlı eserle Ali Ekber Çiçek takip ederdi. Zaman zaman Sevgili Çiçek, Sarısözen Hoca'nın Sivas'tan Âşık Veysel'den derlediği "Ağ gül seni camekânda görmüşler" adlı uzun havayı seslendirirdi. En sonunda solo olarak Recep Kaymak, Diyarbakır'dan Rahmetli Celal Güzelses'ten alınan "Fincanın etrafı yeşil" adlı eseri su gibi berrak sesiyle okurdu. Daha onlarca "yurttan sesleri" yurttan sesler yapan sanatçı kulaklarımda ezgileriyle, sesleriyle yaşıyor. Anadolu, bir kilim deseni gibi bu programda ilmik ilmik dokunurdu. Yaşar Kemal, folkloru yerelden evrensele gidilen yol olarak tanımlar. Bunu da çukurovada her bölgeden her yöreden alınan bir kilim deseniyle anlatır. Yurttan Sesler ve Sarısözen, Yaşar Kemal'i haklı çıkarmışlardır.

Her programda ayrı bir mutluluk duyardık. Bizleri radyo başında büyük bir heyecan sarardı. Yurttan Sesler ailemizin bir ferdiydi, üyesiydi. Türkülerin çoğuna ailece katılır, onları radyodaki sanatçıyla birlikte söylerdik. Topluluğun repertuvarında olmayan türkü yoktu. Evimiz Abidinpaşada'ydı. Akşam oldu mu şehrin ışıklarını seyrederdik, salonun penceresine gelip. "Şirin mi şirin gecekondu evlerini… Tabii bunu Yurttan Sesler'in ezgi ve sözleri eşliğinde yapardık. Akşamları Hüsamettin Subaşı radyomuza konuk olur. 'Arpa orağa geldi' ve ardından ailecek söyleyelim diye beklediğimiz 'Vanlıyam şanlıyam kılıcı kanlıyam' adlı eserini okurdu". Gözümüz radyoda sanki içinden bir sanatçı çıkacak gibi. Evin ortasındaki soba gece salona ilginç bir ışık verirdi. O ışık aydınlatmaya seher vaktine kadar devam ederdi. Ta ki ateş sönene kadar. Radyoda da "Yurttan Sesler" başladı mı bizim moralimizi kimse bozamazdı.

Muzaffer Sarısözen ve Yurttan Sesler korosu bize türkülerin ana sütü gibi candan ve temiz olduğunu öğretmişti. Nerede bir köy türküsü duysam şairliğimden utanırım diyen büyük ustanın neden büyük olduğunu biz Yurttan Sesler'den öğrendik. Bazen o günleri andıkça içimi bir hüzün kaplıyor ve ardından Çanakkale Türküsü…

Muzafer Sarısözen'in oğlu Memil Sarısözen'in bir gazeteye verdiği demeci okumuştum. Şöyle diyordu: "Babam, 'Türkülerimizi kendi aramızda bildiğimiz gibi çalıp söylemeye devam edelim. Ancak Anadolu'nun bu muhteşem melodilerini dünyaya tanıtmak, onlara da dinletmek istiyorsak onların sazlarını ve müzik anlayışlarını da ele almalıyız.' derdi."

Muzaffer Sarısözen'in kısa hayatı kaynaklara göre şu şekilde özetlenebilir:

1889'da Sivas'ta doğan Muzaffer Sarısözen, Sivas'ın köklü ailelerindendir.

Cumhuriyet'in temellerini atan Sivas Kongresi'nin yapılmasına büyük katkı veren ailenin bir ferdidir. Lise 2'deyken gönüllü askere yazılıp Çanakkale'ye gitti. Kurtuluş Savaşı bitince terhis oldu. Sivas'ta Türkçe ve müzik hocalığı ile hayata atıldı. 1926'da İstanbul Konservatuarına okumaya gitti. Dört yıl süren okul döneminde folklor çalışmalarına da başladı. Sonra öğretmenlik ve araştırmacılığa döndü. 1930'da "Halk Şairleri Bayramı" düzenledi ve Şair Ahmet Kutsi Tecer ile birlikte Âşık Veysel'i ilk defa tanıttılar.1937'den başlayarak Ragıp Gazimihal, Adnan Saygun, Ulvi Cemal, Halil Bedii Yönetken, Nurullah Taşkıran ve Rıza Yetişen'e katılıp Anadolu'nun her köşesinden on binlerce türkü derlediler. Bunların binlercesini Sarısözen kayda ve notaya aldı, Ankara Radyosu arşivine koydu. Halk müziğinin kitaplarını yazdı. Durmadı, halk oyunlarının peşine düştü. Türkiye'ye Dünya Folk Dansları Festivalleri'nde bitmez tükenmez madalyalar kazandıran sanat dalı öyle başladı. Ankara Radyosu'nda kurduğu ve yönettiği Yurttan Sesler korosu "Sarısözen" adını ülkemize tanıttı. Sarısözen'i rahmetle saygıyla ve sevgiyle anıyorum.

GÜLNİNE DESENLERE KARIŞTI

Demet EKER

Neme ve sıcağa aldırış etmeden güneşin altında bekleyen siyah araca yöneliyor üç kişi. Araç, siyah bir küheylan oluyor; şahlanıp homurdanarak yola koyuluyor. Sıcaktan dokunulmaz hale gelen direksiyon, kara yağız adamın elinde bir dizgine dönüyor. Adam, genç kızın haline içi acıyarak bakıyor. Tez zamanda şifasını bulması lazım kızın. Dermansız dert olmuyor da bu yavruya musallat olan derde isyan etmemek için kendini zor tutuyor. Yanındaki kadın da üzgün. Adamın şefkatli sesi üçünü de sarıp sarmalıyor:

"Bilirsin şifacı kadın herkesi evine almaz, gerçekten ihtiyaç sahibi olanlar malum olur ona, bizim ricamızı kabul ettiyse muhakkak bir bildiği vardır. Sen korkuyorsun ama benim için, kız için giriver içeri hanımcık." Kadın istemeye istemeye uyuyor adamın sözlerine. Birkaç gün önce gittiği falcının ortaya dökü döküverdikleri kulağında hep.

Sağlı sollu bahçeli evler, içlerindeki zeytin, incir, erik ağaçlarıyla selam veriyor; dallarıyla yolculara yol gösteriyor. Bilinmeyen bir el; bembeyaz bulutlar, simsiyah araba, yemyeşil ağaçlarla bir masal resmi çiziyor.

Mavi boyalı, gül ağacından yapılmış kapısı olan bir evin önünde durduklarında adam umutlu, kadın meraklı ve tedirgin, kız her şeyden bîhaber. Ahşap kapıda yer alan aslan pençesi biçimindeki tokmağa uzanıyor adam. Üç kere vuruyor, çekindiği belli. İhtiyar kadın kapıyı açıyor, kopkoyu bakışlarla süzüyor konuklarını. Genç kızın gözlerinden girip geleceğinden çıkıyor, iyileşeceğine dair bir umut yerleştiriyor kapının önüne. Adam mahcup eğiyor başını, kadın aynı zamanda korkulu… Onaylayan bir baş eğmeyle buyur ediyor misafirlerini ihtiyar. Adam dışarıda beklemeyi seçerken genç kadın ve kızı taşlı avluda ihtiyarın ardına düşüyorlar. Giriş katındaki aydınlık salona giriyorlar.

İhtiyar, bir dengbej bilgeliğiyle kuruluyor salonun ortasındaki desenli halının üzerine. Halıda muskalar, kartallar, eli belindeler, koç boynuzları, bukağılar, balıklar… Nazara muska takıyor, adamların iktidarsızlığına çare olsun diye gelen karılarına koç boynuzu iliştiriyor. İlla ki kocalarının haberi olmadan donlarına, atletlerine diksinler diye. Gözü dışarıda olan adamları evlerine bağlamak için bukağılar yetişiyor imdada. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirilen zamanlardan geçiyor. Dilekleri olanlar, doktordan çare bulamayanlar, aklını kaybedenler, ruhunu şeytana pa-

zarlayanlar çalıyor Gülnine'nin kapısını. Odasındaki halının ünü kasabayı da şehri de aşıyor, adı söylendiğinde akan sular duruyor. Bulutlar göğü selamlayıp Gülnine'ye yol veriyor. Masallara inanılmayan bir devirde onun şifalı ellerinden, dualı ağzından medet umuyor okumuşu da okumamışı da. Meclisler, toylar için kapı kapı dolaşan okuyucular; davetiye, havlu, pazen kumaşlar dağıtırken adını söylerlerse düğünler, kınalar dolup taşıyor onu görmek için.

Genç kızı salondaki halının üzerine uzatıyor ve karnını yoklamaya başlıyor gözleri kapalı. Birkaç dakika süren fakat asırlardan güç alan bir tören başlıyor. Maharetli elleriyle ovaladıkça ovalıyor kızın karnını. Bir aşağı bir yukarı, bir sağa bir sola kayan parmaklar izleyeni büyüler nitelikte. Zaman duruyor birdenbire. Bir kırılma, bir derinlik tüm varlıkları hapsediyor içine. Parmaklar kızın karnındaki bir noktaya gelince her şey birden canlanıyor, kızın anacığı yerinde şöyle bir kıpırdanıyor duyacaklarını sezerek; şifacı kadının yüzündeki gölgeden kızın bu hale gelmesindeki tüm yaşantılar, aniden açılıveren ve aydınlanan gözlerinden geleceğe dair umutlar geçiyor.

"Belli ki çok korkmuş kız. Öd kopuğu olmuş, kursağı kalkmış."

Kimden el almış da halının üstündeki kızı okuyup üflüyor kimse bilmiyor, yaşı da insanlar arasında dolaşan bir söylenti sadece. Başındaki kırmızılı yeşilli oyalardan mürekkep tülbent yüzüne yansıyor. Yüzündeki renkler bunlardan ibaret. Buğday tenindeki kırışıklıklar, tülbendin kenarlarından önüne dökülen beyaz saçının düzenli örgüleri işindeki tecrübenin şahidi. Gözleri kapalı mırıldanıyor atalardan aktarılma ezberini. Elinde kırmızı bir kurşun kalem. Binlerce yıllık öğretiler geçiyor zihninden, her kırışığında onlarca yaşanmışlık onlarca hatırayla hemhal olmuş gözlerini yavaşça aralarken. Kızın karnındaki yumrudan bir yunus silüeti beliriyor. İhtiyar kadın silkeleniyor birdenbire. Ellerini göğe açıp başının üstünden başlayarak yüzünü sıvazlıyor. Sağ eliyle kalbini yoklarken sadece görenlerin duyduğu ve yıllarca içinde birikmişçesine ortalığı sağır eden, Gülnine'nin sesinden daha kalın bir "Huuuuu" sesi anacığın kulaklarını sağır ediyor.

"Bugün de yokladılar elhamdulillah." diyor ve duasını tekrar okuyor. "Bu balık hayra alamet değil, geldiği yere göndermek gerek."

Ovaladıkça balık hareket ediyor sanki, kızın anacığı fal taşı gibi açılmış gözlerle izliyor ritüeli.

"Dön, geldiğin yerlere
Yakışırsın zâhire
Yunus kavuş suyuna
Karış peygamberlere"

Balık yumrusu yaşlı kadının buyruğuna itaat ediyor, bulunduğu yeri yarıp burnunu gösteriyor. Kızın karnından kayıp halı desenlerinin arasına karışıyor. İhtiyarın eli halının üzerindeki muska motiflerinden mavi olana uzanıyor, muskayı alıp kızın yakasına iliştiriyor.

"Eyyamıbahur sıcaklarında nazara gelir böyle ay yüzlüler. Geçen seneden beri biriktiriyordum, kullanma zamanı geldiyse havalar sıcak gidiyor; düğünler, toylar çoğalmış ve kızlar ortalıkta seyirtmeye başlamış demektir."

Kırmızılar, yeşiller, maviler ve niceleri arasından bir sürü desen canlanıyor; derinliği olan, nefes alabilen nesnelere dönüşüyor; kadının bilgeliğinde ölüleri diriltiyor, bir Lokman ruhu üfleniyor odanın penceresinden.

"Sen anası değilsin belli ki. Günaşırı sevgiyle ovmazsan kızcağızın karnını döndüremeyiz onu insanlar arasına. İki dünya arasında suya mı toprağa mı bilmeden aklı bir karış havada yaşar gider sonra."

Kadın mahcup, belli belirsiz mırıldanıyor:

"Öz kızım gibi severim ki Gülnine'm. Gözümü üstünden ayırmam hiç."

Yaşlı kadının şimşek bakışları simsiyah yıldırım olup genç kadının gözlerine düşüyor.

"Bana bak kızım, eskiler ne der bilir misin?
Üvey anam över beni
Tokmak ile döver beni
Aş pişirmiş yesin diye
Zehir koymuş ölsün diye
Yatak sermiş yatsın diye
İğne koymuş batsın diye.

Seninki de bu misal. Gözlerini üstünden ayırmamışsın ki nazar olmuş, korkutmuşsun ki ödü kopmuş!"

Analık başını öne eğiyor. Üç gün önce kızın odasına sürdüğü domuz yağı aklına geliyor. Büyüyü veren kadın sıkı sıkı tembihlemişti Gülnine'ye gitmemesi konusunda ama kocasına laf geçirememişti ki. Kapının önünde bekleyen adam, karısını çaresiz bırakmış ve kadın, Gülnine'ye gelmeye mecbur kalmıştı. Fitne ve kötülük bulut gibi geçiyor, elli ayaklı bir karanlık kadının gözlerinden çıkıp yanı başına kuruluyor. Sadece Gülnine görüyor odanın içindeki dördüncü kişiyi.

"Bak kızım, kimse iyilikle imar edilmemiş; yanlışlarından tövbe edip iyiliğe yüzünü dönmek gerekir. Dünya kurulduğundan bu yana iyilikle kötülük yan yana. Mühim olansa senin yüzünü ne yana döndüğün. Bizim mücadelemiz binlerce yıllık. Şimdi var git, yanında oturanı burada koyma sakın. Aklından geçenleri yapmakta hürsün."

Genç kadın kibri ve ihtirasıyla kucaklıyor yanındaki

karanlığı. Yerde yatan kızın koluna girip dışarı çıkıyor Gülnine'nin bakışlarını sırtında hissederek.

"Sana yapacaklarımı biliyorum ihtiyar, az dur sen!"

Gülnine genç kızın ve babasının hatırına kabul ettiği görüşmenin bitmesiyle derin bir nefes alıp çiçekli perdesi kapalı olan pencereleri açıyor, içeriye dolan temiz hava ciğerlerine bayram ettiriyor. Tahta sedirin yanındaki masada duran üzerlik tohumunu yakıyor ve evin içinde gezdiriyor usul usul:

"Akşama burası çok kalabalık olacak, iyilikle kaplansın üstleri. Kötülük değmeden yel gibi geçsin, gitsin."

Gülnine'nin duasına duyarsız kalmayan rüzgâr evin içini dolaşıyor, üzerlik dumanını kokusuyla alıp eşyanın her zerresine sindiriyor. İhtiyar kadın gül rengi bir gülabdanla halıdaki gülleri suluyor ağır adımlarla. Birinin solan dalını kırıp pencereden bahçeye bırakıyor. Hınzır bir gülümsemeyle desenlerle söyleşmeye başlıyor:

"Sizin de büyüme zamanınız geldi güzel güllerim. Epey kaldık, çok dolandık buralarda. Eh, gitme vakti yaklaştı. Bunaltmadan, yanımızı yöremizi usandırmadan, tadında bırakarak terkidiyar etmeli ne de olsa."

Akşam olduğunda sokağı siren ve polis telsizi sesleri dolduruyor. Kapıyı birkaç kere çalıyorlar ama nafile. Koç boynuzu kullanarak kapıları açıyorlar ama içeride buldukları huzurlu bir nefes, yakılmış üzerlik tohumları ve gül desenleri dolu kocaman bir halı.

Polislerin bir anlık dalgınlığı esnasında kıyıdan köşeden odaya girmeyi başarıyor analık. Gündüz tanık olduklarıyla ve biraz ürpererek salonun ortasındaki büyük halıya, gül desenlerinin iriliğine hayret ederek bakıyor. Ayakkabısındaki çamuru halıya sürüyor hırsla ama çamur halının üstünden kayboluyor, birkaç kere tekrarlıyor hareketlerini. Nafile. Kızının halının üzerinde uzanışı, Gülnine'nin dokunuşları gözünün önünden geçiyor. Burada geçirdiği saatlerde gelen sesler kulaklarında çınlamaya başlıyor. Sadece kadına sirayet eden bir uğultu duyuluyor. Tedirginliği iyice korkuya dönüşüyor. Pişmanlıkla diz çöküyor halıya, polislerin şaşkın bakışlarını görmeden kokluyor halıyı ve yerdeki gül kokusu etrafa yayılıyor. Kokular, güller ve renkler arasından çıkan fısıltılar, anlatılanları duyanların kuşaktan kuşağa aktaracağı bir masal sesi oluyor; tek cümle tüm şehri dolaşıyor:

Gülnine desenlere karıştı.

ÇAKIL SÖZCÜKLERİ

Tugay YAZICI

diri siyahlar mürekkebin çıplaklığı. noktadan sızan bir geçmiş
hiçliği lekeleyen boşluk. hafriyat, kum, çakıl sözcükleri
hatırlayamadığım harabe. bükülüşün debelenişi, beni var eden
ve izmarit eğrisi. göçebe kuşlar göğü sürçüyorlar
bilindik uzağın utancındayız şimdi
çizgilerin dışında

kendime sürüklenen erozyonum
verimsiz, taşlı topraklar gerçeğim
öğrenmek bir gerçekten sökülmektir aynı zamanda
taşımdan, toprağımdan sökülmek.
yakamda sonra, sonra mesafeleri
bilmenin çıplaklığına sığınıyorum, terkedilmiş dışım
dayanabilirim

zaman sözcüklerin pandomimi

ÇİZGİNİN DİLİYLE *COVID-19*

Bir yıldır tüm dünyayı etkisi altına Koronavirüs (Covid-19) salgını, gücünü kaybetmiş değil… Milyonlarca insanın yakalandığı ve binlerce insanın yaşamını yitirdiği bu güçlü salgının kâbusa dönüştüğünü söylemek abartı olmayacaktır.

Koronavirüs (Covid-19), her ne kadar tıp biliminin konusu olsa da, yeryüzünde yaşanan ve insanlığı etkileyen tüm olaylar/olgular gibi sosyal ve sanatsal disiplinlerin ilgi alanı içerisinde yer almaktan -doğal olarak- kaçamazdı.

Kartal Belediyesi'nin HASAT Sanat Atölyesi ile birlikte, 31 Ağustos-5 Ekim 2020 tarihleri arasında düzenledikleri **Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması**, salgının tüm dünyada yarattığı etkiler üzerine çizgi sanatının penceresinden "bir bilinç yaratma çabasını" ortaya koyan örnek ve çarpıcı bir çalışma olarak hayat buldu.

Yarışmaya, dünyanın pek çok ülkesinden karikatür sanatının amatör-profesyonel isimleri katıldılar. Yarışmanın jüri üyeleri **Adem Uçar** (Kartal Belediye Başkan Yardımcısı), **Ercan Akyol, Hasan Seçkin** (Hasat Sanat Atölyesi), **Oğuz Gürel, Saadet Demir Yalçın, Hüseyin Aslan, Marco de Angelis** (İtalya), **Wlamidir Kazenvesky** (Ukrayna) uzun ve titiz bir inceleme sonucunda, 56 ülkeden 467 sanatçının 989 eserinden 18'ini ödüle, 140 eseri de sergilenmeye değer gördü. Ödüle değer görülen sanatçılar:

Birincilik Ödülü: **Tošo Borkovic** (Sırbistan)
İkincilik Ödülü: **Sajad Rafeei** (İran)
Üçüncülük Ödülü: **Oleksiy Kustovsk** (Ukrayna)
Mansiyonlar: **Brady Izquierdo** (Küba), **Ali Shahali** (İran),
Makhmudjon Eshonkulov (Özbekistan), **Sadık Pala** (Türkiye)
Kartal Belediye Başkanlığı Özel Ödülü: **Yüksel Cengiz** (Türkiye)
Bedri Koraman Özel Ödülü: **Shahrokh Heidari** (İran)
Jüri Özel Ödülleri: **Ali Rastroo** (İran), **Javier Cubero Torres** (Küba)
Hasat Sanat Atölyesi Özel Ödülü: **Osman Suroğlu** (Türkiye)
Özendirme Ödülleri: **Kaan Özcal Aydın** (Türkiye), **Volkan Lafçı** (Türkiye),
Arat Baran Keskin (Türkiye), **Çağlar Okur** (Türkiye),
Kerem Yüce (Türkiye), **Bora Küçük** (Türkiye)

Yarışmanın ödül töreni Kartal Belediyesi Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi'nde 25 Ekim'de gerçekleşti; ödüle değer görülen eserler dâhil olmak üzere, 140 eser kültür merkezi sergi salonunda sanatseverlerin huzuruna çıkarıldı. Kartal Belediyesi yarışma kapsamında önemli bir çalışma daha gerçekleştirerek, ödüle ve sergiye değer görülen eserleri bir albüme dönüştürdü.

Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması'nda ödüle değer görülen 18 eseri, KE dergisi olarak "*Çizginin Diliyle Covid-19*" başlığı altında yayımlıyoruz.

Birincilik Ödülü: Tošo Borkovic (Sırbistan)

İkincilik Ödülü: Sajad Rafeei (İran)

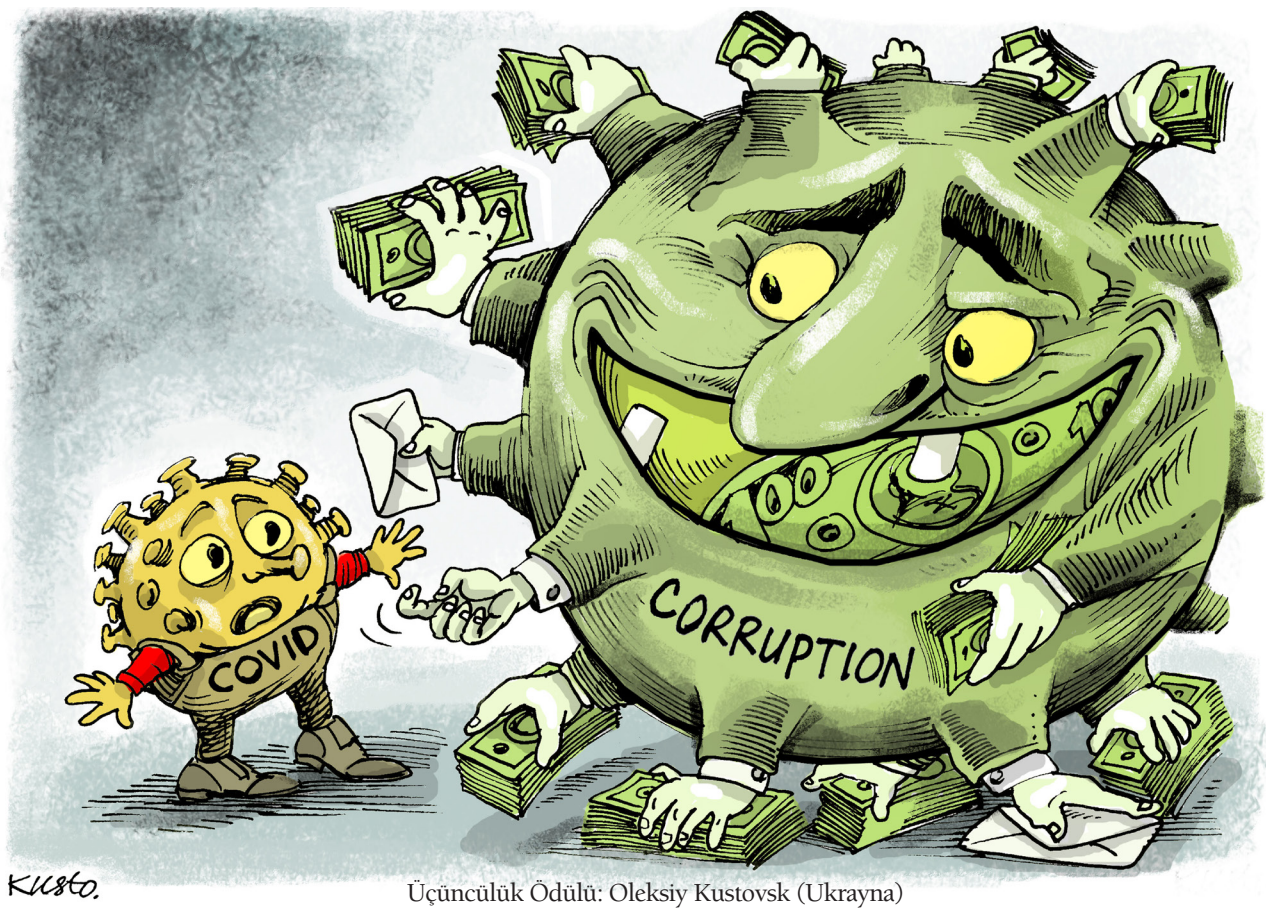

Üçüncülük Ödülü: Oleksiy Kustovsk (Ukrayna)

Bu Kitaplar Çok Güzel

Demet EKMEKÇİOĞLU
demetekmekcioglu@gmail.com

Yeni bir yıla girmenin coşkusu bu sene daha anlamlı sanki. 2020'de yaşanan tüm olumsuzlukları geride bırakmak ve yeni yıla umutla girmek istiyorum. Tüm kötülükler dışarı saçılsa da umut değil midir Pandora'nın kutusunda en dipte kalan. Umudumu kaybetmiyorum ve en önemlisi iyileştirici gücüne inandığım çocuk edebiyatına sığınıyorum. Normal koşullarda ocak ayında yarıyıl tatili planları yapacaktık ne yazık pandemi koşulları nedeniyle evdeyiz ve okumaya devam edeceğiz. Sizin için bu kitaplar çok güzel dediklerimi seçtim.

1 ve 2. Sınıflar için

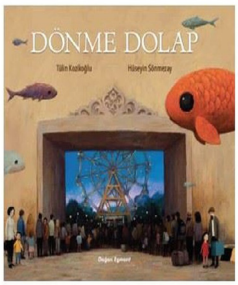

Dönme Dolap / Tülin Kozikoğlu – Hüseyin Sönmezay / Doğan Egmont 40 sayfa

İki farklı şehirden yola çıkan bir anne-oğul ve bir baba-kızın yolculuğunun hikâyesi tüm benzerlikleri ve zıtlıklarıyla bir arada sunuluyor bize. Hayatların ne kadar aynı, aynı zamanda da ne kadar farklı olabileceğini gösteriyor. Umut ve oyunla bezeli, mültecilik ve göç konularında yazılmış en nahif hikâye.

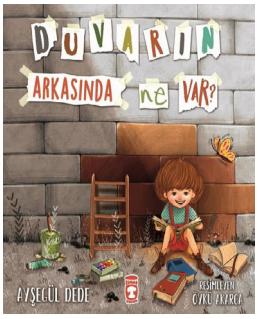

Duvarın Arkasında Ne Var
Ayşegül Dede / Timaş / 36 sayfa

Hayallerdir bizi özgür kılan, duvarları yıkan. Bir duvarın önünde oynayan, piknik yapan, kitap okuyan ve hayaller kuran kahramanımız duvarın ardına giden karıncaları görünce duvarın arkasında ne olduğunu merak eder. Duvar aşılamayacak kadar yüksek ama hayaller bize ardını gösterebilecek kadar yakın. Tek ihtiyaç ise boya kalemleri. Çocukların merak duygusunu gıdıklayan, duyularını keşfe çıkartan bir hikâye.

Kırılan Saatin Hiç de Hüzünlü Olmayan Hikâyesi ya da Uzayda Nasıl Çay İçilir? / Olcay Mağden Ünal – Merve Doğruer / Çınar / 40 sayfa

Kırılan bir saati tamirle başlayan hikâye, abi-kardeş ilişkisine evrilirken sizi de içine çekiyor ve sürüklüyor. Abi-kardeş ilişkisini her yönüyle ele alan hem olumlu hem de olumsuz taraflarıyla anlatan oldukça gerçekçi bir hikâye.

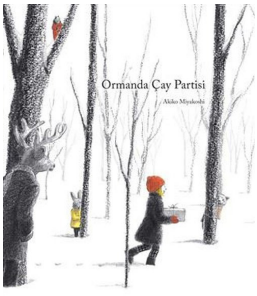

Ormanda Çay Partisi
Akiko Miyakoshi / Meav / 36 sayfa

Okurken Kırmızı Başlıklı Kız masalının tekrar yazıldığı hissine kapılıp bittiğinde modern dünya klasiği tahtını vermek istiyorsunuz. Çizimleriyle de okurken büyüleyen bir kitap Ormanda Çay Partisi.
Babasının büyükannesine giderken götüreceği keki unutmasıyla kahramanımız Kikko yollara düşer. Orman karla kaplı ve sessizdir. Okurken kurt nereden çıkacak diye beklerken Kikko kendini ormanda bir çay partisinin içinde buluverir. Hayvanlarla dolu bir dostluk öyküsü. Resimli kitap kategorisinde birçok ödüle de sahip kitabımız.

3 ve 4. Sınıflar için

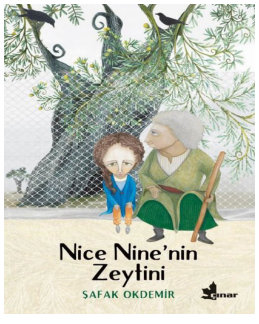

Nice Nine'nin Zeytini
Şafak Okdemir / Çınar / 72 sayfa

Tek bir sabahı anlatan, beş öyküden oluşan bu kitap, ölmez ağacı olarak da bilinen yüzyıllık zeytin ağacının nasıl yok edildiğini anlatıyor. Yaşanan olayları farklı bakış açıları ile anlatan öyküler içinizi acıtsa da sizi yürekten yakalıyor. Dünyanın tek sahibi olduğunu zanneden insanlığa ders olması umuduyla, bu direniş öyküsünü okuyun derim.
Kitabın ödüllü olduğunu da belirtmeden geçemeyeceğim.

Görünmez Uli / Astrid Frank
Kırmızı Kedi Çocuk / 96 sayfa

Hayattaki değişikliklerin çocukları nasıl etkilediğini, akran zorbalığı ekseninde veren kitabımız Görünmez Uli, ödüllü yazar Astrid Frank'ın Türkçedeki son romanı. Kaygının çocukları nasıl etkilediği ve çocukların ne kadar acımasız olabileceği anlatılıyor. Aynı zamanda sonuç odaklı bir kitap, bu kadar acımasız ve çaresiz çocuklar bir araya gelip yine kuralları kendi belirliyor. Bir arada yaşamanın kurallarını belirlemek ve uygulamak çok basit, hepsi bu kitapta.

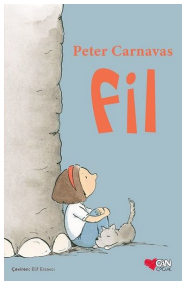

Fil / Peter Carnavas
Can / 144 sayfa

Sevdiğinin kaybını derin bir şekilde yaşayan babasının mutsuzluğunu, onun peşini bırakmayan bir fil olarak algılayan Olive'nin yaşadıklarını anlatan bir kitap Fil. Küçük bir çocuğun duyguları ile başa çıkmaya çalışması ve çevresinde yaşananları fark edip onlara da yardımcı olmaya çalışması oldukça etkileyici. Dayanışmayla gelen, derin bir iyileşme hikâyesi.

Diana: Amazonların Prensesi
Shannon Hale, Dean Hale
Dinozor Genç / 144 sayfa

Diana yalnız bir prensestir çünkü mükemmel adalarındaki tek çocuktur. Bir gün kilden kendine bir arkadaş yapar. Artık birlikte ağaçlara tırmanır, balıklarla yüzer, ormanda gezer, vahşi hayvanları bile beraber sayarlar. Paylaşacak birileri olduğunda her şeyin ne kadar da heyecan verici olduğunu fark etmiştir. Diana yetişkinlerin kendini umursamadığını düşünür. Çünkü adadaki herkes mükemmeldir ve hiç hata yapmaz. Diana, her şey çok güzel giderken bir anda arkadaşından kuşku duymaya başlar. Sürükleyici hikâyesiyle Diana: Amazonların Prensesi arkadaşlık ve kahraman olmak konusunda yazılmış, yeni nesli yakalayacak müthiş bir çizgi roman.

5 ve 6. Sınıflar için

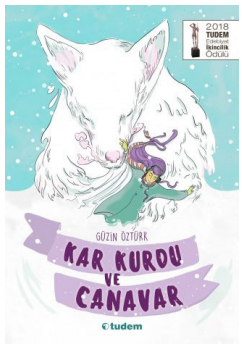

Kar Kurdu ve Canavar
Güzin Öztürk / Tudem / 112 sayfa

Kars'ta ailesiyle yaşayan Mizgin'in evlerine giren bir canavar var. Bu canavar, geceleri gelip her şeyi altüst ediyor. Sabahında ise annesini gözü mor ve yaşlı buluyor Mizgin. Ona, "Sana sevmeyi öğretebilirim canavar," diye sesleniyor.
Toplumsal bir sorun olan aile içi şiddetin çocuktaki izdüşümü ancak bu kadar güzel anlatılabilirdi. Toplumsal konuları hassas bir yaklaşımla ele alan ve bu konuda çok başarılı örneklere imza atan Güzin Öztürk, bir kez daha sevginin iyileştirici gücüne inanmamızı sağlıyor.

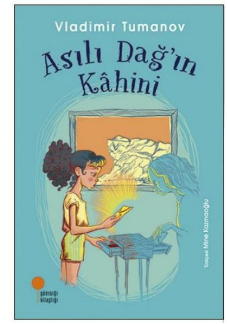

Asılı Dağ'ın Kâhini
Vladimir Tumanov / Günışığı / 292 s.

Tumanov, bu kitabında İlyada Destanından tanıdığımız Kassandra karakterinden yola çıkıp Kanada'da yaşanmış bir felaketle öyküsüyle birleştiriyor. Küçük bir kasaba olan Tory'nin en ilgi çekici noktası kasabanın üzerine doğru eğilen Asılı Dağ diye bilinen doğal yapıdır. Hırslı yöneticiler buraya daha fazla turist çekmek için, jeologların raporlarını hiçe sayarak yürüyüş yolları yapmıştır. Büyük felaket bu hatalı karardan kaynaklanmış, kasabanın yerle bir olmasına sebep olmuştur.
Böylesine büyük bir macera ile okuruna seslenen kitap, kapılarını tarih ve mitolojiye açarak onları selamlıyor.

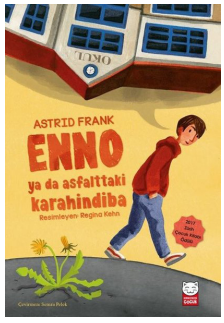

Enno ya da Asfalttaki Karahindiba / Astrid Frank / Kırmızı Kedi Çocuk / 144 sayfa

Enno Bambaşka on bir yaşında ve gerçekten bambaşka biri. Etrafında olup bitenleri diğer tüm insanlardan daha fazla algılıyor. Başkalarının kendi hakkında ne düşündüğünü biliyor ve bu onu güvensiz hissettiriyor. Tek hayali var. Kimsenin onda bir sorun olduğunu düşünmediği Hayalistan'da yaşamak. En yakın ve tek arkadaşı IQ'su oldukça yüksek yetenekli komşusu Olsen. Olsen'in yanında kendini rahat hissediyor çünkü Olsen onu olduğu gibi kabul ediyor, yargılamıyor. Enno'nun annesi ise çocuğunda bir sorun olduğunu sürekli söylüyor ve onun normal olmasını istiyor. Hayatındaki bu baskı Enno'yu yazmaya itiyor. Aslında yazmak bir kaçış hatta çıkış onun için.
Zürih Çocuk Kitabı Ödülü'nü alan roman, hassas bir çocuğun iç dünyasını anlatıyor. Bambaşka olan ve normaller arasında kendi varlıklarını göstermeye çalışan çocukları anlamamızı sağlıyor.

7 ve 8. Sınıflar için

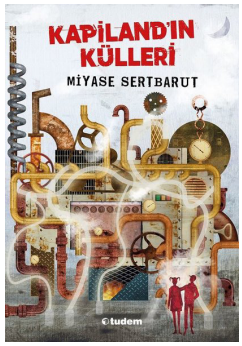

Kapiland'ın Külleri / Miyase Sertbarut
Tudem / 200 sayfa

2050 yılında nükleer kıyametten sonra insanlığın yeniden hayata tutunma çabasının anlatıldığı romanda derin bir sorgulama da söz konusu. İnsanın doğaya karşı yıkımı kaosa sürükleyecek bir düzen bozukluğu yaratmıştır. İnsan evrimi durmuş, makinelerin evrimi başlamıştır. Hayatı biyoteknoloji uzmanı makineler ele geçirmiştir. İnsandaki tükenmişliği fark eden makineler onları yok edip dünyanın efendisi değil, dünyanın bir parçası olabilecek üstinsanı yaratmaya karar vermiştir. Hayatta kalan son insanlar ya bir yol bulacak ya da bir yol açacaklardır. Başka şansları yoktur. Kitabın anarşist ruhunu selamlıyor ve sizi müthiş bir okuma deneyimine davet ediyorum, tabii ki insan türünün dünyadaki varlığını sorgulamaya.

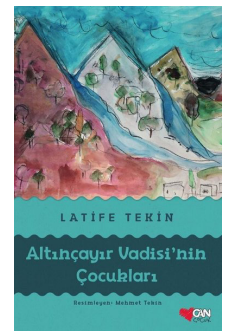

Altınçayır Vadisi'nin Çocukları
Latife Tekin / Can / 92 sayfa

Asinaz doğayı dinleyebilen bir kitap kahramanıdır. Tek özlemi ise can dostu Semagül'dür. Altınçayır Vadisi'nde yaşamaktadır. Yıllar önce babasının da kaza geçirmesine sebep olan altın madeninin yeniden açılması herkesi yerinden yurdundan etmiştir. Yine hırs, doğaya karşı savaş açmıştır.
Efsanelerin gerçekle harmanlandığı kitap, sizi doğa-insan ilişki üzerine düşünmeye çağırıyor

KİTAPLAR ARASINDA

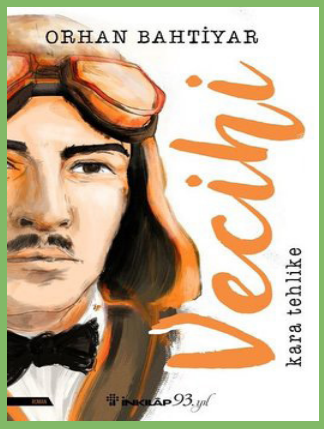

Vecihi - Kara Tehlike
Orhan Bahtiyar
İnkılap Kitabevi,
2020

Gökyüzüne sevdalı bir milli değer: Vecihi Hürkuş.

Vecihi Kara Tehlike, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yarattığı mucizelerle Kurtuluş Savaşı'na büyük katkı sağlayan, Türk havacılık tarihinin mihenk taşlarından Vecihi Hürkuş'un azmini ve sarsılmayan inancını anlatan belgesel niteliğinde bir roman.

Vecihi Hürkuş, savaş dönemi bilinen adıyla "Kara Tehlike" yıkımın ve imkânsızlığın ortasında mavi gökyüzünde umudu yeşertiyor. Elinizdeki roman, esir düşse de teslim olmamayı şiar edinen Vecihi Bey'in, kadim topraklarımıza gösterdiği sayısız fedakârlığı anlatıyor. Ve, unutuluşa mahkûm edilerek sessiz sedasız ölüme giden bir milli kahramanı…

Kendimden Biri Değilim
Veysi Erdoğan
Ve Yayınevi,
Ekim 2020

Daldığım kök indiğim yaprak sustuğum sebep için
Suyu büyüttüm nergisi açtım kimse değilim

Bir vakitler çok uzun zaman önce evvelden beri
Henüz sureti yokken azalan ellerimin
Henüz gecenin karnına düşmemişken
Belki biraz daha yürürüm diye çıktığım bu dünya
Belki biraz kendimde kaldım belki çok defa
Adını unutmuş bir ağrıda eğri durdum
Boynumu kâğıda sürdüm uzandım oraya
Yazdıkça inledim yazdıkça bu azaptır diledim
Alnımın atlasında dolaştım belki bir yüzyıl
Gölgeme indim gövdemi seyrettim harcımı döktüm
Döndüm kendi pergelimle çizdim dilimin çemberini
Kumaş verdim mürekkebe suya terziydim

Dedim üzerimde taşıdığım bu ten benim değil
Dedim değilim kendimin içinde bir kimse

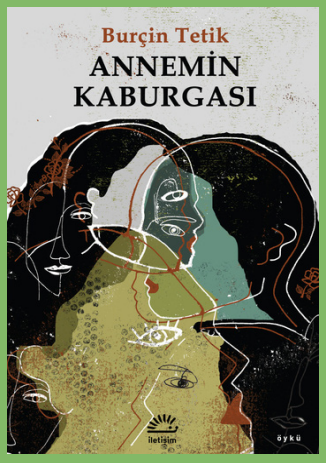

Annemin Kaburgası
Burçin Tetik
İletişim Yayınları,
Kasım 2020

Beni ben yapan bir öz var mıydı sahi? Bedenim, sesim, dilim, evim dediğim yer değişmişti ya, başka bir insan mı olmuştum artık? Oysa olduğum kişiyi ısrarla, onu yok etmeye çalışan her şeye, herkese rağmen yavaş yavaş kabuğundan çıkarmıştım ben.

Annemin Kaburgası, kimliğinden onur duyanların, aşkı özgürce yaşayanların, göçmenliğin dilini en iyi bilenlerin, cinselliğin üzerindeki toplumsal tahakküme meydan okuyanların, basmakalıp değerlerden ve birörnek yaşam biçimlerinden usananların öyküleri.

Burçin Tetik, ayrıştırıcı söylemlere, yaşamımızı çepeçevrelemiş öfke diline, gökkuşağının tüm renkleriyle karşılık veriyor. Özgün, duyarlı, cesur… O meşhur şarkıdaki gibi, gökkuşağının üzerinde bir yerde, ta yukarıda…

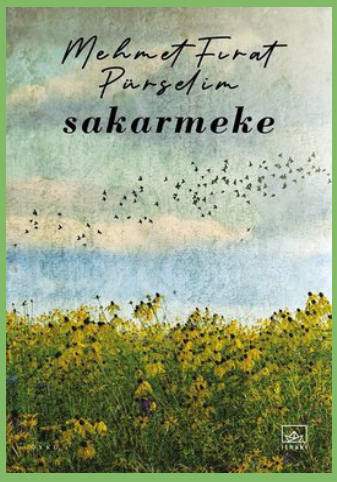

Sakarmeke
Mehmet Fırat Pürselim
İthaki Yayınları, 2020

Kuşlar boşuna değil, göğe kanat çırpmak için doğmuşlar. Gök de elbet kuşlar için var. Dalın da suyun da emeği üstlerinde. Hızı ve yükselişi okşaya okşaya büyüten kuşlar, narin ama tılsımlılar. Yeri de yedi kat üstünü de en iyi bilenler, kafese hür kanatlarla giren, dünyayla konuşmayı ilk öğrenenler...

2011 yılında yayımlanan Hayat Apartımanı adlı öykü kitabıyla 2012 Naim Tirali Öykü Ödülü'nü, 2016 yılında yayımlanan Akılsız Sokrates adlı öykü kitabıyla da 2017 Türkan Saylan Sanat Ödülü ve 2017 Orhan Kemal Öykü Ödülü'nü kazanan Fırat Pürselim, adını, göçmeyi unutmuş, denizi mesken bellemiş bir tatlı su kuşundan alan Sakarmeke'de; aidiyet, yuva, uyumsuzluk, göç gibi konuları incelikle ele alıyor.

"Kuşların da içi sıkılır mı anne?"
"Sıkılmaz mı kuzum? Sıkılmasa neden başlarını alıp oraya buraya gitsinler?"
"Geçer mi sonra?"
"Geçer elbet. Hani yükselirler, yükselirler sonra süzülmeye başlarlar ya… İşte o zaman bil ki ferahlamışlardır."

FİLMLER ARASINDA

9 Kere Leyla
1s 52dk / Komedi

Yönetmen:
Ezel Akay

Oyuncular:
Demet Akbağ
Haluk Bilginer
Elçin Sangu
Fırat Tanış
Alican Yücesoy

Ezel Akay'ın yönettiği 9 Kere Leyla, zengin bir iş insanı olan Adem'in, genç sevgilisi Nergis ile birlikte olabilmek için eşi Leyla'dan ayrılmaya çalışmasını konu ediniyor.
Adem (Haluk Bilginer), genç ve güzeller güzeli sevgilisi Nergis (Elçin Sangu) uğruna 20 yıllık karısı Leyla (Demet Akbağ)'dan boşanmayı kafasına koymuştur. Ancak Leyla ile olan evliliği doğal yollarla bir türlü sona ermemekte ve bu durum, Nergis ile olan yasak aşkını iyice içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Zavallı Adem'in tek derdi aşk hayatı da değildir üstelik. Bir taraftan elindeki antik yazmaları almak isteyen karanlık Mahdum (Fırat Tanış) beyin, bir taraftan da kendisini deli gibi kıskanan beceriksiz avukatı Haris (Alican Yücesoy)'in başına açtıkları dertlerle uğraşmak zorundadır. Bir evlilik iki aşk üç bela Dokuz kere Leyla...

Enola Holmes
2s 3dk / Macera, Polisiye

Yönetmen:
Harry Bradbeer

Oyuncular:
Millie Bobby Brown,
Henry Cavill,
Sam Claflin

Millie Bobby Brown'ın Enola Holmes'ü canlandıracağı filmin uyarlanacağı kitaplarda Enola'nın annesi kaybolur. Bu durumda Enola onu yok sayan ağabeyleri Sherlock ile Mycroft'tan yardım ister. Sherlock ve Mycroft bu olayı çözerken Enola'yı uzaktaki yatılı bir okula gönderme kararı alırlar. Ancak Enola oradan kaçacaktır. İlk gideceği yer de Sherlock Holmes ile birlikte çeşitli vakalarda çalışan dedektif Lestrade olacaktır. Olaya dahil olmak isteyen Enola, Sherlock ile tam bir saklambaç oynamaya kalkışacaktır. Serinin her bir devam kitabında Enola Holmes yeni bir ortadan kaybolma vakası üzerinde çalışmalarını sürdürür ve Sherlock'un izinden gider... Filmde Sherlock Holmes'ü Henry Cavill, Mrs. Holmes'ü ise Helena Bonham Carter canlandıracak.

Şikago Yedilisi'nin Yargılanması
2s 9dk / Dram, Tarihi

Yönetmen:
Aaron Sorkin

Oyuncular:
Yahya Abdul-Mateen II,
Sacha Baron Cohen,
Joseph Gordon-Levitt

The Trial of the Chicago 7, Chicago'daki 1968 Demokratik Ulusal Konferansı'nda Vietnam Savaşı ve karşı kültür protestoları düzenleyen ve federal hükümet tarafından komplo ve ayaklanmaya teşvik ile suçlanan yedi sanığın 1969 yılında görülen meşhur duruşmasına odaklanıyor.

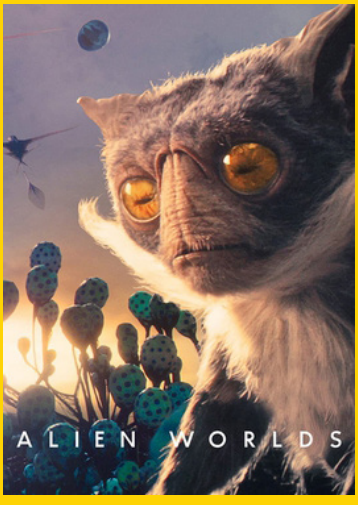

Uzaylıların Dünyaları
Belgesel / Dizi
4.Bölüm

Yapımcı: NetFlix

Uzaylıların Dünyaları

(Alien Worlds), Sophie Okonedo tarafından anlatılan bir İngiliz bilim kurgu doğa belgeseli.

Belgeselde, hayatın yasaları galaksinin geri kalanı için uygulanıyor. Bilim ve kurgu bir araya getirilerek diğer gezegenlerdeki canlıların hayatı anlaşılmaya çalışıyor.